

ILIRSKO KRALJEVSTVO

Zbirka kratkih priča

OSMI REGIONALNI FESTIVAL FANTASTIČNE KNJIŽEVNOSTI
REFESTICON 2020

Bijelo Polje, 24.12. - 27.12.2020. godine

Izdavač:

Lokalni javni emiter Radio Bijelo Polje

Za izdavača:

dr Andrijana Rabrenović

Priče odabrao žiri: Adnadin Jašarević (Zenica), predsjednik

Blaga Žurić (Bijelo Polje)

Mirko Grdnić (Pazin)

Danijela Vulićević (Arandjelovac)

Kemal Musić (Bijelo Polje)

Urednik:

mr Dragić Rabrenović

Lektura i korektura:

Šeki Musić

Priprema za štampu:

Milena Joksimović

Dizajn korica:

Marko Tvrdišić

Za koricu korištena fotografija

Dragića Rabrenovića sa arheološkog lokaliteta Duklja

Štampa:

VBR Grafika, Bijelo Polje

Tiraž: 500

Ova knjiga je nastala u sklopu projekta REFESTICON 2020

Pokrovitelji:

Ministarstvo kulture Crne Gore

Opština Bijelo Polje

Realizator:

Lokalni javni emiter Radio Bijelo Polje

Suorganizatori:

Javna ustanova Ratkovićeve večeri poezije

NVO Akademija društvenih nauka

Partneri:

NVO Umjetnost bez granica – Bar (CG)

Muzej grada Zenice – Zenica (BiH)

Biblioteka Slovo – Lapovo (SR)

Festival fantastične književnosti – Pazin (HR)

Znanstveno fantastična konvencija SFeraKon – Zagreb (HR)

Festival fantastične književnosti ArtAnima – Beograd (SR)

Znanstveno fantastična konvencija Istrakon – Pazin (HR)

UG Fanovi naučne fantastike SCI&FI – Beograd (SR)

Festival fantastične književnosti TolkiNiš - Niš (SR)

Književna konvencija SCAVACON – Vitez (BiH)

Znanstveno fantastična konvencija FantaSTikon – Split (HR)

Festival fantastične književnosti Marsonicon –

Slavonski Brod (HR)

Slovenski festival fantazijske književnosti –

Celje (SLO)

Festival fantastike DEEPCON – Fjuđi (Italija)

Naučno fantastična konvencija DISTOPICON –

Temišvar (Rumunija)

Napomena

Autori su odgovorni za autorstvo priča koje su dostavili

*Širsko
kraljevstvo*

Zbirka kratkih priča

Lokalni javni emiter Radio Bijelo Polje
Bijelo Polje, 2020.

Predgovor

DREVNI ILIRI – CIVILIZACIJA KOJA SE BUDI

Iliri su drveni narod koji je nastanjivao prostore na kojima mi danas živimo. Radi se o starosjediocima sa autentičnom kulturom življenja, običajima, kultovima i predanjima. Način sahranjivanja je mogućnost da se otkriju običaji, te su arheolozi rekonstruirali mnoge osobenosti koje su Iliri nosili tokom svoje duge i ne baš lake istorije.

Brojni su ostaci koji danas o njima svjedoče: nekropole, ostaci gradova, hramova, tvrđava, puteva, svega što je jedan narod činilo narodom. S dolaskom Grka na jadransku obalu i njihovim viševjekovnim prisustvom, uz miješanja i kontakte sa njima, Iliri čuvaju svoju autentičnost, ali i preuzimaju civilizacijska dostignuća, što je vidljivo na arheološkim lokalitetima i artefaktima: nakitu, keramičkim posudama, ostacima oruđa i oružja. Iako su Iliri imali svoju autohtonu kulturu, ovo ih čini bogatijim u nijnansama koje dobija svaki narod miješajući se sa drugima.

Nakon Grka na prostore Ilira stižu Rimljani i tu dolazi do prožimanja, što se vidi kroz konkretne artefakte, mogućnost više da se profilišu civilizacijska dostignuća. Rimljanima je cilj pokoravanje i prostora i naroda, pa tako dolazi i do ratova u manjem ili većem obimu.

Na teritoriji Crne Gore živjelo je nekoliko ilirskih plemena sa svojim osobenostima: Dokleati na prostoru današnje Duklje i okoline, Labeati na prostoru oko Skadarskog jezera, a Autarijati na sjeveru, prostor Tare, zatarja i okoline.

Tragovi Ilira su posebno vidljivi na prostoru Boke Kotorske, konkretno na prostoru nekadašnjeg Risiniuma – Rizona (danas Risna) gdje je bio ilirski centar, Teutina ratna prijestonica. Na

tom postoru grupa arheologa iz Poljske i Crne Gore, radi već dvije decenije u okviru zajedničkog projekta dvije države. Pronađeni su i naučno valorizovani ostaci grada: bedemi, kuće, palače, trgovine. Na ovom lokalitetu su nađeni brojni apoeni ilirskog novca, kovanog u vrijeme posljednjeg ilirskog kralja Balajosa, čije je kraljevstvo svedeno na taj prostor, koji će biti svjedok propasti nekada moćne ilirske države. Ovaj lokalitet je i danas vidan, veoma respektovan i prepoznatljiv rukopis ilirskog trajanja. Prije koju godinu u glinenoj posudi nađeno je 4.500 primjeraka novca, grčkog, rimskog, a ponajviše ilirskog, što se smatra najvećim numizmatičkim otkrićem u Evropi danas.

Malo se zna o Ilirima, starosjediocima, koji su nestajali ili se pretapali između Grka, Rimljana, Makedonaca, Dardanaca, Kelta, Slovena i drugih naroda. Evidentno je da su imali svoj jezik koji je nestao. Na sreću, kroz jezik ili jezike koje govorimo na prostoru Zapadnog Balkana, i danas živi po koja riječ ilirskog jezika.

Od neprocjenjivog je značaja što Regionalni festival fantastične književnosti REFESTICON ovu godinu posvećuje Ilirima, njihovoj tradiciji i kulturi. Zato na ovu adresu i organizatore idu sve pohvale. Bez naših prethodnika, ne možemo biti kompletni. Iliri su u temeljima našeg postojanja, odakle zovu. Kroz priče, pjesme, romane i druge, aktivnosti, festival im se odaziva. Svako otkrivanje prethodnika i njihove tradicije čini nas bogatijim. Sa tim ciljem su organizatori ove manifestacije, krenuli ka dalekim stanovnicima, njihovom životu, jeziku i trajanju.

Crna Gora je zemlja sa brojnim civilizacijskim slojevima, koje su stvarali narodi što su se smjenjivali na njenim prostorima. Ti tragovi, njihovi refleksi, miješanja i stapanja, stvorili su i stvaraju autentični kulturni uzorak, pa je kao takva prepoznata u korpusu evropskih zemalja. REFESTICON je ovogodišnjom temom napravio veliki iskorak, u oba smjera - od prošlosti ka nama i od nas ka prošlosti, kroz brojne umjetničke sadržaje.

Taj iskorak treba pozdraviti, uz dužnu zahvalnost organizatorima, za uspješno organizovanje ove prepoznate regionalne manifestacije, posebno ovogodišnje, kada su u pitanju – buđenje drevnih civilizacija i njihovo smještanje u naš prostor.

Ovaj zbornik priča, za koji imam čast da napravim uvod, konkretan je dokaz podsticanja i buđenja zaboravljenih civilizacija. Priče autora sa raznih prostora kroz teme kojima se bave bude daleko kraljevstvo Ilira.

Festival Refesticon je značajna manifestacija na kulturnoj sceni Crne Gore i regiona, prepoznatljiv znak i kopča koja nas uvezuje, a svaki novi sadržaj, čini bogatijim. Mnogo toga nas veže. Te veze treba otkrivati. Što ih više budemo nalazili, bolje ćemo se razumjeti. Festival je na putu upoznavanja i prepoznavanja. Zato treba svesrdno pozdraviti ljude koji ga kreiraju.

Herceg Novi,
decembra 2020.

Miraš Martinović

LIRI, SLOBODA

Arduba, posljednje uporište plemena Njeri Krenara, nalazila se na vrhu brda Ar. Okružena s tri strane riječnom deltom, opasana kamenim zidinama bila je neosvojiva, a „helm gjarpri“, zmija otrovnica, kako su rijeku nazivali domoroci, nepremostiva prepreka za ostala plemena. Duboki kanjoni i skliske litice štatile su je od upada neprijatelja. *Ali do kada*, pitao se mladić koji je u utvrdu puštao posljednju grupu prognanih žena i djece.

Od jutra, iz kovačnica dizao se dim, čulo se kuckanje čekića po metalu, plač i vika. Hrzanje konja i lavež pasa. Gladni psi zaskakali su na krastave sapi jadnih mula grizući ih do smrti. Djevojke u dugim haljama čučale su pored vrijućih kotlova i šaputale o dolazećem zlu. Po ugaženoj travi rasle su humke od pepela i razbijene keramike. Majke, kćeri, sestre, sakupljale su svoje dragocjenosti i spaljivale ih. Na tinjajućim lomačama gorjele su i kosti ubijenih domorodaca. Mlade žene sakupljale su pepeo u pogrebne urne, a višak dijelile ratnicima koji su ga oštrom iglom, bockanjem, utiskivali u svoju kožu. Svaka tačka davala im je snagu, a duše umrlih dubok glas. Bili su glasni, strašni. I gladni krvi.

Noću, nad zidine spustila bi se koprena od magle i jata vrana. Mandeta, „nena e vjeter“, starica što čita znakove s neba, znala je da sorre, crne grabežljivice, i kolona sjajnih štitova, ne slute na dobro. A znala su to i trojica braće.

- Ardubaaa! – viknu Dazas, najstariji od njih, i potegnu gutljaj opore tečnosti iz krčaga.

Iako mu se već mantalo od količine popijenog alkohola vješto skoči na uzvišenje napravljeno od oblutaka i sasu posljednju

kap u grlo. Stegnu prstima dršku sjekire, prisloni vreli obraz na hrapavi kamen, pogleda u Bosonu, a zatim u nebo puno ptica i tugaljivo uzdahnu. Proklete ptičurine danima su kružile poviše njih. Privučene smradom lešina, nadlijetale su iznad klisure hraneći se mrtvim životinjama.

Najmlađi brat, Ael, u početku je pernate napasti skidao strijelama. Ali kada se pojavilo žučkasto treperanje u tami, njegova meta postade neko drugi. Mrko oko kojem ni mrav ne bi promakao prvo je ugledalo sitne prilike u daljini. Kako je vrijeme odmicalo pokretne mete bile su mu sve bliže. Ubrzo ih je vidio na ivici šume - ljude u sjajnim oklopima. Vitlali su dugim mačevima i upaljenim bakljama. Oklopi spališe sojenice pored rijeke i žitna polja u dolini. Čim plamen pređe na drugu stranu obale, Aelove oči postadoše bezvrijedne. Iz vrtloga prašine i dima na mahove su izranjale i nestajale zlatne perjanice. Prateći njih i razlivene mrlje mladić je odapinjao strijele nadajući se da je pogodio u nešto živo. U predvečerje, strijelčeve uši ispuviše zvuci gacanja stopala po vodi.

Tada ispusti prvi zvižduk.

Na njegov znak sa stijena skočiše hije, ratnici sjenke. Okićeni spiralnim narukvicama, gorštaci tetoviranog lica pronađoše zaklon u kamenim pukotinama. Skriveni među stijenjem, brzim potezima zakrivljenih sika zadavali su niske udarce neprijatelju. Zasjecali su ih po nogama, listovima i tetivama. Hije povaljaše sjajne oklope na zemlju i zabiše im noževe duboko u lubanje i među grudi.

Drugi zvižduk donio je bat ujednačenih koraka.

Barth stisnu vilice, namjesti štitnik za grudi i spusti kacigu nisko na čelo. Uze koplje u lijevu ruku, štit u desnu i uspentra se na mršavog konja. Lupi se po psima, tetovaži sjekire, ispustivši jeziv krik iz grla. Visok i krupan poput gorostasa iz Mandentinih priča, ogrnut pramenovima duge bijele kose i ponoćnom tminom, čekao je pravi trenutak za napad. Na dužinu koplja, do njega

stajao je drugi ratnik, pa treći, stotine njih čuvali su bedeme suhozida. Gorostas nabra grmaste obrve, podbode konja i nestade u riječnom tjesnacu. Krik za krikom, ratnik za ratnikom, i ostali konjanici ujahaše u klanac. Ujahaše u sigurnu smrt, svoju ili tuđu.

Treći zvižduk imao je okus pepela i smrti.

U srcu citadele ogromni čovjek naguravao se s petoricom kopljanika. Znoj pomješan s tuđom krvlju slijevao se niz njegovu pljosnato lice. Zamahivao je sjekirom, ubadao ih mačem, udarao nogama, glavom, cijelim tijelom. I bez Aelovih zvižduka znao je da mu se bliži kraj. Još udarac ili dva i pridružiti će se svojim mrtvim saborcima. Jedna šaka se podiže u zrak i zamahnu. Začu se fijuk. Vrh koplja završi u Dazasovim širokim plećima. Padajući na zemlju ranjeni div ugleda pogurenu priliku u blatu. Ratnik bijele kose hrlio je prema njemu štiteći glavu polomljenim oklopom.

Posrćući Barth stiže do starijeg brata, podiže ga u naručje i potrča ka uzvišenju. Bjelokosi spusti Dazasa na vreli kamen, počupa ogrlicu sa svoga vrata i stavi je na njegova krvava prsa. Čelom dodirnu bratovo, dreknu „vdekje ose liri“ i gurnu ga niz liticu.

Crno jato vrana poletje za padajućim tijelom.

- Ako je opet neka njihova glupost, zatvoriću ih na mjesec dana.

Emir zastade u podnožju kamenog bedema, otpuhnu umorno i pogleda u strmo stepenište. Kiša je lila kao iz kabla, teške kapi klizile su po inspektorovoj kožnoj jakni i natapale mu voskom zalizanu kosu. Slijevala se i niz memli zid tvrđave. Tražeći nove pukotine i ragade, pronalazila je načina da mu svaki idući korak učini mučnim.

Maja, zaposlena u Muzeju grada Zenice, nestrpljivo ga je čekala na ulazu u stari kompleks Vranduka. Pokisla i vidno

uplašena, zamuckivala je pokušavajući mu objasniti o čemu je riječ. Spominjala je čudovište, mačeve, vandale.

- Došla sam, otvorila vrata, i ugledala ga. Stajao je polugol na zapadnoj strani. Pitala sam ga šta radi tu, on je skočio na zemlju, isukao mač i krenuo na mene.

Salihović uđe u ovalnu dvoranu i pogledom pređe po mokroj travi i razbacanim rekvizitima. Odmjeri i zid visine nekoliko metara i podrugljivo se nasmješi; priča mu je već mirisala na laž.

- I učinio sve ovo? – Emir pokaza rukom u sasječene drvene mete, tobolce i polomljene lukove i strijele. Uvjeran da je Maja sa društvom napravila dernek na trđavi. Stvari su izmakle kontroli, morala je zadržati posao.

- A da to nije bio momčić koji je popio koju više, uzeo eksonat i bum tras? – vidio je on i gorih stvari koje su učinili pripiti mladići i djevojke.

- To je čudovište, gospodine! I mač u njegovim rukama nije naš eksonat – djevojka je ostajala pri svojoj priči.

- Da, da! Iii? Šta se desilo onda?

- Vrata kovačnice bila su otvorena, ja sam utrčala... on... ušao je za mnom – mucala je, – ja ... ja... uspjela sam mu pobjeći.

Naravno da se ona sakrila dok je napadač pobjegao. Sigurno mu nije vidjela ni lice. Sada će i to reći.

- Zaključala sam ga!

- Zaključala si ga!? – inspektorova desna obrva podiže se uvis. Jedna kap skliznu mu u oko.

- Da! – Maja raširi šaku i pruži hrđom izjeden ključ. – Unutra je!

Ključ uleti u ključaonicu. Vrata se uz škripu otvoriše. Inspektor proviri u polutamnu prostoriju koja je vonjala na mem i mokro ovčije runo. Sem muzejskih eksonata, u njoj ništa drugo nije ni bilo.

- Vidiš da nema nikoga! – naravno da nema kada je sve izmislila. – Saćeš mi reći šta se ovdje desilo i obećajem ti...

U trenutku dok je Emir puštao hrđavu šarku iz prstiju, zidovima Vranduka odjeknu stravičan vrisak. Za vriskom iz mraka iskoči čudovište. Inspektor se vješto izmaknu, a vrišteća gromada udari u zid. Od jačine udarca se zatetura i stropošta na zemlju.

- Rekla sam Vam da je čudovište! – zajeca Maja.

Ogromno tijelo ležalo je na kamenom podijumu, a kratki mač od bronce odmah pored njega. Oštre ivice zakrivljenog sječiva bljeskale su na kiši. Inspektor nogom gurnu hladno oružje u stranu, sagnu se i pogleda u čudovište. Krvlju uljepljena duga kosa i brada skrivale su mu lice. Čvornati prsti na krupnim šakama, prekriveni plikovima i sitnim ranama bili su stisnuti u jakom grču. Mišićave butine umazane zemljom i čađu provirivale su iz hrpe zgužvanog platna. Na jakim cjevanicama visile su potrgane metalne potkoljenice. Prljava halja pokrivala je ostatak nezgrapnog tijela. Čudovište je bilo čovjek. Inspektorovu pažnju privuče krvava fleka na leđima, i ono što je izvirivalo iz njih - vrh polomljenog koplja. Emir izvadi telefon, nazva stanicu, potraži pomoć. Vandalizam je prešao u pokušaj ubistva.

Zakleli su se „nene e madhe”, Majci svih Majki, obećali jedan drugom da živi neće pasti u neprijateljske ruke. Barth ponovi riječi zakletve i krenu da zakorači u prazninu za bratom. Ali na korak do smrti, nečije šake ščepaše ga za ramena i povukoše nazad. Kovrdžavi muškarac svijetlih očiju stajao je povrh njega i pobjedonosno mu se smiješio. Mladiću taj osmijeh probode srce. On obgrli kovrdžavog oko pasa, prošaputa nešto krvniku na uho i obojica se sunovratiše u provaliju.

Jak udar groma rascijepi pjegavo nebo na pola, a plavičasta svjetlost obasja Ardubu i brdo Ar.

Sterilno bijeli zidovi vodili su do kraja hodnika odjeljenja za torokalnu hirurgiju. Zujanje mašina za održavanje života i užurbani koraci inspektora Emira Salihovića bilo je sve što se čulo na odjelu intenzivne njege. Mladi tehničar paperjasto žute kose strpljivo ga je čekao ispred staklenih vrata.

- Njegove stvari. – paperjasti predade Emiru zelenu kesu i nečujno odšeta iz hodnika.

Inspektor raširi vreću zakoluta očima i bez kucanja uđe u bolesničku sobu. Muškarac u bijelom mantilu, podbuhlog lica i sijede brade stajao je pored kreveta i mjerio pritisak čudovištu sa Vranduka. Salihović se nakašlja, doktor ga mrko pogleda i osorno reče:

To si ti! Brz si!

Hoće li preživjeti? – bez okolišanja upita Emir, kružeći oko misteriznog čovjeka poput jastreba.

Zanimalo ga je ko je on, kako izgleda. Napadačevo lice bilo je izbrijano, ali opet ga nije mogao vidjeti od sonde u ustima. Prateći treperenje lampica na monitoru za održavanje života policajac je slušao hirurga.

- Izvuko se za dlaku. Ubod je bio dubok, blizu srca, i da je vrh koplja otišao koji milimetar ulijevo sada bi razgovar vodili u mrtvačnici, – doktor spusti tlakomjer na sto, nastavi:

- Po tijelu ima opekotine, površinske rane, posjekotine i uboje. Sreća njegova da je jak jer inače ne bi preživio sve ove povrede.

Lomovi? – inspektor se sjeti Majinih riječi, da je čudovište skočilo sa zida.

Nema. – doktor zamišljeno počesa svoj obraz. – Jel ovo bio mafijaški okršaj? Ili su sektaši ponovo došli u grad? Znam da se tetoviraju i jedni, i drugi, ali da to čine na starinski način, to još nisam vidio!

Bijeli mantil otvori šuškvu kesu i iz nje izvuče debelu iglu i kožni zamotuljak. Vrh igle bio je crn. Emir skloni plahu s

operisanog muškarca. Podljevi, krvavi tuferi, modrice i opekotine prekrivale su svaki dio tetoviranog tijela. Na grudima je bila iscrtana troglava zmija. Tijelo zmiye, isprekidane linije povezane tačkama, nestajalo je na leđima, i ponovo se pojavljivalo na širokom vratu. Ostale crne tačke i linije tvorile su elipse, kružne šare i oblike koji su ličili na mjesec, sunce i zvijezde. Inspektor pogleda udove. Na ružičastoj koži zglobova ruku i nogu jasno su se vidjela rupičasta udubljenja. *Okovi!? Mafijaši vole vatreno oružje, ovo definitivno nije bio njihov stil.*

Policajac preuze kesu od doktora i zarovi se u nju. Izvuče predmet ukrašen perlicama čije su kopče odgovarale tragovima na koži. Nađe i kaiš s tokom u obliku zmiye. Na pod, policajac spusti i dva komada koja su sličila na kožne opanke. I prljava halja bila je isto tu. Kao i kratki mač i pola metalnog oklopa. I još nešto što nije mogao dokučiti šta je.

- Doktore, gdje je oružje koje ste izvukli iz leđa ovog čovjeka?
- vrata šok sobe tiho zaškripaše. Za koji minut škripa se ponovi.

U Emirovim rukama se nađe poveći komad obrađene bronz e i polomljeni dio drvenog koplja. On ih oprezno stavi u kesu. I prije nego pokupi i ostale razbacane stvari sa poda pogleda muškarca na krevetu.

Ko si? Šta ti se desilo? Zapita se.

Čovjek kao da mu pročita misli, brzim pokretom izvuče cijev iz usta i okrenu mu se. Policajca uhvati jeza jer muškarčevo namrgođeno lice i duboko usađene crne oči kao da nisu dolazile sa ovoga svijeta. Zureći u neprirodno izbačenu široku čeljust, Salihović primjeti kako se nekoliko starih, ali i novih ožiljaka pomjera.

- Ardubaaa! – krkljajući izusti čudovište čas prije nego li se igla sa sedativima našla u njegovoj veni.

Dazas se s mukom podiže na noge. Oči su ga pekle, a leđa bolno pulsirala. Udahnu zrak u pluća i hroptajući ispljunu

krvavi ugrušak iz usta. Zaškilji kroz uljepljene trepavice i primjeti da se Arduba u potpunosti izmjenila. Do maloprije, ležao je u blatu, a sada, utvrda je manja, zidine više. Čisto je, prazno i kišovito. I Bosona je tu, ali sve oko nje bilo je drugačije. Nečiji piskutavi glasić ga trže. Neprijatelj, nizak, mršav, u halji od cvijeća stajao je na travnatoj površini i nešto mu govorio.

- Ael, Barth? – upita drevni ratnik cvijetnu halju. Haljina zavrišta i poče da bježi, a on krenu za njom.

Unutrašnjost muzeja bila je u polutami. Slaba svjetlost dopirala je sa žutih zidova i staklenih kutija punih eksponata. Prašnjavi mirisi prošlosti gotali su inspektorove osjetljive nosnice. Prostorija po prostorija, vijek za vijekom, Emir protrča kroz dugu historiju Bosne i Hercegovine i zapuhan uđe u direktorovu kancelariju. Predstavi se okupljenima, reče im zašto je tu.

Direktor Muzeja grada Zenice, Jasmin Šećerović, čovjek ozbiljnog lica i prodornih, zelenih očiju sjedio je za stolom u dnu sobe i nervozno lupkao olovkom po listu papira. Ugaona sećija nalazila se lijevo od njega, uplakana Maja desno. Naslonjena na bistu brkatog muškarca brisala je maramicom suzne oči. Kustos muzeja, Selver Biberović, mladić uredno potkresane brade i brkova stajao je u sredini prostorije.

Salihović sjede na sećiju, prebaci nogu preko noge i glasno pročisti grlo. Morao je priznati da je uživao u svome poslu. Očima prostrijeli Maju, pa iskusnim pogledom pređe preko nervoznog direktora i zaustavi se na Selveru koji je pokušavao nešto da kaže, ali riječi nisu izlazile iz njegovih usta. Puštao ih je još koji minut da ostanu u neizvjesnosti prije nego li započne ispitivanje. Tiho komešanje u prostoriji ipak ga natjera da postavi prvo pitanje.

Fali li vam šta? Mačevi? Koplja? Oklopi? – troje muzejskih službenika spremno odmahnuše glavama.

Baš čudno, jer smo jutros na Vranduku pronašli polumrtvog čovjeka sa svim tim stvarima na sebi. Ubjeđen sam da je uboden vašim kopljem. – njihovo komešanje mu je moglo donijeti svašta, pa i priznanje krivca. Ili krivaca.

Samo želim znati kako se to desilo? I pobogu, zašto? I bez laganja jer su u ovoj kesi dokazi! – meškoljenje preraste u glasno negodovanje.

Stvari iz bolničke kese nađoše se na direktorovom stolu. Mladi kustos priđe, uze kožne opanke, okrenu ih u rukama. Savijao ih je i lomio, prinosiso nosu. Zaštitne potkoljenice na nekoliko mjesta potrgane, bile su još sjajne, skoro nove. Kratki mač od bronze izvuče iz korica. I njegovo stanje ga iznenadi, kao da je tek izašao iz kovačnice. Baš kao i dio polomljenog oklopa. Nigdje traga patini i ubicama starih eksponata: vodi, zraku i vremenu. Blato na halji, svježe i gusto, lijepilo mu se za jagodice. Opipa i pomirisa kruto platno; gadljivo okrenu glavu. Smrdilo je na muški znoj. Pojas sa kopčom u obliku zmije na nekoliko mjesta bio je zasječen. Izenadi ga stanje bronzane igle za tetoviranje. Ostaci pepela i skorene kapljice krvi još su na vrhu, kao da ju je neko nedavno koristio.

Selver oprezno podiže i metalni vrh koplja sa stola i zagleda se u njega. Poznavao je taj rad. Oblik i izrada, primjerak je pripadao željeznom dobu. Isti takvi ali u dosta lošijem stanju krasili su njihove vitrine za prapovijest. Drvena drška ukrašena sitnim figurama, ona već nije trebala biti tu. Drvo je moralo istruhnuti do sada. I latenske fibule, ukrasi za ruke i noge, sa četiri osmice su dobro očuvane. One pripadaju autohtonom narodu koji je živio na ovim prostorima prije više od dva i po milenijuma. Selver se mogao zakleti da su i ostali primjerci iz tog doba. Pitanje je, kako su ostali tako dobro očuvani, i ko ih je čuvao?

Kustos iznova pregleda svaki artefakt. Jedan predmet mu je ostajao duže u rukama - ogrlica s bakarnom pločicom, ukrašena

opsidijan staklom. Do sada ju je vidio samo u stručnim knjigama. Selver je pokaza direktoru. Polumjesec, zmija i sunce, simbol je manjeg ilirskog plemena. Pretpostavlja se da je ono čuvalo slavnu utvrdu, posljednje uporište Dezitijata u borbi protiv Rimljana.

Ako je pločica ono što misli da jeste, onda imaju čvrsti dokaz da se na mjestu Vranduka nekada nalazila Arduba. Kustosove usne stisnuše se u crtu, direktorove oči od žada bljesnuše poput neonki.

- Ko je čovjek koji je sve ovo imao na sebi? – Jasmin je to želio znati.

- Čovjek!? – promrmlja Emir, – Vaša kolegica ga je nazvala čudovištem. I meni se u prvi mah učini da nije s ovog svijeta, ili da je član nekog paganskog kulta. Prekriven je ožiljcima, opekotinama, ranama i stvarno ružnim tetovažama.

Šećerović je slušao policajca dok mu je u glavi bruhalo od ludih teorija i još ludih ideja. Tetovaže, kopča, pločica sa zmijom, sve je vodilo ka jednom: muškarac koji je imao to na sebi sigurno je bio zaludnik Ilirima. Ili je u pitanju možda nešto sasvim drugo.

- A ko je on, to i mene isto zanima, kao i kako se vaše koplje našlo u njegovim leđima?

Direktor je objašnjavao da je to zaista nemoguće, muzejski primjerci strogo su čuvani, uostalom, nisu u tako dobrom stanju kao ovi sa stola. Neko se očigledno poigrava i sa njima. Željeli su pomoći, saznati, pitati tog jadnog čovjeka ko ga je napao, i kako je došao u posjed tako vrijednih i očuvanih artefakata. Pa oni su čuvari historije, a ne ubojice. Molili su da ostave sve njegove stvari u muzeju, stručnjaci će tačno utvrditi, reći...

Inspektor pospano zijevnu, ustade i pokupi dokaze u plastičnu kesu.

- Ne, to ne dolazi u obzir! Ovo su policijski dokazi. Dok traje istraga muzej se mora zatvoriti, a mi ćemo naš razgovor nastaviti u stanici!

Iznenada, uz tresak vrata u kancelariju utrča Meho, pozornik pred penzijom, i uzbuđeno reče:

- Inspektore, ufatili smo dvojicu maskiranih vandala na Vranduku. Trećeg ne možemo skinuti s kule. Čuči gore i gađa nas strijelama. Zvali smo i vatrogasce.

- Još trojica? Da se na tvrđavi ne održava neka predstava za turiste? – Emir se i ne okrenu a već začu kratko i jasno NE.

- Kak'a prestava inspektore? Tetovirani grmalj bijele kose davio je mršavca u oklopu. Jedva smo ih razdvojili. Strijelac je pjan ko zemlja, mumlja nešto odozgo i niko ga ne razumije! On i bijeli viču:

- Arduba! Arduba! – prelomi Emir jezikom i ljutito strese kesom.

Iz kese ispade pločica. Kustos iskoristi priliku, podiže je i sakri u džep. Zavjernički pogleda direktora. Njihova je.

- Idemo i mi s vama! – rekoše u glas dok im je u glavama tutnjalo samo jedno, Arduba.

Tutnjalo je i nebom iznad Zenice. Trojica muškaraca čim ugledaše crveni oblačak u obliku zmije ubrzaše hod. Svako malo dizali su glavu i zabrinuto zurili u plamteće brdo iznad grada. Znali su da jarka svjetlost ne dolazi od ulične rasvjete, baš kao što ni čudni grafiti na sivom kamenu tvrđave nisu djelo lokalnih vandala. Pulsirajuće žive linije povučene nevidljivom rukom prošlosti vodile su trojicu muškaraca do uskih Vranduških vrata.

Inspektor utrča prvi, ali naglo stade. Sjajna kugla pade mu tik pred noge. Od jačine eksplozije izgubi svijest i svali se na mokru travu.

Bjelokosi protrlja zakrvavljene oči i osvrnu se. Crni vjesnici smrti čučali su na kamenim zidinama prateći svaki njegov pokret.

I sem dosadnih vrana, i kovrdžavca pod njegovim šakama, na gradini ništa nije bilo kao prije.

Zvižduk.

Barth odahnu. Ael je tu, živ je.

Dazas, sjeti se starijeg brata i koljenima pritisnu čovjeka ispod sebe. Njega će ubiti kasnije, odluči odmjeravajući svoje nove neprijatelje. Grupica ljudi u plavoj odjeći i s čudnim oružjem u rukama, prilazila mu je s lijeva. Kreštanje je postajalo nesnosno, a lupanje Barthove šake po grudima, tetovaži sjekire, simbolu hrabrosti, sve brže i brže. Iako ih je dvojica, moraju biti strašniji i glasniji od njih.

Gorostas pokupi bijelu kosu u kiku, navuče pamučaste niti izmaglice na ramena i prijeteci zaškripa zubima. Strijelac podiže luk, umiri mišićavo tijelo i omirisa vjetar. Barth zagriže blijedi vrat Rimljanina, razmaza svježu krv po svome licu te goloruk krenu na policajce. Ael zaustavi dah, nategnu tetivu, nanišani debeljuškastog brku. Pusti prste i kratko zviznu. Njegov posljednji zvižduk značio je samo jedno, sloboda.

- Arduba! – prolomi se Vrandukom.

- Liri! – s visine dopirao je i Aelov krupni glas.

- Vidi, vidi, mamlazi su iskoristili priliku i šmugnuli! – Salihović procijedi kroz rascjepljene usne. Opipa čvorugu na glavi i ljutito opsova.

Prokleti sektaši, dobro su me sredili, mumljao je u sebi skidajući blato i zemlju sa zguljenog čela. *Ne znaju oni da me nekoliko uboja neće spriječiti da ih pronađem i kaznim*. Skide cipele, svuču čarape i dodirnu vrelu oteklinu na desnom stopalu. Ipak je gore nego što je mislio, iščao je zglob. Bijesan, zaustavi dah na kratko i uz bolni jauk osovi se na koljena. Puhnu kroz nos, skupi snagu i na jedvite jade se podiže na noge. Pokušavajući otjerati bol ugleda dugokosog mladića kako čuču na kamenoj

zidini. Njega će pitati gdje su direktor i kustos muzeja. Inspektor s mukom došepa do suhozida, pogleda niz liticu, rijeka Bosna je tu, ali sve oko nje...

- Momak, znaš li gdje smo? – upita zaprepašten. Mjesto gdje je stajao, i jeste i nije bilo ... – Gdje je tvrđava?

Mladić je ćutke zurio u rijeku. Emir mu priđe bliže, ćušnu ga u rame i glasnije ponovi pitanje. On se naglo trže i skoči na noge. Inspektor primjeti da nešto na njemu, dugokosom, nije bilo kako treba. Pun je ožiljaka i tetovaža, a iste takve oči, bez imalo straha, imalo je i čudovište s Vranduka. *Vranduk?*

- Ardubaa! – drevni ratnik kriknu, isuka siku i prijeteći je podiže.

- Tako mi svega, zatvoriću ih za sva vremena! – policajac spusti desnu ruku na pištolj ukopavši se u mjestu.

Grom ponovo udari u kamene zidine Ardube, a jarka svjetlost obasja brdo Ar.

TEUTINI VISOKOLETAČI

Kao izlizano sukno, i materijal od kojeg je istkana stvarnost s vremenom se raseni.

Tada, i samo tada, pred smrtnicima se ukažu fantazmagorični ulomci. Ali, kroz rascep se mogu provući i duhovi pokojnika, najčešće onih čiji su životi okončani pod iznenadnim, nasilnim okolnostima. Naprečac lišene životnih zadovoljstava, ove stradalne duše neće se libiti da se nakon isposništva omrse na račun domaćina. Ipak, većina se zadovoljava tek avertinjskom materijalizacijom pred užasnutim pojedincem, ali postoje i izopačeni entiteti koji se ne libe fizičkog kontakta sa živućom jedinkom.

Bio sam svedok takvog dešavanja, što je opet dovelo do neprihvatanja interpretacija zasnovanih na čulnom opažanju i logičkom zaključivanju i, kada se zamislim, ne verujem da ću ikada razložno sagledati događaje iz kuće na periferiji grada.

Neobične i nezamislive situacije, pogotovo ako u značajnoj meri uključuju element nadnaravnog, mogu imati pogubne posledice na racionalan um i njegovo poimanje objektivne stvarnosti, obzirom da je svaka jedinka krajnje subjektivna kada govorimo o percepciji realnosti. To se najbolje sagledava prilikom susretanja sa informacijama iz okoline koje ne možemo da tumačimo na osnovu pređašnjih iskustava.

Nisam ni pomišljao da će dolazak na studije imati presudan uticaj na ostatak mog života i iz temelja mi promeniti svetonazor. Osnovnu i srednju školu prošao sam s peticama iz svih

predmeta bez preteranog zalaganja, što mi je omogućilo dobijanje samačke sobe u studentskom domu, iako su se za taj neveliki prostor jagmili brojni kandidati čije su ambicije bile bar podjednake, ako ne i veće od mojih. Potaknut uspesima, pomislio sam kako mi sve ide od ruku i da će se ono što dodirnem istog momenta pretvoriti u čisto zlato kao da sam, nekim slučajem, sâm postao kamenom mudrosti za kojim toliki alhemičari uludo straćiše svoje živote u nastojanju da ga otkriju.

Ali već tokom drugog semestra na studijama antropologije, umre mi otac. Njegova smrt, iako nismo bili bliski kako otac i sin to umeju da budu, potpuno me je poremetila, pa u oktobru ne uspeh da upišem drugu godinu. Morao sam se iseliti iz doma i dati se u potragu za privatnim smeštajem, što je bilo lakše reći nego učiniti, obzirom da je moj mizeran mesečni budžet unogome zavisio od sredstava obezbeđenih očevim napornim radom na građevini. Majka, bolešljiva i pre nego što me je donela na svet, ubrzo po porođaju postade žrtvom silne slabosti, što stvarne, što umišljene. Njena uobrazilja dolazila je od 'poremećaja izmišljenih bolesti' i umela je biti toliko jaka, da su je pratile fizičke manifestacije oboljenja pred kojima su lekari ostajali u neverici. I pored toga, odmah po očevoj smrti prihvatio ju je udovac iz susednog sela. Tokom našeg poslednjeg razgovora, priznala mi je da mora prekinuti sve kontakte pošto taj njen čovek nije želeo ni čuti za mene, verovatno se plašeći da je majčino useljenje tesno skopčano sa mojim materijalnim posrnućem i da smo, u krajnjoj nameri, želeli da ga iskoristimo. Počeše da me spopadaju crne misli o napuštanju fakulteta, pa čak i života. Znajući za moju nevolju, kolega s kojim sam bio prisniji (nisam se libio da mu poverim svoju muku verujući da neću biti grubo ismejan), uli mi nešto nade pričom o čoveku kojem je potrebna pomoć u kući a za uzvrat daje stan i hranu, uz nešto sredstava u gotovini.

Zvučalo je previše dobro da bih mu tek tako poverovao, pa sam izrazio sumnju. Isprva pomislih da je u pitanju verovatno

nepokretni bolesnik kojem ću morati da prinosim *guske i lopate*, a na pomisao kupanja u krevetu iskočiše mi prizori od kojih me podiđe jeza. Već sam se video kako nastavljam te-goban očev život na građevini, seleći se od jednog do drugog gradilišta, čije će objekte po završetku radova naseliti ljudi koji tu dolaze da se skuće i podižu porodicu, a ja ću morati da se vucaram od nemila do nedraga ne bih li obezbedio egzistenciju. Na moje iznenađenje, kolega opovrgnu mračnu sliku koju sam predočio sebi, rekavši da tom bivšem profesoru treba personalni asistent da mu se nađe oko rada na kompjuteru jer je za posledicu davnašnje nesreće imao oduzetu jednu ruku. Ponovo osetih onaj trnoviti ubod nade, koji često sem oštrog bola ne donese ništa drugo, ali vredelo je pokušati i ja pribeležih profesorov broj telefona i javih mu se odmah potom, zakazavši sastanak za isti dan.

Profesorova kuća nalazila se u predgrađu, i njena udaljenost od centra jednočasovnom vožnjom gradskim autobusom nije pružala nikavu pogodnost kada se radi o vremenu utrošenom na prevoz. Ali zato je zdanje predstavljalo velelepnu građevinu, dostojnu gastarbajtera koji mukotrpnim arbajtom u tuđini nadomešćuje raskošem i luksuzom nekretnine na očevim zemljama, a plac beše okružen ogradom, visine bar dva i po metra, kroz koju se ništa nije moglo nazreti. Pozvonio sam na interfon i kapija škljocnu bez oglašavanja onoga koji je pritisnuo prekidač za otvaranje. Stupio sam u dvorište, pobojavši se da u njemu postoje pušteni psi, ali se ubrzo uverih da ovdašnji vlasnik nije imao nikakve bestijalne čuvarkeće.

Stazom što vijuga kroz travu dodoh do trema, gde se popeh mermernim stepenicama, a iza odškrnutih vrata čekao me je domaćin. Kada me ugleda, on ih širom otvori i ja mu nazvah dobro veče, ne pruživši mu ruku zbog koleginog upozorenja da

mu je desna bila oduzeta. Pristupili smo kurtoaznoj razmeni rečenica, gde sam ga informisao kako sam putovao i kolika je gužva bila na putu, da bismo prešli u ogromnu radnu sobu u prizemlju i smestili se jedan preko puta drugog u kožne naslonjače. Odmah mi je stavio do znanja da se bavio arheologijom, i to na jednom od uglednih evropskih univerziteta, ali da ga je povreda na skijanju lišila mogućnosti korišćenja desne ruke i on je odlučio da se povuče iz akademskog života i vrati se u otadžbinu da piše knjige. Invaliditet ga je značajno usporio i oduzimao mu je previše vremena, pogotovo na korespondenciju, zbog čega je odlučio da uzme ličnog asistenta i prenese deo obaveza, ali i da mu se nađe oko osnovnih kućnih poslova za koje je bio spreman posebno da plati. Bilo mi je teško da poverujem u sve što sam čuo i zapitao sam se da li je fortuna nakon izvesnog perioda, gde je bilo i crnih misli da ću nađiti samom sebi, rešila da me izvede na svetlost dana iz mračnog tunela.

Ubrzo postigosmo dogovor, rekao bih na obostrano zadovoljstvo, i profesor predloži da se još večeras smestim ukoliko to želim, ali ja odložih useljenje uz izvinjenje da bih poslednje večere hteo da proslavim sa kolegom koji me je uputio na njega i kod koga sam već mesec dana spavao na kauču u predsoblju dobrotom njegovih roditelja.

„Kada se uselite upoznaću vas s kućnim pravilima, ali ću unapred naglasiti da neću tolerisati pušenje u prostorijama“, reče on bespogovornim tonom.

„Međutim, najvažnije je zapamtiti da posle ponoći nema silaska u prizemlje ni pod kakvim izgovorom.“

Stavio sam mu do znanja da sam nepušač i da ću njegovu privatnost strogo poštovati. Pošto mi je upriličio razgledanje prvog sprata, shvatio sam da ću imati sve pogodnosti: tu je bilo kupatilo sa tuš kabinom, a u mojoj sobi je postojao i frižider koji je mogao da prihvati osnovne potrepštine u hrani i piću.

Nisam ni osjetio da je prošlo šest meseci od kako sam se nastanio u profesorovoj kući. Zima je otaljala svoje, par puta se iskezivši krezavim očnjacima, ali sem susnežice nije umela da pošalje ništa jače. Proleće, moje omiljeno godišnje doba jer je u njemu oličeno osećanje što leži između zaljubljenosti i strasti, kao da je odlučilo da se povuče i ostavi nas na milost i nemilost letu koje je započelo već s prvim danima maja. Vredno sam spremao tri ispita iz druge godine, koje sam uzeo da slušam pošto mi je za polaganje godine zafalio samo jedan predmet, kada mi je jedne večeri, dok sam u krevetu čitao udžbenik, pre-gorela sijalica na lampi kraj uzglavlja.

Iako bejah svestan profesorovog upozorenja da u kasne sate ne cunjam prizemljem (ukoliko ostanem duže u gradu njegov zahtev je bio da se ne vraćam pre pet časova ujutru), iskrao sam se iz sobe i na prstima se spustio do predsoblja po sijalicu. Put me je naneo pored kupatila koje je bilo daleko prostranije od mog, i, dok sam se kretao bosonog na prstima poput bale-rine, u zao čas videh svetlost u kupatilu i da su vrata bila tek pritvorena. Radoznanost mi je zavela pogled i, na sopstveno za-prepašćenje, video sam profesora čiji je torzo bio obnažen. Ali nije me iznenadila njegova nagost, prenerazilo me je otkriće da su njegovo poprsje, leđa i nadlaktice bili unakaženi brojnim ožiljcima. Sad mi je bilo jasno zašto je insistirao na dugačkim rukavima i tokom toplih dana. Te rane bile su odavno zace-ljene, ali čak i sa ove udaljenosti evidentno je da su poticale od kakvog oštrog predmeta, vrlo verovatno noža, i da bejahu približno iste dužine.

Srećom, profesor me nije primetio dok je mazao ožiljke sredstvom iz bele, okrugle posude. Videh da je prstom leve ruke nanosio smesu, da bi je potom pažljivo utrljao. Iako su rane izgledale zaraslo, činilo se da mu svaki dodir prouzrokuje bol koji se očitavao grimasom. Okrenuo sam se i najtiše što

sam mogao vratiti se u sobu. Želeo sam da zaboravim prizor, ali on je i pored svesnog zabrana prokopavao put kroz moju glavu. Te noći nisam usnio do jutra, a kada sam se probudio na stočiću kraj uzglavlja čekala me je sijalica koju nije mogao da ostavi niko drugi do profesor. Nije mi prigovarao, niti me ukorio, iako sam siguran da je bio svestan mog silaska u prizemlje. Ipak, pravili smo se da se ništa nije dogodilo.

Sledeći, sudbinski incident, dogodio se svega mesec dana potom.

Desilo se u vreme večićijeg sata, malo iza tri izjutra. Zaspao sam pre ponoći i pored vrućine što se uvukla u sve prostorije. Vlasnik se svesno lišio klima uređaja zbog osetljivih sinusa, ali se saglasio da u mojoj sobi mogu postaviti ventilator.

Iz sna me je trgao krik! Iako sam čvrsto spavao, ni trenutka nisam imao dilemu da je došao od mog stanodavca, profesora. Onako bunovan skočio sam iz kreveta i u mraku nepogrešivo pogodio u kom pravcu su vrata. Izašao sam u hodnik, a u prizemlju je bila uključena tek jedna lampa, ali to beše nedovoljno da kvalitetno osvetli taj prostor.

Ignorišući profesorovo pravilo o privatnosti nakon ponoći, strčao sam niz stepenice jer je povod verovatno opravdavao ignorisanje vlasnikove potrebe za intimom. Baš kada sam sišao sa poslednjeg stepenika, savlada me neobjašnjiva slabost, čije poreklo nisam mogao da tumačim drugačije do padom pritiska zbog naglog ustajanja. Ali demant stiže kada me obuze osećaj prisustva u prostoriji, što ne potiče od profesora ili moje malenkosti, a energiju tog stvora detektovao sam na koži u vidu jakog elektrostatičnog polja. U tom se prisetih da sam pre buđenja usnio vrlo rđav san, u kojem sam pokušavao da se održim u životu iako se nevidljiva zlokobna sila ustremila na moje telo i dušu. Shvatih da mi se isti osećaj nemoći iz sna preneo u stvarnost, i kao da mi je bestelesno čudovište okovalo

noge pipcima velikog viskoziteta, što se rastežu i sputavaju me da ne napravim ni korak. Mahinalno pogledah u visinu i ugledah zvezdano noćno nebo, samo što u ovom slučaju te zvezde nisu bile udaljena nebeska tela, već ptice koje su iz sekunda u sekund bile sve veće. Pre nego što će udariti o tlo i rasprsnuti se, uočio sam da su u pitanju bili golubovi jarkih boja i fluorescentnog sjaja što dopire iz njihove utrobe. Bio sam praktično oduzet prizorom od koga me obuze neobjašnjivi, nepojamni strah zbog kojeg će mi srce prepući. Viziju umirućih ptica zameni tremor i mišići stadoše da poigravaju kao da mojim telom teče visokofrekventni elektricitet. To sablasno osećanje prisustva postade slabije, da bi naposljetku uminulo, što se reflektovalo i na mene i ja prestadoh da se tresem. Lišen ograničenja i nadrealnog meteža, konačno spazih telo koje je ležalo između masivnog pisaceg stola od mahagonija i prevrnute kancelarijske stolice. Njegov kompjuter bio je uključen i profesor je verovatno radio pre nego što je napadnut.

Konačno sam nadjačao tromost i noge što potonuše u ekto-plazmični glib – pokrenuo sam se i prišao telu na patosu. Kleknuh kraj profesora i pažljivo ga okrenuh na leđa, ugledavši ranu ispod desnog ramena koja je obilato krvarila. Krenuo sam da pozovem hitnu pomoć i policiju, ali profesor mi je pročitao misli; iznenađujuće snažno mi stisnu mišicu i prostenja: „Nemoj...“

Pomislih da se zbog povrede nalazi u stanju šoka, i da možda postoje i druge rane, ali on otvori oči: „Donesi kremu iz kupatila... znaš koju...“

Nije bilo ni mesto ni vreme da mu protivurečim ili se pravim da ne znam o čemu govori, ali smatrao sam da rana zahteva tretman medicinskih profesionalaca, kao i da napad treba prijaviti organima gonjenja koji će raspetljati ovo zamešateljstvo. Ipak sam otišao i u ormariću našao kremu u posudi od uglaćanog belog kamena. Vratih se, a on mi slabašnim glasom reče da je otvorim i zahvatim iz nje. Kada mu svukoh košulju, ponovo

ugledah ožiljke – iz neposredne blizine pojedini su izgledali starije. Naneo sam kremu na ranu i on uzdahnu sa olakšanjem. Začudo, krv je vrlo brzo prestala da teče.

„Moraće da se šije“, pokušah da ga privolim da potraži lekarsku pomoć. Samo mi je falilo da mi stanodavac umre na rukama od povrede koju je najverovatnije sâm sebi naneo. Potražio sam oružje, ali ga nigde nisam opazio.

„Nije teško zaključiti da sam i ranije povređivan“, smogao je snage da izgovori. „Preostaje mi da istrpim još jedan napad... poslednji.“

Ne bih rekao da je profesor deliričan zbog svega što se dogodilo. Ipak, na osnovu čega je očekivao da će ponovo biti povređen? Pomogao sam mu da se osovi na noge. On napravi nekoliko koraka i teško se spusti u naslonjač.

„Morate mi reći ko vas je napao.“

Mada su mu se usne pomerile, nije mogao da odgovori na pitanje već utonu u san. Spustio sam se preko puta i pratio kako mu se grudi ravnomerno podižu i spuštaju. U neko doba sam pridremao i probudio se iza deset kada se profesor promeškoltio i otvorio oči.

„Očekujem odgovore“, rekao sam.

„Najpre treba da postaviš prava pitanja“, počeo da mi se pravi pametan.

Dobro, možemo i ovako: „Želim da znam šta vas je napalo?“

Nisam glatko progutao profesorovu priču kao nekakav prvoklasni aperitiv. Ne kažem da me je lagao, ali sve što sam čuo bilo je teško zdravorazumski prihvatiti.

Poverio mi se da je pre polaska na fakultet bio na odsluženju vojnog roka kao ronilac. Tada je, pored ljubavi prema morskim dubinama, otkrio još jednu strasnu vezu – arheologiju. Odlučio je da svoj profesionalni život posveti traganju za

artefaktima prošlosti, na zgražavanje članova porodice koji su ga videli na studijama medicine.

„Čuo si za ime Teuta?“, upita profesor, a ja za kratko imadoh utisak da se nalazim na ispitu.

„Naravno“, rekoh. „Ako mislimo na ilirsku kraljicu koja se tako zvala.“

On mi prizna da je pre ravno tri decenije bio na čelu međunarodne ekspedicije koja je istraživala lokaciju Risan na brdu Gradina na krajnjem severnom delu Boke Kotorske. Prema predanju, na njoj se nalazila tvrđava u koju se Teuta povukla pred najezdom Rimljana. Legenda takođe kaže da su se žene, videvši da će utvrđenje pasti, bacale sa zidina stežući decu u naručju, a muškarci su izvršavali samoubistva sopstvenim oružjem. Teuta se, prema istom mitu, bacila niz vodopad podzemne reke čiji se tok gubi duboko u planini Orjen, a njeno blago nikada nije pronađeno. Potvrda da se u kamenoj utrobi krije basnoslovno bogatstvo stizala je s kišama, kada iz nedra planine izbije voda, povremeno donoseći novčiće iskovane u Teutinoj kovnici novca.

Ekspedicija se usredsredila na dve pećine sa podzemnim jezerima iz kojih se Risan snabdeva vodom tokom letnjih dana. Mada su lokalitete pomno istraživale i domaće ekipe – jednu od tih predvodio je profesorov kolega koji ga je doživljavao kao suparnika – profesorova se spustila dublje od svih i dospela do najniže tačke Risanskog zaliva duboko pod morem. Prilikom jednog od brojnih zarona, profesor je otkrio broš. Taj komad nakita bio je ukrašen golubom sa ćubom u filigranskoj tehnici.

„Iliri su na ove prostore doneli prelepe golubove visokoletače“, reče profesor.

„To su bile svete ptice, gajene u hramovima kako bi iz visina donele poruke bogova.“

Broš sa golubom navodio je na zaključak da je bio originalno izrađen, i da ne potiče iz piratske pljačke zbog kojih su Iliri

na svojim brzim brodovima postali strah i trepet Otranta. Profesor je bio ubeđen da je broš pripadao lično kraljici Teuti, koja ga je prema legendi kačila direktno na kožu, probadajući sopstveno meso zbog potvrde da je dostojna i u vezi s božanstvima.

Prećutao je otkriće, a artefakt mu je doneo bogatstvo koje se neprestano uvećavalo. Međutim, sa njim u paru je dolazilo i prokletstvo, i svake godine Teutin duh ga je posećivao i nanosio mu novu ranu. Jedna od najstrašnijih kazni koje je kraljica sprovodila nad svojim neprijateljima, pa čak i bivšim ljubavnicima, bila je ona od 30 uboda za isto toliko dana, pri čemu je poslednji probadao srce ukoliko kažnjenik pre toga ne bi izdahnuo od komplikacija ili trovanja krvi. U profesorovom slučaju, kazna se izvršavala jednom godišnje i on je to stoički trpeo dokle god mu je artefakt obezbeđivao lagodan život, a svoje vreme nije trošio na pisanje arheoloških studija, već se dao u potragu za melemom kojim bi lečio rane jer su nanošene magijskim bodežom od strane volšebnice.

Ostavio sam ga da se naspava i oporavi i povukao se u svoju sobu.

Nedugo po napadu profesorovo telo se oporavilo, koliko je to bilo moguće sa tolikim brojem rana nanesenih za dvadeset devet godina. Iako tokom boravka nijednom nisam video da je primao goste, te večeri je bio u društvu gospodina približno istih godina.

„Nosi“, reče profesor i gurnu preko stola četvrtastu kutijicu. Posetilac uze i otvori je, uspravivši se kada na dlan istrese zlatni predmet. Sa ove udaljenosti nisam mogao da vidim detalje, ali mislim da je bilo evidentno o čemu se radi.

„Verovao sam da si našao predmet velike vrednosti“, reče tajanstveni gost. „Tvoj nagli materijalni uspon nakon ekspedicije nije mogao da bude puka slučajnost.“

Profesor nije demantovao, ali ni potvrdio izrečeno.

„Konačno si u posedu predmeta kojeg si želeo čitavog života. Savetujem ti da budeš mudar.“

Krajevi usana izviše se u osmeh i gost bez pozdrava krenu ka vratima. Reči upozorenja ne znače ništa pred pohlepom i zavišću, a obe su zračile iz čoveka koji je preuzeo Teutin broš.

Iste večeri, moj domaćin mi se poverio da mu je večeras upriličio posetu kolega koji je čitavu karijeru posvetio proučavanju Ilira, a potraga za Teutinim blagom davala mu je snage da istraje.

Krajem leta, profesor mi je stavio do znanja da mu moje usluge uskoro više neće biti potrebne i da duboko žali jer se navikao na moje društvo, i da na raspolaganju imam bar mesec dana da pronađem novo uhlebljenje. Planirao je da proda kuću, ali kako je kriza uzdrkala tržište nekretnina to je moglo da potraje. Nameravao je da se nastani na nekom malom grčkom ostrvu gde će vasceli dan roniti kako bi ublažio zdravstvene tegobe, a ne zbog potrage za izgubljenim artefaktima.

Kako sam navikao na okruženje, privikavši se čak i na neredovan prevoz, lako sam pronašao jeftinu garsonjeru. Ubrzo postadoh i stipendista jedne francuske nevladine organizacije za pomoć talentima, iako sam sumnjao da se iza ovoga krije profesor koji je znao da bih njegov ponuđeni novac glatko odbio.

I pored krize, profesorov agent za nekretnine pronašao mu je kupca iz inostranstva, pa je kuća ubrzo promenila vlasnika.

Godinu dana potom, u isti dan kada je profesor napadnut u svojoj kući, pročitao sam da je ubijen istraživač koji se bavio ilirskim istorijatom i predanjem. Usmrćen je jednim ubodom u srce, a oružje kojim je ubistvo počinjeno nije nađeno na poprištu

zločina. U izveštaju se takođe navodilo da je kao motiv isključena pljačka jer prema prvim nalazima ništa nije nedostajalo, niti je izvršena premetačina. Istražitelji su bili zbunjeni i činjenicom da nadzorne kamere nisu snimile ubicu pa su pozvali građane da se jave ukoliko imaju bilo kakva saznanja koja bi mogla da dovedu do pomaka u istrazi.

Nije mi bilo ni na kraj pameti da ih kontaktiram – žongliranje istinom ume da bude nezahvalna akrobatska veština za artistu koji nastupa pred publikom sklonoj neverici. Takođe me nije iznenadilo što kamere nisu snimile fantomskog posetioca, ali bio sam uveren da je jedan predmet ipak nestao iz kuće – bio je to broš koji je mom bivšem stanodavcu omogućio materijalno bogat život, ali i patnju s kojom se tri decenije nosio kako je znao i umeo.

Istina, lično sam se okoristio o broš kraljice Teute i kasnije sam, dajući godinu za godinom jer zbog stipednije nisam morao da mislim na materijalni momenat, završio fakultet sa visokom prosečnom ocenom. Magistrirao sam, a nekoliko godina kasnije i doktorirao na katedri za istoriju i, iako sam pomislio da bih se rado posvetio disertaciji o Ilirima i Teuti, svesno sam odustao jer bi se neminovno u moj rad umešala i predanja bez pokrića.

Profesorovi i moji putevi nisu se ponovo ukrstili, iako mi je nakon diplomiranja stigla nepotpisana elektronska čestitika s nepoznate mejl adrese. Ali poruka sa slikom goluba visokoletača koji drži maslinovu grančicu u kljunu, simbolizujući sumersku legendu o potopu u kojoj ptica donosi vest da se voda povlači i nazire kopno, beše indikativna i nedvosmislena i ja, da ne bih poklekao i pokušao da stupim u kontakt sa pošiljaocem, obrisah je posle čitanja, a potom ispraznih kantu za đubre, kliknuvši na ikonicu u vrhu ekrana.

COLOMBAE ILLIRICE

Grupa nemačkih vojnika izašla je iz džipa i krenula prašnjavim hercegovačkim drumom dok je sunce pržilo, uzdignuto na nebu, negde oko svog zenita. Anto obrisa kapi znoja sa čela i odloži kosu u stranu primetivši pridošlice. Čudno, ispred vojnika je išao čovek odeven u građansko odelo sa šeširom na glavi, koji ga je štitio od sunca, sigurno znatno bolje nego što su vojnike štitili limeni šlemovi, na čijim obodima je već mogao da razazna ono duplo S u obliku munje.

Još čudnije je to što ih vidi u ovoj zabiti, daleko od grada i daleko od šuma u kojima se, kako oni kažu, kriju odmetnici. Skrenuli su sa glavnog puta i pošli stazom u žitu ka njemu. Srce mu brže zaigra. Ovo nije slutilo na dobro, možda nešto znaju...

„Herr“, obrati mu se čovek u građanskom odelu, „mogu li nešto da vas upitam?“

„Da?“, Ovo je ipak više zvučalo kao pitanje o čemu se radi, nego potvrda.

Došljak podiže glavu i zagleda se u nebo, gde su se kao tačkice videle ptice koje su se vinule u visine, ka suncu...

„Golubovi“, reče on, dok su vojnici sa mašingeverima u rukama i kažiprstu na okidaču osmatrali okolinu.

„Da. Ćubani.“, reče Anto. „Ima ih ovde dosta, tradicija od pamtiveka...“

„*Colombae Illirice!*“, šapnu došljak.

„Molim?“

„Tako su ih nazivali stari Rimljani, po Ilirima koji su naseljavali ove prostore“, odgovori Namac. „Po legendi oni su slali te golubove u nebo za vreme svojih svetkovina, da dotaknu nebo i odatle ljudima prenesu poruku bogova...“

„Otkud...“, poče Anto. „Kakva je to priča...?“

„Dozvolite da se prvo predstavim. Oto Rajnhard. Nemojte da se čudite što dobro baratam vašim jezikom, ipak su moji preci generacijama živeli na ovim prostorima, tamo u Vojvodini, gde ih zovu *Volksdeutscher*, ja.“

Antu i dalje nije bilo jasno, mada je klimao glavom, očekujući da mu Nemač konačno objasni o čemu se zapravo radi. I Oto nastavi priču.

„Prisajedinjenjem bivše Jugoslavije moćnom Trećem rajhu, ja sam stupio u službu instituta po nazivu *Deutsches Ahnenerbe-Studiengesellschaft für Geistesurgeschichte*, koji se bavi istraživanjem kulture ovdašnjih naroda.“

„Ah, da... a ja? Kako mogu da vam pomognem?“

„Tako što ćete mi pokazati mesto na kome je pronađeno ovo!“

Oto Rajnhard iz unutrašnjeg džepa sakoa izvadi fotografiju.

„Fibula!“, primeti Anto.

„Da, srebrna fibula... kopča za pričvršćivanje odeće u drevnih Ilira.“

Ono što je bilo neobično na toj fibuli je ugraviran kukasti krst - Svastika. Pronađena je prilikom arheoloških iskopavanja ilirskih grobova u Kočnu, kod Bileće. Svastika je stari simbol koji je manifestacija kulta Sunca, jer stilizuje Sunce u pokretu.

„Ah to...“, laknu Antu. „Nije daleko odavde... usput mi je paću vam pokazati, ionako je već prevruće za košenje.“

„Da“, osmehnu se Oto i otkri zlatan zub odmah iza očnjaka.

Ne baš prijatan osmeh, pomisli Anto, pokupi kosu i zabaci je na rame. Trojica vojnika se trgoše i ustukoše korak unazad, kao da ih ovaj mršavi kosač i taj pokret podsetiše na to kako se na starim gravurama predstavlja smrt.

Mesto nekadašnjih iskopina bila je jedna napuštena njiva. Započeta iskopavanja prekinuo je rat. Tek tu i tamo videli su se tragovi rada arheologa, pošto je šiblje počelo da izbija i osvaja prostor.

Izašli su iz auta. Rajnhard podboči ruke o bokove i zagleda se u ledinu. Jedva primetan osmeh mu se pojavi na licu uz

pomisao da će ovde možda naći nešto što će izmeniti sudbinu Rajha, a samim tim i njegovu...

U zamku Vevelsburg bilo je vrlo živo. Zvonili su telefoni, stizali kablogrami iz čitavog sveta, iz onih mesta gde je Hajnrih Himler uputio svoje emisare u potragu za predmetima moći. A sve to pod okriljem Anenerbea – istraživačkog instituta. U tu svrhu stvorio je timove sastavljene od raznih avanturista, mistika iz nekog od tajnih društava, kojima je vrvela ondašnja Nemačka i istaknutih naučnika, posebno arheologa.

Sam Himler bio je ubeđen da je on lično inkarnacija drevnog germanskog kralja Enrika. Sada je sedeo u kancelariji, zavaljen u kožnu fotelju za ogromnim hrastovim stolom. Iza njega se nalazila slika vođe velikog nemačkog rajha, Adolfa Hitlera. Trgao se čuvši kucanje na vratima.

„*Komm rein...*“, reče i podiže pogled sa papira prostrtih po stolu.

U okviru vrata pojavi se Karl Marija Eiligut, njegov lični savetnik. U ruci je držao papir, a na licu jedva obuzdavao osmeh.

„*Herr reicshführer Himmler*, dobre vesti...“

„Odakle?“, skoro ravnodušno upita Himler.

„Balkan, iz Jugoslavije... u vezi one ilirske kopče od srebra sa svastikom, pronađen je lokalitet. Traže odobrenje da započenu sa iskopavanjem...“

„*Ah ja, natürlich...*odobreno. Biće otkucano za pola sata.“

Eiligut se osmehnu i pošto salutira sa podignutom desnom šakom uz povik *Heil Hitler* izađe iz kancelarije. Trenutak pre toga učini mu se da se vođa na slici iza Himlera osmehnuo. A Himler samo klimnu glavom, kao da mu je dosta tog veličanja oniskog firera, nimalo arijevske izgleda, po kanonima koje je propisao Veliki Rajh.

Oto Rajnhard je za istraživanje ovog lokaliteta okupio grupu arheologa iz Nemačke i Austrije, nastanili su se u iznajmljenoj kući nedaleko od arheološkog nalazišta. Samo mesto iskopavanja bilo je ograđeno bodljikavom žicom i sa tablicama upozorenja *Achtung zugang verbotent, Halt...* Uz to, vojnici sa mašingeverima i prstom na okidaču, bili su dovoljni da odvrate i najradoznalije iz lokalnog stanovništva od toga da zaviruju u posao arheologa... Tumuli, ispod kojih su se krile grobnice, odavno su ulegli i jedva prepoznatljivi.

Tog dana nebo je bilo puno ptica, golubova, koji kao da su odozgo nadgledali iskopavanja i kao da ovog puta nisu ljudima prenosili poruke bogova, već obrnuto, njihovo gugutanje kao da je bogovima saopštavalo šta se dešava na zemlji... nekim drevnim bogovima.

Rajnhard podiže pogled ka golubovima i šapnu.

„Te ptice... Opet su tu, uvek kada počnemo sa iskopavanjem...!“

„Oto, to su samo ptice... golubovi, njihovo je da lete, a naše da kopamo...“, uzvratila mu kolega Gerhard Ebel.

„Ne vidim ništa neobično u tome.“

„Imaš pravo Gerhard. Previše sam obuzet značajem ovog što radimo i mistikom, kao i mitom o golubovima kod drevnih Ilira. Znaš, kod njih je to bila neka vrsta svete ptice. Stilizovane figure golubova nalaze se na mnogim iskopanim predmetima za svakodnevnu upotrebu, na kopčama, grivnama, peharima...“

„Hejji Ebel, Rajnhard, ovamo!“, viknu mladi kolega Lehman von Nojman prekinuvši ih u razgovoru, „našao sam nešto interesantno...!“

Oto i Gerhard priđoše mladiću koji otrese znoj sa čela i ostavi trag prljaštine na njemu. Nije se obazirao, niti mu je to umanjilo radost na licu. Metlicom očisti prašinu sa kamena u zemlji...

„Nešto nalik nadgrobnom spomeniku“, šapnu, „pogledajte, puno je gravura, golubova, zmija i koječega...“

„Interesantno“, šapnu Ebel sagnuvši se ka jami. „Golub i zmija koji su u prirodi neprijatelji ovde ne deluje tako, kao... kao da nešto jedno drugom govore...“

„Da. Verovatno viđenje nekog ondašnjeg umetnika, ili šta već... Mada i sama reč Ilir, je na neki način povezana sa zmi-jama. Po legendi rodonačelnik Ilira je Ilirije, rođen kao zmija, potomak tebanskog kralja Kadma i Harmonije. Čak su se i njih dvoje posle smrti preobrazili u zmije... Dok za golubove već znamo da su glasnici bogova...“

„Pretpostavljam da je ovo grob nekog viđenijeg člana plemena, poglavica ili neki sveštenik. Nadam se da ćemo ispod table pronaći nešto puno interesantnije od ostataka kostiju...“

„Iliri su verovali u zagrobni život i sahranjivani su sa dosta svakodnevnih stvari.“

„Onda da oslobodimo ploču i vidimo šta se krije pod njom...“

Prihvatili su se lopatica, metli i četkica, a najveći deo posla ipak su obavljali šakama i prstima da bi oslobodili ploču iz zagrljaja zemlje, povremeno zastavši da odmore i razmene poglede.

„*Reicshführer Himmler* će biti zadovoljan ovim otkrićem bez sumnje, pogledajte u uglovima kamena opet se ponavljaju znakovi svastike, dokaz o boravku arijevacu u ovim krajevima...“

„*Natürlich...*“, uzvratil Ebel.

„Ispod kamena je šupljina, rekao bih...“, primeti Lehman von Nojman. „Pretpostavljam da je grobnica ozidana, što upućuje na neku značajnu osobu.“

Nastaviše dalje sa otkopavanjem dok ne otkriše celu ploču.

„Hajde sada, polako... uhvatimo za krajeve“, reče Oto, „nećemo je dizati da se ne bi prelomila, od krečnjaka je...“

Gurali su ploču u stranu, milimetar po milimetar, santimetar po santimetar, dok se ne pojavi otvor ka tami. Iz njega izbi jedak miris, ako se može tako nazvati nešto neprijatno nozdrvama.

„Na šta to...“, počeo Ebel, ali ga prekidalo šištanje i glava zmije koja se pojavila iz otvora grobnice.

„Paziii!!!“, viknu Rajnhard i ustuknu.

Negde u podsvesti mu sinu da je kod Ilira zmija čuvar kuće. Pa i ove večite.

Kada su mislili da su se izmakli na sigurno sa neba se ču buka, a jato ptica je podsećalo na ogromni gradonosni oblak koji se spušta ka zemlji.

„Šta je ovo *himmell..*“, viknu Gerhard. „Šta je tim pticama...?“

„*Colombae Illirice...*“, šapnu Rajnhard. Niko ga nije čuo od pijuka mnoštva ptica koje su se obrušavale ka tlu. Ispred jata letelo je nekoliko golubova...

Golubovi, sokolovi, orlovi, vrane, gavrani... sve u jednom jatu, zaboravivši na iskonska neprijateljstva, udružene protiv zajedničkog neprijatelja, sjuriše se ka ljudima i napadoše kandidžama, kljunovima, krilima... lepršale su oko njih tražeći slobodno mesto na koje će se obrušiti...

Vojnici koji su obezbeđivali radove uperiše oružje ka nebu i zapucaše u jato. Pala je poneka ptica, ali pucnjava nije izazvala neki veći efekat, jer doletaše i nove ptice... Napale su vojnike, ključale ih po prstima, zabijale se u lica, pa se oni baciše na trbuh ne bi li tako zaštitili oči i ruke, jer je svaka drugačija odbrana bila nekorisna i samo je još više razgnevljivala ptice...

Dok su ptice lepršale oko njega i napadale ga Ebel pokušava da se dočepa sigurnosti auta. Jednom rukom se branio od ptica, a drugom je tražio bravu vrata, dok je ne napipa i ugura se u kabinu, u sigurnost iza stakla i lima. Par ptica je uletelo za njim i nastaviše da ga napadaju, tražeći mu oči. Zaštitio ih je podlakticom leve ruke dok je desnom tražio kontakt ključ. Vrata se ponovo otvoriše i unutra se uguraše Oto i Gerhard, a za njima ulete još nekoliko ptica, dok su ostale naletale na staklo prozora...

Konačno su uspeli da se reše ptica u kabini auta, neke su bile mrtve a neke su i dalje mahale slomljenim krilima na podu i kričale od bola u nemoćnom besu. I dalje su navaljivale ne shvatajući da je staklo, iako prozirno, za njih nesavladiva prepreka...

„Voziii... vozi brzo....!“; uzdahnu Oto Rajnhard. „Idemo što dalje odavde...!“

Erik pritisnu papučicu gasa, kola se pokrenuše praćena pticama koje su još neko vreme pratile svoj plen...

Iz otvora grobnice na iskopini izvuče se telo zmije riđih šara i onda se sklopča na kamenoj ploči, pokraj ugraviranog goluba...

IRIS

*I*ris je brala cvijeće po kome je dobila ime i stavljala ga na Bardilisovu glavu. Vješto je isplela vijenac koji je ukrasio, inače lijepu glavu, naočitog momka. Bio je to visok, mišićav mladić, opasan dugom bijelom košuljom, koja je bila u suprotnosti sa njegovom tamnom kosom i očima.

Ljubeći ga po bradi Iris ga je začikivala: „Hajde da vidimo možeš li izdržati da se ne pomjeriš dok te ljubim“, mazno je govorila.

Bardilis se ukipio, a poljupci lijepo djevojke bili su sve žešći. Vidjelo se da momak neće dugo izdržati miran. Tako je i bilo.

Uzvratio je poljubac, a ona se zakikota:

„Opet nijesi izdržao. Zнала sam“, veselo kaza i uzvratila mu poljubac.

„Možda bih i izdržao da zažmurim. Ali, kad pogledam u tvoje oči, plave poput neba, izgubim se. A ponekad su i zelene“, odgovori pomalo smušeno Bardilis.

„Zelene su samo kad sam ljuta. Zato nemoj da me ljutiš“, osmjehnu se Iris i nastavi da ga ljubi. Bardilis je nježno pogleda.

Oči su joj stvarno mijenjale boju.

„Misliš li da boja očiju zavisi od nečijeg raspoloženja?“, upita je uz osmjeh.

„Ne znam za druge. Kod mene zavisi“, odgovori Iris.

Dugo su ležali na travi, dok ona iznenada ne poskoči:

„Moram kući. Sunce je visoko na nebu. Moji će me ubiti“, zabrinuto reče.

Bardilis je još jednom poljubi i kaza: „Hajdemo. Biće sve u redu.“

Čim je ušla u kolibu, čistu i prostranu, vidjela je da će biti svađe. Majka je ljutito pogleda: „Gdje si do sad? Sunce je skoro zašlo.“

„Brala sam cvijeće. Znaš kako volim iris“, tiho odgovori.

„A gdje ti je cvijeće?“, sumnjičavo je upita majka.

„Ostavila sam ga na livadi. Kad sam vidjela kako je sunce visoko na nebu potrčala sam kući i zaboravila cvijeće.“

Majka je vrtjela glavom.

Već odavno se čudno ponaša. Moram ja bolje pripaziti, – pomisli majka i glasno reče:

„Stalno se negdje gubiš. To je zato što otac pušta da radiš što te volja. To se mora promjeniti.“

Taman se spremala da još nešto kaže, kad se vrata kolibe otvoriše i uđe njen muž. Trabos je bio dobar čovjek, koji je volio svoju ženu. Nikada je nije udario. Iris je obožavao. Dođe do kćerke i nježno je poljubi u čelo.

„Kćeri, moramo da razgovaramo. Upravo sam se vratio od našeg kralja. Razgovarali smo kao dva brižna oca. Njegov sin, Pirhas, se zagledao u tebe. Želi da mu budeš žena. Kralj nema ništa protiv. Ugovorili smo svadbu. Kao znak ljubavi Pirhas ti šalje ovaj nakit“, reče otac i iz kožnog jeleka izvadi zlatni prsten, ogrlicu i narukvicu. Zlato zasija na drvenom stolu. Majka ciknu od sreće.

Iris i ne pogleda nakit: „Ali, ja njega ne volim. Mi se i ne poznajemo“, promrlja bljedih obraza.

„Ni tvoja majka mene nije voljela kad smo se uzeli. Pa, vidi sad. Šta nam fali?“ upita gledajući suprugu.

Ona je ćutala. Sjeti se mladosti i koliko je voljela Dirda. Kad je poginuo bila je neutješna. Roditelji su je udali za Trabosa, a njoj je bilo svejedno. Nije ga voljela, ali ga je poštovala. Bio je dobar muž. Za nju to je bila sudbina koju su odredili bogovi. Nije razumjela zašto, ali se bogova plašila i njihovu odluku nije dovodila u pitanje.

„O ovom više nećemo govoriti. Svadba je ugovorena. Neka te majka pripremi“, presječe tišinu otac i uze krčag sa medovinom.

Poteže dobro, zagladi bradu i leže na krevet. Te noći Iris nije ni oka sklopila.

Vijest o svadbi brzo se proširi selom. Svi su bili veseli. Svadbe su voljeli. Jela i pića uvijek je bilo u izobilju. Veselje bi trajalo do zore. Muzika i izazovna igra, budile su čulnu želju. Šuma bi odjekivala od uzdaha mladića i djevojaka raspomamljenih u ljubavnom činu. Tek pred zoru svi bi zaspali, premoreni od igre, vina i ljubavnog zanosa.

Iris i Bardilis se nađoše u tajnom skrovištu. On namrgođen, a ona uplakana:

„Ja živa neću da mu budem žena. Skočiću u more i udaviću se“, govorila je kroz suze.

Bardilis je ćutao. Dugo je razmišljao, a onda reče:

„A kako ćeš, ludice, da se utopiš u moru, kad dobro plivaš?“, upita sa osmjehom.

„Zaroniću i otvoriću usta“, namršteno odgovori Iris.

„Je li ova usta?“ upita Bardilis i nježno je poljubi.

„Pobjeći ćemo zajedno. Sjutra prije zore, bježimo u planinu, pa još dalje. Ima još zemlje gdje žive Iliri. Otići ćemo daleko i živjeti zajedno. Ja znam i da lovim i da pravim oružje. Ti si isto vrijedna. Za nas dvoje biće dosta. Ponesi malo hrane i čuturicu sa vodom. Ništa više.“, reče Bardilis i opet je privuče sebi i poljubi.

Plan za bjekstvo mladi ljubavnici sjutradan počеше da ostvaruju. Rano zorom pobjegoše u planinu. Na nesreću, neki seljani su ih vidjeli i prijavili kralju. Brzo je organizovana potjera koju je predvodio ljutiti Pirhas.

Tragači su sve bliže. Bardilis je zabrinuto gledao kako se kraljevi vojnici penju po planini. Znao je da će ih brzo stići.

„Idemo u Mračnu pećinu. Tamo neće smjeti da uđu“, odlučno reče.

„Ali, iz Mračne pećine se niko vratio nije“, zabrinuto reče Iris.

To je bilo tačno. Mračnu pećinu, u vrhu planine, svi su izbjegavali. Ne samo ljudi, nego i životinje. Neki hrabriji momci koji su se usudili da uđu, više se nijesu vratili.

„Nemamo izbora“, tiho reče Bardilis i nježno je poljubi.

Nastavili su da se penju. Ona za trenutak zastade da ubere cvijeće.

Bardilis se osmjehnu.

„Iris ne može bez irisa ni u bjekstvu.“

Vojnici su toliko blizu da su ih već vidjeli u daljini.

„Brže prokletnici. Šta se vučete!“, vikao je Pirhas na vojnike, „Kad ga uhvatim objesiću ga na prvo drvo, a od te smrdljive kože napraviću bubanj. Nju ću dati vama, pa radite šta hoćete. Kučka!“, ljutito je gundao, nastavljajući da se penje.

Što su se više uspinjali, vojnici su sve više gundali. Na kraju, jedan je smogao snage:

„Plemeniti, oni idu ka Mračnoj pećini.“

„Pa, šta. Ne bojim se ja Mračne pećine. Ja ću biti ispred vas, kukavice“, uzviknu Pirhas i ubrza korak. Vojnici gundajući nastaviše da ga prate.

Za to vrijeme Bardilis i Iris su već stigli do tajanstvene šupljine u stijeni.

„Ne boj se. Uхвати me za ruku. Ulazimo, pa šta bude“, reče momak odlučno i čvršće je uhvati za ruku.

Kako zakoračiše u pećinu, uhvati ih vrlog. Činilo im se da se koža odvaja od tijela. To je trajalo svega nekoliko trenutaka. Kada se vrtlog zaustavi zbunjeno se pogledaše. Bili su na istoj planini, ali sve je drugačije... Čuli su trubu čija jačina im zapara uši. Bilo je to posljednje što su čuli.

Policija je brzo došla na mjesto nesreće. Bila je tu i Hitna pomoć, ali mogla je samo da konstatuje smrt nepoznatih mladića i djevojke. Hladnjača ih je udarila i bacila van kolovoza. Vozač je plakao:

„Kunem vam se da su se iznenada pojavili. Kao duhovi. Kočio sam, ali bilo je kasno. Nijesam kriv! Nijesam kriv... Vjerujte mi!“, govorio je kroz suze.

Njegovu priču potvrdio je i vozač mercedesa koji je dolazio iz suprotnog pravca.

„Sve je tačno. Ja dolazim iz Budve. Ova nova magistrala je odlična, dan je prelijep, sve se vidi. Uživao sam u vožnji, kad se na drugoj strani puta iznenada pojaviše ovi nesrećnici. Instiktivno sam zakočio. A to je uradio i vozač hladnjače. Čula se škripa kočnica, ali bilo je kasno. Hladnjača je bila isuviše blizu njih. Čovjek ništa nije mogao da uradi“, uzbuđeno je govorio očevidac.

Saobraćajni policajac je sve brižljivo zapisao. Mediji su se izvještavali o "nesrećnom paru u čudnoj odjeći".

Kao da su došli iz cirkusa. Kod sebe nijesu imali nikakva dokumenta. Niko nije znao ni ko su, ni odakle su – neki su od naslova.

Forenzičari su još više zbunjeni. Djevojka je kod sebe imala buket od irisa. Nakon analize utvrdili su da je cvijeće staro 2.300 godina. Analiza je izvršena tri puta. Greške nije bilo. Buket irisa je bio stariji od Hrista. Šok je bio još veći kada su analizirali odjeću nepoznatog para. I ona je bila od prije 2.300 godina. Nijesu imali racionalno objašnjenje. Kao ni policija, koja nije zaključila slučaj saobraćajne nesreće na novom magistralnom putu iznad Risna.

Jedan vješti novinar koji je došao na lice mjesta uspio je da snimi njihova lica. Iako obliveni krvlju iz njih je izbijala ljepota. Kroz nekoliko dana medijima se javio jedan Rišnjani, koji je bio istovjetni neznanac. Prošle su dvije sedmice, a baka iz Perasta je poslala fotografiju iz mlađih dana na kojoj se vidjela sličnost sa stradalom djevojkom.

SOK OD NARA

Kraljica Teuta je grčevito stežući stari ilirski bodež u jednoj šaci, drugom besno lupala u sto. Veliko sveleće oko koje je poskakivalo po drvenoj površini nije promenio senku koju je bacalo na zid. Srdovečna žena, nagnuta nad tastaturom računara, pisala je priču o ljubavi, Harmoniji i davnim danima, nimalo se ne obazirući na noćasnje snoviđenje u liku opasne ilirske kraljice.

Vladarka je prebacila bodež u desnu šaku i svom silinom vrh zabola u plemenito drvo. Vibracije su kroz vekove pokrenule mobilni telefon kraj ženinog računara. Uzdahnula je glasno, sačuvala stranicu napisanog teksta i žurno izašla iz prostorije.

Teuta je trijumfalno uskliknula i promenivši raspoloženje, po glasniku poslala dojavu gusarima sa Jadrana o rimskom brodu prepunom blaga.

Nisam izdajnik. Ja sam ćerka Enhelejca, ali ljubav je moj dom. Noćas ću, obgrljena tamom u kojoj su sva obeležja po kojima se plemena razlikuju ista, napustiti grad u susret voljenom.

Nisam izdajnik. Ja sam Bilis. Nadam se da će me Harmonija razumeti. I ona je volela. Iskusila patnju. Izgubila decu. Lutala svetom, deleći sudbinu svog izabranika. Znam da sam joj bila više ćerka nego sluškinja svih ovih dana. To me i plaši. Uvek lakše oprostimo onima koji nam nisu za srce prirasli.

Nisam izdajnik svog oca i roda. Znam da će čitava ova teritorija pre postati jedno kraljevstvo, ilirsko, nego što će svi koji me poznaju zaboraviti na moj greh. Znam jer sam sanjala.

Usnila sam obalu prepunu raznobojnih školjki. Biseri su sijali poput ozvezdanog neba. Na stenama sa kojih se plima pret-hodnu noć povukla, ležale su zmije, delujući potpuno mirno i bezazleno. Njihova tela su bila uvijena u obliku grivne. Mnoštvo narukvica poput ove koju danima krijem pod rukavom, još od onog svitanja u uvali. Teutos mi je poklonio nakit od bronz-e, a ja njemu obećanje da ću doći makar pregazila more.

Noćas ću, bez zavežljaja i blagoslova najmilijih, zakoračiti u mrak, u susret onom za kojeg sam rođena. Bez pompe. Talasi se neće razgoropaditi. Vetar se neće razulariti. Moja sudbina nije interesantna bogovima. Za njih su krupne stvari. Za nas smrtnike sitne. Nevolju prizovemo kada shvate da su naše male stvari u suštini božanske. Jedine za koje se vredi boriti.

U ogromnom dvorcu na dnu Jadranskog mora, na prestolu presvučenom kožom crnih jegulja sedeo je zmaj Ilirios, kralj zmija i podvodnih nevolja. Podno njegovih džinovskih stopala čije su kandže nestrpljivo čekale da napadnu, ležao je mladić premrežen brodskim kanapom do te mere da je jedva disao.

- Reci mi, Teutose, ti glupavi, drski ilirski crve, otkud ti smelost da ukradeš moju barku?

- Samo sam je pozajmio. Vratio bih je odmah sutradan. Tako mi zmije čuvarkuće.

- Samo si je pozajmio? Ne zaklinji se u moje podanike! Život ti trenutno manje vredi od pojasne kopče tvog pradede. Ukrao si je! Tvoja namera je jasna. Svoj greh ćeš platiti glavom. Da čujem razlog zbog kojeg si izvršio krađu! Onda ću odlučiti koliko će tvoja smrt biti strašna.

- Hodao sam dva dana pokušavajući da stignem na vreme do Ćilibarske uvale. Trebalo je da se sastanem sa nekim. Naleteo sam na gusarski bivak i izgubio čitav dan, krijući se u stenju dok nisu otišli. Uplašio sam se da neću stići na vreme i pozajmio sam barku.

- Ukrao si je! Doduše, ona mi ničemu ne služi, ali moja je. Kao što je čitavo more moje. I sve živuljke. I tvoj život. Koju bi korist imao iz tog susreta? Blago? Oružje? Lekovite trave? Hajde, spasi se.

- Mislim da ne mogu da se spasem. Kako da objasnim nekom ko svoju moć zasniva na sili i vatri, a razgovor vodi sa visine, i bez smisla jer od prve rečenice smatra da je u pravu, da od susreta ne bih imao korist nego sreću? Ljubav je neobjašnjiva čudovištima kao što si ti.

- Zato će te ovo čudovište, nepokorni ilirski crve, spržiti!

Plamen je dugo dogorevao, a dim se podigao do svoda premreživši vreme u podvodnom dvorcu u kojem je i nasvetliji dan obeležen tamom.

Teuta je halapljivo jela nar, dok joj se osmeh razlivao po licu, a crveni sok kapao po svetlećem oku koje je prikazivalo budućnost.

Sredovečna žena je palila cigaretu na cigaretu, šetala oko stola, besno udarala mišem o podlogu i po treći put restartovala računar. Uzalud. Na desktopu je stajao folder pod nazivom „Ilirsko carstvo“. Zauzimao je tačno odmeren prostor u memoriji, ali bio je prazan. Potpuno prazan. Nije bilo Bilis, ni Teutosa, divne narukvice ni opakog Ilirijusa. Samo belina i cursor koji blinka u ritmu nervoznih otkucaja njenog srca sinhronizovanog sa časovnikom koji gura vreme u pravcu završetka konkursa.

Svakoj borbi dođe kraj. Žena se uhvatila za glavu, protrljala oči i odlučila da prestane da bljuje vatru na nedužni nameštaj. Obrisala je folder, njegovu kopiju, kopiju njegove kopije i otvorila novi dokument. Ali, pre nego što je uspela da otkuca „Nisam“, na beloj pozadini zacrnili su se redovi koji su padali u nizu, kao domine naših razočarenja u ljubav, ljude, stvarnost.

- Nije se rodio ko je Teutu nadmudrio!

- Teutu?

- Da, Teutu!

- Dobro. Pretpostavimo da si Teuta. Neću da vodim filozofske rasprave sa duhom u svom računaru. Da me zastrašiš ne možeš. Pisac sam. Verujem u fantastije, vile, veštice, zmajeve i povampirene kraljice. Hranim se čarolijom na papiru. Šta hoćeš?

- O, vidi tvrdoglavice. Imaš previše godina da bi verovala u čuda!

- Ti imaš previše godina da bi se kočoperila u XXI veku. Mogu da isključim računar i da te očas pretvorim u legendu koju je prekrrio zaborav.

- Možeš, ali nećeš. Svevideće oko me je prošetalo kroz tvoj mali, prizemni život i pokazalo da nikad ne odustaješ. Smešno. Ima vas takvih u svakom vašem šarenolikom plemenu više nego zrna u naru. I šta ste učinili? Izmišljate nove svetove u kojima dobro pobeđuje zlo u bajkovitim predelima. Igrate se bogova, nadobudno uvereni da znate sve o prošlosti. Otkud? I nju ste otkrili u nekim knjižurinama, polučitljivim zapisima sa zidova pećina i slušajući mitove prepričavane sa kolena na koleno?

- Pljuješ po sebi presvetla kraljice. Tvoj peščani sat davno je razbijen i postojiš jedino u istoriji i fikciji. U ne baš lepoj uspomeni. Šta hoćeš?!

- Hoću objašnjenje! Zašto pišeš o Kadmu i Harmoniji i o nekakvoj ubogoj devojci koju je plima odnela dok je u Ćilibarskoj uvali čekala davno spaljenog Teutosa? Pred tobom je mogućnost da oživiš velikog Agrona koji je ilirsku državu obogatio i proslavio. Njegova vojska bila je moćna i na moru i na kopnu. Njegovi pohodi osvajački. Riznice pune...

- Zašto si začutala, Teuta? Sramota te je da nastaviš i kažeš kako si, došavši na presto, učinila da ilirsko kraljevstvo propadne? Kako ste sejali, tako ste i požnjeli. Zanemarili ste poljoprivredu i oslonili se na osvajačke pohode i gusarske pljačke.

- Sve tuđe vam je bilo draže. Od blaga, jezika, preko religije do umetnosti. Opstali ste kao narod, ali ste izgubili nezavisnost.

Ti si Teuta bila grobar. Grobar jednog sna koji su vaši preci sanjali dok su razjedinjeni vodili plemenske ratove. Srećom, ne može se zatreti seme hranjeno ljubavlju, težnjom za slobodom i snom o svetu u kojem će vladati snaga humanosti, a ne moć bodeža i piratskih prepada. Možda su bogovi na Olimpu bili zauzeti prekrajanjem drugih delova sveta koje su stvorili u dokolici, pa ga svako malo tumbali darujući mu poplave, trusove, bolesti i čudovišta iz Hada. Verovatno su Kadmo i Harmonija pretvoreni u zmije bez jasnog cilja. Možda su zrna nara i pisci sa kojima ih porediš samo sitne čestice nemoćne da podignu oluju u svemiru, ali nije sve tako kako ti izgleda tu, na tom hladnom i usamljenom tronu. Balkansko poluostrvo je naša kolevka. Iliri, kao i mnogi drugi čije su sudbine popločale stvarnost do naših dana, jedan su od stubova novog sveta, kulture i svesti o zajedništvu. Jer imamo pravo izbora. Mogućnost da iz riznice prošlosti uzmemo ono dobro i odredimo koordinate svog postojanja. Izbor da pišemo o jednoj ljubavi koja je i neostvarena bila božanskija od svih poduhvata izvedenih iz koristi. Večnija od vekova... Teuta?

Kursor se umirio. U prostoriji je vladala čudna tišina. Tišina koja nastupi kada se mačevi spuste, trube utihnu, prašina se sleagne, a na jarbolu zavijori zastava pobednika. Samo što sredovečnoj ženi nije bilo važno da pobedi. Jedini srećan ishod je samo postojanje kraja. Završetka priče. O hepiendu snevaju čitaoci.

Preostala zrna nara Teuta je smrskala jako stisnuvši šaku. Crvenim šakama dohvatila je kartu sa stola. Figure brodova i vojnika su popadale sporije nego što je ona cepala ostrva, moreuze, planinske masive i rukavce u kojima su se skrivale preplašene ptice. Prekrajala je kraljevstvo, zadirujući u prošlost, menjajući istoriju i izmeštajući gusarski bivak mnogo dalje od Ćilibarske uvale.

U suton je umorna zadremala na prestolu, dok su se godinama unazad, na pesku, među školjkama i uzdasima, zagrljeni Belis i Teutos stopili u jednu senku.

Kažu da je u Kadmoj vojsci, kada je poveo Enhelejce na Ilire, prednjačio ogromni zmaj Ilirios, dvostruko motivisan u želji da sjedini pleme jegulja sa plemenom zmija. Nakon pobjede, povukao se u morske dubine propustivši da prisustvuje čarobnoj dečaćkoj igri na obali Jadrana. Jeste Ilirije bio kraljević, ali pažnju bogova privlačila je bronzana narukvica sa kopčom u obliku zmijske glave na ruci njegovog vršnjaka. Jednog mirnog dana. U zlatno ilirsko doba.

ATROPE BELLADONE

“Na ovaj svet si došao kao jedan delić. Nestaćeš u onome što te je stvorilo; ili, još bolje, posle promene, bićeš vraćen u životnu klicu sveta.”

Marko Aurelije Antonin

Ležala je na podu u mrlji koja se širila iz tačke na parketu brazilskog oraha. Krv se miješala sa bojama na platnu, dok su forenzičari postavljali reflektore, kako bi fotografisali mjesto zločina.

- Djevojka, duga crna kosa, bijeljkinja, ima jednu, reklo bi se starinsku, tetovažu svastike, prečnika dvanaest centimentara na lijevom ramenu, - govorio je u diktafon detektiv. - Nema tragova borbe, jedna ubodna rana u potiljak...

U stanu su pronašli i tijelo muškarca. Imao je istu takvu ranu u predijelu srca.

- Šefe, čini mi se da je ovo umjetnik čija je izložba sinoć organizovana. Mislim da sam juče vidio banere, kada smo pored galerije prolazili prema hotelu u kome ste imali sastanak, - do baci mladi kolega, koji je sakupljao dokaze iz stana.

- Provjerićemo sve, kolega, - kratko odgovori Lorenzo i nastavi - Čini se da su rane nastale od neke vrste strijele, - sumnjičavo je govorio, gledajući oštećeno slikarsko platno na podu sa koga su ga posmatrale istovjetne oči djevojke čije su tijelo prekrili crnim satenskim čaršafom.

Jelena se prije pet godina pridružila timu genetičara u Italiji specijalizovanom za drevne narode. Primamljiva je bila finansijska

ponuda jedne od najcjenjenijih evropskih institucija u ovoj oblasti. Ipak, drugi razlozi su presudili. Bio je to jedini način da se uvjeri u priče, a sve češće i snove koji je opsjedaju. Nijesu je mogle zadovoljiti potrage po kotorskom arhivu, obilasci zidina, muzeja... Tajnu je tražila u sebi.

- Spremaš li se za večeras, bella? - začula je kada se javi zagledana u bijelu golubicu na čeličnoj ogradi terase.

Zaboravila je na izložbu. Previše vremena je provodila u laboratoriji posljednjih dana. Namjeravala je i večeras da obavi dodatne analize najnovijih rezultata, iako je vikend.

- Spremam, - reče sklanjajući pramen crne kose sa lica. - Znaš, upravo biram haljinu, - reče mazno, otpijajući još gutljaj gorkog likera, dok se posljednje kapi spustiše niz purpur usne.

Od kada je došla u Italiju zavoljela je ovo piće. U početku zbog naziva. Kasnije je saznala da je upravo njena imenjakinja, kraljica Italije, imala udjela u stvaranju tinkture. Na simpozijumu u Trstu je upoznala kolegu koji je uvjeravao da je Jelena od Montenegra, pomogla travaru iz Bugarske da upotpuni recepturu. Iz Crne Gore su u Italiju dobavljali vilinsku travu, ili veljebilje, kako se još naziva ova biljka, kako bi liječili oboljele od upale mozga. Ipak, naučnicu posebno privlači boja atrope belladone, mlade, svježe krvi...

- Ne treba mnogo da biraš, mislio sam i na to, - nastavi ozbiljno muškarac sa druge strane, dok je u mislima sakupljala bilje prostranim poljima.

- Imaš previše posla i znam koliko je teško sve da postigneš. Pogledaj ispod kreveta. Pronaći ćeš kutiju sa dugom smaragdno zelenom haljinom...

Kako može znati da sam namjeravala tu boju haljine da kupim za izložbu, pomisli.

Nastavio je da priča, ali ga više nije slušala. Nervira je kada joj čita misli i tako izdaje uputstva. Njoj, koja je doktorirala molekularnu biologiju sa 28 godina, koja je šefica genetičke

laboratorije, vođa projekta, cijenjena naučnica u Evropi... ali, to je privlači. Jedini on može tako da se obraća.

- Gospodo, ovo je otišlo predaleko, - izgovarao je tiho jedan od trojice muškaraca u salonu hotela Hassler, nadomak Španiskih stepenica.

- Ne želim da zvučim panično, ali došao je trenutak da se djeluje. Informacije sa kojima raspolažemo su više nego zabrinjavajuće. Zna da je posmatramo od kada je došla, ali sada se dešava nešto sasvim drugačije... - govorio je zabrinuto visoki čovjek u elegantnom crnom Armani odjelu. Kosa poput gavranovog krila sjaji od premaza voskom sa citrusnim mirisom, dok zelene oči prodorno ciljaju sagovornike.

Dva starija gospodina slušaju ispijajući Henesi, dok ih obaviđa dim kubanskih cigara. Nijesu prekidali mladog prijatelja, iako su već imali potrebne informacije.

- Vrijeme je da Društvo reaguje, dok ne bude kasno. Ako objavi rezultate do kojih je došla... - zaustavi se kada kelner dođe sa još tri konjaka, starija od njega.

- To ne treba da te brine, Adriano, reče stariji gospodin, mi ješajući piće boje karamele u širokoj čaši - Već smo se pobrinuli za sve, - okrenu se ka prijatelju koji sjedi u sjenci visoke lampe od cedrovine i diskretno nazdravi.

Pogledi su govorili više od onoga što je na tom mjestu i u tom trenutku moglo da se kaže.

- Rezultati su naša briga, - dodade Lorenzo, gledajući u srebrne oblike koji se stvaraju iznad njihovih glava.

- Rezultati, a šta je sa slikom? - uporan je Adriano.

Iako najmlađi, položaj u Društvu mu omogućava da se tako obraća starijim kolegama. - Izložba je u galeriji Palazzo delle Esposizioni, znate li da je njen lik potpuno isti kao i ...

Iako ništa do tada nije rekao, Đovani nije čekao da mladić dovrši rečenicu - diskretno odgurnu drvenu nogaru kožne fotelje, da ne bi izgovorio to ime.

- Već smo vidjeli sliku, kao što smo ti rekli - ne treba da brineš. Niko neće saznati za rezultate i niko neće vidjeti sličnost, - bio je izričit Lorenzo, znajući da bi i u klubu sa ograničenim pristupom neko mogao čuti njihov razgovor.

Skoro godinu su zajedno, a kao da su se tek upoznali. Prija joj što je desetak godina stariji. Prija joj i njegov opušteni pristup životu. Potpuno suprotno od onoga što je navikla. Razbarušena smeđa kosa i brada, zelene oči, sve je to hipnotiše kada je u blizini. Nije izgledao kao većina muškaraca koje je sretala u Rimu, iako porijeklo njegove porodice ima drevne korijene. Tako su se i upoznali. Kako bi utvrdio da li na neki način ima dodira sa velikanima likovne umjetnosti, ili je u pitanju dar koji je otkrio, došao je u Centar. Jelena je prihvatila da lično analizira DNK slikara, koga je ugledala tog prohladnog oktobarskog jutra na vratima kabineta.

- Marko, sudeći po imenu, u pitanju je preko dvije hiljade godina tradicije. Uskoro ćemo saznati mnogo više, - rekla je uz osmeh dok su se upoznawali.

- Uvijek me zanimalo zbog čega su kroz istoriju muškarci u Rimu često imali imena poput Marko Antonio, Marko Aurelio, možda je bilo suđeno da upoznam takvog Marka u Rimu.

- Sve što se dešava, prirodom je predodređeno od samoga početka i suđeno.

Sledila se od riječi koje je tako nonšalantno izgovorio - koje je kao djevojčica često slušala od bake u Risnu.

Primjeti da je ova rečenica uznemiri te dodade:

- To su riječi cara Marka Aurelija Antonina, zar nijesi rekla da te zanimaju imperatori.

Nije to sve što je zanima, mislila je posmatrajući njegov zakrivljeni nos i bronzanu kožu koja izviruje ispod raskopčane bijele košulje.

Kasnije su ustanovili da u Markovim venama ima najviše ilirske krvi. Iako je njoj ta veza bila vidljiva prvog dana, zvanične rezultate su dobili nakon nekoliko mjeseci. Do tada su već počeli da žive zajedno.

Rano je za spremanje, pomisli mlada doktorka, te odluči da obiđe Centar. Planirala je da dođe pred samo otvaranje. Nema strpljenja da se smješka i klima glavom, kao da je lutka koju treba pokazati. Ipak će se tamo naći na slicu u prirodnoj veličini.

Namjerava se posvetiti strogo povjerljivim proračunima dok je sama u Centru, ali u laboratoriji zateče kolegu koji se neplanirano pridružio prije šest nedjelja. Od prvog dana je iritra. Nije mogla imati povjerenja u nekog ko se predstavlja kao naučnik, a oblači se i ponaša poput manekena, ugaj crne kose. Čak je i direktoru pokušala objasniti razloge zbog kojih im doktor Adriano nije potreban. U pitanju je previše osjetljiv projekat.

- Direktore Gocini, zar ne želite da me slušate samo zbog toga što sam žena, - sjetila se kako je tada razgovarala, pokušavajući da pronađe slabu tačku, - Možda nemam pravo glasa jer sam iz Crne Gore? - pitala je izazivački.

Direktor prvo pokaza na fotografiju Vatikana, koju otvori na ekranu mobilnog telefona, počuta za trenutak pa reče:

- Zna da je vaša imenjakinja, crnogorska princeza Jelena, bila naša kraljica, - tiho izgovori, - to ovdje posebno cijenimo, nema potrebe da sumnjate koleginice.

Znala je šta želi da kaže čovjek koji je prije pola decenije pozvao da se pridruži timu, nakon što je pročitao njezine naučne radove o genetici. Tada je prevagnulo potpuno povjerenje u znanje i ideje doktora Gocinija. A novajliju, koga su preporučili direktno iz crkve, držaće na distanci – tada je odlučila.

Zbog svega se posebno iznenadi kada je srdačno pozdravi na ulazu u laboratoriju:

- Koleginice, to ste Vi. Mislio sam dok nema gužve da uporedim brojke posljednja dva nalaza, - izgovori kao da znao šta će pitati.

- Samo Vi radite Vaš posao, mladi kolega, - mudro odgovori, iako zabrinuta što ga vidi. Nije željela da mu pruži prostor za polemiku. - Ionako odmah odlazim, samo sam došla po par sitnica. Marko priređuje izložbu, moram požuriti...

- Da li je istina da ste došli do nekih novih otkrića, kolegice? – nije mogao da se suzdrži.

- Pa, svakog dana dođemo do nekog novog otkrića, kolega Adriano, to bar treba da znate.

Nije uspio da zvuči nezainteresovano, što ga dodatno uznemiri. Svaki put kada je u njenoj blizini maska koju je uvježbavao kao da spadne. Iskonska ljepota kojom plijeni - duga kosa koja u loknama pada na ramena, krupne prodorne oči, miris jasmina...

Sačekala je da radoznali kolega napusti Centar, pa da još jednom provjeri nalaze. Već je imala više pozitivnih uzoraka, ali nikako da povjeruje u otkriće.

Iako su nestali prije skoro dvije hiljade godina, ilirska krv je sačuvana u venama naroda na Balkanu. Brojna su istraživanja širom Evrope koja to potvrđuju. Ipak, ona je te noći otkrila nešto mnogo dublje. Otkrila je svoje porijeklo. Otišla je u prošlost sve do žene koja je posjećuje u snovima. Došla je do takvih nalaza koji su je plašili. Ona je ustvari ta žena. Kompletan genetski materijal se podudara.

- Znaš li da su mnogi rimski imperatori bili ilirskog porijekla? - upita Marko, sipajući njen omiljeni liker kada su došli u stan.

- Naravno da znam, ali ne znam kakve to ima veze sa tvom izložbom, - izazivački je pitala dok u daljini posmatra zagasito žutu svjetlost nekadašnjeg centra svijeta.

- Dioklecijan, Marko Aurelije, Konstantin i mnogi drugi su potomci ilirskih plemena sa Balkana, - nije se obazirao na njezine šale, već nastavi kao da drži predavanje, - promijenili su državno uređenje, sjedište carstva, religiju...

- Dobro dragi, ali zbog čega mi sada o tome pripovjedaš, - upita pomirljivo, kada shvati da neće odustati.

- Svuci haljinu, - zapovjedno se obrati, a ona se po ko zna koji put strese od uzbuđenja što joj pročita misli.

Dok je, stojeći na terasi, sa ramena skidala tamno zelenu haljinu, otkrivajući čvrste kruškaste grudi, Marko postavi štafelaj. Poče da slika. Vitko tijelo obasjavala je zarđala mjesočina. Prisloni joj usnama bocu crvenkastog pića i proli niz vrat. Ugrize je tako snažno da su se pomiješali miris krvi i vilinske trave. Atropa, ili suđaja, kako su je zvali u njenom kraju, je puštena. Već je u bunilu. Želi još. Zariva zube u njegova ramena. Isisava krv koju je do tada gledala u epruveti. Naslonjena na hladnu čeličnu ogradu ispušta krike vučice. Dok joj dlanovima umrljanim krvlju prelazi preko tetovaže drevne svastike u magnovenju odjekuju riječi:

- Ti si kraljica Jelena, bilo je vrijeme da se ponovo spojimo. Sve je zapisano. Sudbina je ponovo uplela naše niti. Ispunila si zavjet da ćeš se osvetiti i zavladati Rimom. Ne tako davno bila si Ređina Elena. Prije više od dvije hiljade godine bila si ona... Ti jesi Teuta...

Već dugo leži budna u krevetu zagledana u mrlju na parketu od brazilskog oraha. Nije pokušavala da zaspi, već da shvati. Zbog čega je ponovo sanja? Zbog čega se posljednjih mjeseci svaku noć iznova susreću?

Zbaci satenski prekrivač. Gazeći crvenu tačku na podu, u kojoj je do maločas tražila odgovore, zaputi se ka kuhinji. Dok su je obasjavali zraci jutarnjeg sunca kroz visoke prozore malenog

stana u Rimu prolazila je bez straha da će neko vidjeti njezino nago tijelo. Nije ni primjetila podlive na porcelanskom vratu. Dohvati šolju u namjeri da natoči zeleni čaj, kako bi se razbudila, ali pogled joj pade na otvoreni Amaro Montenegro. Natoča više od pola. Tako joj prija ovo gorko piće nakon još jednog susreta sa kraljicom...

KOSTI SVOJE DAJ SAMLJETI PRIJE NEGO IH IZVIJEŠ

Smrt je za Ceriju oduvijek imala žensko lice – ta, kakvo je drugo moguće?

Ali tako je mlada, misli dok joj koplje probija vrat: kožu, grlo, kralješke, kožu. Djevojka koja ga je bacila nema nijednu boru, čak ni dok urla s leđa svog konja. Na potiljku je splela kosu boje tamnog zlata, pa joj lice blista na uzavreloj pozadini bitke. Da je barem mogu naglas prokleti prije nego što umrem, poželi kraljica, ali nema glasa.

Krv joj toči iz vratne žile, polako kao da je vinski talog. Samo joj nije jasno zašto umiranje tako dugo traje.

„Bogovi, oprostite mi na slabosti i uzmite me“, rekla bi samo da može.

Ali bogovi ne odgovaraju na hirovite želje smrtnika. Oni čekaju. Hoće li je primiti k sebi, utkati u svijet, upamtiti u svom dahu – na njima je da odluče. A s tim se odlukama ne žure.

Cerija stigne vidjeti kako njezini vojnici, neki od posljednjih mladih Graba, padaju na tlo u sveopćem klanju. Pogledom okrznu nebo: na pola puta do sunca, koje postaje sve bljeđe, leti jedan jedini sokol. Stigne se – između zemlje i neba – zagledati u oči svojoj sudbini tamnozlatne kose.

Cerija zna ime svoje smrti: zove se Kinana.

U Kinaninoj se obitelji štuje samo jedan bog, njezin brat Aleksandar. Njemu se klanja čitav svijet, bilo da sjedi na prijestolju u Aigaiju, bilo da tutnji u vojnom jurišu. Poput njega, Kinana jaše konja kao da su jedno. I odjeću nosi kratku, po makedonskoj navadi. No za razliku od svoga brata, oba su joj oka iste boje: zelene, kao što su šume Cerijine domovine.

Jer Kinana, kao ni Cerija, ne pripada makedonskoj zemlji punoj kamena. Obje su trebale provesti živote među stablima – među grabovima i hrastovima, bukvama i lipama – u sočnim dolinama duž toka Drilona i mirnih obala Marahe. Ali Kinana se odrekla svega toga kad je vojnu obuku svoje ilirske majke okrenula protiv vlastitoga naroda. Sad neće imati čast umrijeti na toj svetoj zemlji. Pobijedit će.

Cerija će svoje kosti ostaviti tamo gdje su nikle. Onako kako to žele bogovi moćniji od sina ijedne žene. Cerijini su bogovi u svemu: u boju i u krvi njezinih ljudi, u tlu na koje padaju raskomadani i sokolu na nebu. Rastu sa šumama i teku s vodama. Još je jučer među njima hodala.

Sunce je za nju pretposljednji put izašlo nad močvarnom vodom u kojoj su trunule trske i šaševi, i mrijestile se žabe. Ptice su punile zrak krilima i kricima, a od sitnih je životinja treptjelo čitavo tlo. Nema boljeg mirisa da razbudi tijelo i razbistri misli od izmaglice koja se diže s mirne vode u rano jutro, kao para iz vrelog kazana.

Kraljica Cerija zato je i otišla do vode, sama. Ono što joj je valjalo učiniti zahtijevalo je podjednako snagu tijela koliko i misli. Obje je ruke držala na obrednom nožu o pojasu, jedinom oružju koje je smjela donijeti do žrtvenika.

Umjesto da je s njime pošla do glatkog kamena koji su dan prije odabrali, oprali i posvetili stručcima bilja i riječnom vodom, čizme je okrenula na suprotnu stranu. Nije joj bilo prvi put da prinosi žrtve bogovima. No kad je valjalo upokojiti nebesa ili vatru, zemlju koja se tresu ili valove koji prijete kućama, do žrtvenika bi vodila ovnove i jarčeve; bikove, samo ako je bilo nužno.

Drugačije su se žrtve tražile pred tako važan boj. Ovo je bio prvi put otkad je preuzela naslov kraljice da je nož morala prinijeti ljudskim grlima.

„A ruka mi mora biti podjednako sigurna“, rekla je vodi i travi koja se do nje svijala.

No kad je povukla nož iz toka, plesao joj je u ruci kao pletaća igla. Spremi ga natrag. Nije lako imati spokojnu ruku kad je jedno od tih grla još pred tri noći cjelivala na vlastitom ležaju. Ali bogovi cijene teške žrtve.

Kralju Kleitu lani nije pomoglo što je prolio krv šestero djece. Nijedno nije bilo njegovo, pa je Aleksandar trebao jedva pomoliti nos iz Makedonije da ga satire. I što je sada taj odvažni kralj koji se busao u prsa kako je sin dostojan svog oca, koji će Makedoncima iznova nametnuti ilirsku vlast? Rob onima koje je izazivao, zajedno sa svojom djecom. Bijednik svinute kičme. Zaboravit će ga i ljudi i bogovi.

Pljunula je, izbjegavajući vodu.

„Djeci bi bolje bilo da ih je dignuo na žrtvenik“, govorili su vojnici. I Ceriju bi tražili da dovede svoju, da su postojala. Ali kako bi ih bilo, kad nije trpjela vlažne, dlakave muške ruke na svome tijelu, a kamoli što drugo.

Izravnala je leđa tako da joj je ogrtač kliznuo s ramena.

„Toliko se razumijemo, nas dvije“, obratila se Kinani, čije su trupe mukotrpno napredovale prema unutrašnjosti Dardanije, gdje nije bilo utabanih cesta kao skroz Makedoniju.

Da ju je čula, Kinana bi kimnula glavom: „Nego što, kraljice.“

Ili je, možda, ne bi nazvala kraljicom, nego kradljivicom? Tko će ga znati. Čudne budu te žene koje su odgojene s kopljem i lukom u rukama. Ne vide uvijek da druge imaju podjednako pravo tražiti komad zemlje koji im pripada, na kojem će štovati svoje bogove i vladati ljudima.

Ali morala bi se složiti da je to lakše bez muškarca da prigovara i stoji na putu. Cerija je čula kako je Kinana tek jednom dopustila svom bogu, Aleksandru, da je podvodi kao da je krava ili kobila za rasplod. Kad je pokušao drugi put, zaručnik joj se dva dana pred vjenčanje srušio mrtav.

„Samo bih radije da si ga kopljem ili mačem, nego otrovom.“

Otrov je za slabiće, smatrala je Cerija, koja je prvome muškarcu pokazala njegove iznutrice prije negoli se ikad probudila sa svojom krvlju među nogama. To je bio jedini razlog zašto bi s vremena na vrijeme poželjela dijete: da ne ovisi o tome hoće li joj tijelo krvariti bez da je dotakne ičija oštrica ili strijela.

U nedostatku djece, odabrala je njih tri čija će je smrt otupjeti na smrti svih ostalih: Tanu, koja joj je prva savjetovala da bude odvažnija od Kleita, Iriju, na čijim je koljenima odrasla, te Kasandru, vještog jezika i očiju poput izvora. Čak su i najniži vojnici kimali na to s odobravanjem.

Srećom – jer joj do muškaraca nije stalo, pa nije znala izabrati među vlastitim narodom – krivudave su joj planinske staze dovele svitu makedonskih bogataša. Jedan je mislio da će joj se umiljeti kad spomene koliku otkupninu za njih može dobiti s dvora u Aigaiju. Cerija je razgoličenih zubi pomislila kako je primjereno da druga polovica žrtava uvrijedi Makedonce koliko će prva polovica povrijediti nju.

Za svaki je slučaj naručila još i bikove, boje ljetnih oblaka, da i u tome nadmaši Kleita koji je ovnove smatrao dovoljnim.

No sada, kad je došao trenutak da se dodvori bogovima, otkrila je da joj se ruke tresu. Nisu je plašili bikovski rogovi. Ono sa čim se nije znala suočiti kod žrtvenika bili su Irijin pogled i Kasandrin dugi vrat. Ispunila se mirisom irisa koji su se rastvarali negdje u blizini, pa ponovno u vježbi potegnula obredni nož.

Taman je naređivala prstima da se ukoče i dlanovima da se umire, bez puno uspjeha, kad joj je netko prišao s leđa. Vlastitom je glupošću zamalo stradao pod isukanom oštricom.

U daljini se nekolicina njezinih vojnika, koji su kao i ona uživali u jutru van logora, presamitila od smijeha. Poslali su jadnog mladca da iskušaju može li je iznenaditi. Dobro je prošao što je živ ostao. A i ona je dobro prošla, jer je tek na drugi pogled uočila da dječak nosi svijetli ogrtač makedonskog poslanika.

Cerija odstupi, spremi nož u tok i spusti ruke uz bokove, kako se ne bi vidjelo koliko su nemirne. Trzne glavom, nukajući ga da kaže ono zbog čega je došao.

Mladić izvede komplicirani naklon, kako se valjda radi u prijestolnici otkad je Aleksandar vidio nešto svijeta, pa zausti:

„Kraljice Ilira, Cerijo, vladarice svih Graba!“

„Ta sam, reci što trebaš.“

Bez daljnjih prekida saslušala je podulju poruku u kojoj se moli da poštedi život zarobljenim Makedoncima. Za uzvrat neće, doduše, dobiti otkupninu, ali će Kinana povesti vojsku nazad u Aigaiju. Cerija je šutjela i samo jednom podigla obrvu, kad je shvatila koga je zarobila:

„Dragog brata drugih roditelja.“

Znači, Kinani se ipak ne gade baš sve muške ruke.

Otpustila je glasnika, poklonivši mu srebrnu fibulu koja joj je pridržavala ogrtač. Nije imala strpljenja gledati sve njegove naklone. Rukom je dozvala vojnika najvišega ranga među onima koji su dokoličarili te ga obavijestila da se povlači na osamu. Logoru je valjalo prenijeti da se pokret odgađa do sljedećeg izlaska sunca.

„Ali, kraljice...“

No Cerija nije dopuštala takvih pobuna. Čvršće je stegnula vuneni plašt oko sebe i okrenula mu leđa. Kao da ne zna što će reći: jedino ako krenu odmah, dobit će prednost položaja nad Makedoncima. Ali to neće biti bitno, ako se Kinani vrate njezini bogataši u vezenim haljama, pa ona okrene vojsku kako bi jednom od njih mirisala cvijeće pod pazusima.

Tada Cerija ne bi morala umirivati ruke.

Dugi su koraci odnijeli kraljicu od močvarne vode isprešijecane otočićima do kolibe od pruća oko koje su stajala čak četiri stražara.

„Izvedi mi Tanu“, rekla je onome pred vratima.

Žena izgledana godinama izašla je okrećući lice prema toplini sunca od kojeg se posljednjih dana odvikla. Onima koji se

spremaju napojiti bogove svojom krvlju ne trebaju sitnice kao što su prozori. Njih su tri sjedile u jednoj kolibi, a četiri odabrana Makedonca u drugoj, kako bi se pročistili prije žrtvovanja. Nema smisla bogovima ponuditi tijela ukaljana izmetom zbog slabosti i straha.

„Kraljice“, rekla je Tana, klanjajući se kratko, koliko se usudila da ne padne od gladi.

„Tano, koja sve vidiš,“ rekla je Cerija, „treba mi tvoj napitak da pođem pred lice bogova.“ Tana usplahireno podiže glavu, pa se Cerija nasmije.

„Ne zauvijek. Kao kraljica, imam pravo s njima progovoriti prije nego što donesem tešku odluku – triput. Ovo je prvi.“

Možda i posljednji.

„Kako želiš“, odgovori joj Tana.

Sporim se korakom udaljila od kolibice. Ruke je pružila malo pred sebe, kako bi provjerila ide li dobrim putem. Tanine oči nisu vidjele ništa osim noći već desetljećima. Samo se po šumoru stabala i vonju vode ravnala da dođe do vlastitog kućerka. Kao i koliba za žrtve, bio je izvan vojničkog tabora, pa nisu dugo išle prije nego što je Tana prislonila ruku na vrata i ušla.

Cerija je iz poštovanja ostala vani i sačekala da od starije žene dobije ono što je tražila: bočicu od debeloga stakla, napuhanu za nju na dan kad su je izabrali za kraljicu Graba. Unutra su bila tri gutljaja tekućine. Zahvaljujući njima, potražiti će savjet onih koji od nje očekuju žrtvu, a za uzvrat pružaju božansku pomoć.

Ali što ako mi ta pomoć nije potrebna? Što ako mi može pomoći druga žena; druga Ilirka?

Odgovor na to morala je čuti od bogova samih; Tani ne bi vjerovala ma što joj vidjelica rekla. Ipak, zahvali joj na bočici.

„Znat ćeš se vratiti?“, upita je još Cerija.

Kad je Tana potvrdila, pošla je svojim putem i ostavila stariću da uživa u posljednjim udisajima pod slobodnim nebom, prije nego opet uđe među zidove od pruća. Nema kamo pobjeći.

Cerija se uputila podalje od koliba i tabora, dalje čak i od vode, u šumu pod krošnje grabova i hrastova. Hodala je sve dok nije stigla do proplanka na kojemu nikad nije bila zapaljena vatra.

Tamo ispije prvi gutljaj i stane pod vedro nebo, u tišini.

Nije znala što da očekuje. Makedonci su sasjekli njezinog prethodnika prije nego su njih dvoje razmijenili više od par naredbi u bitkama koje su zajedno vodili. Nije joj dospio ostaviti naputke, ako se uopće ikad sam susreo s bogovima.

Južnjačke je bogove bilo lako zamisliti. Imali su lik isto-vjetan ljudskom, pa su ih klesali u kamenu na sliku i priliku smrtnih muškaraca i žena. Onda bi takve samožive tvorevine zvali svetima. Zato su mogli običnog muškarca, koji je na svijet kliznuo između ženskih nogu, smatrati božanskim. Njezin je narod znao da se sveto ne da prikazati. Moralo se doživjeti.

Umirila je misli i čekala. Bogove se ne doziva kao malu djeću koja su odlutala od kuće. Ne požuruje ih se.

Svijet se stao izvijati – po tome je sveto bilo nalik na zmi-ju – i kružiti oko nje: zato je oblik svetoga bio okrugao. Ali ni zmija ni kružnica nisu bili božanski, samo su dijelili njihovu prirodu. Stvarni su bogovi izvivali iz života koji ju je okruživao, iz otpornosti i najmanje trave, iz postojanosti stabala i svježine zraka koji je oprala kiša.

Cerija ih je namjeravala pitati: *„Što mi je činiti? Trebam li pustiti zarobljenike i sklopiti mir s Makedoncima, poštediti svoje vojnike i svoje najmilije? Ili trebam učiniti suprotno, zato da biste vi utolili glad i utažili žeđ?“*

Ali sad, kad je stajala među njima, spoznala je kako bogove ne zanimaju sitne ljudske stvari. Što njima znači jedan život ili njih tisuću? Što im znači malo mira ili rata? Njihov je život protežan; obuhvaća i što jest, i što je bilo, i što će tek biti. Nema te gladi i žeđi koju ne mogu otrpjeti. Njima je sve-jedno.

I dok je, još svjesna sebe mada već stopljena sa svijetom, Cerija stajala među bogovima, znala je da bi svako pitanje bilo

nepotrebno. Onaj svijet u kojemu se borila protiv Makedonke – ne Ilirke – Kinane bio je nebitan, jer su to tek površinski vali na dubokom moru stvarnosti. Ono bitno bilo je ovdje, među travom i stablima, nebom i vodama.

Južnjački su bogovi svojim sljedbenicima čupali duše i slali ih u tmuran zagrobni život, da tamo jadikuju i sjećaju se kako su nekoć živjeli.

Cerijini su bogovi svoje ljude uzimali k sebi. Njihovom su krvlju natapali postojanje, a njihovim dahom punili vlastita pluća. Bivajući dijelom bogova, ostajali su utkani u svijet koji ih je podigao. Kad jednom ne bude južnjačkih božanstava, koja su samo ljudi malo porasli u važnosti, Cerijini će bogovi ponovno izdahnuti živote svojih poklonika. Iznova će oblikovati one koji im pripadaju. Tada će još jednom zajedno hodati svijetom – svijetom koji su oni sami.

U tom svijetu neće biti ni Kinane, ni Aleksandra, koji će jecati kao utvare na dalekim, sivim poljima, rastavljeni od samih sebe.

Cerija je ždrala zrak kao izgladnjela kad su je bogovi otpustili iz svoga stiska. Jutro je prošlo.

Podignula je ruke preda se: stajale su mirno poput stoljetna hrastovog debla usred oluje.

Primila je obredni nož za pojasom i vratila se kroz šumu do tabora. Naredila je da se vojska okupi oko žrtvenog kamena i rekla:

„Danas se još molimo bogovima, hranimo ih krvlju, a sebe mesom. Ojačajte kosti, da vam se kičma ne povije pred Makedoncima. Sutra idemo u boj, na svojoj zemlji, jer neću da mi kosti ostanu ležati među suhim makedonskim kamenjem.“

Nešto od božanske uvjerenosti sigurno se zadržalo na njezinom licu, jer niti jedna usta nisu prigovarala. Ruke su zagrmjele na štitovima, a glasovi potvrdili da su razumjeli. Čitavo su popodne pripremali posljednje obroke, guste juhe i masna pečenja.

Navečer su se još jednom našli oko žrtvenoga kamena. Svečano su pojali kad je Cerija podigla nož, miran poput jezera u

suton. Razvratno su pjevali dok su se bogovi napajali Taninom, Irijinom i Kasandrinom krvlju, dok su mastili brke makedonskim mekušcima i srkali posljednji dah iz nosnica bijelih bikova.

Kleit je bio budala, pomislila je Cerija, bolje je umrijeti u boli nego živjeti kao rob.

Ista joj se misao vraća dok se ruši s konja, proburažena grkljana. Možda će joj kosti samljati Kinanin konj, ali barem se neće izvijati od dvorskih naklona. Cerijino je mjesto u blatu i krvi, među svojim bogovima. Njih mlada žena tamnozlatne kose nikad neće poznavati.

Cerija je ne treba proklinjati: sama je sebe proklela najgore što je mogla.

Da se Kinana vratila svojim, na ilirsku zemlju, spokojno bi počivala stopljena sa svijetom. Ali ih je prezrela i sad mora ići za petama svoga brata. Makar bio i velik, on je ne zna cijeniti, jer je žena koja mu se mora povinovati, kao što se južnjačke boginje povinuju njihovim bogovima. Samo je bogovima zemlje i neba sve-jedno – ljudski su bogovi uvijek na strani muškaraca. Kinanu će zaboraviti i spominjat će joj samo brata Aleksandra.

Ako kraljicu Ceriju ljudi i zaborave, sa sobom će je nositi vode i nebo, sunce i sokol koji k njemu leti.

GUJIN BELEG

Đotrajali autobus trucka po džombama. Muž i žena su se čvrsto pribili uz dete kako bi ga ugrijali svojim telima. Ogrnuti ćebetom pokušavali su da zaspu na tvrdim sedištima.

I drugi putnici su vodili istu borbu sa nesanicom. Sivih lica, neočešljani, meškoltjili su se tražeći udoban položaj. Oni koji nisu bili te sreće da se domognu sedišta, ležali su na podu slušajući buku točkova koja im je parala uši.

Prevoznici nisu mogli popustiti pred apelima očajnika da ih prevezu do Ardente, drevnog grada svetilišta Ilurosa, koji je bio izuzet od sukoba između zavađenih Kagana. Niko nije pamtio istoriju pre Vremena nazadovanja, koje je donelo smrt prirode, dolazak mnogih bolesti i zavade među ljudima. Biljke i plodovi koje smrt nije pogodila bili su u rukama bogatih Kagana i krijumčara koji su narodu naplaćivali basnoslovne sume. Jedina nada koja je postojala ležala je u svetilištu drevne Ardente, poznatoj kao „Kuća zmija“. Glasovi su govorili da su izlečenja moguća, ali da cene nisu u zlatu, već da istu određuju sami sveštenici. Oni hrabriji su govorili da nisu blagonakloni prema rđavim posetiocima.

Muž protrlja krmeljive oči. Pogleda kroz prozor i ugleda isti sivi predeo prekriven izmaglicom i mrtvom prirodom koja ih je podsećala na njihov dom. Zažmurio je i zamislio da je pred njim zeleni tepih trave i stabla bogata jestivim plodovima. Video je bistre potoke na kojima su se ljudi nekada pojili. Nebo je plavo, bez prašine koja je krila sunce.

Iz sanjarenja ga vrati kucanje sa druge strane prozora. Trgnuo se kada se našao oči u oči sa žabolikim licem muškarca

naoružanog automatskim oružjem. Osvrnuo se i video putnike koji su se tiskali gledajući šta se dešava. Dete se probudilo plaćući. Majka ga privi uz sebe umirujuće.

Čula su se dva glasa, jedan zapovedni i drugi potčinjavajući, koji je pripadao vozaču. Vrata su se otvorila uz škripu i unutra su kročila trojica vojnika u svetlosivim uniformama. Sevajućim pogledima su šarali po uplašenim putnicima. Njihov zapovednik, čoso u kaputu od vućijeg krzna, pošao je između sedišta dok su vojnici držali spremne puške. Hladnim očima je odmeravao svakog pored kog je prošao. Zastao je i uhvatio žgoljalka koji je držao nešto ispod svoje ofucane jakne. Prodrmao ga je i predmet je pao na pod. Konzerva paštete. Videvši to, iz kaputa je izvukao pištolj uperivši ga čoveku u lice.

„Otkud ti to?“, procedi kroz zube.

Uplašeni čovek je jecao.

„Ne brkljači! Kazuj gde si našao“, otkočio je oroz.

„To.... Molim Vas... Nemojte...“

Zakoluta očima. Gurnu cev čoveku u usta i povuče. Putnici u blizini su vrisnuli skaćući unazad okupani krvlju i delovima mozga.

Svi su se gurali ka zadnjem delu autobusa. Vozač je ućutkan kundakom u glavu jednog od vojnika.

„Kuda?“

„U Ardentu. U svetilište“, vozač je pljuvao krv.

Uzeo je džak od vojnika i bacio ga među putnike.

„Ko ima ice il' piće neka ostavi u ceger. Ako želite da hodi-te zemljama našeg Kagana morate da platite dažbinu. Brzo da vam ne bi bio naplaćen danak u krvi!“

Džak je išao iz ruke u ruku i postajao teži. Zapovednik se zadovoljno smeškao. Pogledao je roditelje sa detetom kod kojih je došao džak.

„Što je, mori? Da nećete i vi da vam napravim promaju u glavi? Davaj dažbinu!“

Otac je spustio u džak srebro i sve dijamante koje su poneli.

„Daj, mora da ima još nešto“, otrgnu mu vreću sa zlatnicima s vrata. Pogleda dete koje je nerazgovetno gukalo.

„Bolje ga umorite nego što ga vodite na celivanje“, obide leš oko čije glave se napravio taman oreol.

Kada je autobus pošao otac se okrenuo kako bi osmotrio zulumčare. Prebirali su po džaku i zadovoljno se smeškali.

„Čiji su oni?“, žena ga upita.

„Ko da je bitno. Nama sebrima je svejedno.“

„Što ćemo sada?“

„Pusti me na miru, aman.“

„Što je, zašto šutiš?“, muž je upitao ženu.

„Mislim.“

„O čemu?“

„O našem junetu. Da li zaslužuje ovakav svijet?“

„Muč.“, nogom je udario o pod, „blizu smo lečilišta, a ti tako.“

„A šta je cena? Nismo mogli da ispratimo onog jadnika kako dolikuje? Ostavili smo ga da počiva pored drumca kao neki probisvet“, utom se oglasi dete plačem. Majka ga je privila uz sebe umirujući ga, dok je otac pogledao kroz prozor. Obri-sao je suzu iz oka i mislio o ženinim rečima.

Vozač je oglasio da su stigli i da svi vernici siđu. Predao je spisak vernika svešteniku koji ih je čekao i otišao do najbliže birtije kako bi se okrepio i zaboravio na isečenu usnu. Posled-nji put je pogledao mučenike koji su krenuli za sveštenikom zmijskog hrama u prepoznatljivim ritama od zmijske krljušti. Koščatom rukom ih je navodio da ga slede. Promrmljao je sebi u bradu i poručio brlju. Utom mu se na sto popela mala gujica ispitivački ga osmatrajući.

Roditelji sa detetom su se čvrsto držali da se ne odvoje u nava-li. Ljudi u njihovoj grupi su bili unakaženi krastama, izraslinama

i drugim deformitetima kao podsetnik da pripadaju vremenu koje je prethodilo Nazadovanju. Njih dvoje, još uvek tridesetogodišnjaci, nisu pokazivali znake truleži, kao ljudi u njihovoj grupi čija je koža podsećala na koru trulog drveta.

Stanovnici Ardente su izgledali svečanije u odnosu na mučenike. Muškarci su išli pravo u belim košuljama opasutim oko pojasa čakšira i ogrtača. Nisu bili obrijani i neki od njih su na glavama nosili vunene kape. Žene su vezle marame oko glave i išle uporedo sa svojim muškim pratiocima. Za razliku od bosonogih mučenika, na nogama su nosili gospodske opanke.

Uporedo oko njihovih nogu su se motale zmije šišteći i umiljavajući se za komad hleba. Dete je pružilo ruku da pomazi jednu crnu zmijicu sa zlatnom šarom duž leđa, na šta se mati pobunila. Podigla ga je i prekorila. Otac ju je podsetio da im je rečeno da zmije predstavljaju pretke zmijskog naroda i da nema potrebe da se plaši.

„Stoj!“

Sveštenik ih je zaustavio pred velelepnom tumulusom do koga su vodile kamene stepenice ograđene suhozidom sa obe strane. Pred spustom su se pružali pravougaoni obori koji su imali svrhu čuvanja zmija. Vernici nisu mogli da odvoje oči od devojke raspletene braon kose u dugoj beloj haljini koja je plesala u jednom toru okružena zmijama koje su pratile svaki njen okret.

„Sada ću vas prozvati. Kako izgovorim ime tako ulazite u svetište i dobijate svog vodiča.“

Čekali su neko vreme. Grupa ljudi se smanjivala. Za to vreme, dete je uzelo jednu od zmija i prinelo je licu. Poljubi je i pogladi po glavi. Mati je, videvši to, udarila dete i pustila zmiju. Podigla ga je sa zebnjom gledajući zmije koje su palacale jezicima.

„Nemaš se što plašiti, one nam ne žele zlo“, muž ju je hteo umiriti.

„Ne volim da im je u blizini.“

„Nisi primetila da mu se umiljavaju, dok kraj ostalih prolaze ne mareći, našeg junošu celivaju.“

Prozvali su ih. Kročiše u tumulus gde ih sačeka riđokosi sveštenik krupnijeg tela, sa sitnim pegama na licu. Sivim očima pogleda dete i klimnu.

„Hajmo.“

Spustili su se kamenim stepenicama.

„Ne bojte se, preci neće nuditi onima čistog srca“, u tome se začu krik. „Što nije čest slučaj.“

„Iskate li da mu pomognete?“, žena je upitala.

„Sada je u Ilirusovim rukama“, odgovori nezainteresovano.

Ušli su u rešetkasti lift i sveštenik je povukao polugu. Počeli su da se spuštaju. Zmije su provirile iznad i pružale glave zbog čega je majka instiktivno vrisnula.

„Ne bojte se predaka. Žele vam dobrodošlicu.“

Kada su se spustili dočeka ih je prijatan prizor. Na zidovima je bilo poređano srebrno i zlatno posuđe sa drevnim oružjem. Tapiserije sa prikazima zmije obmotane oko sunca krasile su svaki ćošak. Pored njih je bilo još vernika koji su pratili svoje vodiče i divili se bogatstvu. Prolazili su uzanim hodnikom dok ih sveštenik nije uveo u spavaonicu.

„Odmorite se. Sutra ćemo videti da li će Ilirus i preci biti milostivi.“

Svi mučenici su stali u široku arenu. Po protokolu su morali da skinu svu odeću pre nego što su ušli u lečilište. Pred precima nema bojazni, tvrdili su sveštenici.

„Pozor,“ oglasi se vrhovni sveštenik, „Vi u lečilištu ne strahujte. Ako su vam misli i namere čiste, preci će vas isceliti. Ako među vama ima sebičnih i pakosnih neka odmah istupe, da ne bi bili umoreni i svojim lešinama prljali naš hram“ niko se nije javio.

„U redu, kada udarim skiptrom precu će početi da vas celivaju.“

Dete se sagnu i uze crnu zmijicu. Pogladi je na šta je uzvratila meškoljenjem. Još zmija mu je prilazilo. Obavijale su mu se oko nogu. Nije čulo krike čoveka u daljini koga su zmije počele da ujedaju po rukama i nogama. Neko vreme se ritao dok se nije umirio.

„Nije dorastao našem svetilištu. Neka guje iscede svako zlo seme iz tog nečasnika“, sveštenik se oglasi sa vrha oltara.

Dete je radosno ciknulo. Zaboravilo je na majku koja se ritala da ga spasi dok ju je otac držao. Nije videlo veliku belu guju koja mu se približavala i ostavljala bez glasa sve prisutne.

„Iliros!“, oglasilo se okolo.

Belka ga je pomazila po leđima i oborila. Nežno se obavila oko njega i vrhom njuške mu je dodirnula rumen obraščić. Celivala je svaki deo njegovog slabog tela i prenosila mu svoju snagu.

Vernici i sveštenici su u transu ponavljali jednu istu reč. Roditelji su ukipljeni posmatrali neverovatan prizor i trenutak kada se belouška odvojila od njihovog deteta i vratila u tamne lagume. Ostale zmije su je sledile. Na kraju je u lečilištu bilo dvoje mrtvih, ispijene kože.

Niko u publici se nije pomerao. Sveštenici pritrčase detetu pregledajući svaki deo njegovog tela. Zautaviše se kada su ugledali mladež kod butine. Ničice padoše pred njim.

„Dragi Ilirosi, od kada je naš kult opet izašao iz senke čekali smo rođenje vođe koji će nas povesti ka svetlijim vremenima. Sigurno ste uz ognjišta slušali legende o boju naše svete zmije sa vučicom, kao i o velikoj žrtvi koju su naš junak Baton i njegovi ratnici podneli. Nisu pali, već su im se duše preobrazile u naše zaštitnike. Vekovima smo obitavali po zabitima i pod grmljem. Kada je došlo vreme Nazadovanja naša vera je bila jedina koja je mogla da pomogne nesrećnima pogođenim čumama i pohlepnim Kaganima. Slavite današnji dan jer je upravo sada rođen naš Iliros. Neka je živ Izabrani i seme iz kog je nikao.“

Cela arena je pala u trans. Vernici su se klanjali svom novom mesiji koji ih je gledao vedrim očima. Zmije su izvodile svoj ples i obavijale se oko članaka. Mala crna zmija, sa zlatnom šarom, obavila se oko Mesijinog vrata i nežno ga poljubila u nos.

Dete zauze mesto na svečanoj stolici u vrhu arene. Oko nje ga su se motale služavke u dugim belim haljinama koje su ga brisale mokrim krpama i pojile svetom vodom. Upriličen je ples u ime rođenja novog mesije. Svi izleženi su celivali detetova stopala i poklanjali se roditeljima. Grubim čelima su udarali čvrsto tlo.

„Mili, naš junoša je cepljen“, niz majčino lice su se slivale suze. „Zaboravila si“, napravio je kratku pauzu, „za sve postoji cena.“ Prišao im je ridokosi sveštenik u pratnji novorođenog mesije. „Oče! Majko!“

Pali su u zagrljaj. Nije se znalo ko je isplakao više suza. Ridokosi sveštenik je sve posmatrao ćuteći.

„Junoša je isceljen.“

„Svešteniče, kako možemo da platimo?“, otac se pokloni.

„Mi smo asketski red i nama materijalna dobra ne znače. Ona su i dovela do pomora živih bića u svetu i pojave Kagana. Umesto sloge dobili smo razjedinjene vukove koji ište da prigrabe što više za sebe.“

Pomazio je novorođenog mesiju po glavi.

„Naš kult je dugo bio jedino utočište i nada bolesnima. Vrlo rado pomažemo jer tako od nas traži naš uzvišeni Iliros, ali svaka pomoć ima svoju cenu. Vaša cena će biti najteža.“

Pustio je dete da im pride.

„Pošto je vaš junoša novorođeni mesija više nikada neće moći da napusti grad, a vi više ne možete da budete u njegovoj blizini.“

Majka je vrisnula. „Ne možete nam to uraditi.“

„Nažalost moramo. Razumem da je majčina ljubav najveća, ali ona bi mogla da koleba našeg mesiju. Zato morate da budete udaljeni.“

„Čekaj, da li znači to da ga sada vidimo poslednji put?“, oca je počela da izdaje snaga.

„Nikada nemojte misliti da je poslednji put. Možda vas put nekada navede njemu u susret. Video sam vašu auru. Vas dvoje ste dobri ljudi, imate mogućnosti da izrodite još dece. Oprostite se od mesije.“

Zagrliše dete.

„Oče, mati, ne bринite. Isceljen sam i dati su mi vid i govor. Ma gde bili uvek ću misliti na vas i slati vam moje blagoslove.“

Sveštenik nije mogao da zadrži suzu. „Vreme je da pođete. Obezbedili smo kola. Bićete pod zmijinom zaštitom i pod sunčevim blagoslovom.“

Čovek je išao po drumu i osluškiavao. Veliki ranac mu je pritiskao leđa. Čuo je zvuk motora i sklonio se u grmlje. Kraj njega prođe troje kola sa ljudima odevenim u crne uniforme sa kabanicama. Sedeli su po haubama i držali oružje. Zatekao je poglede gladnih zveri. Pomolio se i čekao da prođu, kako bi nastavio skrivenim putem u šumi.

Kroz granje je stigao do zemunice gde je žena skupljala veš. Poljubio ju je i pogladio po oblom stomaku.

„Što si nam doneo?“

„Ića i pića“, spustio je torbu i iz nje izvukao krompir i spanać.

„Imamo još dosta u skladištu. Da li nam je dovoljno za zimu?“

„Da.“

Videli su belu zmijicu koja je izašla iz torbe. Zapalacala je jezikom i pošla ka vratima.

„Junoša nam šalje pozdrave.“

Zagrlili su se i pomolili za njegovo zdravlje. Gledali su krug zmija čuvara koji se obrazovao oko njihovog doma. Uspravile su se i izvodile ples predaka mislima ih vraćajući u hram.

TEUTA I GORAZD

Nekada smo imali veliko kraljevstvo! Tako kažu da piše i u knjigama starostavnim, onim pisanim prije doba Velike tame. Kraljevstvo se prostiralo po svim Jadranskim zemljama, od Velikog gorja na Zapadu, do carstva Egejaca na istoku i jugu. Silnu moć i bogatstvo moji daleki preci su posjedovali...”, pripovijedao je čovjek obrijane glave, u odori Gorštaka iz Ilirika.

Plamen vatre ognjišta osvjetljavao je muškarce u brvnari, a dim se kao povjesma uzdizao i izbijao kroz badžu, da bi ga uporna kiša vukla ka tlu. Sjedili su u krugu oko vatre i slušali o sjaju drevne Ilirije. Neki od njih, prezrivo su gledali stranca iz doskora neprijateljske zemlje. Mir je tek nekoliko godina donosio blagodeti, ovim opustjelim krajevima.

“Vaša otadžbina sada ni izbliza nije tako velika, niti moćna i bogata?”, trenutak tišine iskoristio je dugonogi brkajlija. Jednom rukom tapšao se po koljenu, a drugom uvijao crni brk.

“Ne, naravno da nije..”, uključi se u razgovor i drugi Gorštak, u odori plemića. Kratka kosa i njegovana bradica uokvirili su njegovo i dalje ljepuškastu lice, iako mu mladost bješe prošla, “ali i dalje naši gradovi čuvaju bogate riznice, a kralj Rama II, izgradio je veliku palatu i ukrasio je zlatom i draguljima. Veće ljepote u životu ne vidjeh.”

Starec je sjedio najbliže ognjištu. Dugim štapom prodžara vatru, više da skrene pažnju na sebe, nego od potrebe da je razgori:

“Bogatstvo ne čine ni srebro, a ni zlato, niti drago kamenje, bilo pojedinca ili vascijele države. Takva blaga nisu donijela sreću ni ljudima prije Velike tame, već su ih pohlepa i objest

odveli u ratove i totalnu propast. Carstva i kraljevstva budu i prođu, tako je bilo i opet će biti. A niko od nas, na onaj put, nije ponio ništa iz svojih riznica. Drugačije bogatstvo je tu dostupno svima nama, a to je ljubav! Ljubav prema svakoj planini i rijeci, ljubav prema suncu kad se rađa i kad nas grije, ljubav prema ptičici što nam poji, ljubav prema svakome što nas čovjekom smatra, ljubav čovjeka i žene...”

Prisutni zaboraviše na razmirice. Pažljivo su slušali riječi mudrog starca, čovjeka blagih očiju, duge bijele brade i kose.

“Vaše riječi su zlato i biserna niska.,” reče gorštački plemić.

Starec se osmijehnu i pridiže, oslonivši se na svoj štap:

“Zlato je zlatno samo ako se dijeli i umnožava. Ljudi, kiša je uminula, vrijeme je da krenete svojim kućama.”

Kiša je zaista gotovo stala i prisutni se počеше razilaziti. Krenuli su stazicom, pored žuboravog potoka, bogatog vodom proljetnih kiša. Neki uzjahaše konje i brzo se izgubiše u noći. Starec je stajao na vratima dok se svi nisu udaljili. Uđe nazad u brvnaru koja je mamila toplotom. Iz ruksaka, zakačenog na gredi, uze veliku, crvenu jabuku i zagriže sočni plod. Zamisli se, sjede pored ognjišta i u mislima otplovi decenijama u prošlost.

Neveliki drveni brod ljuljuškao se na blago zatalasanoj vodi Jadrana, vođen kapetanom Bornom, morskim vukom iz Dubrave, i njegovom posadom. Nadlijeću ih jata galebova. Na palubi su se okupili studenti Velike kraljevske škole iz Vegapolisa, njih petnaestak, i njihov predavač, učenjak Dragor. Ucrtavaju detalje na kartama i mapama morskih struja i vjetrova. Zapisuju i podatke o flori i fauni, pažljivo i sistematično. U svemu im pomaže Borna. Jedan među studentima posebno se ističe znanjem i željom da doprinese misiji. Ali i svojim stasom i ljepotom.

“Šta nam to Gorazde, sada donosiš sa dna?,” upita ga učenjak.

Sa mladića je još kapala slana voda. Bio je zadihan. Izvukli su ga na palubu nakon što je izronio sa morskim plodovima u platnenoj vreći.

“Neobični primjerci morske trave, poštovani Dragore, tu su i različite školjke i naročiti kamenčići.”

“Priredimo to i pohranimo ih u sandučiće, sa ostalim. A, podatke ćemo unijeti u spise. Borna nam je već puno pomogao svojim znanjem o ovim krajevima.”

“Je, jesam profesore, ma, htio bih vam reći da bih sada odmah brod usmjerio prema Spalatumu. Da uzmemo namirnice i potom kad isplovimo, zaobiđemo Brač, Šoltu, Dugi Var i Skedro, sva ta ostrva Ilirske Kneževine. Možda ih oplovimo kasnije, kad se budemo vraćali sa zapada.”

“A, zašto, kapetane, zar nije vaspostavljen mir između triju država; Primorske, Ilirske Kneževine i Romulskog carstva?”

“Je, ima više od tri godine, no se priča, a i neki su brodovi nestali, da su se na Dugom Varu, kao i u drevna vremena, pojavili gusari!”

“Gusari, mislio sam da oni postoje samo u mitovima iz najranijih vremena”, iznenadi se Gorazd.

“Istorija se često vrti u krug, od kada je svijeta i vijeka bilo je i gusara. Postojali su i nebeski gusari, u vremenu Velike tame, skrivali su se među zvijezdama”, obrati se Dragor svom omiljenom učeniku.

“Vrela je i nemirna krv, ti Ilirci. Dolje, Kraljevina Gorštaka i ovdje ova Kneževina. Priča se da hoće ispraviti nepravdu i obnoviti drevnu Iliriju”, pojasni im Borna.

“Kriva Vegrina se može ispraviti samo na svom izvoru”, reče Dragor.

“Ali, Vegrina nema svoj izvor, nastaje od dvije rijeke...”, upade Gorazd, shvatio je učenjakovu pouku.

“Kapetaaaneeeee!”, povika mornar iz kotare na jarbolu, “Kapetaneeee, brodoviiii, na sjeverozapaduuu!”

Na jarbolima ratnih brodova razaznavale su se crne zastave. Umjesto grbova -mrtvačke glave, gusari! Dragor zabrinut, pogledom je tražio utjehu od Borne.

“Imaju velika jedra i pomoćna vesla, pobjeći im ne možemo. Imamo tek vremena poslati jastreba sa porukom za pomoć. I nadati se milosti gusara”, pojasni Borna.

Mladići, studenti, pokazivali su strah, jedino je Gorazd uzaludno stezao mačetu za pasom. Svi mišići njegovog polugolog tijela napregnute su strune.

Posada i putnici postrojeni su na palubi. Neki su oborili glave, drugi su strah skrivali neodređenim pogledom u daljinu. Gusari, obrijanih glava i svezanih marama, zagledali su zarobljenike. Neki su se provokativno cerekali i gurkali sužnje.

“Kakvo je ovo smeće, u ovim sanducima?”, iz potpalublja izbi žena tridesetih godina. Duga, kovrčava, crna kosa, rasipala joj se ispod šeširića, niz vitko tijelo. Na svilenoj košulji ističu se čvrste grudi.

“To nije smeće, ovo je istraživački brod. Gospo, mi putujemo u miru...”, pokušavao je objasniti Dragor.

Bič ženinog prvog časnika presiječe ga po licu. Dragor se uz jauk sruši na palubu. Gorazd se baci i tijelom zaštititi profesora od novog udarca. Bič fijuknu i zapara mladićeva leđa. Tijelo mu se zgrči, ali jauk ostade zaleđem na njegovim usnama. Ilirski časnik ponovo zamahnu, ali mu ruku uhvati žena.

“Želiš me zadiviti svojom hrabrošću i požrtvovanjem?”

“Ne, gospođo, nije mi to namjera”, stisnutih zuba reče mladić. Pekla ga je rana na poderanim leđima.

“Mi nemamo zlato, ni srebro, naše blago su ti spisi i mape, i oni plodovi mora u sanducima.”

“Možda smo nepismeni, ali bolje poznajemo more nego sve te vaše karte i vaši moreplovci”, žena izuzetne ljepote udarala je čizmama oko Gorazda i mjerkala ga krupnim očima.

“Mi samo plovimo u miru, gospođo, nikakvo zlo vam ne želimo...”, Gorazd je pribrano govorio pridržavajući Dragora, sa čijih usana je tekla krv.

“Vi sada ni sebi zlo ne možete učiniti”, nasmija se, “i da znaš, ja nisam gospođa, ja sam princeza Teuta! A da nisam dobre volje, već bih ti glavu palubom zakotrljala.”

“Izvinjavamo se čestita princezo, u miru dolazimo...”, umiješa se kapetan Borna, ali ženinu pažnju i dalje je okupirao hrabri student.

“Umjesto blaga, kojeg nema, mogu i za vas koju crkavicu dobiti. A, možda, možda za još štošta mi možeš poslužiti.”

Gorazd se brecnu, trže, kao da ga je ponovo bič ošinuo. Žena razvuče širok osmijeh i pokaza biserne zube:

“Lako je živjeti ispod staklenog zvona udobnosti i nevinošti. Pokazao si hrabrost, pružiću ti priliku da se u mnogo čemu pokažeš i dokažeš. Neke stvari ti se možda i dopadnu!”

Prolazili su dani u zatočeništvu, u kazamatu Zavalske tvrđave, na Dugom Varu. Gorazd i Dragor, dijelili su poveću ćeliju. Ostali, putnici i posada sa broda, bili su zgurani u drugu, na dnu hodnika. Straža je Gorazda povremeno odvodila, i satima kasnije, vraćala ga u ćeliju. Mladić je bio okupan i u čistoj odjeći. Svom profesoru donosio je grožđe i smokve. Učenjak ga nije ništa pitao.

“Čestiti Dragore, nasuprot Zavale, neveliko je, šumovito i nenastanjeno ostrvo. Skedro ga zovu. Romulske galije ukotvile su se kod njega. Romuli i dalje gomilaju brodove. Pitanje je trenutka, kada će napasti Zavalu. Tako je i oko drugih gradova na Dugom Varu, cijela Kneževina je pod opsadom Carske flote.”

“Ne vjerujem Gorazde da se Carska flota digla nas radi. Biće da je Teuta pretjerala sa gusarenjem.”

Gorazd se zaskoči i uhvati rešetke malenog, visoko postavljenog prozora ćelije. Snažnim mišicama se pridignu:

“Mislim da je sve to Teutina igra, da namami Romule, porazi ih i natjera na ustupke. Nepovjerljiva je i ne priča puno o tome, ali mislim da želi Spalatum i neke druge gradove na obali.”

“Ona se kocka, a kocka je sinko opasna igra, u kojoj ili sve dobiješ, ili sve izgubiš. A, izgubiti je mnogo lakše.”

Gorazd pusti rešetke i odskoči u stranu:

“Bojim se da je igra počela. Mi u njoj ne možemo učestvovati. A, vrijeme će pokazati.”

U ćeliju uleti Arben, Teutin prvi časnik. Zadihan, sa mačem u ruci:

“Gorazde, Teuta je ranjena, strijela joj se zarila kod srca, traži tebe!”

“Potreban je i Dragor, on bolje poznaje ljudsko tijelo i najbolji je vidar.”

Nisu čekali ni časa. Dragor je teško pratio dvojicu mladih ljudi, u slabo osvijetljenim hodnicima katakombi.

“Izdaja, izdaja!”, grmio je Arben i širio ruke, “Romuli su se bez borbe iskrcali u Elsi, sa druge strane ostrva. Došli su nam s leđa i potpuno blokirali Zavalu... Teuta se hrabro borila!”

“Učenjak Dragor, imao je svoj sanduk sa mastima, uljima i ljekovitim travama.”

“Sačuvano je sve, sve ću vam dati!”

“Malo usporite, oooooo, ljudi!”, vapio je Dragor. Pred njim su okomite stepenice, a zaslijepila ga je svjetlost dana, gurala se tačno njemu u susret.

Lavirintom hodnika tvrđave, stigli su u Teutine odaje. Nisu se obazirali na viku, jauke, udare metala i zviždanje strijela na zidinama. U velikoj sobi, na prostranom krevetu, ležala je Teuta, sklopljenih očiju, sa grčem na licu. Kosa joj prosuta po jastuku. Ratnička odora natopljena je krvlju.

“Trebaju nam oštar nož, vruća voda, alkohol i čista tkanina, vremena nemamo puno...”, zadihan, Dragor se obraćao Arbenu. Okrenu se Gorazdu, pogledi im se sretoše:

“Sinko, ovo će biti tvoj završni ispit, moje ruke nisu više tako sigurne!”

Mladić ćutke priđe princezi. Ona na trenutak otvori oči i kao da joj zaigra osmijeh na usnama.

Omamljena Dragorovim napicima, Teuta nije osjećala svu bol. Bila je jaka, tek ispusti krik kada Gorazd iščupa zalomljenu strijelu. Dragor klimnu glavom, rana nije smrtonosna!

“Obrana neće još dugo izdržati, moramo je izvući iz Zavale!”, reče Arben, nakon što je obišao zidine.

“Slaba je za puta, izgubila je dosta krvi”, vrtio je glavom učenjak.

“Živa im u ruke ne smije pasti!”, zaurla časnik.

“Kuda pobjeći, grad je pod opsadom?”, upita Gorazd.

“Pokušaćemo proboj prema drevnom tunelu Pitve. Dugačak je blizu tri hiljade koraka, on će nas odvesti u unutrašnjost ostrva. Ne vjerujem da Romuli znaju za njega.”

“Rekao si da se desila izdaja?”

“Da, to je jasno kao dan!”

“Onda, tunel nije spas, nego zamka, tamo će nas čekati...”, reče Gorazd, “Da li postoji još neki izlaz iz tvrđave?”

“Jedan je taj, prema tunelu Pitve. Ima još jedan mali hodnik, on vodi ka moru.”

“Ko zna za taj hodnik?”, Gorazd uhvati Arbena za grudi i vrat.

“Mali broj ljudi... Ali to je suludo!”

“Može li se provući čamac, tim prolazom?”

“Da.. manji čamac...”

“Ima li na Skedru vode?”

“Ima, u čatrnjama, kod brvnara... Skedro... nam služi da izdvojimo bolesne, u epidemijama... Ma, pusti me, magarče, udavićeš me!”

Arben se otrgnu zanesenom Gorazdu. Mladić se zastidi, povuče ruke sebi:

“Uskoro će noć, moramo je iskoristiti. Romuli će svuda tragati za Teutom. Samo nas tamo, kod njihovih komandnih brodova, neće očekivati. Imamo i vodu, a za hranu ćemo lako. Skedro nije tako blizu, ali ti poznaješ morske struje, dva snažna veslača, izvući će čamac do ostrva.”

“Teuta će se na Skedru oporaviti u miru”, potvrdi i Dragor Gorazdov plan.

Arben je gledao čas u Gorazda, čas u njegovog profesora, obrati se mladiću:

“Zaista, zaista si pametan i vješt. Kada se Teuta oporavi, naći ćemo način da vas prebacimo na kopno. Kunem vam se čašću, bićete slobodni!”

Kucanje na vratima brvnare prenu Stareca iz sjećanja, koja su mu kao snažno vrelo izbijala. Pred vratima, ogrnut kabanicom, stajao je gorštački plemić, njegov večerašnji gost. Kiša je ponovo počela da pada.

“Vi ste zalutali, ne znate put?”

“Ne, nisam se izgubio, znam put do Plavskog Grada, tamo sam unajmio sobu. Vratio sam se da porazgovaramo.”

Starec mu napravi prostor da uđe i pozva ga unutra:

“Izvolite, rijetki su gosti iz Ilirika. Zato mi je posebno drago da ste bili večeras.”

“Hvala, čestiti čovječe, već sam vam rekao na dolasku, moje ime je Arben-Besnik”, reče plemić, skinu kabanicu i sjede uz ognjište.

“Drago mi je da naši narodi najzad žive u miru i uzajmnom poštovanju. Mogu li vas čime ponuditi, da li Vam lijek za nešto ili nekoga treba?”

“Ne, hvala nebu, žena i djeca su dobro i zdravo.”

“A, Vi? Da li Vas nešto muči?”, blago upita Starec.

Arben-Besnik potvrdi glavom:

“Vidite, rađali smo se, rasli i živjeli, u mržnji jednih prema drugima. Mir jeste zavladao, ali ne i u glavama mnogih...”

Starec je slušao ispovijest čovjeka, doskora neprijateljskog vojnika, časnika, ubice njegovih sunarodnika. A, gorštak mu pričaše o svojoj majci, koja po njegovim riječima bješe izuzetno snažna i hrabra žena. Za vojničke zasluge, nakon što je izbjegla iz Ilirske Kneževine, sa Dugog Vara, dobila je lično od kralja Rame, velike posjede na granici sa egejskim carstvom. Živjela je sa svojim časnikom, ali to nije bio njegov otac. Za oca je govorila da je veliki junak i još veći učenjak.

Starecove oči zaigraše:

“Kako vam je sada majka?”

“Umrla je nedavno, u dubokoj starosti, u miru, sita života.”

Starec na trenutak obori pogled. Plemić nastavi:

“O vama se, u zadnje vrijeme, dosta pročulo i u mojoj zemlji. O vašoj medicini i vašoj mudrosti, mnogima ste pomogli ili barem ublažili nevolju i umirili dušu.”

“U prirodi postoji lijek za sve bolesti, potrebno je upoznati prirodu i pažljivo tragati.”

“Majka mi je pred smrt rekla da vas potražim, da samo vi... to možete biti.”

Starec uhvati za ruku Arbena-Besnika. Iako u poznim godinama, njegov stisak bio je jak:

“Nisam znao da postojiš!”

“Ni ja, da imam... tako velikog oca!”

Plemić se iznenada trže, uze kabanicu i požuri ka vratima.

“Zašto ideš?”

Zastade, okrenu se Starecu. Starčevo lice plamtjelo je obasjano plamenom vatre.

“Trebaće mi vremena, da posložim misli. Vratiću se!”

“Čekaću te... sine!”

Plemić ogrnu kabanicu, najzad se osmjehnu:

“Sada moram ići, a zorom krenuti kući. Tamo me čekaju supruga, već odrasla kćerka Lirija, sin Rama, momak. I naše najmanje, naš sin mezimac, uskoro će napuniti godinu dana. Njegova baka Teuta nadjenula mu je ime Gorazd!”

DRAKON I DRACENA

Kiša je padala već četiri dana, praveći kratke pauze, tek da vetar donese hladnoću, poremeti dim koji se probijao sa krovova kuća, osnaži oblake da sipaju još veće količine vode, na zemlju koja beše suva, raspukla, željna osveženja. Ni toliko kiše, koja je pala prethodnih dana ne beše dovoljno da popuni zjapeće rupe u zemlji. Suša koja je trajala skoro četrdeset dana, bila je nesnosna, bilje se osušilo, polja požutela od jarkog sunca, a drveće grane opustilo, kao da žali za vodom koju nikako da dobije.

Ljudi u naselju su se dovijali na sve moguće načine da nabave vodu. Odlazili su u šume, visoko u planine, tražeći kladence, ne bi li dopremili makar deo da imaju za svakodnevne poslove ili ako ožedne. Većina se ranije kupala na reci, ali je i ona je presušila...

Na drugom kraju zemlje, osim nesnosne vrućine nisu imali tih problema. Blizina mora im je donosila česte pljuskove, makar i na kratko, kiša bi osvežila zemlju i bilje, pa je okolina kraljevskog dvora bila ispunjena rastinjem, spretno uređenim vrtovima, a svakog meseca su dobijali nove biljke sa različitih krajeva sveta.

Svako bi im pozavideo na lepoti vrtova, neverovatnim biljkama koje nisu mogle biti videne van dvora. Još jednu lepotu je krio ovaj dvor. Ušuškana u svojim odajama, tugovala je za svojim mužem, kraljica Teuta. Budila se uplakana, milovala ga po licu, ali on kao da nije bio svestan toga. Oči mu behu sklopljene još od onog dana kada su ga doneli sa bojišta. Rane koje je tada zadobio, zaceljivale su, ali njegov um nije želeo da se odupre snu i pridruži lepotama koje je stvorio na dvoru. Kao da su ga

neke mračne sile obuzele i vukle ka dubinama snova, zbog kojih bi se povremeno trgao, ali ništa više od toga. Nastavljao bi da spava, gonjen teškim i mučnim košmarima, i to je trajalo skoro četrdeset dana. Kraljica je dobila vesti o suši na drugom kraju zemlje, i ne beše joj svejedno. Još teže joj jer Demetrije ukaza na vremenski period koji se poklapa sa kraljevom bolešću.

“Kao da je svojim snovima uklonio kišu, pa njegov narod ne može da živi”, reče Teuta sedajući na kraljevsku stolicu.

“Verujem da je ovo više od slučajnosti”, odgovori Demetrije, veran i odan saveznik.

Pokazao se kao pravi ratnik. Odmah je organizovao sve i vratio kralja na dvor, ne bi li ga lečili. Nije bio siguran, kakav će ishod biti, ali odlučio je da ostane na dvoru, sve dok se bar nešto ne promeni, dok kralju ne bude bolje, ili dok, ne čulo zlo, ne umre.

“Toliko se borio da ujedini plemena, da svi budemo isti. Bojim se... Bojim se... da on neće dočekati da vidi plemena kako žive u miru i slozi. Kao da je ta suša morala da se desi, baš sada, na pragu preporoda”, reče zabrinuta i na ivici suza Teuta.

“Voleo bih da pomognem, moja kraljice. Čuo sam razne priče. Možda ima rešenja...”

Dok je kraljica slušala Demetrija, moguća rešenja za spas plemena na drugom kraju zemlje delovala su skoro nemoguća. Nisu mogli stvoriti kišu, nisu mogli probuditi kralja... Govorio je o tajnama stare vere, o ljudima koji se u to razumeju. Sve je delovalo daleko i nedostižno.

“Pusti me da razmislim do večeras, a onda ću te izvestiti”, reče Teuta, na šta se on zahvali i napusti prestonu dvoranu.

Zastao je pred vratima, udahnuo duboko i krenuo. Imao je poslove dok čeka kraljičine reči za dalje delovanje. Morao je da obiđe novo brodogradilište, da proveru kako napreduje izgradnja i da li su se stari brodovi vratili u pristanište.

Nekoliko brodova koji su došli prethodnih dana behu puni plemena i to ga je činilo zadovoljnim. Teuta je takođe bila zadovoljna, on

je to primetio, i ako se ona trudila da se ponaša normalno. Za skoro godinu dana od kada je na njihovom dvoru, nikada toliko plena nisu donosili, kao sada. Nešto se promenilo, ali on nije bio siguran šta, a ona je uvek vešto izbegavala tu temu. Kad bolje razmisli jedino brodovi koji su dolazili u poslednjih mesec dana su donosili ogroman plen... Previše je čudnih stvari bilo, kraljev san, suša na severu zemlje, sada i ovo... Sa jedne strane, znao je koga da potraži, ako naravno, kraljica odobri. A sa druge, kopal ga je odakle toliko piratskog plena na ovim brodovima.

Gledao je u dva velelepna broda, sagrađena nedavno, koji su plovili skoro bez pauze, samo bi radnici prebacili tovar u luku, i odmah su otpremani na pučinu, bez nepotrebnog zadržavanja. Njihov plen beše najveći, verovatno zbog velikog skladišnog prostora. Behu ukrašeni rezbarijama, nisu bili ni nalik na ostale brodove, koji su isplovljavali iz njihove luke.

Veče se primicalo lagano, a kraljica je i dalje bila uz svog muža, zabrinuta i uplakana. Znala je da će morati još jednom da se prikloni silama koje su pokušavali da iskorene. To je tištilo već danima, a ta mogućnost se činila sve primamljivijom. Kada je njen vojskovođa, Demetrije to spomenuo, odlučila je da pokuša. Ipak, nije želela odmah da mu kaže, da i ona razmišlja o tome. Nije imala preveliko poverenje u njega, iako je on na sve načine pokazivao svoju odanost. Jednostavno, nije previše volela ljude, koji se toliko umiljavaju, idu nekom po volji, pokušavaju na sve načine da se dodvore. Više puta, činilo joj se, da joj se udvara, laskajući, obasipajući je lepim komentarima, promišljenim rečima, iako je dobro znao da njen muž leži u postelji. Odbacivala je sve to, ignorisala, nije želela da mu da priliku ni da je pogleda, ali on je uvek nalazio izgovore da je vidi, da predloži nešto, da upita za stanje kralja Agrona...

Rekla je slugama da ga pozovu.

Hladan povetarac pomerao je okolno drveće dok je sluga tražio Demetrija. Odmakao je daleko od dvora pitajući svakog na kog bi naišao, sve dok nije došao do pristaništa i tu ga zatekao, kako raspojasan, pijan sedi naslonjen na drveni dok.

“Traži Vas kraljica. Večera je spremna i očekuje Vas.”

Demetrije je samo klimnuo glavom, ustao nespretno i pošao sa njim. Umio se hladnom vodom, na ulazu u veliki vrt i kao da se preporodio. Hladnoća vetra, osvežila mu je misli, i bio je spreman da ode pred nju. Govor je spremao celoga dana, nije bilo nikave šanse da ona odbije predlog. Bila je kao i uvek, prelepa. Vitka, umiljatog lica, smeđe kose upletene u kiku koja se pružala do polovine leđa. Prava ratnica kad je trebalo isukati mač i ubijati neprijatelje, i kraljica kada je na dvoru, staložena, stroga, ali i spremna da pomogne. Haljina, tamno plave boje, vukla se po zemlji dok se kretala mermernim podom, kao kakva zmija.

“Konačno si došao. Čekam te već predugo”, reče ljutito.

“Oprostite mi. Zadržao sam se na doku. Celog dana sam bio tamo, razgovarao sa ljudima koji su se vratili. Imamo dobre vesti”, odgovorio je sa osmehom, nadajući se da će joj to malo popraviti raspoloženje.

“Znam da moja flota ima neverovatan uspeh. Tome sam se i nadala. Kako napreduje gradnja novih brodova?”

“Biće gotova za nekoliko dana. Budite bez brige.”

Teuta je ćutala i gledala ga. Osećala je miris vina. Znala je da Demetrije voli da popije, ali je to nije previše opterećivalo, sve dok je radio svoj deo posla.

“Da li ste razmislili o mom predlogu? Mogao bih da vam objasnim kako možemo da spasimo kralja. Postoje drevni spisi, mnogi učeni ljudi su ih proučavali. Dešavalo se da ljudi zapadnu u san nakon teških rana. Isto tako, postoje i rešenja, kako da se probude.”

“Poznate su mi priče, ali isto tako znam šta moramo žrtvovati. Nisam sigurna da bi kralj Agron bio saglasan sa tim.”

“Svakako, njemu će najviše ići u prilog ako su te priče istinite, zar ne?”

Kraljica se okrenula ka prozoru. Bila je svesna da moraju saradivati sa ljudima koje su proganjali. Svi koji su ikada pokušavali da koriste magiju, ili da imaju veze sa starom verom behu zarobljeni na ostrvu. Tamo je bila i ona. Nekada joj je pomogla da se kralj zaljubi. Vodila je kroz život, sve dok neko nije odlučio da drevni nisu pogodni za saradnike na dvoru. Previše toga se krilo iz prošlosti, pa se plašila susreta sa Gajom. Udahnula je duboko.

“Moramo otići do ostrva”, reče odlučno.

“Trebaće nam nedelju dana plovidbe do tamo. Spremiću sve za pokret.”

“Ne, trebaće nam samo dan do ostrva i još jedan dan da se vratimo. Spremi Dracenu i Drakona za pokret. Isplovljavamo u zoru. Samo kapetani i posada od četiri člana po brodu. Neće nam biti potrebno više”, reče Teuta odlučno.

Već je preko dana organizovala sve ljude koji će brinuti za kralja, dok je ona odsutna. Spakovala je odeću za put, obukla se i čekala. Nikada, pre plovidbe nije mogla da spava, uvek kao pred borbu, čekala je spremna.

Dok su bili mladi ona i Agron su noć prije borbe provodili u pravljenju taktike, pripremanju oružja. Sada je sama kraj njegovog kreveta, još više uznemirena. Morala je da mu pomogne. Bez njega bi bila niko i ništa, borili su se zajedno godinama, da naprave novi dvor, brodove, svet,... Da vladaju onako kako su želeli. Znala je koliku žrtvu mora da prinese, ali nije marila za to. Dvor ionako ne bi imao naslednike još mnogo godina. Njegov sin, beše odveden u majčine dvore, davno, još dok je bio dete.

Onako kako je kraljica rekla, plovidba do ostrva Drevnih trajala je tačno jedan dan. Kako su se približavali čuli su zapomaganje.

Čuvari ostrva uz škripu spustiše drveni most do broda i jedan od njih obazrivo priđe.

“Ostrvu Drevnih niko nije prišao već punih četrdeset godina. Šta vas dovodi sada?”

“Znam ja to dobro i drago mi je da je tako. Ipak, čini mi se da vam nema svih zatvorenika.”

Nekada ostrvo sa stotinama kaveza popunjenih ljudima koji su se udruživali radi praktikovanja obreda stare vere, sada tek po neka starina kopni u samoći. Kraljici beše drago što više nema onih koji su lomili vlast, kada su se Agron i ona uzdizali.

“Koga tražite?”, upita čuvar bojažljivo.

“Drevnu Gaju. Ako je još živa.”

“Jeste, u ćeliji dole kod suve masline. Da je dovedem ili hoćete da prošetate do nje?”

“Sačekaćemo je ovde”, reče Demetrije.

Gledao je u pravcu Hvara, njegove domovine, nadao se, čak se usuđivao da sanjari, da nekada odvede Teutu tamo. Zašto je on ovde, kada bi najbolje bilo da kralj umre, a Teuta pripadne njemu?

Iz misli ga prekinu baš ona, koja mu je obuzimala um. Koja mu nije davala oči da sklopi i nagonila ga da pije sve više i više. Beše nervozan bez vina na brodu, ipak morao je biti strpljiv i čistog uma. Nije smeo da pogreši. Čutao je čekajući da prva progovori...

“Hladno je.”

On je prišao i obgrlio je svojim snažnim rukama. Odmakla se i progovorila:

“Kako ti se čini brzina Drakona i Dracene? Kad plove kao da se utrkuju ko će pre do odredišta?”, Teuta upita sa osmehom, koji nije video još od kad je kralj pao u postelju.

Promenila je temu lukavo. Dobro zna da prema njemu ne oseća ništa. Nikada neće. Jednostavno, njeno srce je pripalo Agronu.

“Neverovatni su”, prihvati pitanje. “Nisam siguran kako je moguće da razviju toliku brzinu. Nagledao sam se raznih brodova sa svih strana, Grecia je imala oduvek najbrže brodove, Rim skoro brze kao oni, ali ovakve nisam video.”

Smejala se, ponosno.

“Drakon i Dracena nisu obični brodovi. Napravljeni su od drveta dopremljenog sa dalekog istoka. Oni su brat i sestra u koje je utkana moć drevne zmije i prvog zmaja.”

“Hoćeš reći da su stvoreni magijom?” začuđeno upita.

Ona se ponovo nasmeja, ostavivši ga bez odgovora i okrenu se da dočeka drevnu Gaju. Staricu su nosili u drvenoj košari, jer bi teško izdržala da pješači. Bila je tako slabašna, ni nalik ženi koju je Agron zarobio i bacio u ropstvo.

“Došla si po mene...”, obrati se kraljici, koja je gledala negde u daljinu, strahujući da spusti pogled na onu koja joj je podarila život.

“Unesite je na brod. Nema potrebe da je zatvarate”, reče Teuta i ode prema krmi, što dalje od ostalih.

Kao što im je trebao dan da dođu do ostrva Drevnih, toliko im je trebalo da se vrate.

U prestonoj dvorani pred teutu su spustili staricu. Strah sa kojim se suočila kada su sluge napustile prostoriju, naterao je da padne na kolena. Bleda slika žene koju je Teuta pamtila. Nekada crnokosa, vitka, sada, čupava, sa borama, ispraznog pogleda, u ritama.

Pred kraljicom je bila žena koja joj je podarila život.

“Znam zašto sam ovde. Ako ne želiš da pričaš, vodi me da mu pomognem. Biće vremena za razgovor”, reče Gaja, slabašnim glasom.

“Želim da pričam. Možda više od svega, želim da pričam sa tobom. Godinama sam pokušavala da zaboravim šta sam

ti učinila. Ti si me rodila, dovela me na presto, učinila da se Agron zaljubi u mene. Ja sam ti vratila zarobljeništvom i otuđenjem. Zarobili smo tvoje i tebi slične, oterali ih daleko, progonili ih, sve u cilju ujedinjenja svih Ilira. Ako možeš, oprosti, ako želiš pomozi.”

Dok su se Teuti slivale suze, starica je dobijala boju u licu. Hranila se njenim pokajanjem, a svaka reč koju je čula od kćeri, bila je lek za njenu dušu.

“Znam da sam pogrešila kada sam se pridružila onima koji su želeli da vas svrgnu sa vlasti pre mnogo godina. To je kao da sam porodicu odvojila od sebe. Niko to ne treba da čini. Nisam bila svesna šta radim. Oprošteno ti je kćeri. Dozvoli mi da mu pomognem i iskupim se za grehe. Moraš ipak znati jednu stvar, pre nego što počnemo...”

“Znam”, prekide je Teuta.

“Ovo kraljevstvo ne može biti večno. Previše je otrova među plemenima. Uprkos tome, tvoje je da pokušaš. Ti si kraljica, i razumem da želiš da sačuvaš mir.”

“Mislila sam da se njegovim spasenjem, odričem poroda. Tako je bilo zapisano svuda.”

“Teuta, ti jesi mlada i dalje, ali vi dece ne možete da imate. Ti si neplodna, za naslednika se ne nadaj. On se svog prava na drugo dete odrekao kada je pokušao da stvori život prvi put. Vi niste par stvoren ljubavlju, već magijom”

“Zavolela sam ga. Želim da proživim sa njim još, ne želim da ga izgubim. Magijski savez koji je tada stvoren, učinio je da se i on zaljubi u mene. Zajedno možemo sve, čak i da se ta stara magija prekine, verujem da će naša ljubav trajati.”

“Kada se magija prekine, ostane samo pohlepa, strast, a ljubav bude negde skrivena u prikrajku. Magiju si prizvala kada si sastavila brodove od drveta sa istoka, to je magija neverovatne moći. Donosi ti razne blagodeti, pitanje je šta će ti uzeti...”

“Mi smo snažni kao ti brodovi. Sečemo sve pred sobom. Ujedinili smo plemena, godinama smo se trudili to da učinimo. Konačno imamo mir, svi žive u slozi, možemo ratovati sa celim svetom ako treba. Mi smo kao Drakon i Dracena - nemilosrdni i snažni, verni i moćni. Što su drugi bolji od nas? I u Greciji magijom se služe, u Rimu isto. Možemo i mi... Sa njegovim zdravljem, novom flotom koju imamo, ujedinjenim plemenima, Drakonom i Dracenom, osvojicemo svet! Pusti me, majko, bar da pokušam!”

Teuta je pozvala sluge da je prenesu u Agronovu sobu. Starica odmah poče sa obredom.

Dok su noć probdele uz Agrona, nadajući se i verujući da će se probuditi, Demetrije je već daleko na pučini upravljao Dracenom. Sa plaćenicima je pobio posadu i otisnuo oba broda ka Hvaru. Saznao je da ih koriste kako bi pljačkali i otimali zlato.

Teuta je još uvek imala verne sluge koji su je obavestili o svemu što se desilo. Gaja, nakon svega što je učinila da razbudi kralja, odluči da iskoristi još ono malo snage što joj ostalo i prekine Teutinu brigu.

Kako je noć odmicala, a brodovi se približavali Hvarskoj luci, more beše sve nemirnije. Nikada nije bilo tako, čak ni tokom bure, pa Demetrije izađe da vidi šta se dešava. Srce samo što mu nije stalo. Sirene su sa svih strana hrlile ka Drakonu i Draceni. Toliko su ljuljale brodove da svi behu odvučeni u morske dubine.

Negde daleko Agronov sin zatvori oči i utonu u dubok san. Majka ga je ušuškala i milovala po čelu. Vođe plemena se sakupe radi dogovora. Spremao se rat.

Zora beše zarudela, kralj Agron je otvorio oči i pogledao u Teutu i Gaju, koje zagrljene sede kraj kreveta.

Drakon i Dracena se okrenuše i uputiše ka kraljevskoj luci. Kiša na severu zemlje poče, najpre po malo, a onda sve jače, noseći sa sobom obnovu i rast, hranu za prirodu... Sunce se prolomilo sa istoka u koji su gledali Drakon i Dracena, srećno ga pozdravljajući.

TEOFAGI

„Brata svog izbacuješ sa broda?!“, pita Lucije, zapanjen.
„Brata – idiota – što bi rekli Grci.“

„Ali, zašto, Gaje?“

„Neću sa tobom više da razgovaram. Obrušio si cele pregovore oko kojih smo se toliko trudili. Ideš kući u trećem brodu. U brodu sa pratnjom.“

Glupi Gaj. On je zaista usrdno verovao da njegova sila žderača želi primirje. Lucije je učinio upravo ono što je njima i trebalo.

„Da li je ovo taj Tadenus?“, pita taj neki rimski vojni velmoža. Tadenus ne zna zvanje ovog velmože. Ardijejci ne pojme kojekakve latinske titule.

„Da, to je ta guja gusarska. Taj ne skida samo blago, nego i kožu!“

„Skinite onda njegovu!“, viče latinski komandir.

Postoji, znano je, tehnika mučenja grđa od svih ostalih. Navežban mučitelj ume da oguli čoveka pre nego što isteče minut vode kroz klepsidru. Vreme im je bilo mereno. Vreme je sve. Ako bi koji dželat usporio, čekale su ga kazne.

Tadenus, Ilirski kapetan getskog imena, vrišti dok mu kaiševi kože spadaju sa tela. Nema onog koji ne bi urlikao. Ali, jauci su jedno – neartikulisano – a govorno ćutanje drugo, zna on. Neće im nikada reći ono što pokušavaju da doznaju.

Negde između pete i četrdesete sekunde koja je kanula u rimskoj klepsidri, nije više bio toliko siguran u to.

„Šta hoćete, bezbožna gamadi?!“

„Vidi, čuj, gospodaru“, zapliće pripiti mučitelj, „a ja mislio da on ni ne zna jezik *Urbs Aeterna-e*, toliko nam je išta sem jauka i stenjanja uskratio!“

„Dovrši posao. Dok okončamo ovo, priznaće sve na latinskom, i moliće nas da ga ubijemo.“

Tadenus, zvani Morska Guja, stiska zube i ciči tiho kroz njih. Ima još petnaestak onih odrezaka vremena koje Latini nazivaju sekundama – da ih istrpi. Kažu pušteni – oni manje mučeni – taoci, misli se on, da nijedan oguljeni ne preživi narednih pola časa muke. Ali Tadenus ne zna koliko je čas dugačak u ovo doba godine, iako zna sve o Rimu – jer njima letnja dvanaestina obdanice traje duže no ona zimska, i uvek se noćni sati produžavaju ili skraćuju na račun dnevnih, i obrnuto.

„Gde su postavljene Teutine zasede, gmazu?“, pita taj velmoža nakićeni iz Rimske republike.

„Nikada... khhh... neću... reći... jednom bezbožniku. Izgubićete... AAAA... sigurno... gamadi. Došli ste niotkuda, etruške bogove ste pojeli a sada Helenima jedete njihove – pa... AAAAAA... još spajate jedne sa drugima... uuu... SSS... u drobi... poganoj svojoj. Vi... uhhhh... nemate ništa. Ništa... AAAAAUUUU... svoje! E, pa tako nećete ni Skodru imati!“

Morska Guja gubi poslednje parčence svoje košuljice.

„Posolite ga!“, kaže taj nadzirač, i trojica robova pritrčavaju, uveliko spremni.

Kapetan Tadenus je preživeo dva – koliko god duga u ovom dobu godine – časa posoljen preko mesa. Rimljani nisu znali da neko toliko izdrži. Često nisu morali ni da ubijaju žrtvu, jer je nakon tridesetine minuta sama umirala.

Rekao im je sve što su hteli da čuju. Možda ne i ono što im je trebalo.

Još uvek je odbijao da umre, mada stenjanje i šištanje kroz zube umnogome tišim postaje. Grčevi su se pojačavali, tresao

se, sušio poput misirske mumije, ali je davao znake života – što je na kraju počelo da plaši dželata.

„Baci ga u jarugu, Saturna mu!“

I mučitelj baca ovu guju bez košuljice, u jarugu. Daleko od logora, jer ne želi ništa više da ima sa ovim stvorom kog se plaši.

Oboreni balvani ponovo ustaju, zašiljeni, da oparaju nebo, i šanci se usecaju u tlo – iako, cene latinske vojske, opsada neće dugo trajati. Bez obzira, grade logor i alatke zveče u noći.

Teuta nas je dočekala nespremna, govore između sebe. I teše se da niko od njih neće poginuti, te kako će jedni druge braniti i čuvati na frontu – i kako im ta veštičara nikada neće uteći. Govore kako će se ona odmah predati i da rimskih žrtava neće biti. Ubeđuju sebe, možda i više nego jedni druge.

Govore to, ali, logore ipak podižu i drvo stenje pod sekirama i zemlja sikće pod ašovima.

Noć je pod Skodrom. Mesec je pun. Opsada traje. Hrane ima – makar na neko vreme, jesen je, žetve su ovršene. Skodrani su se zabarikadirali i glasa ne puštaju, ali strele puštaju. Jedu, tamo unutra, kad treba. Rimljani jedu kada i ako nađu nešto u šumi.

Nagi, suvi čovek, bez oklopa od goveđe kože i bez odežde od sopstvene, ustaje iz dračinog žbunja i počinje da se šunja ka jednom od tajnih kampova svojih Ardijejaca, tamo iza neprijateljskih položaja.

I dalje ne zna zašto prost narod naziva zmije lažljivim. Iako je sam slagao sve što su ga mučitelji pitali.

„E, da je sreće da je i Gaj Korunkanius ovde“, bila je poslednja žalba Helena iz Ise, kada su ga natakli na gusarsko koplje.

U tom trenutku, Lucije je mrzeo njega više nego sve Ilire i Gete zajedno.

Ti si nas u ovo i uvalio, svojim žalbama.

Uostalom, jedan helenski divljak da želi smrt ili mučenje njegovom rođenom bratu – svašta ti Heleni sebi dozvoljavaju. Uzvišeni Korunkaniusi stoje ponosno i smeju se smrti u lice!

„Milost, milost, gospodari!“, moli Lucijus Korunkanius.

„Kapetane“, kaže ovaj jedan od ardijejskih Ilira, ali veli to na latinskom, namerno, da bi i emisar razumeo, „ovaj se nešto mnogo krivim oseća. Da li je to taj što je uvredio kraljicu Teutu?“

„Naravno da jeste“, odgovara Tadenus. „Moram da prime-tim da ima veoma lepu i negovanu kožu.“

Ardijejci kupe blago i prebacuju ga na svoj brod, koji još malo utone od težine plena.

„Šta si ti ono beše rekao o sprečavanju morske žetve?“

„Svi ćete skupo platiti ako me ne pustite“, smognu snage da prevali Lucije.

„Možda“, veli Morska Guja, „ali ti nećeš biti tu da to doče-kaš. Ogulite budalu.“

„Da li da ga solimo posle, kapetane?“

„Ne moraš. Kad se kljun naše galije izvuče iz njihove, njih-o-va lađa će potonuti. More će ga samo posoliti.“

„Mi nismo u ratu sa Rimskom republikom“, govori kraljica Teuta. „Ali sa Helenima i njima sličnima jesmo. Niti vi možete, niti ja – zabraniti mom narodu da takvima, ili njihovim save-znicima, uzima plen sa mora. Mene se to ne tiče – svako od naših ima pravo na plen.“

I tada Lucijus gubi taktičnost.

„Ticaće te se, kobilo – jer posao Rima jeste da se umeša u tvoje razbojništvo i da ga saseče u korenu...“

I tu je kraljicu nazvao još nekim pogrdnim imenima.

Historičari nisu zapisali tačnu razmenu uvreda koje su Lucijus i Teuta prosuli jedno na drugo, ali jedan pogubljeni je pisao u spaljenim spisima da su talasi uvreda pljuštali do duboko u noć i da Teuta nije spavala potom, a da su Rimljani pokušali da krišom isplove pre zore. Ali jedno je tada prekršilo Zakon gostoprinstva usvojen od Helena, a drugo je prekršilo sporazum naroda o nenapadanju emisara.

„Tadenuse“, veli kraljica izjutra dok je šminkaju, „moji špijuni kažu da je onaj pogani rimski ambasador najuren na lađu za zaštitničku pratnju. Prvu lađu ne diraj, a ove druge što se tiče – znaš šta ti je činiti.“

ZMIJA ISTO ODBACUJE KOŠULJICU!, reče neko u sekundi najgoreg bola.

„Mo.. molim?“, bunca na to Tadenus, te potom vidi da vreme stoji, iako bol ne jenjava. Rimski mučitelj je ukočen u blentavom položaju, dok mu sleđena bala stoji na putu između gubice i bodeža.

Neće ovo dugo trajati, misli.

„Ko si ti i šta hoćeš?“

„Reci da prihvataš Zmiju – i sve ovo će proći!“

„Ko...“

„Reci.“

„Da! Da! Prihvatam Zmiju! Sunce i kolut Sunčev i puteve Sunca i vatru života koja suši ali hrani! Sunčeva Zmija i Ja smo jedno sada!“

Gusarski kapetan Tadenus, zvani Morska Guja, nije znao odakle mu ovakva rečitost. Ali nakon nje, unutaršnjim bićem izrečene, je po buđenju i živim jezikom slagao dušmane za sve što su pitali, naveo ih na pogrešne položaje, i preživeo soljenje, kao i ležanje u trnju drače.

„Čak i ako nas pobedite sada“, rekao je neko od onih trgovaca koji su putovali a ponekad i gusarili usput, „biće to Pirova pobjeda!“

Znao je trgovac svašta – bio je tu njegov otac, isto trgovac i povremeni gusar, kada su tri decenije ranije Rimljani ratovali protiv kralja Pira. I često je on govorio kralju Agronu kako *ta bagra bez Bogova i Boginja samo traži povod da sa Ardijejcima zarati te da naše tajne Bogove poždere – kao što su do sada poždrali tuđe.*

Njega je Tadenus često slušao.

Njega su bezbožni Rimljani prezirali od kada su došli – odakle god da su došli – da osvoje zemlje etruške. Trgovac je postao nepoželjan u svim lukama gde je njihov Savez bio važeći. Gnevan i lišen prihoda, postao je onaj čije ime se ne zaziva kada se plovi.

„Nas vodi oguljeni čovek! Pečeni ste!“

Trgovac je znao latinski. Tadenus Morska Guja nije znao njegovo ime.

I kada Sunce sija na nebu, snaga Morske Guje bez košuljice je neizmerna. Svi oni Rimljani koji su se tešili kako će preživeti – nisu. Opsada Skodre je razbijena. Privremeno.

„Šta ti je, gospodaru? Mislio sam da si besmrtni!“, pita trgovac, rešen da ovom prilikom uznapreduje neizmerno u ardijskim činovima.

„Ja jesam. Telo nije“, odgovara Tadenus, „a i Sunce zalazi. Uhvatili smo ih u zoru i sekli ih do sada. Cenim da će to biti dovoljno.“

„Gospodaru...“

„Bežite!“

„Gospo...“

„Rekao sam – BEŽITE!!!“

Ilirska vojska se povukla. I tako su bili brojno nadjačani i sasvim nemoćni. Od pada Oguljenog u dubine – one gde se legu guje i blavori, malo je potrajalo do pada Skodre. Ali Oguljena

Morska Guja, nakon odbacivanja svih svojih košuljica, jeste znao jedno – kraljica Teuta je stigla da se povuče iz grada.

I pitao se on još i u smrti – čija je pobeda “Pirova”? Njihova ili naša?

On je sada sa svojim, govore glasovi koje Teuta čuje u Risnu, nakon svih pokora koje je morala da odglumi pred tuđinima koji žderu tuđe Bogove i samo se blagu klanjaju. Njeno neće dobiti.

Kraljici nedostaje taj čovek, kog su Gujom zvali, jedini za kog bi se preudala posle Agrona – jedini, a nestao u poslednjem obračunu protiv Rimljana. Čovek koga nije niti taknula po ruci, a kog bi rado krunisala uz sebe. Onaj koji joj je spasao život od pobesnelih bezbožnika što nadahnuće traže samo u krvi i zlatu, a ne i u ostalim blagočestima u kojima drugi narodi uživaju.

On je sada sa svojim.

A i ti ćeš tamo.

„Nemam više ni volje da se borim“, govori negdašnja kraljica. „Da li je iko zaustavio ove bezbožne žderače tuđih Bogova?“

Moraš sama TAMO, da i tebe ne požderu.

Kraljica gleda kroz okno, povrh brda, u svoju riznicu onoga što je napljačkala mornarica ardijejska. Duma se kako će to blago svakom većom kišom isplovljivati odatle, eonima.

Jutosika – čuje kako taj tuđinski bestelesni glas zaziva njeno drugo ime, i ne može da mu odoli, hodi kao opčinjena prema kobi.

Dođi kući jer tamo te ne mogu požderati romejski tuđini.

„Neka mi onda zbog ovoga oprostite oni viši od mene“, govori negdašnja kraljica Teuta i utom zakorači preko litice nad Risnom.

Tatjana Milivojčević

RISANSKI BISER

*Anđeli imaju slobodu da biraju između dobra i zla.
(Matej 25:41; 2. Petrova 2:4).*

*Na kraju reče Bog:
„Da načinimo čoveka po liku i podobiju Našem,
koji će biti gospodar od riba morskih
i od ptica nebeskih i od stoke
i od cele zemlje i od svih životinja
što se miču po zemlji.“
(Postanje 1:24-31 – 2:1)*

POČETAK

Psmatrao Ga je škrugućući oštrim očnjacima dok mu je licem na trenutke prelazio skoro neprimetan talas zadovoljstva zbog onoga što je nameravao da učini. Znao je da se mora primiriti i naoružati strpljenjem, jer će ga u suprotnom odati rogovi koji se užare kad se uzbudi. Navukao je crnu kapuljaču i čekao da mu vreća sa dragocenim sadržajem dođe na dohvat kandži. sudeći po tome koliko Vrhovni voli da se razmeće i gestikuliše, brzo će taj moment doći, mislio je. I zaista, nekoliko minuta kasnije, okačena o desni bok, kesa od lanenog platna boje peska, samo što nije okrnula stenu iza koje je sakriveni vrebao. Taman kad je ispružio šaku, vreća je odskočila zbog naglog okreta njenog vlasnika i oštre kandže su je samo zagrebale ostavljajući tri razderotine kroz koje su se prosuli biseri.

„Neee!“, vrisnula je spodoba i bacila se na zemlju pokušavajući da uhvati sićušne skakutave loptice svojim nezgrapnim šakama.

„Jedna je moja! Nadam se da će Gospodar biti zadovoljan“, cerio se đavolji sluga. Užareni rogovi su ostavljali jarko crveni trag dok je velikom brzinom nestajao iz vidokruga.

„Oče. Uzeo je jednu dušu!“

„Znam sine, neka. Uostalom, i one imaju slobodnu volju, zar ne?“

Snop snažne, blještavo bele svetlosti, spuštao se dijagonalno na stenje, ciljajući mesto na kom je do maločas stajao mračni sluga. Nestalo je i ono malo senke koju je stvarala kamena gromada. Sve je postalo svetlost, baš kao što su Otac i Sin. A biseri, te izabrane duše koje je Tvorac pažljivo, poput sejača spuštao na Zemlju, zaigrali su svoj virtuoзни ples, dok su munjevitom brzinom, hitnuti Njegovom rukom, stremili na svoja, unapred zacrtana odredišta.

POSTOJANJE

Oduvek je osećala da je drugačija. Klackala se na međi ovozemaljskog i onostranog. Otkad zna za sebe nosila je nemir u grudima, a noćima bi je neka teskoba pritiskala najavljujući čudne slike i prizore koji su joj promicali ispred sklopljenih očiju. Nije ih razumela, iako je pokušavala da uhvati smisao. Kao da nisu bili sa ovoga sveta. Vračevi su to pripisivali nesanici i krhkoj ženskoj duši koja je na svojim plećima morala poneti teret vlasti. Govorili su joj da je kraljica od bogova izabrana, a ne od ljudi, te da je sasvim razumljivo što oseća posledice tog izbora.

Svaka kruna ima svoju cenu.

Nisu je uverili. Opet bi iznova strepela od narednog napada nevidljivih ruku koje je stežu, dok joj se telo parališe i kosti skoro lome, a bol je prožima svu, cepajući je na deliće. To mora da je duša, jer telo ne može tako da boli, mislila je. A sada su je

boleli i duša i telo dok je nemoćna i izgnana čamila među kamenim zidovima. Nikada ništa nije tražila od bogova za sebe, osim ljubavi. A koliko ju je imala? Tek što je osetila da se opušta u njenoj nežnoj ljujašci, nešto je iščupalo korene koji su je držali. Bez nje joj je svet potonuo u sivilo. Ceo život je ugađala mnogim bogovima ne bi li ih umilostivila. Molila je za kraljevstvo, za svoj narod, a sada su gluvi za njene vapaje.

„A ja? Šta je sa mnom, mojim željama, žudnjama i voljom? Gde je sada moja kraljevska moć kada mi je najteže? Uzalud mi silno blago, uzalud lepota o kojoj su mi mnogi laskali. Da li sam ičeg bila gospodarica? Na kraju, mogu biti samo sopstvene smrtnosti i truležnog tela! Rimljanima robinja biti neću. Neka bude tako“, govorila je Teuta svom odrazu u ogledalu.

Slutila je da će, ovde u Risnu, doživeti pročišćenje.

„I opet će biti kako bogovi žele, ti samoživci, večno gladni ljudskog ropstva“, kriknula je, a onda se trgla, lice joj se namrštilo, a usne iskrivile od bola i očaja.

Nije ni slutila da je kroz ključaonicu pažljivo sluša prilika u crnom ogrtaču cereći se zlokobnim osmehom dok se na slaboj svetlosti baklji naziru oštri zubi.

„Mislim da smo je pridobili gospodaru. Odrekla se bogova u koje je verovala, samo još da obavi završni čin i naša je. Uhff, kako će Vrhovni biti razočaran! Izabrana da se ubije, hihih. Sad smo u vođstvu!“, demonske oči su žarile crvenoljubičastim sjajem dok je zadovoljno trljao šake, a iz usta mu se cedilla gušta, zelena pljuvačka.

Ogavni miris truleži se širio memljivom mračnom pećinom o koju su se razbijali pobesneli talasi.

„Nemoj biti tako siguran, još uvek ima slobodnu volju“, zverski glas je odzvanjao. „A koliko poznajem matorog, upotrebiće sve moći da je suptilno navede na njegov put. E, ovoga

puta neće moći, starkeljo“, zlokobno se iscerio onaj koji je bio glavni Božiji pomoćnik.

„Bila je dovoljno dugo u mojim rukama da mi se prikloni na kraju.“

„Gospodar, da li Bog zna da smo izgubili njegov biser, Teutinu anđeosku dušu?“

„Ne i ne treba da zna“, zagrmio je nečastivi na slugu.

Stajala je na najvišoj steni. Pod nogama iskonska lepota. Vetar joj je uvijao kraljevsku odoru oko vitkog, mladog tela milujući je. Zatvorila je oči i žudno udisala dobro poznati miris mora, šume i mokrih stena. Niz lice su joj klizile suze. Odjednom je shvatila: ona je bila zrno peska u ovoj školjci, od nje su ova zemlja i ovo nebo napravili biser!

„Slojevi sedefa su vremenski darovi. Svaki sloj je stepenik moje duše koja se uzdizala. Ja sam sićušna, a sveprisutna, tek jedna čestica, a ceo svemir.“

Osetila je duboku povezanost sa svim što je okružuje. Sada je bila spokojna. Srce joj je udaralo u ritmu talasa koji su se dole na obali ljubili sa oštrim stenama. Dok je podizala bele ruke kao ptica koja uzleće krila, licem joj prelete nešto poput nagoveštaja osmeha i Teuta izgovori:

„Neka bude volja Tvoja!“

Iznenada nestade Sunca, a kroz pukotinu oblaka probiše se zraci i tamo gde su dodirnuli kamen poteče voda. Tik uz obalu, duboko u pećini, ispod stene na kojoj je maločas stajala ilirska kraljica, zvuke sada već pobesnelih talasa nadjačavao je krik poraza.

IZGUBLJENI RAJ

„Duboko unutra. Ja sam negde duboko unutra, zarobljena, sklupčana u fetus, u pupoljak. Čekam, poput larve, da mi pukne

ovaj teški oklop i da se moje biće razvije i raširi, toliko da zauzmem ceo univerzum, da ga ispunim sobom. Izlaz vidim samo u smrti. Za druge je ona strah, nepoznanica, užas i bol, za mene će biti spas. Želim da se vratim kući. Ne onoj zemaljskoj, u Risan, gde sam rođena, već iskonskoj, rajskoj, božijoj. Negde sam u ovom prokletu jadnom životu izgubila suštinu. Moje se telo svilo oko te prve čestice izgubljenog raja kao biser u školjci, pa umesto da sija i zrači, ono se zgrčilo, boli i ne zna kuda će sa sobom”, Ana je sedela obgrlivši kolena tankim, bledim rukama, pogleda uperenog nekud u zamišljene daljine.

„Ima li još nešto u ovom životu što te raduje Ana?“, doktorka je pitala devojkicu vodeći beleške u notesu sa plavim mačkama na koricama.

„Sviđaju mi se te mačke. Njih volim. Volim slobodu, prkos, lenjost, maženje, zadovoljno, protezanje posle seksa, jezik, hrpavi dodir jezika na koži, pa opet bol u korenu svega i krv... šumi, šušti...“, Ana je utihnula i počela da cupka nogama po rubu psihijatrijskog kauča.

„Vratimo se tvojim slikama Ana. Kada si poslednji put slikala?“

„Slikala? Ja ne slikam, ja živim četkicom, dišem, gledam, postojim. Nema me više, nestala sam“, mahala je rukama oponašajući poteze četkicom sa grimasom sličnoj osmehu.

„Zašto ne slikaš više? Da li to ima veze sa tvojom majkom?“, doktorka je ubola, kao žaokom.

„Majka je centar mog života! Nema nje – nema ni mene!“, izgovorila je tiho klataći se napred – nazad dok su joj suze kvasilice upalo lice.

„A ako te ja zamolim za jednu sliku? Mogu li da naručim jednu sliku Ana?“, doktorka je pitala izmenjenim, poslovnim tonom.

„Naravno, izvolite. Za kada Vam treba?“, skočila je ozarena i stala ispred dugogodišnje psihijatrice.

„Pa, recimo da je moja želja komplikovana. Za njeno ostvarenje moraš imati stvarni pejsaž. Volela bih da mi naslikaš

Risanski zaliv. Koliko ti treba vremena?”, doktorka je ustala očekujući iznenadnu reakciju svoje pacijentkinje.

„Ako budete išli sa mnom, možemo krenuti odmah”, reče nešokazujući nikakvu reakciju.

Doktorka je znala da će Ana neko vreme biti u drugoj stvarnosti koju je za stvorila nakon ove poslovne ponude. Slikanje će je čuvati od pomisli na samoubistvo. Prednost, ali u ovom slučaju mana, poremećaja ličnosti, od kog Ana boluje, je u sposobnosti pacijenta da odluta, pa da se opet vrati u realnost. Ana je u poslednje vreme često i dugo boravila u drugim dimenzijama, tako da je doktorka počela da sumnja da će se ikada sasvim oporaviti. Iako je godinama liječi morala je da prizna da takav slučaj još nije imala. Nije znala šta sledeće može da očekuje. Njena moć transformacije je bila zadivljujuća, kao da je sve te svetove koje stvara već nosila u sebi.

Pogled je bio očaravajući. Miris mora je dodatno budio čula. Dok su sedele visoko na steni, dve žene su lutale, svaka u svojim mislima. Doktorka, iako u poznim četrdesetim godinama, maštala je o tome da je romantični muškarac povede u plovidbu zalivom, a Ana je osluškivala znak sa neba. Dok je doktorka pogleda uprtog u pučinu zamišljala svoju bajku, Ana je u potezima četkice ugledala spas! Umesto da se na platnu ukaže pejsaž, posmatrale su je smaragdnozelene oči božanske lepote. U njima je iznenada prepoznala svoje! I tada je shvatila. Sve dok bude u stanju da ih, iznova i iznova, vidi na platnu, moći će da pronađe izgubljeni raj.

Vedrana Čolić

ILIROV KRAJ

Scymn. 369-374

(Skimno u Periegezi)

*Potom slijedi more što Jadranskim ga zovu.
A Theopomp piše kakav mu je položaj.
O tom baš da s Crnim morem tvori prevlaku;
Otoka da ima u njem posve Kikadskima sličnih:
Od njih jedne zovu Absirtovima i Jantarskima,
A druge pak Liburnijskima.*

Itarnje sunce ljeskalo se na bistroj morskoj površini. Jutro je još bilo svježije, ali sunce i pokoji zrikavac nagovještavali su vruće podne.

Agron, tamnopusi muškarac, guste tamno smeđe kose i brade, uskočio je u prohladno mirno more i zaplivaao prema brodici privezanoj uz stjenovitu obalu. Kad ju je dostigao, spretno se uspeo u nju, a zatim, polaganim, ali snažnim zamazima doveslao do obale. Kad se približio tik do obale, rukom i zviždukom kroz zube dao je znak ostalima da mu se pridruže.

Grupa naoružanih muškaraca, u kožnim opancima privezanim oko gležnja i kožnim tunikama prebačenim preko platnenih haljina, uskoči u drakophoroi, manji ratni brod, napravljen za manevriranje stjenovitom razvedenom obalom pa čak i za loših vremenskih uvjeta.

Bura se znala neočekivano pojaviti čak i za vedrih dana kao što je ovaj. Takva je ovdje bila klima, čas bonaca, čas talasanje valova, čas ni daška vjetrova, čas bura koja odnosi krovove.

Agron je stao na provu pridržavajući se za zmajevu glavu po kojoj je ovaj tip brodice dobio ime. Prebacio je mokru platnenu haljinu preko glave, raširio je da se osuši, navukao novu koju su mu suputnici donijeli i omotao se kožuhom. Dva tamnoputa muškarca su se odmah prihvatila manjih jedara, a ostali, dlano-vima omotanima u kožu, dohvatili su vesla i brodica je počela polako odmicati prema pučini.

S njima je bila i Brza Anda, djevojka špicastog, krivog nosa i uskih, sokolovskih očiju. Umjesto da s djevojkama spravlja mirisne pomasti i uređuje se, ona je čekala svaku priliku da šmugne zajedno s muškarcima na gusarenje.

Neki su je podržavali, a neki negodovali kad bi im se pridružila, ali ona se nije dala smesti.

Provjerila je ispravnost abordaža, a zatim se pridružila momcima u veslanju.

Agron je pogledao u nebo određujući vrijeme prema položaju sunca i zadovoljno kimnuo ostalima. Oblaci razvučeni poput čipkastih vezica na nebu, kao da su pratili sitne valove, koje je stvarala njihova brodica dok je jednolično klizila morem.

Nisu dugo veslali, kad se na obzoru, na mjestu gdje se more i nebo spajaju, pojavio rimski teretni brod.

- Evo ih! - uzviknuo je, a momci su zaveslali svom snagom kako bi što prije presreli Rimljane.

Dobro su poznavali obalu, sve njezine otoke, otočiće i poluotoke, sve uvale, zaljeve i podvodne stijene i znali kako da razvedenost obale iskoriste u svoju prednost. Poznavali su i morske struje i vjetrove i njihov smjer, jačinu i hladnoću.

Nije im dugo trebalo da ih sustignu. *Drakophoroi* su bili napravljeni za brzu vožnju tako da su poput strijele klizili prema velikoj tromoj meti. Računali su na faktor iznenađenja koji je djelovao svaki put. Sakriveni u zaljevu iza stijena, čekali li bi, a zatim brzim zamasima sustizali rimske lađe i otimali im plijen.

Brza Anda je otkrivala abordaž, a zatim ga zajedno s Gabronom, najvišim i najkрупnijim među njima, zakačila na rimsku brodicu. Na Agronov znak, naoružani do zuba, popeli su se na rimsku lađu. Dugačkim kopljima brzo su poskidali posadu, koja je bježala i spas tražila u moru, a zatim su zajednički jur-nuli na šačicu opremljenih legionara na palubi.

Urlici, uzdasi, udarci i zveket metala prekinuli su jutarnji spokoj plavetnila. Agron je osjećao nagli porast adrenalina dok se borio prsa o prsa s legionarom.

Metal u meko meso, krv šišti, legionar pada. Agron ga dovršava ubodom u srce i skače na sljedećeg koji mu dolazi s leđa. Perifernim vidom zapaža da je Gabron već sredio dvojicu, a Anda skače trećem za vrat i guši ga, dok ga Antis, njezin brat, probada kopljem.

Zamahom ruke pokazuje momcima neka ga prate, a oni poput roja pčela jurnu na ostatak legionara. Ponovno metal o metal, meso o meso. Ne osjećaju ništa, žar borbe spaljuje sve osjete i daje im nadljudsku snagu, čije posljedice će osjećati kad i ako se vrate kućama.

Agron s borbenim povikom jurne na kapetana broda. Uskoro ga okružuju kapetan i dvojica legionara. Osvrće se da vidi priskače li mu tko u pomoć, no svi su zauzeti svojim bitkama. Daje sve od sebe kako bi uzmaknuo njihovim oštricama, ali uzalud. Kapetan ga ruši na pod. Sva trojica stoje nadvijeni nad njim, pobjedonosno se keseći.

Anda upire prstom iz daljine prema njemu, pa zajedno s Gabronom i Antisom pojuri da mu pomognu, dok on odbija udarce od sebe.

Gabron napadne jednog legionara, a Antis i Anda drugog. Agron pokušava ustati, ali kapetanov mač na grlu ga spriječi.

Kapetan pokaže nepravilne zube cereći se pobjednički. U taj čas Agron osjeti toplinu na vratu i ogrlica mu polako izgmiže s vrata i pretvori se u tanku sivu zmiju koja odgmiže do kapetana

i ugrize ga za gležanj. Kapetan skide mač s Agronovog grla doživajući Zeusa i sve bogove u pomoć.

Zmija se vrati Agronu, ponovno mu se omota oko grla i otvrdne u ogrlicu.

Anda mu pruži ruku, on skoči na noge, a kapetan se počne nekontrolirano grčiti, da bi se ubrzo stropoštao na pod.

Gabron krene prema njemu da ga dokrajči kopljem, ali Agron odmahne rukom i naredi da sakupe plijen. Svi kao jedan jurnu u potpalublje.

Kapetanove oči su ih pratile dok su spuštali plijen na brodicu, a zatim se zauvijek ugasile.

Skyl. 21

*Liburnima zapovijedaju žene koje su žene slobodnih muževa,
A opće i s vlastitim robovima i s muškarcima obližnjih krajeva.*

Zana, mlada žena vrane kose, koja joj je dosegala do bokova, čučala je u sredini kruga i slagala skupljene kamenčiće. Utiskivala ih je u zemlju crljenicu. Redala je kamen po kamen oblikujući spiralu i puteljak na svetom humku. Spirala je tvorila veliku kružnicu na brežuljku ponad gradina u kojima su obitavali. Gradine su bile nastambe okružene bedemima na brežuljkastom priobalnom tlu. U njima su živjeli, spavali, kuhali, grijali se i rađali djecu.

Svaka gradina pripadala je jednoj manjoj zajednici. Zajednice su bile fluidne. Lako se prelazilo iz jedne u drugu, sve po dogovoru. Znali su primiti i došljake iz susjednih plemena ili čak drugih naroda. Obično bi djevojku ili mladića u gradinu dovelo srce za pripadnikom zajednice i tako su, ako bi se ostali u zajednici složili, ostali živjeti s njima.

Djecu su odgajali zajednički do pete godine, a kad bi dječak navršio petu godinu i pokazala se sličnost s ocem, tada bi ga

majka, po sličnosti, dodijelila ocu na poduku, a on bi ga prihvatio kao svojeg sina. Majke su podučavale djevojčice.

Zana je bila travarica i isjeliteljica, prva među njima, izabrana po majčinoj lozi i za tu ulogu podučavana od djetinjstva.

Kad je posložila kamenčice i podrezala ljekovito bilje posađeno uz puteljak, zašlo je sunce, a na nebu iznad nje počeo se nazirati mjesec. Ustala je i ispravila haljinu dlanovima, a prvi posjetitelji su se uspeli. Pozdravili su je i lagano se naklonili. Usporeno je kimnula u znak pozdrava i pozicionirala se pored kamene zmije u sredini kruga.

Uskoro su joj jedan po jedan prilazili donoseći darove i spuštajući joj predmete pod noge. Nakon prinošenja darova posjedali su unutar kružnice. S vanjske strane kruga gorjele su baklje i osvjetljavale kamenu zmiju i Zanu, ali i lica svih prisutnih.

Kad su se svi okupili, Zana je progovorila ozbiljnim, stalozanim glasom:

- Na ovom mjestu rodio se Ilir, naš otac, kojega je po rođenju obavila zmija i na njega prenijela mitsku snagu. Svake noći, kad sunce i mjesec jednako vladaju nebom, na jednoga od nas zmija prenosi svoju moć. Pola godine tkali ste svoj dar kamenoj zmiji, satkan od vaših najsretnijih trenutaka, kako biste ga ove noći prinijeli zmiji i dali joj moć. Probudi se kamena zmijo, probudi i prožmi ove darove, preko kojih se povezujemo s tobom! - podigla je ruke prema zvjezdanom nebu, a bubnjari su počeli ritmički udarati o bubnjeve od janjeće kože. Isprva polako i nježno, s velikim razmacima između udaraca, a zatim su sve brže, jače i glasnije, dok nisu postigli tempo koji su zadržali.

Zana je obgrlila kamenu zmiju i puhнула tri puta u njezinu okamenjenu razjapljenu čeljust.

- Dah stvara dah, život daje život, - ponavljala je sve dok kameni kapci nisu počeli treptati, a sive, tvrde šarenice preobrazile se u vodenaste žute s crnom reptilskom zjenicom u sredini.

Kad kamena zmija oživje u Zaninim rukama, usmjeri je na ramena, na koja se zmija osloni cijelom dužinom, palucajući jezikom i polagano pomičući rep.

Oči svih prisutnih bile su uperene u zmiju. Nitko se nije usudio pomaknuti dok je zaglušujući ritam bubnjeva kvario tišinu ljetne noći.

Zana je podizala jedan po jedan predmet i hranila zmiju, koja ih je halapljivo gutala. Kad je progutala sve predmete, spustila se na tlo niz Zanin bok i polako počela gmizati prema narodu posjedanom u krugu.

- Mirno! Tko se pomakne, nastradat će! - upozorila je Zana.

Bubnjevi su postigli maksimalnu brzinu i jačinu, a ljude je obuzela kolektivna drhtavica i uzbuđenje.

Zmija je napravila krug kroz spiralni puteljak da bi se napokon zaustavila ispred mlade žene čije lice je prekriveno smeđim povezom. Samo su oči boje mora virile iza poveza, a zlatna kosa, obasjana svjetlošću baklji, sjajila se, zataknuta iza ušiju.

Zmija je podigla glavu u visini djevojčinih očiju, palucnula jezikom i širom razjapila usta.

- Primi dar Ilirove zmije! - naredi Zana.

Djevojka pruži drhtavu ruku ka sivoj ogrlici u obliku zmije koja grize svoj rep.

- Primi ili umri! - povika Zana, kako bi ju ubrzala i djevojka požuri. Prstima je dohvatila ogrlicu u zmijinim ustima. Bila je topla, kao da se još nije ohladila od kovanja.

Kada uze ogrlicu, zmija zatvori čeljust, okrenu se, odgmiza do sredine kruga i ponovno se pretvori u kamen.

- Ona je Rimljanka! - netko je povikao negodujući.

- Kako zmija može odabrati Rimljanku? - pobunio se netko drugi.

- Zmija bira, zmija zna! - reče strogo Zana.

Glasovi utihnuše.

Bubnjevi su udarali sporije i tiše, dok nisu potpuno utihnu-li. Zana priđe uzbuđenoj djevojci i povede je do sredine kruga. Stale su kraj kamene zmije, a Zana progovori:

- Zmija te odabrala za čuvaricu našeg naroda. Stavi ogrlicu oko vrata.

Djevojka je poslušna. Kad je stavila ogrlicu, osjetila je strujanje i njezinu toplinu. Glasovi podrške zaorili su tamom. Žute zmijine oči su sve promatrale dok se i same nisu pretvorile u kamen i zaspale do sljedeće noći kad sunce i mjesec jednako vladaju.

Mjesec se zlatio na nebu, osvjetljavao mrklo naselje stvarajući dvije sjenke na zidu kolibe. Jedna se nadvila nad drugu, dok se druga savila ispod nje okrenuta leđima. Sjenovite ruke hvatale su obluk stražnjicu, privlačeći je k sebi pa opet udaljavajući, a druga sjenka se prepuštala ritmu, grčevito grabeći prstima ponjavu ispod sebe. Zatim se donja sjenka izvuče iz hvata gornje, spretno okrenu i spusti na leđa. Rukama je privukla snažna ramena prve i obujmila je bedrima oko bokova, čeznutljivo se natiskujući na ukrućen ud.

Sjene dugačkih udova i raščupanih kosa ispreplitale su se na zidu kolibe i tako spojene njihale, privijale jedna uz drugu i dahtale.

Donja sjenka najednom uspori ritam, prstom dodirnu usne gornjoj, pogleda je crnim očima i prošapta odlučnim glasom:

- Agrone, dovela sam Juliju.

On se prenuo i crne oči se spojiše s očima iste boje. Zana je prste zarila u njegovu gustu smeđu kosu i nastavila:

- Sviđaš joj se.

Zatim se izvuče iz njegova stiska i naga ustada s ponjave. Vratila se dovodeći uzbuđenu plavokosu djevojku.

Agron je ustao i prišao dvjema ženama. Obuhvatio je nagu Zanu oko struka, privukao je i poljubio, a zatim je obuhvatio Juliju, gledajući je, ne trepćući. Od nelagode je spustila pogled, ali on joj je podigao bradu i počeo je strastveno ljubiti. Prvo se nećkala, ali brzo se privikla na njegove poljupce.

Osjetila je njegove ruke ispod platnene haljine i zadrhtala je. Odvezao je vezicu koja joj je pridržavala haljinu i povukao joj haljinu preko ramena. Tkanina je kliznula na tlo, otkrivajući joj nago tijelo.

Odmjerio ju je od glave do pete i prošaptao:

- Lijepa si.

Primio je obje žene za ruke i odveo do postelje.

Zana ju je milovala po kosi bodreći je:

- Sad si jedna od nas, pa smiješ birati muškarce.

Julija se na trenutak posramila, ali Agron ju je privukao k sebi ljubeći joj čas koraljne usne, čas koraljne bradavice, dok se nije opustila. Zatim je spustio ruku i pomilovao zlatno među-nožje. Ona se instinktivno pokušala izmaći, ali on joj je uhvatio ljubnicu cijelom šakom, dajući joj do znanja da je sad njegova i da nema povratka. U isto vrijeme Zana joj je ljubila vrat šapu-tajućida se opusti.

Raširio joj je meka bijela bedra, ušao tijelom između njih i priljubio svoj tamni ukrućeni ud uz njezine usmine i polako klizio po njima uzbuđujući je. Počela je privijati bokove. Kad je procijenio da je spremna... zastenja, a zatim ga objuimi nogama i strastveno poljubi.

Uskoro su se tri sjene igrale na zidu kolibe, ljubeći se, maze-ći, spajajući se... Kada umorne klonuše, ples sjenki se zaustavio, a mjesecina obasjala tri zagrljena uspavana brdašca. Agron je zaspao u sredini, s prosutom crnom kosom na jednom, a zlatnom na drugom ramenu.

Kao jedan jurnuše na rimski trgovački brod iz zaleđa. Urlici su uskoro nadglasali zapljuskivanje valova o krmu broda.

Agron, čuvar zmije, kao i obično, predvodio je grupicu nepokolebljivih gusara ratnika. Ponos, prkos i odvažnost isijavali su im iz očiju, dok su nasrtali na brodicu. Kao pobješnjeli gladni

psi jurišali su palubom, obrušavajući se na posadu. Agron je navalio na starijeg iskusnog legionara. Oči u oči, metal o metal. Držao je koplje objema rukama braneci se od rimskog mača, ne trepćući.

Starijem legionaru pogled je odjednom privukao jantarni privjesak u obliku srca prikačen na Agronov kožni zaglavak. Razrogačio je modre oči spretno baratajući mačem.

- Julija! Gdje je Julija? - upitao je bijesno.

Agron je okretao koplje odbijajući legionarove udarce. Na trenutak je svrnuo pogled na privjesak, a zatim ponovno u legionareve plave oči i arogantno odvratio:

- Julija, uxor mea.

Legionar je u nevjerici vrisnuo i još jače navalio udarati mačem:

- Vratite Juliju, smrdljivi pogani!

Gabron, izrazito visok muškarac guste crne brade i ćelavog tjemena, priskočio je Agronu u pomoć. Dlanom omotan u kožu lupio se u grudi, zelenim uskim očima fokusirao se na legionara, podrugljivo se nacerio, podigao zapešće također s prikačenim jantarnim srcem i izjavio:

- Et uxor mea.

Legionar je zbunjeno pogledao prvo jednog, a zatim drugog, razrogačio oči u šoku, a zatim povikao:

- Ovo su Julijini otmičari! Ona je s njima! U napad!

Legionarima je naglo porastao moral i bijesno su navalili na pogane. Metalni orkestar ponovno je zazvečao palubom. Urlici u žaru borbe, bijesni ratnički povici. Obrambeni uzdasi, jecaji duša što napuštaju tijelo, prazni pogledi ugašeni na palubi.

- Zmijo Ilirova, dođi! - uzviknuo je Agron, strgnuo ogrlicu i bacio je na tlo među legionarima. Ogrlica se u sekundi preobrazila u tanku sivu otrovnicu ganjajući ih

po palubi. Koga je zmija dohvatila, grčio se na podu rastavljajući se od života.

- Ilirska magija! - vrisnuo je jedan od njih.

- Povlačenje! - naredio je modrooki, a zatim s uskočio u čamac za spasavanje. Neki su uspjeli pobjeći, ostavljajući plijen na nemilost poganima.

- Ovo je silfija, vrsta komorača, - Zana se sagnula do neugledne mediteranske biljke sa žuto rascvjetalim krošnjicama na tankoj stabljici, koja je hrabro provirivala iz kamenitog tla.

- Trebat će ti, - značajno je pogledala Juliju, dok su skupljale ljekovite trave. Julija ju je upitno pogledala.

- Biljka ljubavi, sprječava začecje i potiče žensko krvarenje, - objasnila je i pokazala joj srcolike sjemenke na raširenom dlanu.

- Naravno, ti si ona koja odlučuje hoćeš li i kada koristiti njezine blagodati ili nećeš, - dodala je, a Julija je kimnula s razumijevanjem.

Dok su se verale po kamenjaru, nebo se počelo mračiti, a jato crnih ptica odjednom je proletjelo iznad njihovih glava tvo-reći strijelu na nebu. Let im je bio nizak i nagovještavao je oluju.

- Požurimo kući, - reče Julija nakon što su ih ptice preletje-le. Okrenula se ka padini koja vodi prema naselju.

- Sprema se oluja, strašna oluja, - zamišljeno će Zana, pro-matrajući oblake kako dolaze sa zapada.

- Oluja donosi preobrazbu i smrt, a smrt novo rađanje, - spustila je pogled na Julijin vrat i dotakla ogrlicu.

- Požurimo dok nije pala kiša, - odvrtila je Julija zamišlje-no promatrajući nebo.

- Pogledaj! - uzviknula je Zana kad su se spuštale niz brdaš-ce, upirući prstom u naselje u kojem se odvijala borba. Neprija-telji su ih napali, paleći kuće i ubijajući narod. Iliri su se hrabro branili, ali bili su nadjačani.

- Slaveni! - vrisnula je, - Rimljani ih opet huškaju na nas!

- Što ćemo sad? - zabrinula se Julija posramivši se svojeg porijekla.

- Idemo spasiti što se može spasiti. Slijedi me! - zagonetno će Zana kao i uvijek. Žustro se uputila prema svetom humku. Julija ju je slijedila bez riječi.

- Pomozi! - povikala je Zana obrglivši kamenu zmiju u sredini spirale. Uskoro su dvije mlade žene valjale statuu po travi. Gurale su je, dahtale, upirale iz sve snage, sve dok je nisu dogurale do ruba ponikve, skrivene ispod stare jele.

- Ovamo! Guraj! - povika Zana. Kamena zmija se zanjihla na travnatom rubu, a zatim strmoglavi u ambis. Promatrala su kako se kotrlja u dubinu, dok se nije izgubila u tami.

Tek što su s olakšanjem uzdahnule, ugledale su šaćicu ratnika kako pokazuju na njih iz doline. Potrčale su kako bi im uzmakle, ali uzalud. Blijedunjavi ratnici četvrtastih lica i plećastih ramena brzo su ih sustigli.

- To je djevojka koju tražimo! - povikao je jedan, pokazujući na Juliju. Zana je izvadila bodež kojeg je skrivala za gležnjem, no ratnik ju je mačem natjerao da ga baci na pod.

- Ilirku ću ubiti, a ovu drugu vraćamo Rimljanima, - povikao je i krenuo mačem prema Zani. Julija skoči ispred nje da je zaštititi i promrmlja drhtavim glasom:

- Samo preko mene mrtve! Zmijo Ilirova, dođi!
No ništa se nije dogodilo.

- Zmijo Ilirova, dođi! - ponovi Julija, ali ništa.

- Nejasna je zmijina volja, - promrmlja Zana.

U isto vrijeme, plećasti ratnik širokog nosa i pepeljaste kose, uhvatio je Juliju oko struka, prebacio je preko ramena i mahnuo rukom drugima da ga slijede. Proćelavi plavokosi zgrabio je Zanu na isti način i požurio za prvim. Julija neprijetno strgne s vrata ogrlicu i spremi ispod haljine kako bi je sakrila od neprijatelja. Tako nošene brežuljkom promatrala su svoj dom u plamenu i mrtva tijela prošarana krvlju kako leže na utabanoj zemlji. Srca su im prepukla, a hladni žmarci boli nastanili njihova mlada tijela.

- O Agrone, o Gabrone, ljubljani moji! - uzdisala je Julija.
- O narode moj, što su nam učinili? - jecala je Zana.

Dvije prefinjene žene u tunikama do gležnjeva, prekrivenim grimiznim košuljama, stegnutima u struku i pričvršćenima zlatnim kopčama, šetale su peristilom i razgovarale. Oko njih su trčkarala djeca, igrala se, smijala i naganjala. U sredini dvorišta omeđenog stupovima i ukrašenog kipovima nalazio se bazen. Obje su okićene ogrlicama cvjetnog uzorka, prstenjem ukrašenim dragim kamenjem raznih boja i uparenim naušnicama. Kako su prolazile trijemom pored stupova, za njima se širio slatkasti miris uvezen sa Dalekog istoka.

- Vrijeme je, - odlučno će crnokosa.

Plavokosa pozva najstarijeg sina, dječaka od oko dvanaest godina, guste tamno smeđe kose i prodornih crnih očiju.

- Agripa, dođi! Imam dar za tebe - tiho mu se obrati, gledajući ga ravno u oči.

Kad joj se posve približio, izvadi ogrlicu do tada skrivenu ispod košulje.

- Ovo je posebna ogrlica, jedina na svijetu. Daje moć onome ko je nosi. On postaje čuvar i pod zmijinom je zaštitom, - objašnjavala je stavljajući ogrlicu oko malog tamnoputog vrata.

- Ti si nasljednik ogrlice i preko tebe naš narod i dalje živi. U tvojoj krvi, u tvom mesu i kostima, u sjećanjima i šaputanjima predaka, u zemlji i kamenu, u moru i valovima, - mistično će crnokosa.

- Nikome ne govori o ovome da ne nastradaš. Svijet je pun zlih ljudi, - dodade majka prislonivši kažiprst na njegove usne boje crljenice.

Dječak se uozbiljio, shvaćajući važnost situacije, svečano zahvali majci i prisegnu na šutnju.

LES PROVINCES ILLYRIENNES

Oko podneva dvadeset i sedmog maja, godine 1806. gospodar Orsat Veliki prenuo se iz nemirnog dremeža na prostranoj terasi svoje gradske vile, uzbunjen bukom sa dubrovačkih ulica. Vlastelin se pridigao s platnenog ležaja, umornog, izgužvanog lica koje je svedočilo podjednako o starosti i burama koje su ga šibale; pod tamnim veđama, oči su gasnule, tek povremeno blesnuvši nekadašnjim plavim sjajem Adrijatike. U tom trenutku znao je da je poslednji od svoje porodice koji se venčao sa morem, znao je da prsten više nikada neće poleteti iz ruke u bezdane dubine; njegova se vizija na tren uzdigla na čitav grad, i video ga je u rasulu i propadanju; video je kako sa jarbola pada barjak Svetog Vlaha.

Svetla nad Dubrovnikom je nestajalo, i njegova se arhitektura pretvori isprva u melanž senki, zatim u negativ; Mesec zakloni Sunčevo lice, u jednoj beskrajnoj, istrzanoj kretnji, kao kamen koji navaljuju na vrata groba. Zmajsko oko, okruženo plamenim nimbusom – prstenom od rastopljenog zlata – lebdelo je nad umrlim predelom, nad odrazom Ilirije; prsten se, uz bolni drhtaj, obrćući se u vazduhu, svali u more. Stravično šištanje ispuni gospareve uši; voda i vatra bile su boj, i on oseti bol svoje neveste, ledne i beskrajne; video je iza koprene privida, i pred njim se razotkrio bol čitavog sveta. Negde u dubinama mora, plutao je sav sjaj Sunca, zatvoren u hladni oreol; sve što je ostalo beše pečal.

Allons enfants...!, odzvanjalo je, i Orsat se, kroz drhtaj, prisetio te pesme; stravičan ga je grč obuzeo. Sručio se na ležaj, čvrsto stežući svoja kolena; trup koraka činio mu se kao

udaranje oštrice o drvo – jer, kada je ovo pevanje prethodni put čuo, nalazio se u Parizu, i sa prozora bordela gledao je rulju kako se razliva gradskim ulicama – rulju navrlu iz svojih jama i mravinjaka. Visoka i crna, masna kao mesarska vrata, giljotina se uzdizala. Svetlo zimskog jutra beše nesigurno; padajući po mutnoj oštrici, koja je sjala crveno, poput paklenog jezika, zamiralo bi – pahulje na ognjištu! Prazna lica čekala su crnu kočiju, koja se uskoro pojavi, naizgled niotkuda.

Trenutak tišine; zatim, prolom. Iz grla okupljenih potekla je Marseljeza: *Tremblez, tyrans et vous perfides...* Huk podzemlja – potres – erupcija mlaza usijane lave! Ta se pesma uvlačila u kosti, potresala Dubrovčanina – Ilira – do srži; govorila mu je na nivou dubljem od reči. Došao je kraj svetu starih graditelja i meštara, onih koji su sagradili Notr Dam; njih su zamenile horde palitelja, tobožnjih sinova slobode, što žele da čitav svet ima jedan vrat za njihovu giljotinu. Sklopi oči; kada ih je otvorio, vide da su dovukli čoveka odevenog u raskošnu odeću, s perikom na glavi; kralj je klekao pred svojim kraljevstvom, a onda se hladan metal spustio, prolivajući krv. Ta krv kao da je razmazana po Orsatovim očima, jer crveni mrak beše sve što je video.

Zar će se ovde prekinuti moja loza?, mislio je.

Kada je Prvi kamen položen u temelje Raguze, njegova je porodica bila tu; poreklo im je sezalo sve do ilirskih kneževa što su se stanili u okolini Epidaura. Ne, ne mogu nestati, stegao je zube; ako treba, svi će se ukrcati na brodove, i poneti sa sobom Svetog Vlaha, dok ne nađu neki pusti rt u moru gde će sazidati novu katedralu, novi Grad; hajmo, sinovi otadžbine, za vesla! Treba uteći; treba zaparati još jednom Adrijatiku. Sloboda će izrasti iz stene sada, kao što je izrasla u Raguzi, kao što je u Epidauru, i kao što je u još starijim, sada bezimnim nastambama.

„Krećemo!“, povikao je, podigavši se, plećat i gnevan; slugе su ga zbunjeno gledale.

Le jour de gloire est arrivé...!

Provukao je ruku kroz sedu kosu, pa krenuo zakopčavati razdrljeni kaput. Trebalo mu je svega nekoliko trenutaka da se dovede u red. Bubnjava carskih vojnika bila je sve jača, i on je duboko udahnuo; dobovalo mu je u slepoočnicama. Dugim se izdisajem smirio; podigavši nož sa tanjira prekrivenog pomorandžinom korom, zaputio se unutra. Prošavši kroz sobu u ampir stilu, došao je do stepenica koje su vodile naniže; tu ga zaustavi gospodarica kuće, zbunjena. Samo je odmahnuo rukom, zgrčene vilice, nesposoban da govori, i stuštio se dole, pa kroz zadnja vrata, na ulicu.

Gradska vreva smesta ga je progutala; pučani i gospari preplavili su ulice. Uprkos tome što je vojska već zakoračila u grad, život nije stajao ni za tren. Seljanke su prodavale salatu i mleko, glasno uzvikujući; trgovci su nervozno poskakivali, okupljajući se u malim grupama pod senama kamenih zdanja. Već su sklupali saveze, znao je Orsat; Dubrovnik je menjao gospodara, a cekini su bili zlatni, nosili na sebi Libertas ili Francuza. Neko ga zakači; deran je trčao, vičući kako napoleonovci dolaze, i ljudi su se počeli razmicati, nevoljko ali sa svešću da izbora nema.

„Nema izbora“, stegao je zube Orsat, „ali nikada ga nije ni bilo, a mi smo uprkos tome podigli Grad.“

Dve su stvari koje čine čoveka, govorio je njegov otac. Prva od njih je sloboda, koja mu je plamtela u venama s ilirskom krvi; bila je to stara sloboda, izrasla na pustoj balkanskoj vetrometini u vreme iskona – otpor zavojevaču, i ljubav prema ognjištu, i ponoća duha koji je samom sebi gospodar. Ali, da je to jedina značajka čovekova duha, nastavljala se očinska pouka, po čemu bismo se razlikovali od životinja? Zar se one ne brane od uljeza? Zar ne vole svoja legla? I nosi li ko dostojanstvenije svoju sudbu? Orsat oseti težinu snažne šake na svome ramenu:

„Ne, sine, to nije sve. Gledaj, ovde je nekada bio samo kameniti rt, a sada smo ga pokorili.“

Liberté, Liberté chérie...!, plamteo je vazduh sjajem bajoneta, dok su se ukazivali na uglu.

Orsat sa sebe strže kaput, koji neko smesta dograbi, i umače u senke, izgužvane košulje. Prislonjen uza zid, osećao je toplotu kamena, i 'rapavost njegovu; da, Dubrovnik je otet steni, uzdignut nasuprot moru, i uzdiže se ka nebu. Više je on nego ovi balkoni, na kojima se tiskaju trgovkinje i vladike, uzbunjene, čekaju budućnost; više je on od flote i arsenala, više od trgovačkih povorki što idu do Soluna i Istanbula; on je zavet koji se neprestano ispunjava, i seme što je opet donelo ploda – seme čovečije, starije od jezika kojim govore, oformljeno u jezgru pralavirinta.

„Ljudima smo postali“, reče mu otac, „kada smo podigli grad, jer priroda je divlja, i njome vladaju božanstva mrca i crva; čovek je – čovek je čin pobune.“

A grad – osećao je Orsat – samo je odraz Grada, koji je postojao negde, s druge strane nebesa, eteričan, ideja koja se nametala stvarnosti, koja je čvrsto stajala u svakom zidu, brani, u svemu što je odupiralo rušenju, bujici, crnim konjanicima. Već mu ulaze u utrobu, lupaju svojim prljavim nogama, i njihova gromka pesma trese mu kosti; ali šta je Dubrovnik koji toliko voli, nego jedna sena? O, kada bi video sólo Svetlo, znao bi kako da istka novu senku, i Sveti Vlah bi se vijorio na svome jarbolu – gde je, gde je Prvi kamen?

Tri nedelje nakon bekstva, spremni su bili otpočeti sa zidanjem. Odabrali su rt naspram grada da na njemu sagrađe novi; tovari drva i kamena dolazili su iz unutrašnjosti, i graditelji su mogli prionuti na posao. Svi okupljeni gledali su u njega dok je hodao; na mah bi zastao, da zarije ruku o vreću što mu je visila o pasu, pa bi nastavio da korača, čvrsto i lagano. Mlaz brašna neumitno je klizio, padajući na zemlju; dan je bio smiren, bez daška vetra, kako je obred predaka zahtevao, i on je po tamnoj

steni iz mora izrasloj naznačavao obrise grada koji niko drugi nije mogao videti.

Njegove su kretnje bile neumitne, nedirnutе sumnjom i oklevanjem; bio je vođen silom koja je oblikovala istoriju još od praskozorja čovekova boravka na Balkanu. Spadao je u graditelje, a ne ništitelje; Prvi kamen je tome svedočio. Više nego išta, u pitanju je bio zavet koji su njegovi preci dali, obećanje jedne ilirske loze da neće obožavati Crnu Konjanicu i Zmaja što spava u korenju sveta; još pre Batonovog ustanka i Teute, sloboda je dobila svoje lučonoše. Ustave su podignute spram katranskih bujica, vatre su ugašene; paljenice su prestale, a zmajska jaja razbijena su, ili bačena u ponore i kras, da se vrate u tamu i glib iz kojih su uobličena rukama drevnih.

Šaka dodirnu 'rapavu, hladnu površ; duh mu se vinu preko zaliva, u stari grad, i najednom, stajao je nad pustom ledinom, i opet držao Prvi kamen, spreman da ga postavi u temelj. Osećao je sunce kako mu žari potiljak, dah mora, čuo krik galebova, svud je bila plavet; ta se slika najednom razlomi, i sada je imao desetine ruku, i svaka je od njih nosila Kamen. Bio je graditelj Raguze, graditelj Epidaura; mnogo starijih gradova, čije ime više nije mogao izgovoriti, gradova koje je progutao oganj i pepeo; i najzad – sela, prvih koja su napustili davnašnje gospodare Ilira i prestala paliti svoju decu da bi zadovoljila nesitost mrca i crva.

Bio je Graditelj, i suze su se slivale niz njegovo lice; jer, svaka građevina u sebi nosi znak svog uništenja, entelehiju propasti, i on ju je mogao videti. Beše to lik Iluriosa, mitskog sina Kadma i Harmonije, oko čijeg je tela bio obavijen Zmaj – zmijoliko obličje od plamena opsidijana koje je grizlo sopstveni rep, u kome se nastanak iz Haosa susreo sa nestankom u Haosu. Bio je Graditelj, i suze su se slivale niz njegovo lice; jer, znao je da je njegov čin pobune osuđen na propast, i da ostrva nestaju, i da se svetovi ruše. Pesma mu je odzvanjala u ušima; bilo je to pojanje kraja, s kojom su ga žbiri tame ispraćali na počinak.

*

Oko podneva dvadeset i sedmog maja, godine 1806, gospar Orsat Veliki prenuo se iz nemirnog dremeža na prostranoj terasi svoje gradske vile, uzburan bukom sa dubrovačkih ulica.

Večeri četrnaestog novembra, godine 1809. sedeći na svojoj terasi, koja je gledala prema Mihajlu, obraslom čempresom, gde ga je nadgrobna ploča čekala, Orsat je razgovarao sa slikarom, pravoslavnim Srbinom prebeglim iz Otomanske imperije. Pili su vina iz kristalnih čaša. Sunce je već zašlo i nebo se gasilo u večernji purpur koji se slivao u mastiljavo more; lovori, vres i pelin, što su obrastali ostrvsku padinu mirisali su snažno, još opaljeni večernjim zracima. Tog su dana francuski okupatori proglasili stvaranje Ilirskih krajina od Koruške, Kranjske, Hrvatske i jadranskog primorja do Boke.

Ovlaš slušajući šta mu je mladić dugih brkova govorio, pri-sećao se dana kada je Napoleonova vojska ušla u Dubrovnik, na prevaru; rekli su da samo traže prolaz. Sećao se i sna koji je sanjao, i kako je, mahnit, trčao kroz uske uličice i gradske sokake, grebući malter nožem za voće, tražeći labavo kamenje i besno ga bacajući kada u njemu nije našao ono što je želeo. Mislio je tada kako je potrebno da nađe jedan kamen, prvi koji je položen u temelje grada, i koji je, samim tim, bio Grad; mislio je da, našavši Prvi kamen, zasedne na svoju galiju, i ode, negde, na neko napušteno ostrvo, hrid poput one na kojoj je Vetrano-
vić pustinjačio, tamo počne sa zidanjem i živi u slobodi, makar sam, u isposnici.

O, lep bi bio život starca, i njegove neveste – život pun sme-
ha, i starih priča, i pesama starijih od sveta, u kućici kraj obale, ili pećini! Pomamno bi igrali od jutra do večeri, i onda gledali gde sunce pada u more, da nađe spokoj; modre poljane Ilirije, po kojima lutaju šarene ribe blistavih krila, i cvetaju korali i

anemone, okruživale bi ih, protežući se u beskraj, blistave dubokim azurom. Na horizontu – video bi tada – uzdiže se Grad, gubeći se u nebesima, uvek podjednako dalek, i stvaran; čak i kad sve gradove unište, njega neće moći, jer potiče iz sveta ideja i oblika. U njemu nema tegobnog usuda ilirske krvi, nema Zmaja i Crne konjanice, u njemu.

Ta se ludost okončala posle nekoliko sati, kada je pao na kolena, premoren od stravične posednutosti; nešto kasnije, Francuzi su ga našli i opljačali, šutirajući ga ulaštenim čizmama. Orsatova se misija tako zadugo završila; mnoge je dane proveo u krevetu, sanjajući zbrkane snove, u kojima je gledao Sv. Vlaha na vetru, i brojna jedra, bleđa kao deca u litiji, i leteo nad dalmatinskom obalom, slušajući galebove i udišući so. Kada je ponovo otvorio oči, bio je previše slab da hoda, kolena zdrobljenih teškim đonovima; i evo ga, već tri godine, kao krpena lutka, živi, pomeran tuđim rukama, Negde tamo – i dalje je mislio – nalazi se ono što je tražio – gde je, gde je Prvi kamen?

„Gosparu“, reče Srbin, „meni je zadovoljstvo govoriti s Vama, ali večer pada i vino me hvata. Moj je rad ovde završen, voleo bih već sutra krenuti natrag, svome domu, prvim brodom.“

Orsat klimnu glavom, ćuteći, pa mu odbroja zlato. Slikar se spremio da krene, kad ga starac zamoli da ga odgura do zida, da još jednom vidi fresku. Na mladićevom licu za tren je sevnulo nezadovoljstvo – jer mislio je da će njegovom radu biti gledano u zube, i da će mu opet tražiti prepravke, u uzaludnom pokušaju da ovaploće fantazmu iz Dubrovčaninovog uma – ali poslušao je, gurajući stolicu na škripavim točkovima. Nekoliko trenutaka kasnije, našli su se pred radom, i Srbin je pripalio sveće, koje su bacile dugu, treperavu, nejasnu svetlost na iscertani lik.

Bio je to Sveti Georgije – tmast, pradrevnih očiju, kao sišao s istočnih ikona – bez oreola, bez vojničke odežde. Njegovo obnaženo telo kao da je sazdano od ilovače iskona, teške i masne;

to je jedan od prvih ljudi, čija krv još ne beše razređena. Zmaj mu se obavijao oko vrata, gušeći ga; pleo je znak beskonačnosti oko svečevog tela, ali glava, koja je visila, beše zauzdana stopalom koje je nagazilo vratinu, i probodena gvozdanim kopljem. Zarobljen u petlji tame i plamena, koja ga je pržila, čovek se grčio; njegovo lice, govorio je Orsat Srbinu, nije lice mučenika na lomači, nego onoga ko je ubio svoga oca, i kaje se, i slavi to umorstvo.

Mladić rukom poseže ka svom delu; bio je ponosan, jer u njega je utkao svu svoju veštinu. Na njegovom prstu blesnu prsten.

„Odakle ti – taj prsten, odakle ti?“

„Ovo?“, reče Srbin, uvrćući šaku. „Nađoh ga u pesku, šetajući, nakon što sam završio fresku.“

„I šta planiraš s njim uraditi?“

„Moram se vratiti po svoju verenicu, po porodicu. Ako taj put preživim, i uspemo preći u ustaničku Srbiju... Moja braća, i ja, sagradićemo crkvu, i ovaj ću prsten posvetiti mom zaštitniku.“

„Sagradićete?“, Orsatove su oči zaplamsale.

„Da“, odgovori mladić, odlazeći u noć. „Zbogom, gosparu.“

Kada je odmakao par koraka, nešto ga je nateralo da se okrene. Starac je već spavao, i bale su se slivale niz njegovu bradu; obasjana dalekom, utvarnom svetlošću nedostižnog Grada, zver ga je gledala, umirući u bešumnom ropcu.

SKOK U NOVI POČETAK

Ostalo je još samo da pronađemo manju grupu osoba za koje znamo da će staviti principe i pravdu ispred ličnog interesa“, kaže dr Eva Milajnštajn, inženjerka Instituta za vanzemljanske kolonije.

„Tehnički deo plana se čini kao mačiji kašalj u odnosu na to, Eva. Bilo koga da regrutujemo, nakon vrlo kratkog vremena će biti jasno da osobe nedostaju u sistemu. Ako poslate zamenimo ekvivalentnim androidima ili klonovima, to će nam kupiti vrlo malo vremena samo kod njihovih prijatelja i porodica, ali sistemu će se vrlo brzo upaliti crvene lampice čim mu volšebno nestanu poreski obveznici“, odgovori njena koleginica dr Rima Rijaki.

„To je tačno. Samo što mi nećemo uzeti nikoga iz našeg sistema, Rima.“

„Ali svi su u sistemu. Čekaj, ne misliš valjda...“, zabezeknu to će Rima.

„Upravo na to mislim.“

„To je isto kao da smo potpisale smrtnu kaznu. Ako to uradimo onog momenta kada nas uhvate - a do tada neće puno proteći - obrisaće nas i fizički i u svakom drugom smislu, kao da nikada nismo ni postojale. Stvarna smrt, a ne smrt samo tela, znači da je sav naš rad bio uzalud. E to mene brine, Eva. Mogu da se nosim sa činjenicom da nas obrišu, ali ne i sa pomišlju da stvari ostanu ovako nepravedne kakve su sada.“

„Pod uslovom da uzmemo nekoga iz našeg sistema i našeg vremena, brzo bi nas otkrili. Ali ako uzememo nekoga iz prošlosti, to će proći nedetektovano u sistemu duže vremena, bar za

sada, dok sistem još nije pronašao način da naplaćuje porez od ljudi iz prošlosti“, kaže Eva.

„Nemoj dva puta to da kažeš, naćice već oni način“, sa osmehom će Rima.

„Imaš pravo. Ne časimo časa nego na posao. Već sam pronašla ko će da nam pomogne. Zove se Dia Casius, radi na Institutu za istoriju i historiografiju. Apolitična je, što je dobra početna pozicija da možemo od nje očekivati objektivno mišljenje. Nalazim se sa njom večeras. Ti, podrazumeva se, ideš sa mnom?“

„Naravno! Usput možeš da mi ispričaš detalje svog plana.“

„Dogovoreno.“

Klimnuše kratko i svaka se uputi u svoju kancelariju.

Graja, buka, glasovi, plač... Malika se prene iz sna a beba u njenim rukama se probudi i poče da plače izmučenim glasom i gura glavicu majci u nedra.

„Čedo mamino, nema više mleka, majka nije danima jela“, kroz suze će Malika mazeći detence koje odmahuje glavicom i pokušava i dalje da dođe do majčinih grudi.

Malika razgrne košulju, pusti majušnu bebu musavu od prašine i skorenih suza među grudi, a dete iznemoglo od gladi i plača zaspalo istog trena, nemajući snage da se bori sa presahlom majčinim dojckama.

Malika izađe ispred kuće. Smrad krvi i znoja, mokraće i fekalija, smrti i straha je ošine po nozdrvama.

„Dođi Malika“, pozvaše je žene okupljene pod drvetom.

Malika krene nesigurnim koracima, kao da zemlja podrhtava. Dete ponovo plače, još tanjim glasom. Lice joj dobi izraz čelične maske niz koju se kotrlja bol u kapljicama, poput teške olovne kiše.

„Nemamo još mnogo vremena. Naši muškarcu posustaju. Neprijatelj je već pred Ardubom“, glasno govori jedna od žena.

„Ja kažem da se ne predajemo, sestre. Za muškarce je jasno, kada ih porobe, Rimljani će ih prodati u roblje ili prisiliti da ratuju za njih. Ali žene koje porobe će biti silovane na očigled svoje dece, deca će biti prodana u roblje i odvojena od majki. Muškarci gube samo čast, a mi, sestre, mi gubimo razum u takvim okolnostima. Bolje da skočimo u vatru i izgorimo časno, jer vatra je čista, nego da od nas naprave zveri bez razuma.“

Deca plaču i privijaju se uz majke. Psi i mačke unezvereno traže zaklon u kućama i po poljima oko ilirskog grada. Ratna huka se neumoljivo približava. Strele, kamenje, ratnici trče, udovi se kidaju i valjaju u prašini.

Malika privi bebu još čvršće uz sebe i pre nego što je shvatile da govori naglas izusti „Bolje u reci da se utopimo, kraće traju muke nego u vatru da skaćemo...“

Nekoliko žena klimnu i ćutke krenu put reke. Vremena za razmišljanje nema.

Eva i Rima su pred vratima stana Dia Casie. Sintetički glas im naloži da se identifikuju. Jedna, a zatim i druga približi lice malom ekranu kraj vrata. Roze svetlo skenera rožnjače prelazi monotono preko lica i čim je igra svetla i senki završena, glas obznani da je ulazak odobren.

Ginoidsko lice, toliko savršeno skladnih crta lica, potpuno neprirodno se kezi otkrivajući keramičke zube.

„Moje ime je Sara. Dia vas čeka u radnoj sobi. Mogu li vam ponuditi nešto za piće?“

„To ti nama reci, možeš li?“, sa smeškom će Eva.

„Sa zadovoljstvom! Mogu vam pripremiti espresso, kapučino, sve vrste čajeva, sveže ceđeni sok, mineralnu vodu...“

„Ne zameri što te prekidam, ali imamo previše posla. Pokaži nam najpre gde je Dia, kasnije mi možeš ispričati šta sve možeš da napraviš i rado ću te saslušati“, reče Eva.

Ginoidkino lice ovlaš dodirne senka razočarenja, koju brzinom svetlosti zameni opet onaj isti izveštačeni osmeh. Hitro se okrene na ružičastim potpeticama i požuri ka dnevnom boravku.

Dia začu glasove u predsoblju te požuri da pozdravi posetiteljke. Vrlo brzo nakon formalnog upoznavanja, na dnevnom redu je već bio Evin plan.

„U kolonije koje naš Institut osniva na Marsu šalju se samo ljudi koji imaju najbolje predispozicije za život u svemiru. Ko je slabijeg zdravlja ili ima neki hendikep otpada. Žene koje imaju decu ne dolaze u obzir zbog slabije gustine kostiju, prouzrokovane demineralizacijom u trudnoći i za vreme dojenja. Na duge staze navodno i to predstavlja problem za život u svemiru. To je objašnjenje koje su dali zvanično, a nezvanično ne šalju žene generalno, jer su troškovi za njihovo 'održavanje' veći nego za muškarce. Siromašne zemlje nemaju novca da investiraju u svemirski program, tako da i one u celini otpadaju. Još jedan uslov je visoko obrazovanje, a njega i dalje imaju najviše muškarci iz zapadne Evrope i Amerike. Time su čitavi kontinenti, rodne i statusne grupe isključeni“, objašnjava Eva.

„To zvuči užasno, poput eugenike. Faktički, samo bogati, beli muškarci poreklom iz ekonomski najjačih zemlja, imaju mogućnost da se nastane u svemirskim kolonijama. Čim mi ovo sve govorite, sigurna sam da imate ideju kako da sprečimo da čovečanstvo po ko zna koji put ide u pogrešnom smeru“, odgovori Dia.

„Uglavnom... Imamo tehnički deo plana, logistički je sve razrađeno, imamo još istomišljenica na Institutu kao i kod proizvođača interplanetarnih letelica i svaka je voljna da u svom sektoru zažmuri na jedno oko, da deo sirovine ili pomogne pri izradi delova. Sam prevoz ljudi do kolonije, kao i izgradnju neophodne infrastrukture pre toga smo detaljno osmislile. Jedino što nam fali su osobe koje možemo poslati a da sistem ne detektuje da fale u svakodnevnom procesu plaćanja poreza. Znači, osobe moraju biti iz prošlosti.“

„Ali to je nelegalno, ako nas uhvate, obrisaće nas!“

„Upravo tako Dia – ako nas uhvate. Zato nam pomozite da nađemo grupu iz prošlosti u kojoj preovladavaju principijelne osobe koje će se svojim životom boriti da cela priča uspe, čak i ako na početku ne razumeju našu tehnologiju i naše razloge. Ako nas već obrišu, bar da budemo sigurne da će jedno zdravlje čovečanstvo imati šansu da preživi.“

Glasovi u gluvo doba prenuše Evu iz sna.

Dia i Rima sede i razgovaraju.

„Mora da sam zaspala...“, primeti Eva.

„Jesi, spavaš već satima. Za to vreme mi smo prečešljavale istoriju“, razdragano će Rima.

„Iiii? Je li istorija pisana muškim rukama zabeležila nešto vredno pomena?“

„Da, pronašle smo interesantnu priču o ilirskom plemenu Dezidijati. U prvom veku nove ere su se ilirska plemena digla protiv Rimljana. Pobuna je bila toliko snažna da je dovela do vanrednog stanja u Rimu. Mobilisano je i staro i mlado, veterani, robovi, sve snage su usmerene na savladavanje pobunjenika. Ilirima je vrlo dobro išlo nekoliko godina, ali su Rimljani ipak uspeli da ih nadvladaju kada su se ovi razjedinili. Poslednji grad koji je pružao otpor je bila Arduba. Rimski istoričari su zabeležili da su se žene sa decom bacale u vatru ili u reku da ne bi bile zarobljene. Slične vrline u ratu su mnogo puta zabeležena u istoriji, ali vrlo retko su pobednici veličali hrabrost poraženih – što znači da je herojstvo tih žena moglo biti samo veće od opisanog, nikako manje. Ono što je posebno važno - te žene imaju decu. Kada razumeju kakvi hladni ratovi se vode u našem društvu, znaće kako da odgajaju svoje sinove i kćeri. Zato smo smatrale da bi ova epizoda mogla biti baš to što tražimo“, objasni Dia.

„Zvuči savršeno“, reče uzbuđeno, „molim te samo pre polaska pozovi Saru. Obećala sam da ću saslušati šta je kadra da napravi“, dodade Eva.

„Ma, ne moraš se zamarati...“, poče Dia.

„Nije mi teško. Ginoidke i androidi imaju softver osećanja. Ako se borimo protiv rodne, rasne, statusne i bilo koje druge diskriminacije, budimo dosledni i fer prema svima. Prema drugim vrstama životinja i prema našim pomoćnicima koji nas spašavaju dosadnih i teških poslova. Bez njih naša tehnologija ne bi tako brzo napredovala.“

Kada je Eva ugledala Saru pred otvorenim vratima mogla se zakleti da je na njenom ginoidskom licu, pod bezličnim ke-zom, pročitala zahvalnost.

Malika trči koliko je bolne noge nose. Beba koju čvrsto drži u rukama od silnog užasa je umuknula i samo uplašeno gleda ka majčinom čeličnom licu. Iza sebe čuje vrisak letećih glava odsečenih mačem. Ispred sebe čuje vrisak gorućih glava u kandžama vatre. Trči, sapliće se, pada, ustaje, već vidi reku, o ne, uhvatili su staru Dazu. Da se vrati da joj pomogne? Kasno je. Već je mrtva, starice ubijaju odmah...

Još samo nekoliko metara do reke, još dva, još jedan, skače sa litice, steže dete najjače što može, *volim te čedo moje...*

Nema vode. Nema hladnoće. Diše. Na suvom. Otvara oči. Žena u beloj nošnji prilazi i pokušava da joj zakači kacigu na glavu. Još dve prilike stoje i govore sasvim nerazumljivim jezikom. Odjednom razume ih.

„Dobar dan. Dobro došla. Ne plaši se, ti i tvoje dete, tvoje saborke, ste sada na sigurnom.“

Pogleda oko sebe. Zaista, tamo Zaimina sa njeno troje čeljadi, tamo Lidra sa njenima. Mnogo dragih žena je tu. Sve imaju ovu stvar kod uveta, istu kao što su joj maločas zakačili.

„Ta stvarčica služi da se razumemo, jer pričamo različitim jezicima. Ti se sada nalaziš mnogo vekova nakon trenutka kojeg se sećaš.“

„Ti mora da si Boria, Iria ili Dracena. Neko božanstvo...“

„Ne, draga, nisam ja nikakvo božanstvo. Ja sam sasvim obična žena kao i ti. Takođe majka. Saznala sam da ste želele da poštedite decu robovanja i časno skončate.“

„Da... Naši muškarci su zakuvali rat sa Rimljanima. Ne kažem, sa jedne strane ne možemo više da plaćamo poreze i trpimo maltretiranje. Ali, mi bi to malo drugačije pokušale da rešimo“, reče Malika.

„Slično je i kod nas. Iako je prošlo toliko vekova, šaćica moćnih muškaraca i dalje misli da može da odlučuje o svemu, za sve nas. Moje kolegice i ja ne mislimo tako. Želimo da stanemo tome na put. Zato nam je potrebna vaša pomoć.“

„Vrlo rado! Reci samo, u ovom vašem vremenu, u šta treba da skačemo?“

TEUTINA OSTAVŠTINA

Svaka čast Jakove! Sada ti mogu reći da mi nije bilo svejedno nakon što smo prošli Šoltu, ali mislim da si zaslužio titulu skipera nakon ovoga! - čestitao je Bartol svome prijatelju koji je upravo pristao u višku marinu nakon plovidbe malom jedrilicom od Splita.

- Hvala ti! Nije da se hvalim, ali ipak sam godinama plovio od Krka do Raba - odvrati Jakov, vidno uzbuđen i ponosan zbog ovog, za njega velikog pothvata.

Jakov i Bartol odlučili su uzeti jedan produženi vikend u svibnju i otploviti prema Visu, jedrilicom koju je Jakov kupio prije tjedan dana. Vjetar ih je poslužio i stigli su prije negoli su očekivali. Plan im je bio malo ploviti oko Visa i tamo prespavati, ali kako su došli puno ranije, gledali su nautičke karte i smišljali gdje bi mogli otploviti.

- Hej, pogledaj ovo! - zvao je Bartol Jakov.

- Koliko vidim, na Svecu se nalazi nekakva gradina... Jesi li znao za to? Sad ću proguglati - uze mobitel u ruke i krenu s istragom.

- Pazi ovo! Na istočnom vrhu otoka, na nadmorskoj visini od 221 metra nalazi se Krajicin, stara ilirska gradina poznata i kao Teutina kula. Iz kule je Teuta upravljala mornaricom i gusarila rimske brodove i obalu. Legenda kaže da je zarobljene mornare koristila kao seksualno roblje, te ih potom dala pogubiti u teškim mukama. Vauuu, ovo zvuči ludo! Dakle, imamo ilirsku kulu, i to od same kraljice Teute, na istoj udaljenosti kao od Šolte do Visa. S ovakvim vjetrom tamo smo za dva sata! - izračunao je Bartol odmah i vrijeme njihove plovidbe, iako mu je ovo bilo prvo jedrenje u životu.

- Hmmm, otok je nenaseljen, a u ovo doba godine vjerojatno nećemo nikoga naći tamo pa možemo prespavati bez da nas netko gnjavi ili tjera s plaže. Možemo konačno bez straha koristiti one podvodne puške za ribolov! Ovo i nije tako loša ideja... - nasmiješio se Jakov, budući da nije imao dozvolu, a jedva je čekao zaroniti.

Bili su veliki pustolovi i zaljubljenici u prošlost, pa su jedva čekali iskoristiti situaciju i zaploviti prema Svecu, tj. Štondriji, kako su ga mještani nazivali.

Put zaista nije dugo trajao, a vjetar im je puhao u jedra. Stigavši na otok, našli su malu uvalu na sjevero-istočnoj strani i usidrili se. Nigdje u okružju nije bilo broda, niti brodice. Već je bilo kasno popodne i za koji sat će zalazak sunca.

- Ovo je bio malo naporan dan. Šta kažeš da prošetamo do kule i vratimo se natrag do sumraka? Taman postavimo šatore, naložimo vatru i to je to za danas. Sutra možemo u vodu i loviti ribu cijelo prijepodne - predložio je Bartol Jakovu, kako provesti ostatak dana.

- Znači opet smo na sendvičima... Ali kad već sjedimo tako dugo šetnja nije loša ideja. Iako mi se čini da nas čeka ozbiljno planinarenje, a ne šetnjica! - odvrati Jakov i krene spremati ruksak s hranom i vodom

Nisu se mogli upenjati direktno, kako su planirali, već su kružili i prošli kroz nekadašnje naselje Sveti Andrija. Mjesto je pusto i pomalo jezivo. Ušli su u zapuštenu i kuć. Na prašnjavom stolu je bila karta na koju Bartol uperi svjetlo lampe.

- Jakove, vidi! Stara engleska vojna karta! Izgleda da je pilotska, vidi se pola Dalmacije! Pogledaj koliko smo mi daleko od Splita! - prstima je mjerio udaljenost od Splita do Sveca i pokazivao Jakovu, a zatim zastao.

- *Devil's Island?* – pogledaše se.

- Možda ne znamo neke lokalne nazive, nije da smo otočani. Nismo ni Dalmatinci čak. Svi ostali otoci imaju ista imena,

ne znam zašto je Svetac dobio takvo ime, potpuno suprotno ovome sada...? - zapitao se Jakov, dok je procijenio kako imaju još možda sat vremena dnevne svjetlosti na raspolaganju.

- Idemo dalje, čeka nas još dosta hodanja, a htio bih se spustiti do brodice još za dana ako je moguće - požurivao je Bartola, koji je još proučavao kartu.

Uputivši se prema istoku naiđoše na zapušteno groblje. Veliki kameni blokovi jasno su im dali do znanja o čemu se radi. Staro, vjerojatno antičko groblje, možda čak i iz ilirskog vremena, zagolica im maštu. Ponovno su usporili i skrenuli s puta kako bi istražili lokaciju. Masivni kameni grobovi kao da su nicali iz zemlje.

Kao da su kakve divove pokapali, pomisli Jakov.

- Veliki momci bili su ti stari Iliri... Ili Grci... Ili Rimljani. Tko god je tu našao svoj vječni mir, ima poveću grobnicu. Uvijek sam mislio da su ljudi u prošlosti bili manji od nas, a ne suprotno - dobaci Jakov Bartolu, dok je fotografisao.

Napravili su nekoliko fotografija i zaputiti se, što su brže mogli, prema ostacima tvrđave kraljice Teute. Došavši konačno na Krajicin, Jakov se malo razočarao.

- Daj, dobro je! Toliki put radi hrpe kamenja? Joj, ja se isto lako navučem na svašta. Ali hajde, možemo reći da smo bili u Teutinom dvorcu. Pogled barem vrijedi uspona - reče Jakov.

- Stojiš na povijesnome mjestu! Prije više od dvadeset i dva stoljeća ilirska kraljica je iz ove kule zapovijedala gusarskom flotom i pljačkala rimske brodove koji su tu prolazili. Zamisli da imaš flotu na raspolaganju i vladaš morem, a sve to radiš iz ove kule. Ne znam za tebe, ali meni je ovo zaista vrijedno dolaska - vidno ushićen Bartol, pokušavao je Jakovu pojasniti važnost mjesta na kojemu se nalaze.

- Ako ti tako kažeš. Sunce polako zalazi pa bi bilo dobro da krenemo. Nadam se da ćemo stići do brodice prije potpunog mraka - odvrati Jakov i lagano krenu natrag.

Noć je polako padala, a oni se probijali prema brodici. Kada su naišli na staro groblje odlučili su se spustiti strmijim putem prema dolje, kako bi prije stigli.

- Stani, - povika Jakov, kada je ugledao otvorenu grobnicu i kamenu ploču pokraj nje.

- Ovoga se ne sjećam. Je li moguće da ga nismo spazili maločas? – zapita Bartol Jakova, dok su u polumraku pokušavali odgonetnuti zašto je grob otvoren.

- Pogledaj! - dozvao ga je Jakov i pokazao mu fotografije groblja na mobitelu.

- Ovo je taj grob! Sto posto je taj! - Jakova je počela lagano hvatati panika.

- Idemo vidjeti ostale grobove, možda je samo sličan? - Bartol je pokušavao racionalizirati situaciju, ali Jakov ga nije doživljavao.

Poče paničiti. Krenuo je trčati prema brodici kroz gustu makiju. Uspaničen, prokliza i pade na leđa udarivši glavu. Zazivao je Bartola koji ga je pokušavao pronaći u mraku.

- Viči da te mogu naći! - dovikivao je Bartol polako se spuštajući prema njemu.

- Bartole! Barto... Oho, već si stigao - tihim se glasom obratio prijatelju pružajući mu ruku.

- Jakove, ne čujem te, gdje si? - glasno povika Bartol, jer Jakov naglo utihnu.

Kada je Jakov čuo da mu Bartol nije ni blizu, okrenuo se i pogledao tko je došao do njega. Ugleda visokog muškarca, gotovo prozirna, u vidno oštećenom kožnom oklopu na sebi. Ta prikaza je u ruci imala veliki zaobljeni mač, čija se oštrica jedva nazirala s unutarnje strane.

- *Mortem inimicus!*¹ - prozbori glasom koji ledi krv u žilama, zamahnuvši mačem.

Jakov se refleksno izmaknu, uspravi se i potrča niz padinu. Bartol je sve čuo. Krenuo je prema plaži i primijetio kako i njega netko progoni kroz šumu. Spustili su se za manje od dva minuta do obale.

¹ Lat. Smrt neprijatelju!

- Jesi li dobro! Gdje je jedrilica? Na koju stranu idemo? - upita Bartol, prestravljenog Jakova.

- Prikaza me htjela ubiti... Duhovi ubijenih rimskih mornara proganjaju ovaj otok - tiho prozbori Jakov, u šoku gledajući u Bartola bez treptanja.

- Na koju stranu, koncentriraj se! - panično je Bartol pokušavao doći do odgovora svoga skipera, ali ovaj nije davao odgovor već je mumlao na latinskom.

Iako nisu nikoga vidjeli, mogli su čuti kako se netko probija kroz makiju do njih. Bartol se uspio pribрати i shvati da je brodica blizu. Uhvatio Jakova i krenuše prema zapadu.

- Dobro je, tu smo! - reče Bartol.

Kako zakoračiše u vodu ugledaše desetak rimskih ratnika sa bodežima u rukama. Jakov je i dalje odsutno mumlja, dok je Bartol počeo paničariti. Rimljani su krenuli prema njima zamahujući mačevima.

U tom trenu Jakov povika:

- *Roma invicta, fratres! Roma aeterna!*²

Razjareni rimski duhovi su zastali spustajući oružje.

- *Salve, fratres. Vade in pace*³ - reče prvi među njima i iščekujući zajedno s ostalima.

Sablasi su nestale, a Jakov i Bartol su se nekako pribrali. Obojica uskočiše u jedrilicu, upališe motor i krenuše prema Visu.

- Kako si znao što treba reći? - upita Bartol, nakon nekoliko minuta ćutnje.

- Trebala mi je neka latinska fraza s kojom bismo im dali do znanja da smo Rimljani, a ne Iliri - reče Jakov kao da još ne vjeruje da su živi.

- Ovoga sam se prisjetio iz video igrice na kojima sam gubio dane. Tko bi rekao da će se i to isplatiti i spasiti nam živote... - dodade Jakov, držeći se za zatiljak.

² Lat. Nepobjedivi Rim, braćo! Vječni Rim!

³ Lat. Pozdrav braćo. Idite u miru.

ILLYRICOS PENETRARE CAPTIVUS

Zatočen u jednoj od rimskih galija, debelim lancima privezan za svoje mjesto u dugom nizu veslača, u rijetkim trenucima povoljnog vjetra kada se ne čuje doboš za davanje ritma, osluškujem onaj svoj unutrašnji bubanj i u njegovom ritmu plovim sjećanjima. Ne znam koliko dugo sam na galiji, odavno sam prestao da brojim dane, nemam nade da ću ikada više izaći na svjetlost dana. Rimljani očigledno imaju iskustva sa robovima, ne samo što zarobe tijelo, zarobe i dušu, tako da od čovjeka ostane samo prazna ljuštura, samo sjenka nekadašnjeg bića koje više ne posjeduje ni svoju volju nego, spušten na nivo životinje lancima i bičem, pokorno sluša naredbe svojih gospodara ne mareći više ni za šta sem za pokrete koji vode brod u željenom pravcu.

Kada su me, onesviješćenog, donijeli na galiju i prikovali na sadašnje mjesto, ne znam. Sjećam se samo buđenja vjedrom morske vode, zatim dobrodošlice bičevanjem, uzaludnog nagonskog pokušaja da se odbranim i oslobodim, pa opet novog bičevanja i buđenja vodom. Nije me toliko boljelo pucanje kože pod udarcima nekog ko je i sam bio rob nekada, jer onaj ko je tetoviran bakarnom iglom na ilirski način, stekne određenu sposobnost da trpi bol, koliko mi je bio povrijeđen ponos, što sam ja, neporaženi megdandžija ilirskih gora, ratnik čija se riječ slušala i poštovala na svim plemenskim skupovima, ponižen da život provedem služeći neprijatelja mog naroda. Pokušao sam i da se ubijem, ali, lanci nijesu dozvoljavali ni da se zaletim da udarim u stub ispred sebe, a čuvari su bili oprezni da mi ne priđu blizu kako ne bih iskoristio njihovo oružje. Odbijao sam i

hranu, ali kada bih oslabio, hranili bi me rastopljenim medom i na taj način održavali u životu. Pravio sam planove da pobegnem, ali, nikada nijesam imao prilike ni da ruke oslobodim lanaca, već su i one bile pričvršćene za veslo.

Rođen sam i rastao na padinama Bijele planine, provodeći dane u igri sa ostalom djecom, slobodno i bez nekih naročitih ograničenja. Kretali smo se slobodno, igrali učestvujući u proslavama žetve. Okupljeni oko vatre slušali smo priče starih ratnika iz našeg bratsva, maštajući da ćemo kad konačno opašemo siku ići na plemenske rituale, učestvovati u dvobojima i boriti se sa tim strašnim rimljanima. Nijesmo znali mi šta je novac, mijenjali smo stvari između sebe šta je ko imao. Sjećam se kad sam prvi put vidio rudare, čudilo me je kako za metalne drangulije moja majka daje tri jelenje kože nekim prljavim ljudima koji govore istim jezikom kao mi. Sa deset godina sam već počeo da učim put mojih predaka, osnove o lovu, rukovanja lukom i strijelom, čitanje tragova divljih životinja, sa dvanaest sam već pratio starije u lovu. To je bila tradicija plemena i tako smo svi odrastali.

U našem bratstvu je vladalo pravilo da muškarac sa napunjenih četrnaest godina prvi put ide samostalno u lov. U zavisnosti od uspjeha, dobijao bi siku i postajao punopravan član, te više ne bi bio smatran djetetom. Tog jutra, sjećam se, otac me je ispratio nedaleko iznad kuće, pružio mi luk i strijele i bez riječi se vratio nazad. Bilo me je strah da se ne obrukam, ali sam i jedva dočekao priliku da se dokažem. Lutao sam dugo šumom dok nijesam ugledao jelena. Ruke su se tresle od uzbuđenja dok sam odapinjao strijelu, ipak sam uspio da pogodim kako treba i da se kući vratim sa najdragocijenijim ulovom. Dobio sam mač, ali i počast da, zajedno sa plemenskim šamanom, prinesem žrtvu Dijani, boginji lova. Mada, misim da mi je najveća nagrada bio ponos u očevom pogledu kada sam se vratio.

Po prinošenju žrtve, šaman je rekao da sam pod Dijanom zaštitom i zatražio je od mog oca dozvolu da me istetovira. Naravno, mene nije ni pitao da li se slažem. Danima me je bockao bakarnim iglama po leđima, vratu i grudima urezujući simbole i sličice, od svitanja do mraka, nastavljajući ujutru sa prvim svjetlom, dok sam se previjao od bola. Za to vrijeme je pjevao mrmljajući sebi u bradu, dok meni nije do toga da ga slušam, ali morao sam da istrpim.

Na turnirima prilikom posjeta drugim plemenima uvijek sam odnosio pobjede u dvobojima drvenim mačevima. Neki su to pripisivali genetici, jer je i moj otac bio poznat borac, neki tome da sam učio od najboljih ratnika plemena. Dok sam sa mladalačkim nestrpljenjem čekao da se dokažem. Uživao sam u svakoj prilici da pokažem nadmoć, hrabrost i vještinu - na turnirima, tokom lova, u poljoprivrednim poslovima. Važno mi je bilo da u svemu budem prvi.

Tokom jednog lova, tamo negdje oko mog dvadesetog rođendana, izdvojio sam se od grupe sa željom da ulovim najbolji plijen kako bih uveče slušao pohvale od plemena. I stvarno, nedugo pošto sam otišao od svojih, spazio sam najvećeg jelena koga sam do tada vidio. Počeo sam da mu se prikradam i taman kada bih mu prišao na domet strijele, on bi lagano otkašao u drugom smjeru i igra bi se nastavila. Ja bih ponovo došao blizu i namjestio strijelu na tetivu, a on bi u posljednjem momentu odjurio stotinjak koraka. Malo po malo, nijesam ni shvatio da smo već duboko u planini, u za mene neistraženom dijelu šume. Zanimalo me je samo da ga ulovim, a zaboravio sam na sva pravila koja su me učili, posebno na ono da uvijek pazim na put kući i da nikada ne idem daleko da ne mogu da se vratim nazad istog dana. Tako, prateći jelena, došao sam do obale nepoznatog jezera.

Jelen je, došavši do same vode, zastao i po prvi put pogledao u mom pravcu. Iako već spreman da odapnem strijelu, zastao

sam na trenutak, zbunjen što me životinja gleda u oči i prvi put u životu počeh da oklijevam. On, kao da je to osjetio, okrenu se i zapliva jezerom, a ja ostah na obali sa spremnim lukom.

Pribrao sam se poslije nekoliko trenutaka, riješivši da se vratim nazad i potražim ostale lovce. Međutim, već se smrkavalo, pa sam shvatio da je bolje da prespavam tu, kako bih ujutru mogao da se vratim prateći svoj trag. Zapalio sam vatru, pojeo nešto suvog mesa i zaspao.

Probudio me je dodir po licu. Trgnuvši se, ugledao sam djevojku kose boje pšenice, u jesen u bijeloj, tankoj haljini, kako se savija ka meni. Bez riječi me zagrlila i poljubila. Počela je da pjeva neku pjesmu, riječi nijesam upamtio, ali melodija je u meni budila osjećanja od tuge, pa do ispunjenosti i nekog mira koji nijesam nikada ranije osjetio. Ništa te večeri nijesam čuo, osjećao ili vidio osim nje. Na trenutke sam mislio da sanjam i nijesam želio da progovorim, kako se ne bih probudio i time ostao bez društva nepoznate djevojke. Sa prvim znacima sunca, ustala je i krenula prema jezeru. Na obali ju je čekao jelen, koga sam juče bezuspješno lovio, bacivši mu se na leđa udoše u vodu. Potrčah za njom i upitah za ime. Samo se okrenu preko ramena i uz osmijeh dobaci: „Dijana.“

Sunce je već daleko odskočilo kada sam krenuo nazad, ne znajući da li je to san, da li sam omađijan planinskim vilama, šta mi se to tačno desilo. Da sam upoznao Dijanu, boginju lova i moju zaštitnicu, nijesam ni pomislio. Te priče seoskog šamana me nikada nijesu zanimala. Poštovao sam tradiciju plemenskih proslava, uživajući u njima, a baš da sam vjerovao u bogove, i nijesam.

Prolazili su dani. Nikome nijesam pričao o noći na jezeru iz straha da ne budem ismijan. Šaman bi mi samo ponekad u prolazu dobacio neki sumnjičavi pogled i onda bi otišao dalje sa neizgovorenim pitanjem na usnama. Samo bih ponekad, dok sam u lovu, začuo grane jela kako iglicama sviraju poznatu melodiju. Kada bih zaspao poslije poljoprivrednih radova, u snu bih ugledao poznatu djevojku kojoj vjetar talasa kosu.

Sve češći sukobi sa Rimljanima doveli su do otvorenog rata. Moje pleme se odazvalo na Batonov poziv, poslavši sve ratnike u vojsku. Ovo je bilo moje vrijeme, prilika da se iskažem i pokažem ko sam i šta sam. Učestvovao sam u manjim sukobima, čak sam i zbog hrabrosti u borbi dobio i manju jedinicu pod komandu. Napadali smo neprijatelja praveći zasjede u šumama i putevima, na pogodnim mjestima gdje im ne bismo dali vremena da razviju formacije i iskoriste svu opremu.

Po dolasku primorskih plemena, koja su već imala iskustva sa Rimljanima, ili čak nekada služila u njihovim falangama, obučili smo se i za taj vid borbe pa su i sukobi bili veći. Napadali smo otvoreno i brojnije jedinice legionara, sa sve većim uspjehom. Poznajući teren brzo smo prelazili sa mjesta na mjesto i udarali tamo gdje se neprijatelj nije nadao.

Moja slava se širila. Poznat kao dobar borac bio sam cijenjen, i vrlo često zadužen da pratim starješine plemena na sastancima, da brinem o njihovoj bezbjednosti. Za dvije godine borbe nijesam nikada bio povrijeđen, i mislim da sam im svojim prisustvom na neki način ulivao sigurnost. Tako sam i tog, posljednjeg dana na slobodi, trebao da ispratim starješinu Vukoja na sastanak u blizini nekog primorskog mjesta.

Sanjao sam ponovo te noći Dijanu kako na jelenu ulazi u jezero. Nešto je pokušavala da mi kaže, a ja sam stajao zbunjen i gledao kako joj se vjetar poigrava sa kosom ne prativši šta govori. Probudio sam se nervozan i jedva čekao da krenemo da bih barem malo oslobodio misli. Put mi je već bio poznat. Putujemo samo ja i Vukoje, kako bi što prije stigli na plemensko vijeće. Opasnosti i nije bilo neke, ova teritorija je odavno pod našom kontrolom.

Sastanak je prošao uobičajeno. Nije se ništa dešavalo što bi ugrozilo bezbjednost prisutnih. Kao i uvijek na kraju je

priredena obredna večera. Poslije večere, popio sam čašu medovine da ispoštujem običaje domaćina i legao da spavam kako bih ujutru rano krenuo nazad. Opet sam je sanjao. Ovog puta nije pjevala, dozivala me je i vikala, a ja nijesam čuo. Uzalud sam u snu pokušavao da krenem prema njoj, noge me nijesu slušale.

Usljedilo je buđenje morskom vodom na galiji. U trenutku shvatih da su nas domaćini uspavali medovinom začinjenom bunikama i prodali Rimljanima. Starješine su vjerovatno pogubili, a nas mlade, u snazi, okovali da im služimo na lađama. Danima sam pokušavao da se oslobodim, ali tamničari su bili nemilosrdni. Često je, u tim prvim danima, bič šarao moja leđa ostavljajući ožiljke. Kroz ono malo pukotina na daskama iznad nas pokušavao sam da izbrojim dane ili da prepoznam mjesto gdje se nalazimo da bih vidio koliko smo blizu meni poznatih predjela, ali mi se činilo da smo sve dalje i dalje. Temperatura je svakim danom sve veća i ja sa užasom shvatih da idemo na jug.

Po bradi sam jedino shvatao koliko vremena prolazi. Svakih dva mjeseca su nam skraćivali bradu i kosu kako ne bi smetala pri veslanju. Nijesam poznavao mora, nikada ranije nijesam ni plovio, a mislim da smo već bili negdje daleko od mojih krajeva kada sam čuo stražare da je završen Batonov ustanak i da su Rimljani pobijedili. Bilo mi je žao mog naroda, znao sam da je sada prepušten na milost i nemilost osvajaču, nezaštićen i izmučen, a iz iskustva sam znao kako je to biti rob.

Zgrčen na klupi poslije napornog veslanja te noći uhvatih malo vremena da odspavam. Došla mi je u san sigurno poslije više od dvije godine provedene na galiji. Pjevala je opet pjesmu, samo što sam ovog puta mogao da je ispratim od početka do kraja. Završavala se riječima: „Ne očajavaj, ne oklijevaj.“ Ponovo se osjetih kao čovjek, sa novom nadom u srcu, iako je um govorio da sam i dalje samo jedan veslač na galiji moćnog

Rimskog carstva. Ujutru me oslobodiše vesala i u okovima na nogama sa još nekoliko zemljaka izvedoše na palubu. Tiberije je naredio da se svi ilirski zarobljenici dovezu do Rima da bi učestvovali u njegovom trijumfalnom prolasku gradskim kapijama, a kasnije i u gladijatorskim igrama u čast pobjednika.

Iz zla, u gore, pomislih, ali, ohrabren snom, uživao sam u suncu i hrani poslije toliko mjeseci.

Život gladijatora je borba, kako u areni i na treningu, tako i u onim časovima odmora kada čovjek treba da pobijedi sebe i shvati da je zabava za razmažene i poremećene, koji ispunjavaju pokvarene nagone gledajući druge kako se bore i da mu na kraju krajeva, život zavisi od bogatih pokvarenjaka. Iako je među gladijatorima postojao neki kod časti, međusobnog poštovanja, ipak je sve zavisilo samo od vlasnika i njihovih iskrivljenih umova koji su osmišljavali scene u kojima smo učestvovali - od borbi sa divljim životinjama, do borbi sa drugim gladijatorima.

Zemljaci koji su me prepoznali i poznavali moje vještine gledali su me kao nekog uzora. Kao nadu da ću ih osvetiti kada padnu u areni i na taj način im omogućiti spokoj i mir na drugom svijetu. Nije se niko zavaravao da će preživjeti, znali smo da je to samo pitanje dana kada će naša krv natopiti pijesak i utkati se tu zauvijek. Pobuna nije bila moguća, naravno, Rimljani su već unaprijed sve planirali i nijesu ostavili nikakve mogućnosti za pomisao da se može pobjeći.

Nijesam htio da razočaram zemljake, da im oduzmem i tu posljednju nadu za vječnim mirom. Iako sam mrzio uzaludno prosipanje krvi, borio sam se svom snagom da ih osvetim, mada nijesam baš vjerovao u taj drugi svijet. Pobjeđivao sam svakog redom. Slava gladijatora je rasla Rimom. Na kraju igara, od svih Ilira sam bio jedini koji je preživio. Iako su me stavljali u, po mišljenju mog vlasnika, bezizlazne situacije, ja sam pobjeđivao.

Afričke lavove, čopore vukova i bivše legionare, koji su zbog slave učestvovali u igrama. Ponos mi nije dozvoljavao da pokleknem, borio sam se da očuvam čast naših ratnika.

Moj vlasnik, Lucindus, je bio trgovac koji je svijet gledao kroz prizmu zlatnika u svojoj kesi. Na početku igara je pripadao staležu sitnijih trgovaca, međutim, kako su igre tekle i ja pobjeđivao njegova kesa je rasla, a sa kesom i ugled. Po okončanju igara, već je bio dovoljno bogat da kupi sebi galiju i samostalno započne trgovinu. Pošto sam preživio igre, iako je bilo najavljivano da ću biti oslobođen, razmišljao je kako da dodatno zaradi na meni. Dosjetio se da me vodi sa sobom kao ličnog pratioca tokom trgovačkih puteva, odlažući obećanu slobodu. Usput, pored sigurnosti koju je imao držeći me pored sebe, sticao je i nepravednu korist u pregovorima sa drugim trgovcima, prijeteci da će mi dati znak da ih napadnem ako ne urade kako on kaže. Uopšte nije razmišljao o tome da sam i ja ljudsko biće i da se može desiti da mi to zveckanje drvenim gladijusom, kao simbolom slobode, neće biti važno. Međutim, drugi su me se plašili i na samu moju pojavu su reagovali strahom, ispunjavajući njegove želje. Iako mi ulosvi za život i nje su bili loši, bio sam ponižen, svi moji ideali i principi na kojima sam vaspitan su bili pogaženi.

Čekao sam priliku.

Rimsko carstvo je veoma zavisilo od provincija po pitanju uvoza žita, posebno od Egipta. Umjetnine su uvozili iz Grčke, konje iz Španije, a po smirivanju rata na našim područjima, postao je popularan ilirski nakit. Naravno, trgovac je tu vidio priliku za sebe i tako zaplovismo put domovine. Prividno sam bio miran, a jedva sam se uzdržao od sreće što ću uskoro odmarati oči na poznatim predjelima, puniti pluća čistim planinskim vazduhom i piti vodu sa izvora. Plan je već stvoren, čekao sam samo da pridemo obali.

Jedinu kabinu na galiji je koristio vlasnik. Ja sam bio zadužen za njegovu bezbjednost i spavao bih uz vrata okovane noge, dok je posada bila na palubi, a veslači na svojim klupama. Kada se pojaviše obrisi poznatih planina u daljini, odlučih da iskoristim mrak i pobjegnem, iako su se pojavili tragovi oluje na horizontu. Činilo mi se da oluja prati ritam poznate melodije. Moj gazda, kao i svakog puta kada bi se približavala oluja, naredi da mi se skinu okovi kako ne bi privukli grom. Prljave savjesti, plašio se za svoj život i činio sve da ga zaštiti. Bio sam i razoružan, ali mi to nije predstavljalo problem za moje planove.

Noć se spustila brzo. Oluja se igrala galijom kao da je orahova ljuščica bacajući je tamo amo na talasima, dok se kapetan trudio da što prije savlada tih nekoliko milja do luke. Dok su se oni mučili oko plovidbe, upaduh u Lucindusovu kabinu. Zenice, već raširene od straha zbog nevremena, postadoše još veće.

Mogao je da zove u pomoć koliko hoće, niko ga ne bi čuo od zavijanja vjetra. Mahinalno pođe rukom za pojas da izvadi oružje, ali, metal je odložen na drugu stranu galije, te povuče samo moj drveni gladijus. Nasmijah se iz srca, gledajući debelog, kako sa parčetom drveta izbezumljeno stoji pokušavajući da se odbrani. Oteh mu gladijus iz ruke i uhvatih ga za debeli vrat, stežući ga toliko da osjeti da je bespomoćan, a da ipak može da diše.

„Slušaj me, debeli sada dobro“, izgovorih mu na uvo, „dvije godine me vučeš za nos i obećavaš slobodu, vodeći me kao kera na uzici okolo. Ne progovaraj! Ne pokušavaj da me sada potkupiš tvojim lažnim obećanjima i ne traži milost. Nikada je nijesi pokazao i ne očekuj je sada!“

Tek tada je shvatio da sam u međuvremenu naučio njegov jezik tečno, iako je često pravio šale na moj račun misleći da ga ne razumijem. Ošamarih ga slobodnom rukom.

„Zapamti, kod mene važi običaj da se muškarci tuku pesnicom, a šamari su za žene i nevaspitanu djecu. Uzalud pokušavaš da proviriš, uzalud se moliš. Tebi više pomoći nema.“

Strah u njegovim očima je neopisiv. Gurnuh ga u kraj kabine, uzeh hartije sa njegovim ugovorima i prinesoh plamenu lampe.

„Gledaj kako ti gori sve što imaš. Razmišljaj kako ćeš morati da nadoknadiš ostalim trgovcima dugove.“

Mahinalno pogleda prema kutiji u čošku i na taj način mi pokaza gdje stoji novac. Privukoh ga novcu i naredih da otvori škrinju. Kese sa srebrnjacima i zlatnicima su bile uredno poslagentane i shvatih da je tu ogromno bogatstvo. Napolju, zastrašujuće nevrjeme, a do luke je još nekih pet milja. Strgoh gazdinu togu, ostavljajući ga bez odjeće i naredih mu da potrpa sve kese sa novcem u nju. Ne znam da li je imao veći strah za životom ili bogatstvom.

„Bio si i ostao siromašan u duši. Sada ću te ostaviti samo siromašnog,“ rekoh i onesvijestih ga udarcem, dobro pazeći da ostane živ. Uzeh onu togu sa novcem i neopaženo se izvukoh do ivice broda. Bacih prvo novac, a zatim skočih u talase.

Dugo sam se borio sa talasima, ali onom ko je naučio da pliva u brzim planinskim rijekama, uzburkano more nije prevelika opasnost. Izašao sam iz vode malo dalje od luke i čim sam stao na čvrsto tlo zaputih se ka sjeveru. Osjetio sam kako me planina zove i nije bilo ništa što bi me zaustavilo da dođem na svoje ognjište. Trčao sam dva dana zaustavljajući se samo povremeno na izvorima, kako bih utolio žeđ, dok nijesam ugledao Bijelu planinu. Srce je tuklo kao kovački čekić osjećajući se konačno slobodno.

Ispod planine sam vidio rimsku naseobinu. Ugledah i neke od mojih saplemenika kako razgovaraju sa Rimljanima, pomažući im u poslu. U prvi mah sam poželio da uletim i pobijem Rimljane, da oslobodim svoje, međutim, pažnju mi privuče to što niko nije nosio robovski prsten oko vrata, već slobodno hodaju. Po gestikulaciji shvatih da se čak i šale međusobno.

Planinskim stazama odoh u svoje bratstvo pazeći dobro da ostanem neprimjetan. Situacija se ovdje promijenila i nijesam znao kome mogu da vjerujem. Možda moj narod sada ponovo pati u ropstvu? Možda bi me, kao odbjeglog roba, vratili nazad? Možda imaju neke dogovore sa Rimom? Nijesam znao.

Bratstvo je bilo zauzeto prolećnim radovima. Skrio sam se u omarima iznad kuća i gledao kako okopavaju njive spremajući ih za sjetvu. Čekao sam veće da se pojavim, kada se svi okupe oko vatre. Skrivenog u žbunju, našao me je šaman.

„Hej, Dijanin mali, vratio si se“, zadovoljno prokomentariša, „dođi, da pojedješ nešto.“

Krenuh za njim, pokušavajući da utvrdim da li se uopšte promijenio za ovih pet godina, koliko sam bio u ratu i zarobljeništvu. Imao je isti hod, isti osmijeh, sem nekoliko sijedih dlaka u kosi, izgledao je potpuno isto, kao da je otporan na vrijeme. U kolibi mi pruži krčag sa kiselim mlijekom i upita: „Kako je Dijana?“

Očekivao sam gomilu drugih pitanja, gdje sam bio? Šta sam radio? Kako sam pobjegao? Bilo šta, sem pitanja o Dijani. Od onog prvog lova i dana kada me je tetovirao prošlo je petnaest godina, o mom lovu na jelena i o mojim snovima nijesam nikada govorio.

„Znam da si je upoznao. Na leđima nosiš i njen potpis, pored mojih tetovaža imaš i dva znaka koji su simbol boginje Dijane. Znam da te je posjetila. Živ si još uvijek, znači nijesi je uvrijedio i nijesi odapeo strijelu na njenog jelena. Čisto ti je srce jer si izgleda upio melodiju njene pjesme. Ona te vodila da se pored svih muka opet vratiš tamo gdje pripadaš. Sve ostalo je manje važno“.

Iznenadeno sam ga gledao, a on nastavi: „Svi imamo svoju sudbinu, bogovi nam daju neku namjenu. Svako ide svojom stazom, a dokle će stići, zavisi samo od njega. Na početku smo svi iskreni, a na raskrnicama staze zavisi da li ćemo nastaviti

u pravom smjeru ili će nas neko iskušenje skrenuti i odvesti u drugom smjeru. Ti si odabrao da budeš zaštitnik i sve vrijeme si to bio.“

Gledao sam ga začuđeno.

On nastavi monolog:

„Kada je trebalo, čuvao si bratstvo od gladi. Lovio si, donoseći hranu. Kada smo zaratili sa Rimljanima, ratovao si za naše pleme, a kasnije i za sva plemena. U ropstvu, čuvao si dušu naših ljudi, čuvao si običaje naših predaka. Sačuvao si trgovce od pohlepe onog pokvarenog Rimljanina i utjerao im strah da pošteno trguju, jer sada se priča kako su ga bogovi kaznili zbog pohlepe. Tako mi kazuje vjetar sa juga.“

Shvatih da i on ima neki dogovor sa bogovima, čim sve zna iako mu ništa nijesam rekao. Ispričao mi je i za dogovor naših vođa sa Rimom, da sada održavamo dobre odnose. Shvatih da više nema potrebe da okupljam bratstvo za rat, da oni sada žive nekim novim načinom života, a da im moje prisustvo može samo donijeti nove probleme sa Rimljanima. Ne želeći da im otežavam život, pozdravih se sa šamanom i nikom se ne javljajući odoh uz planinu.

Ti koji ovo čitaš. Ja sam našao ponovo ono nepoznato jezero, prateći pjesmu ptica i žubor potoka. Sada još uvijek čuvam naše krajeve, kada im to zatreba. Dolazim nekad u snovima, nekad na javi i učim pojedince kako da prebrode teškoće, prevaziđu međusobne razlike i naravno, da žive u slozi. Oni se mene kasnije i ne sjećaju jer ne želim nikakvu slavu, niti kakve zasluge. Moja nagrada su iskrenost između ljudi, pjesma na veseljima, dječiji osmijeh tokom igre. Uveče, sjednem sa Dijanom pored jezera i ona mi pjesmom kazuje kome je pomoć potrebna. Ti, ako ovo čitaš, na ovom kamenu daleko od očiju većine, na dobrom si putu da se sretnemo i da nastaviš da širiš moje djelo. Tvoj,

Bezimeni zaštitnik.

JA NE GREN

...su mi rekli da su moji kumpanjoni doma šli, oštarija da je prazna i njima da se spi, su mi rekli ča su znali, ma nisu znali da, da ja niman svoga doma, da ja niman ninega...

Signal na nepoznatom jeziku odzvanja zapovjedničkim mostom predvodničke letjelice ponajbolje ilirske piratske eskadrile. Već dva dana gusare bezdanom svemira u nadi da će naletjeti na kakav zalutali Rimski brod. Gencije, neustrašivi vladar svih naroda ilirskih, ujedno i kapetan svemirskog broda Basileus Genthios 1, bijesan korača u krug. Uz široka prsa drži kalež pun crnog vina i rešeta posadu rafalima crne pljuvačke.

Zalutali signal koji su ulovili na povratku donekle je smirio vrhovnog vođu Ilira, ali situacija je još uvijek delikatna. Neuspješan pohod dignuo je Gencijev tlak na opasnu razinu. Njegovi ljudi šute i zure u pod jer znaju da svaka nesmotrena kretnja ili kriva riječ, svaki slučajan pogled ili preglasan treptaj, mogu gurnuti kralja preko ruba. Nesretnici čije su se cigare ugasile prisiljeni su upaljače ostaviti u džepovima.

Gencije stane ispred zvučnika, potegne iz vrča pa pucne prstima. Najbliži tehničar pusti snimku i mio glas ponovno zapjeva strane stihove.

- I šta bi to sad trebalo značit? - Gencije upita najbližeg tehničara.
- Ne znam, kapetane.
- Nemoj ti meni ne znam!
- Jedva sam uspio dekodirati signal...
- Koji je to jebeni jezik? - Gencije mu za obraz zalijepi glasnu šamarčinu.

- Histarski, kapetane - jedan se vojnik odvaži dignuti pogled. Iz usana mu strši ugašena cigareta.

- Rimljani su istrijebili Histre prije osam godina.

- Istina, ali to ne mijenja činjenicu da je ta poruka na Histarskom.

- Koliko si siguran u to?

- Sto posto, kapetane.

- Onda prevedi.

- Rekli su mi da su moji prijatelji otišli kući, da je krčma prazna i da im se spava. Rekli su mi što su znali, ali nisu znali da, da ja nemam svoj dom, da ja nemam nikoga.

Zvučnik zapucketa i muški glas zapjeva novu turu stranih stihova:

...ja ne gren, ja ne gren, ja ne gren, ja ne gren, ja ne gren, ja nikamo ne gren...

Gencije se krvavim očima zagleda u prevoditelja, a kažiprst uperi u zvučnik.

- Ja ne idem, ja ne idem, ja ne idem, ja ne idem, ja ne idem.
Ja nikamo ne idem.

- Koje se značenje krije iza ovih baljezganja?

- To je vjerojatno najpoznatija pjesma Alena Vitasovića.

- A?

- Vitasović je bio jedan od omiljenijih histarskih pjevača. Vrhunski zabavljač i priznati boem...

- Boli me kurac tko je on! - Gencije zaurla - Šta znače te pjesme?

- Ne znam, kapetane.

- Dobro, nije bitno - Gencije ispije zadnju kap iz kaleža - Jebeš značenje, koliko nam treba do broda?

- Uz dužno poštovanje kapetane, ne vjerujem da valja srhljati u... - najbliži tehničar započne s najboljim namjerama, ali Gencije prekine njegov komentar novom šamarčinom.

Gencije zatim ponovi pitanje sporije i glasnije, a svaku riječ poprati udarcem praznog kaleža o komandnu ploču:

- Koliko-nam-onda-treba-do-broda?

- Petnaest minuta ako stisnemo gas, kapetane.

- Momci, opremite se. Krećemo u akciju.

Posada se smjesta razbježi u oružarnicu. Uskočili su u svemirska odjela, nabili kacige na glave i zgrabili oružja. Škljocanje strojnica i zujanje laserskih sablji gusarima je izmamilo prijeteće osmijehe. Napokon, akcija.

Novopečeni je prevoditelj zajedno s Gencijem i najbližim tehničarom ostao u tišini zuriti kroz debelo svemirobransko staklo. Iz beskonačnog se crnila nazirala letjelica s koje su emitirani Vitasovićeви stihovi. Malena metalna muha s debelim trupom i sitnom glavom, puna udubina i brazgotina. Izgleda kao da ju je prožvakalo jato svemirskih kitova. Izmaglica metalnih komadića i otpalih dijelova širi se oko njenog trupa, brod se polako ljušti u ništavilo. Nepoznata je letjelica čekala nasukana među zvijezdama.

- Probali ste ih kontaktirati? - kapetan upita tehničara.

- Nema odgovora, kapetane. Pjesma se i dalje vrti.

- Naredi ostalima da okruže brod. Nas poravnaj uz lijevi bok i javi još jednom brodu iz flote da pristane uz desni. Zakačit ćemo ga kukama i ukrcavamo se na palubu.

- Razumijem, kapetane.

- Zašto nisi u opremi, vojnice? - Gencije opomene prevoditelja. Nije skidao pogled s nepoznate krtije koju je njegova flota polako opkoljavala. Prevoditelj se brzim korakom i bez glasa zaputio u oružarnicu. Zapalio je cigaretu čim je izašao iz Gencijeva vidokrug.

U oružarnici ga je zatekao opći kaos. Njegovi su se kolege već zalijevali rakijom i hrvali po zamazanom podu. Lupali su se po prsima i nabijali nogama o pod. Zidovi su vibrirali od pijane pjesme. Prevoditelj se jedva probio do svog smrdljivog svemirskog odjela, a laserski je pištolj istrгнуo iz ruku raznesenog kolege. Nagurao ga je u hlače, iza trtice.

- Neotesane živine! - Gencije se pojavi u punoj ratnoj spremi. Dernek utihne, pirati se primire i upere poglede u svog vođu. Gencije digne dugu, crvenu lasersku sablju iznad glave

i ispusti krik od kojeg su se meteori zagrcnuli, a zvijezde zadržale. - Nema milosti! Nema milosti! - poče režati zajedno sa svojim podanicama - Ne vraćamo se kući praznih ruku i okaljani imena! Večeras slavimo!

Čim se čopor svemirskih brodova okupio oko metalne lešine i isključio svaku mogućnost bijega, bok Basileusa Genthiosa 1 poravnana je uz bok nepoznate letjelice. Lansirali su kuke i zakačili se za trup.

- Tlak je normaliziran, ima gravitacije, termičke jedinice su funkcionalne. Razina kisika je u redu.

- Rezultati bio-skeniranja?

- Ima živih na brodu.

- Koliko?

- Samo jedan, kapetane.

Gencije je dao naredbu i Basileus Genthios 1 je priključen na glavni ulaz nepoznate letjelice. Posada je zaključala kacige na oklop i još jednom prekontrolirala opremu.

- Provjerite komunikatore! - Gencije preko malog uređaja u kacigi upozori posadu - Kome komunikator ne radi, neka se javi.

Gencijeva je pošalica zabavila njegove ljude i oni su ga s osmjesima otpratili u utrobu nepoznate letjelice.

Unutrašnjost broda je u derutnom stanju. Paučina im se lijepi za vizire dok se probijaju kroz smeće. Oblak sivog dima proširio se čitavom palubom. Ako prstima prođeš po metalnim zidovima, zamazat ćeš si jagodice žutim nikotinom. Ni jedna lampica ne svijetli na komandnim pločama, ekrani su mrtvi, a iz septičkog spremnika prelijevaju izmetine. Podovi su krcati ćikovima i prepunim pepeljarama, razbijenim bocama i vrčevima, praznim konzervama i gajbama, životinjskim kostima i sagnjilom hranom, porazbijanim stolovima i stolicama. Mrtvi paukovi plutaju u lokvama prolivenog alkohola.

Gencije je posadu raspršio po cijeloj unutrašnjosti nemalog broda, s ciljem da otmu sve predmete od ikakve vrijednosti.

Dok su gusari pretraživali prostorije i zabavljali se razbijanjem, trganjem, prekopavanjem i bacanjem, prevoditelj je pratio sluzave tragove po podu. Čučnuo je, prešao prstima po sluzi, pri-
nio ih otvorima na kacigi i pomirisao.

- Kiselkasto. - zamijeti prevoditelj - I ljepljivo. Smrdi mi na ishlapjelu biru.

- Biru? - upita Gencije.

- Pivo.

- Pa zašto onda nisi rekao pivo, vojniče?

- Jer u Histriji ne postoji pivo. Tamo postoji samo bira, kapetane.

- Kako znaš da je to bira?

Prevoditelj uzme zelenu bocu zabijenu u jedan od ekrana iza sebe, pažljivo je izvadi i pokaže kralju.

- Favorit. - reče Gencije.

- Upravo tako.

- Tko si ti, vojniče? - Gencije počne ozbiljno - Kako se zoveš?

Prevoditelj nije odgovarao.

- Tko si ti? Odgovori mi! Odgovori prije nego ti rupu u glavi probijem! - Gencije je već vadio pištolj, ali je Vitasovićev glas, koji se iznenada zaorio iz smjera prema kojem je vodio sluzavi trag, prekinuo prevoditeljev odgovor:

Su mi rekli da je kasno i da moraju zaprit, i da više nanki kapi neće meni dat za pit, su mi rekli da gren doma, da pijan san kako noć i da zvat će policiju ako sam ne mislim poč.

Posada se zaustavi, odsluša kiticu do kraja pa pohrli prema izvoru.

- Stoj! - Gencije zaurla i gusari se ukopaju na mjestu - Ne želim vas čut i ne želim vas vidjet. Nitko se ne miče dok ja i on ne završimo unutra. Daj mi to! - uzeo je prijenosni skener najbližem tehničaru iz ruku, ščepao prevoditelja za rame i, prateći mrlje Favorita, krenuo prema Vitasovićevoj pjesmi.

Zaustaviše se ispred debelih vrata. Gencije metne skener prevoditelju u ruku i gurne ga prema vratima.

- Unutra je netko.

- Onda otvaraj. - Gencije mu nabije pištolj u hrbat. Prevoditelj poslušaj kapetana.

Tragovi Favorita vode do porazbijanog zapovjedničkog mosta. Pod je prekriven komadima ljepljivog stakla. Nijedne čitave boce na vidiku. Metalni zidovi potpuno su išarani raznim tjelesnim tekućinama. Refren Vitasovićeve pjesme tiskanim je slovima ponavljan u bezbroj varijacija. Slova se presavaju jedna preko drugih, tuču i čupaju, grizu za svaki milimetar prostora. Sa zvučnika se, na maksimalnoj glasnoći, vrti Vitasovićev hit, a nasred mosta, okruženo zelenim krhotinama staklenih boca, je ogromno prijestolje sazdano od barem stotinu gajbi bire. Gajbe su prazne i zelene, kao i staklo, a za tronom ne sjedi nitko.

Prevoditelj prvi ušeta na most, Gencije odmah za njim, i tek kad dođoše pred prijestolje, primijetiše starca u raspadajućoj tunici, s pozamašnom i neurednom bradom, kako u kutku prostorijske prstom šara po zidu. Sa usana mu se dime dvije cigare.

Gencije isпали hitac u jedino računalo koje je još odavalo znakove života i Vitasović umukne. No, starac ih i dalje nije primjećivao. Nastavio je dimiti i šarati po zidu, mrmljajući stihove svog omiljenog pjesnika.

Gencije krene prema starcu i na trećem koraku slučajno prevrne polu-praznu bocu Favorita. Starac ispljune cigare iz usta i zaleti se prema Genciju. Prevoditelj ga oborio na tlo.

- Koji od vas dva tovara mi je prolija pit? - starac se pod prevoditeljem valja u staklu - A? Ki mi je prolija pit, jeben van boga prokletega!

- Šta mumlja ova budala? - Gencije uperi pištolj u starčevu glavu.

- Budala? - starac progovori na savršenom Ilirskom - Budala te obukla danas ujutro.

- Šta si to rekao? Hoćeš da ti odmah mozak prosviram po podu? A? - drekne - Znaš li ti s kime pričaš, jazavče odvratni? Ja sam Gencije, vladar svih naroda Ilirskih!

- Znam ja dobro tko si ti, Gencije. Znam i da se ubrzo nećeš moći nazivati vladarom ičega - starac se smijao.

- Prestani pričat gluposti!

- I ja sam nekoć bio kralj, ali odlučio sam se prebaciti na slikarstvo.

- Tko-si-ti? - Gencije mu nabije pištolj u sljepoočnicu, prevoditelj nije popuštao stisak.

- Tko si ti, Gencije? Ti si vladar naroda osuđenog na propast. Vladar kojeg se nitko neće sjećati, naroda čiji će način života Rimljani izbrisati iz povijesti. To si ti i to sam ja, samo ti to još ne shvaćaš.

- Prestani srat i reci mi tko si!

- Ne smijem više srat, spremnik se počeo prelijevati.

Gencije otpusti sigurnosni prekidač.

- Epulon, kralj Histra, posljednji Histar u svemiru! - starac mu se nasmije u facu - Je to točna jednina? Histar? Možda Histrijan? Ma... Koga boli kurac, ionako smo mrtvi.

- Ne seri.

- Ne seri ti.

- Nije moguće.

- Kurac moj nije moguće.

- Ali, vi... Vi ste se borili... Do zadnje kapi krvi - buncao je Gencije.

- Aha.

- Radije ste si pobili žene i djecu...

- Ja.

- ...bacali se preko zidina...

- Tako je.

- Nego da padnete u rimsko roblje...

- Aha. Ali ja ću ti reć nešto drugo, čovil moj dobri - Epulon ispuše iz prevoditeljevog stiska, zgrabi bocu koju je Gencije prevrnuo i baci se na prijestolje. Ispije posljednji dec Favorita i zaključi: - Jebeno je umriti žedan.

Prevoditelj i Gencije su šutjeli, a Epulon je zurio u prostrjeljeni ekran.

- Kako ću sad slušat Vitasovića? Porko boh vaš... Razumijete vi da gledate u zadnjeg Histra u svemiru? I da san upravo popija zadnji Favorit u svemiru? - Epulon baci praznu bocu o zid iza sebe, skoči na tron i krene urlati stihove najpoznatijeg histarskog poete:

- Ja ne gren, ja ne gren, ja ne gren, ja ne gren, ja ne gren! Ja nikamo ne gren! Kapiš? Ja nikamo ne gren! Ni-ka-mo!

- Možda ono je bio zadnji Favorit, ali ti sigurno nisi zadnji Histrijan. – odgovori prevoditelj, izvuče pištolj i zapuca. Starac se sruši na tron i crvena krv poteče zelenim gajbama. - Ili Histar... Nije više bitno.

Prevoditelj i Gencije su u tišini napustili zapovjednički most. Posadi je naređeno da se smjesta vrati na Basileus Genthios 1. Nitko se nije usudio tražiti objašnjenje. Nepoznata je letjelica torpedirana i ilirska se eskadrila zaputila kući. Valjalo se pripremiti za Rimljane.

BESMRTNA

Vrata prestone dvorane sa treskom su se otvorila i ušao je glasnik ogrnut sivom pelerinom a za njim su ušli i laka kiša i svež noćni vazduh. Zbijena grupa stražara i slugu prekinula je sve razgovore. Čulo se samo pucketanje vatre u ognjištu u sredini okrugle prostorije i cvrčanje ulja u lampama oko kraljičinog prestola. Polovina prisutnih zagledala se u pridošlicu, a polovina u dvojicu zarobljenika u udaljenom uglu prestone dvorane. Njihova sudbina trebalo je da bude rešena te večeri.

Kraljica je, skamenjena, čekala vesti. Pod njenim nogama, okruženi malom grupom stražara sa noževima širokih oštrica, zarobljeni neznanci sedeli su na grubo tesanim klupama zastrtim vučijim krznom. Glasnik je ruke prekrstio iza leđa kako bi pokazao pokornost. Stražari su mu ovlaš pregledali prazne šake – znali su ga dobro, i izgledi da je uneo skriveno oružje bili su mali – i pustili ga da pride kraljici. Dok joj je glasnik tiho saopštavao novosti o floti, stariji zarobljenik je mačijim pogledom tražio oči poslužiteljke u čijim se rukama nalazio krčag sa vinom, kao da mu pripada. Mlađi je, pomalo zabrinutog izraza lica, pratio razmenu pogleda i reči između kraljice i glasnika. Mladi kralj, kraljičin jednogodišnji sin, oglasio se bučnim praznjenjem creva i gotovo gordim gukanjem.

Glasnik je primio grumen soli kao nagradu, pa se udaljio, a kraljica je pozvala jednu stariju robinju da presvuče kralja. Tek se onda svojim zelenim očima zagledala u goste, jer zarobljenici su to postali čim je glasnik doneo vesti.

„Sve je bilo kako ste i rekli da će biti“, obratila im se na grčkom, jeziku mrskog neprijatelja.

Lepi jezik kraljičinog ponositog naroda pridošlice nisu razumele niti govorele – ili su se pravile da ga ne razumeju. Plašeći se ovoga poslednjeg, kraljica je zabranila svaki razgovor o ratnim planovima u njihovom prisustvu, što su neznanci krotko prihvatili. Izgleda da za tolikom predostrožnošću ipak nije bilo potrebe.

Čuvši novosti, mlađi gost – jer najednom su od zarobljenika postali kraljicini dragi gosti – bučno se nasmejao, otkrivši svoje snežnobele zube. Njegov stariji saputnik bio je uzdržaniji. Samo je rukom pozvao poslužiteljku sa vinom, pa zatim i drugu, sa hlebom, kuvanim jajima galeba i divljim travkama. Kraljica je ovu uvredu oćutala, iako je pokazala da je svesna nje: poslužiteljku sa vinom zaustavila je pružanjem ruke u kojoj je držala najveću dragocenost svoga dvora – staklenu kupu za ispijanje vina. Izvorskom vodom razblaženo, medom začinjeno i matičnjakom namirisano vino toćilo se prvo kraljici, zatim – simbolično, jer ga nije još počeo piti – malom kralju, a tek potom svima ostalima.

„Rekao sam vam, kraljice“, oglasio se stariji domalopredašnji zarobljenik između zalogaja hleba, sremuša i peraca crnog luka, „morate dati da biste dobili. Brodovlje vaših neprijatelja sada je brojem prepolovljeno, Kerkira je vaša, a Marg je mrtav. Agronovo kraljevstvo, kao što smo rekli, neće srušiti Ahajci.“

„Sve se odigralo kako ste i rekli. Od reći do reći“, saglasila se kraljica. Otpila je iz svoje čaše ne skidajući ledeni pogled sa starijeg pridošlice. Poslužiteljka je, nakon što je sipala kap vina u kraljevu činijicu, obojici natoćala vina u kupe dubljenice. Stariji odmah iskapi svoju i pružio je ponovo pre nego što je mlađi uspeo svoju čestito da podigne.

„Kad smo kod reći“, nasmešio se stariji neznanac, „mi se i dalje uzdamo da će kraljica svoju reč održati.“

Kraljica ga pogleda sa mešavinom nemira, zbuđenosti i dubokog prezira u očima. Kraljičina reč, poput kraljičine vrline, ne

može biti dovedena u pitanje. Ipak, neznanci su očigledno došli izdaleka: dobre običaje nisu poznavali, iako su se trudili da ne prave štete kad ne moraju. A i svojim proročkim kazivanjem o nastupajućoj bici iskupili su se za svako malo sagrešenje koje bi im moglo biti stavljeno na teret.

Da nije bilo neznanaca, ilirsko brodogradnja sada bi ležalo potopljeno na dnu moru oko Paksa. Brodogradnja koje je Agron izgradio, doduše, i jeste sada ležalo po dnu mora oko Paksa – ali voljom hrabrih mornara i lukavstvom kraljičinih vrljih gostiju. Ilirski mornari vezali su svoje manje brodove naporedo, po tri i četiri, i fingirali grešku komandanta, okrenuvši široke bokove grčkim kvadriremama i kvinkveremama. Videvši ove lake mete, komandant Ahajaca, Marg od Kerineje, naredio je da pramčanim kljunovima većih brodova razbiju ilirske lađe. Na lukavstvo neznanaca i srčanost Ilira nisu računali: ahajske lađe tako su se našle zarivene u povezane ilirske brodove, odakle su ih hrabri gusari preplavili. Brodovi, svi do jednog su potopljeni, ali mornari su zarobili četiri velike ahajske lađe, a druge potopili ili im jedra pocepali. Daj da bi dobio.

„Kerkiru će Iliri zadobiti samo propašću svih svojih brodova“, rekao je stariji gost one noći kada se, neznanako, stvorio pred kraljicom, obećavajući joj mudrost i besmrtnost. Čuvši ovu očiglednu glupost, kraljica je bila gotova da obojicu pridošlica udavi u jezeru. Kraljičin čovek Demetrije, međutim, koji je do tog trenutka očajavao nad pomorskim kartama, digao je glavu. Kada je neznanac do tančina objasnio svoj suludi naum, Demetrije se nasmejao kao na dobru šalu, nekoliko trenutaka računao, pa stao na neznančevu stranu. Dve sedmice kasnije, sledeći ova uputstva, odneo je u ime kraljice Teute pobjedu daleko na jugu.

Sam neznanac, kao ni i njegov mlađi pratilac, nisu bili voljni da otkriju kako su se uvukli u kraljičinu palatu u Skodri – rekli su samo da su došli izdaleka i ponudili su svoje dobre

usluge. Zbunjeni i osramoćeni stražari pored kojih su se morali provući optužili su ih za bavljenje magijom, ali neznanci su, sopstvenoj časti u prilog, tražili da kraljica ni na koji način stražare ne kazni.

Bitka kod Paksa bila je proba dobre vere neznanaca, i oni su je prošli.

Za svoje usluge tražili su nešto što su mogli da kupe na svakoj tržnici u Skodri, pa i u mnogo manjim gradovima širom Agro-nove kraljevine. Sva blaga koja bi im kraljica ponudila glatko su, iako učtivo, odbijali. Konačno, svoju su nagradu neznanci do-bili u svitanje četvrtog jutra posle Paksa, na kraljičino čuđenje i njenih najvernijih savetnika. Mogli su se obući u zlatom vezene tkanine od glave do pete, mogli su tražiti da ih kraljičina lađa preveze gde su hteli, ali njih je zanimalo samo jedno.

Za svoju neprocenjivu pomoć tražili su nekoliko amfora jezerske vode, zapečaćenih voskom. Iznete su pred njih posle jutarnjeg obroka. Nevidljivo jato riba, nalovljenih tog jutra, glavinjalo je u njima, a desetine puževa grčevito su se držale za unutrašnje zidove sudova u potpunoj tami. Pridošlice su obišle nekoliko krugova oko amfora, kuckale po njima čeličnim pr-stenjem i narukvicama, a zatim te narukvice dizali do ušiju, kao da im one prenose tajne muljave vode. Posle ovog kratkog opita, pridošlice su se zgledale i odnele svoju nagradu u sobu koja im je određena.

Kraljica je znala da je veliki izazovi tek očekuju, i proceni-la je da bi Demetriju i njoj dalja pomoć neznanaca mogla biti od velike koristi. Njihova soba zato je bila pod diskretnom, ali stalnom stražom, i ni trenutak nije prošao a da neko od kralji-činih robova ili slugu nije držao ulaz u prostoriju na oku. Ništa nije pomoglo.

Sledećeg jutra pridošlica nije bilo.

Te su noći sa gotovo sladostrasnim zadovoljstvom upoređivali nizove brojki i slova koje su njihove narukvice emitovale u očne implante. Staklaste oči gledale su videle tajne jezerske vode koje njihovi domaćini nisu ni naslućivali.

„Šarani i jegulje“, gotovo je cicao mlađi pridošlica. „I ukljeve! Nikad nisam ni čuo za ukljeve!“

„Ne zaboravi na slatkovodne puževe“, oblizivao se stariji. „Oni su endemski ovde. Uz malo sreće, neki od njih bi mogli biti traženiji od krilaca od dodoa. Istrebljeni endemi su nam glavni izvor zarade dokle god je ivica našeg operativnog dometa ovde.“

„Jesu li svi oni uopšte jestivi?“, brinuo se mlađi.

„Dva pitanja umesto odgovora na tvoje: ko zna? I da li je bitno? Biosekvenceri mogu iz njih da izvuku šta im treba. Takođe, dok smo kod jestivog materijala, možda je neko jutros u šetnji maknuo i nekoliko galebijih i pelikanovih jaja.“

„Neko“, frknuo je podsmešljivo mlađi. „Mislim da smo mirni do daljnjeg.“

„Misliš ti... A kukao si onoliko što operišemo na granici dometa u prošlosti, u, kako si rekao, najcrnjem varvarstvu...“

„Pa mnogo dalje ne bismo ni mogli“, branio se mlađi. „Ali bio si u pravu. Vredelo je.“

„Ovde ima klada i specija koje drugde ne bismo mogli da nađemo. Regionalne varijacije neću ni da pominjem. Vrlo je moguće da smo mirni za celu ovu sezonu. To najviše zavisi od stanja azijskih DNK-tržnica i tražnje za egzotičnim mekušcima u rekombinacionim farmama u SAD, da li ćemo ubosti pogodan restoranski trend kada se vratimo...“ mudrovao je stariji.

„Razmišljam o kraljici...“ nije ga mlađi zarezivao.

„Ma je li?“

„Ne tako, uf, moraš ti...“, crveneo je mlađi. „Matora je ona...“

„Matora? Ima nešto preko trideset godina“, odgovorio je stariji, nasmešenog brka. „Nije ona matora, nego si ti navikao na neke bolje prevare. Šta ti hoćeš s kraljicom, ako ne...?“

„Malo me žulja što kraljici nismo rekli istinu“, primetio je mlađi dok mu se dvostruki heliks DNK jednog retkog slatkovodnog puža vratolomno obrtao pred očima. Možda se baš u njemu krila razlika između teškog rada i udobnog uživanja tokom ostatka godine.

„Neka ti savest bude mirna, dečko. Rekao sam istinu. Agrov rod biće besmrtna, a ime Ilira sačuvano za vekove. Samo ne kao što kraljica možda misli. Ilirija će biti ime kraljevine pod Habsburzima na severnom Jadranu, kao pokret za očuvanje jednog potpuno nesrodnog jezika, dok će se i ljudi koji budu naseljavali ove krajeve u nastupajućim stolećima Ilirima zvati i deci ime Ilira davati.“

„Patetišeš“, procedi je mlađi, pa počeo da traži koordinate za novo odredište.

„Možda, ali govorim istinu. Nego, koliko od ovih puževa možemo da pojedemo dok su još sveži, pitam se, a da nam ostane i za prodaju; i što se ne setih da mrknem i neki luk od večere...“ počeo je stariji dok su nestajali, nošeni svetlom u buduće vekove.

DRACENSKI SPORAZUM

Ilirios je dočekaao zoru na vrhu Dracenske kule, u centru Doarsona. Upijao je sunčevu energiju preko potrebnu njegovom zmajskom obličju, dok ga nije prekinulo pištanje odašiljača.

Skupio je krila pre nego što je skočio da bi se, već u ljudskom obliku, dočekaao na balkon. Laki koraci odveli su ga u radnu sobu, gde se smestio ispred jednog ekrana i javio na poziv.

Kadmo ga je gledao s druge strane. Činilo se da se nalazi u šumi.

„Kakva je situacija?“, upita bez uvoda.

„Kraljica se sastaje s njima danas.“

„Budi prisutan, dobro?“

„To mi je posao“, prevrnuo je očima. „Kako stojimo sa saveznicima?“

„Ra kaže da se njihov genetski materijal nalazi tamo.“

Ilirios zaječa: „Kako?“

„Set je neko vreme bio u delovima. Morali su da ga kloniraju. Ne pitaj“, stariji čovek progunda.

Ilirios ništa ne reče. Ponestajalo im je potencijalnih saveznika.

„S druge strane, nešto se dešava na severu.“

„Tamo?“, podsmešljivo će Ilirios. „Tor se razmagnetisao i prestao da privlači poljoprivredne alatke? Loki i njegovi opet prete globalnim zagrevanjem?“

„Nisam se čuo sa njihovim božanstvima“, kiselo će Kadmo. „Lovačka družina Ardijejaca nađena je u dubokom snu. U logoru koji nije njihov. Ne znamo čiji je.“

„Na severu? Koga znamo tamo a da je dovoljno bistar da postavi zamku? Da li je neko pozvao Silvanu?“

„Kaže da može da ih probudi, čim nađe raskovnik. Ne brini o tome. Majka ti je otišla u izviđanje, pa ćemo videti.”

„Ako se išta promeni, pošalji ostale kod mene i dolazimo zajedno.”
Prekinuo je vezu.

U tišini kule, njegov um je brujaio kombinujući mogućnosti. Nakon ovakvih vesti, znao je da neće imati mira.

Dracensku armadu su činili zmajevi. Njegovi potomci. Svakim stolećem bilo ih je sve više. Na žalost, geni su slabili kroz generacije. Njegovim unucima bilo je sve teže da se transformišu. Nalik Autarijevim sinovima, neki nikad nisu upoznali zmajski oblik, a neki nikad neće upoznati ljudski. Morao je da uradi nešto.

Da Apolon nije na čelu Delfa, da u Institutu žele da saraduju...

Ignorisaio je postojanje lifta, izašao na terasu i protegao se. Elegantan pokret izdužio je udove u kandže, iz leđa se izviše krila, i zmaj polete.

U sklopu jutarnjeg rituala, okružio je oko kamenog grada, posebno oko visokih zidina, pre nego što se zaputio ka kraljičinom dvoru. Elegantna građevina prostirala se na uzvišenju s najboljim pogledom na grad, okružena vrtom u punom cvatu kasnog proljeća. Pred glavnim dverima izbrojao je osam solar-nih letelica, rimskog dizajna.

Prizemljio se u zadnji deo vrta. Lepetom krila probudio je vetar i uzburkao krošnje. Pod vrtlogom belih i crvenih latica zastrašujuća zver postala je čovek.

Sluga je dotrčao bez daha, noseći odoru i opanke. Tiho se izvinio zbog kašnjenja.

„Koje traćenje dobre tkanine”, uzdahnu Ilirios, navlačeći tuniku preko glave. Dopirala je do kolena, plava, s belim geometrijskim ukrasima. Ako se bude preobražavao na prijemu, od kraljičinog novog modnog krika ostaće nagorele krpice.

Prestona dvorana zauzimala je istočno krilo, i bila dovoljno visoka da se jedan zmaj protegne raširenih krila. Mermerni

pod bio je stilizovana mapa ilirskih teritorija. Kameni zidovi oslikani prizorima ilirske istorije, malobrojni potporni stubovi okruženi predstavama sunca i zmija. Presto na podijumu – svega tri stepenika, ali sasvim dovoljno da kraljica može da gleda članove delegacija sa visine. Ilirios se u sebi složio s izborom mesta za prijem – neke narode je stalno trebalo podsećati da nisu jedini civilizovani.

Zastao je kraj ulaznih stubova, ocenjujući situaciju.

Rimska delegacija, na čelu sa Klimporusom, ratnikom sa Ise, i Kornukaniusom, rođenim rimljaninom. S njima dvojicom se sukobio prošle godine kad su napali Delfe. Pobedio bi da se Apolon nije umešao sa svojim prljavim trikovima s kugom. Naizmenično su oko sebe slali sumnjičave i preteće poglede. Jeste, bili su u miru, ali dokle?

Ilirios je voleo da kasni. Tako je mogao da ostavi dojam moći dok se poput mačke kretao preko pola dvorane da bi se pridružio savetnicima oko prestola, bez opasnosti da neko počne da ga predstavlja, zazivajući titule od početka vremena.

Gospodar nebeskih visina Ilirios, zaštitnik domova, prao-tac Ilirijskog carstva, miljenik bogova, sin Kadma i Harmonije, unuk Afrodite i Aresa. Suvereni zapovednik Dracenske armade.

Sve oči pod kamenim svodom na trenutak su pratile samo njega. Nakezio se sa svog mesta, iza desnog rukohvata prestola, znajući vrlo dobro šta svi oni vide. Iliri su bili visoki ljudi, a on ih je i u ljudskom obličju nadmašivao. Siva boja njegove kože prelivala se u plavu na jagodicama, ključnim kostima, prevojima mišića i pramenovima duge kose. Azurni zmaj, tako su ga zvali. Među tamnoputim Ilirima kuštrave tamne kose, štrčao je poput – pa, Boga.

„Šta kažu, zašto su ovde?“, šapatom upita Ptolemaja.

Ptolemaj sleže ramenima. „Rekli su da dolaze u miru.“

„Rimljani nikad ne dolaze u miru“, reče.

Rimljani su prilazili odsečnim vojničkim korakom. Falili su im oklopi i kratki mačevi pa da krenu u juriš. Protiv Ptolemaja,

Grabosa od Gabrijea, Demetrija sa Farosa i Gentija iz Skodra, u pomodnim tunikama veselih boja, bili bi kao kosci među cvećem, s Teutom na čelu nalik procvaloj ruži. U crvenoj halji, rubova ukrašenih kotačima sunca, barskim pticama, konjima i zmijama, na rukama bakarne narukvica, oko vrata amajlija – Iliriosova krljušt što se na suncu presijavala u svim nijansama plave. Verovala je, ako dune u nju triput, protrlja je među dlanovima i šapne njegovo ime, da će on doći. Objasnio joj je da to tako ne ide i da pločicu krljušti može da protrlja tamo gde sunce ne sija, ali ona je insistirala. Krajnje tvrdoglavo stvorenje.

Nakon kratkog diplomatskog uvoda, Klimporus reče: „Kraljice, imamo pritužbe na ilirski pomorski saobraćaj na Hadrijanovom moru.”

„Kakve pritužbe Rimsko carstvo može imati na naš pomorski saobraćaj?”, upita kraljica.

„Vaši gusari pljačkaju naše trgovce i putnike! Nijedan pošten pomorac nije bezbedan na palubi.”

„Na ilirskom platnom spisku ne nalaze se gusari”, kraljica ga hladno odmeri. „Pod ilirskom zastavom plove naši trgovci i oružane snage. Predlažem da preformulišeš svoju izjavu.”

„Pričaju ilirski i naoružani su. Sami sklopite izjavu kako vam se sviđa”, reče Kornukanius.

„Hoćeš da kažeš da je ilirska oružana flota prekršila uslove mira? Da su se odmetnuli u gusare? Bez mog znanja a zarad par rimskih tričarija?”

„Ne zalazim u njihove motive”, ljutito će Klimporus. „Naredite im da prestanu, dok nije došlo do otvorenog rata.”

„Naređuješ mi, u mojoj kući?” Teutine senzualne usne stisnuše se u liniju. „Trebalo da vas prikladno kaznim zbog kršenja diplomatskog protokola.”

„Mi odgovaramo samo Cezaru i Rimskom carstvu.” Kornukanius se isprsi.

„Vratite se onda Cezaru i tražite gusare u svojim redovima.” Kraljica ih otpusti odsečnim pokretom ruke. „Vaše lažne

optužbe ovde nemaju vrednost. Rimsko carstvo nema ništa što bismo mi poželeli.”

Klimporus je imao dovoljno obraza da pri zadnjoj Teutinoj izjavi prostreli pogledom Iliriosa. Iliriosove azurne oči zlatnih zenica uzvratile su bez treptaja.

Ilirska oružana flota, pomorska, vazдушna i kopnena, bezbedno skrivena u unutrašnjosti, pregazila bi rimljane u njihovom arogantnom malom carstvu za jedan dan, da nije prevrtljivog Apolona i njegovog petljanja sa biološkim oružjem na Delfijskom institutu. Ilirios će večito žaliti što ni Medaur ni Silvana nisu zainteresovani za genetski inženjering i virusologiju. Koji bedak da baš njima zapadnu miroljubivi bogovi skloni medicini. Medaur, vrhunski veterinar, opsednut je konjima. Silvana se osamila u šumi sa svojom ljubavnicom Dijanom, izučavajući farmakoterapiju. Veliku majku Anu viđali su samo pri porođajima. Nikakva korist od njih u ratu.

Rimljani su izmarširali, obećavajući krvavu odmazdu. Ilirios ih je pratio pogledom, ne propuštajući da uoči njihov bes i osujećenost. Ako su njegovi ljudi išta dobri, njihove letelice do sada su bile ozvučene. Dalmatina i Ulcin ne bi imali problema da ih presretnu. Ako nagovore Albana, onu ljigavu zmiju što nije izlazio iz vode otkad se okotio, da im pomogne, niko živ ne bi smeo da pretekne.

Kroz široke ulazne dveri lepo su se videle letelice. Rimljani oko njih su snažno gestikulirali, ukrcavali se i odlazili. Pretvarali su se da ne vide vrh Dracenske kule kako para nebesa. Prizor pet zmajeva nasadenih na krovu poput disproporcionalnih grotesknh gargojla mora da je vređao njihove osetljive oči.

Jebeš diplomatiju, pomisli Ilirios.

Prišao je kraljici, poverljivo se nagnuvši nad njeno uvo. Istrenirani, savetnici se izmakoše.

„Teuta, moram da idem. Nevolje na severu. Moji će pripaziti na ove budale, tako da ne brineš. Više nam neće praviti probleme.”

Nemo je klimnula.

„Kakve nevolje na severu?“, upitala je šapatom.

„Ne znam. Još.“ Mračno se osmehnuo.

Ovog puta se transformisao u dvorani i izleteo kroz glavne dveri, izazvavši paniku među rimljanima kad se jedna letelica odvojila sa zemlje i okrenula oko svoje ose. Poleteo je pored kule, a zmajevi koje je njegov otac poslao odraziše se za njim.

Prateći telepatske navode pramajke Harmonije, leteli su na sever. Sreli su je u zraku, a potom sleteli na poljanu ispred čopora neuobičajno velikih vukova. Ovi zarezāše, njuški i tela premazanih šarama plave boje.

Ilirios se preobrazio u čoveka, a sa njegove leve i desne strane Autarije i Japod učiniše isto. Autarijevo sivilo prelazilo je u crnu boju, dok je Japod od svih najviše sličio Harmoniji, srebrni i beo. Dosara je raširila grimizna krila i ostala u obličju zmaja. Svaki njen zglob bio je prekriven šiljcima i kao da je izazivala vukove da ih napadnu. Smaragdna Parto bila je spremna da bljuje vatru. Jasa boje sunca, Japodov sin, palacao je otrovnim jezikom. Harmonija, bela i elegantna, štitila im je odstupnicu iz vazduha.

Dali su sve od sebe da trinaest vukova shvati da nemaju šanse.

Tri među njima iskoračiše. Udovi im se izobličiše, prelomiše i sastaviše, krzno otpade, vučji urlik preobrazi se u ljudsko zavijanje. Tri mišićava čoveka dahtala su od bola, klečeći u travi, i pokušavala da dođu sebi.

„O, nebesa!“ Ilirios se nasmeja. „Tako bolna transformacija uopšte nije praktična. Ko je petljao sa vašim genima? Nema veze, nije bitno. Trenutno ste na tlu Ilirskog carstva, optuženi za napad na Ardijejsko pleme, i ja želim da odgovarate.“

„Za šta?“, zarezā jedan. „Otkad je zločin pustiti nekoga da spava?“

„Nije trebalo da nam pojedu hranu“, zarezā drugi. „Nauči svoje ljude manirima.“

„I ko ste vi uopšte?” ratoborno ispljunu treći.

„Mi smo Dracenska armada.”

„Šta je to?” prvi upita drugog ispod glasa.

„Zmajevi.”

„A šta su to zmajevi?” tiho će treći.

„Šta znam, izgledaju kao prerasle zmijske s krilima.” Drugi slegnu ramenima.

Uspeli su da ustanu. Žutim vučjim očima streljali su zmajeve.

„A šta ste vi?” Ilirios im nije ostao dužan. „Gomila glodavaca?”

„Mi smo, ti prerasli gmazu, Skordisci. Elitna jedinica vukodlaka. Keltski komandosi.”

Na pomen titula, čitava jedinica kao da dublje udahnu i ispravi se.

Ilirios se osmehnu.

„Šta od toga želiš da vam napišemo na grobu?”

„Kad Valkire dođu po nas za mnogo godina, reci im da smo srušili Delfe.” Treći podrugljivo pljunu.

Ilirios ništa ne reče.

„Jedini Skordisci za koje ja znam”, ubaci se Autarije, streljajući ih kao noć crnim očima, „potomci su mog sina Panona. I to nisu Kelti.”

Panon, izrod koji nikad nije uspeo da se transformiše, i o kom nikad nisu govorili. Njegov narod nikad nije pripadao Ilirima.

„S majčine strane jesu.” Prvi ga otrovno pogleda.

Drugi je utišavao režanje vukova.

„Tebi treba da zahvalimo na genima transformacije, deda?” Treći se iskezi, pokazujući oštre zube.

Ilirios pljesnu rukama.

„Zahvalite meni, ja sam ga napravio. Ima li vas još?”

Prvi se grleno nasmeja. „Ovo što vidiš su izviđači. Iza nas ide prethodnica, a posle njih čitavo pleme.”

„Divno! Hajde onda da iskoristimo porodično okupljanje i uradimo nešto sa Delfima.” Iliriosov osmeh ličio je na njihove, vučje.

Svetlana Čabarkapa

JA - TEUTA

*P*ogledaj moj profil – pravi ilirski“, reče Teuta, „dugi nos, lice ovalno, blago pljosnato, oči velike.“

Ja vidim vrijeme i znam da istina o meni neće putovati kroz njega cijela. Crnokosa sam i nemam nijednu sjenku na licu. Vid mi je kao u orla, volim visinu i nebo. More me privlači, odlično plivam. Ni najснаžniji ratnici nijesu brži i izdržljiviji od mene. Kad plivam ili sječem mačem. Svejedno.

Vrijeme i ljudi će se mučiti sa mnom. Neki će htjeti da me smjeste u prostore neba, neki u dubinu zemlje. Tražiće moje blago, povezivaće me s morima i vodama. Reći će da sam se zavadila s vilama iz gore. Neki će namjerno lagati da bi me „odvukli“ dalje od Risiniuma, mjesta gdje stolujem. Tražiće me u vodama Jonskoga mora. A ja neću otići nikud gdje me traže.

Ljepota me učinila kraljicom. (Kralj ilirski se zaljubio u mene.) To nije teško postati. Teško je ostati na prijestolu i sama vladati. U tijelu mi je snaga lava, u pokretima okretnost pume, u udarcu bljesak munje.

„Imaćeš ljepotu i moć, oko tebe će sijati svjetlost kud god se budeš kretala, neodoljivom silom privlačićeš muškarce, ali ne možeš imati sve... Moraćeš sama da pronađeš mudrost. Bez nje ništa neće vrijedjeti.“, kazala joj je majka.

Otac je vadio mreže iz mora, a ona i majka pomagale su mu i ulovljenu ribu uzimale iz mreža i nosile kući. Uz ribu, u mreži je bilo morskoga rastinja, morskih trava i algi koje je majka sušila na suncu i miješala s livadskim cvijećem. Spravljala je s

maslinovim uljem razne meleme, pravila čajeve. Liječila je bolesne. Vidala je i lijepom riječju; bila je blaga. Majka od nje nije tražila da miruje i ćuti dok spravlja ljekarije, ali djevojčica je to radila spontano osjećajući važnost majčinog posla.

Kad joj se jednog dana kosa zaplete u tek izvađenu mrežu i majka i otac je jedva raspleli, svi su znali da će je sudbina odvesti na more, daleko od njih. Sjutradan su ilirski brodovi uplovili do obala njihovog sela i ona je bila spremna. S najvećeg i najljepšeg broda sišao je visoki ratnik; oči su mu sijavale ispod štita. I pogled mu pade, između okupljenih ostvrljana koji su ga pozdravljali naklonom, pravo na Teutu.

Danima je plovila morima s njim. Agron je htio da joj pokaže svoju moć, svoje zemlje, dvorove.

„Jedino ovdje hoću da živim“, rekla je kad su uplovili u mali zaliv Jadranskoga mora.

Sagradili su palatu pri brdu; da sa terasa gleda na narandže, palme i talase. Da je s leđa niko ne može napasti, jer je štite planine; i da se niko ni morem primaći ne može, a da ga ne vidi.

Nije ga začarala, kako su šaptale iza leđa ljubomorne sluškinje na dvoru i ratnici na brodovima kojima je ratovala uz muža i osvajala grčke i rimske kolonije i ostrva. Najljepše dragulje i nakit stavljao joj je oko vrata, a ona ga je skidala i spuštala u drveni sanduk s teškom gvozdenom bravom. Nosila je sablju dok se ratuje, a uz nju ne ide nakit.

U jedan veliki pohod otišao je sam; ona je ostala da draguljima ukrasi njihovu ložnicu. Dovala je najbolje majstore koji su danima od plavih dragulja u mozaiku po svodu i zidovima pravili sliku morske plaveti. Htjela je da joj more stalno ispunjava oči. Kralj se vraćao s čudesnim akvamarinima srećan što takve nikad nije vidjela.

Kad nije bila ratnica, bila je žena. U svjetlosti. U krasoti. Takva će izaći iz kočije i dočekati ga na žalu čim stigne s moćnim brodovima i plijenom.

Umjesto toga njegove i njene oči ugledaše izdaju i smrt. Muževa krv poprska je po licu i rukama koje diže nebu i traži osvetu. Plamen očaja je obuhvati svu iznutra i učini joj se da će je sagorjeti u trenu. Ratnici i sluge oko nje vidješe kako se uzdiže u treperavoj svjetlosti iznad njih i morem se prolomi stravičan vrisak. Kao najjača grmljavina. Onda sve prestade. Teuta ležaše obeznanjena, obnevidela, kao mrtva, pored ubijenoga muža.

Nije je moglo utješiti to što kad otvori oči ugleda plavi svod od dragulja, ni more što bijaše mirno, premirno toga jutra.

„Što s ovim bijesom, s ovom mukom?“, mislila je.

Sjeti se majčinih riječi da će sve imati, ali da mudrost mora da traži jer bez nje ništa ne vrijedi. Oko nje je svakoga dana raslo divljenje, strah i poštovanje.

„Jeste čudesnica“, govorilo se tiho, ali ona to nije primjećivala.

Ubrzo su se svi uvjerali da ima snagu da vlada kao muškarac. Ilirski brodovi vraćali su se iz ratnih pohoda pobjednički, s mnoštvom blaga i roblja. Ona se okružila ćutanjem. Čas ratnica koja siječe sabljom, čas kraljica koju dvore. Moć je rasla, srce se kamenilo.

Govorili su da kroz moju ložnicu prolaze vojskovođe prije svakog odlaska u ratne pohode. Govorili su koješta, a ja sam to znala i bez doušnika. Umjela sam da pročitam što misle i osjećaju. Bilo mi je svejedno.

Svakoga jutra u svitanje poče da odlazi na malo, uvučeno i skrito žalo ispod dvora. Obučena u bijelu dugu svilenu tkaninu i plašt boje zlata. Dvije sluškinje ostajale su da nepomično sjede na obali pored kraljičinih haljina dok ona divlje i snažno pliva ka hridinama. Nijesu mogle da vide jasno, ali činilo im se da najednom nestaje pa se opet vraća u more.

Unutar hridi sreća sam plemenitog starca, mogao je biti čovjek, ali i bog. Nisam ga ništa pitala. Sam mi se obratio i rekao da je mojoj majci pomagao da vidi ljude. I da zna što tražim. Postao je zaštitnik moje prijestonice zato što sam ja kraljica. Medaurus, moćni bog ilirski.

„Nikad ne gledaj u Sunce pravo. (Ima veći sjaj od tebe.) Ne gledaj nikako. Samo se na njemu grij i uživaj.“

Ova mudrost bila je jednostavna. Mislila je o tome dok su joj sluškinje navlačile haljinu i ogrtač. Svako jutro iznova.

„Znači li to da ću oslijepiti?!“

„Možda i oslijepiš. Neće to biti obično sljepilo.“, prisjećala se njegovih riječi.

„Nego kakvo?“

„Sama ćeš iskusiti. Ima ono ime.“

„Doći će porazi i smrti i ti ćeš imati snagu za to. Samo ne gledaj pravo u Sunce.“

Kad su stigle vijesti o prvom porazu na moru u bici s rimskom flotom, gorko se nasmijala. U sljedećoj bici zarobila je rimske brodove i zapovjednika najveće ratne lađe. Smrknut i opasan ratnik. U njegovim očima nema odraza neba, ni mora, ničega. Poklonio se do crne zemlje. Ne iz straha.

Ubrzo će Rimljani poslati nekog da pregovara, da povraće izgubljeno. Teutin dvor dočekao ga je u tišini i raskoši. U sjajnom oklopu imperatorov izaslanik, dux, otmjeni Rimljanin, stade pred kraljicu, malo se nakloni ne podigavši oči. Kraljica neće dugo da pregovara. Vratit će što je zarobila samo neka više ne ulaze u njene vode i teritorije. Rimljaninova riječ potvrde dogovora ne zazvuča ni preglasno ni čvrsto, ali mu se oči sastale s Teutinim. Ona ustuknu.

Nikad takav pogled nije ni vidjela, ni opisala. Nije bilo moguće. U njega je stalo Sunce.

Od ukrštenih pogleda puklo je stravično u dubini zemlje ispod dvora. Zatreslo se, ljudi su vrištali i u strahu poplegli po podu. Zahučala su nebesa. Teuta ostade na tronu ne pomjerivši se, kao ni Rimljanin. Znala je kako se zove sljepilo o kome joj je govorio starac u hridinama.

Sjutradan je na izvorima voda bila slana. Nije se mogla piti. Teuta nije mogla zaspati. Rimljanin je otišao. Ljudi su molili kraljicu da podigne ruke k nebu i traži milost, da učini nešto, ali ona je znala da je prekasno. Nije dosegla mudrost, izmakla joj je.

U zoru je otišla na žalost i otplivala. Pored haljine i ogrtača ostavila je zapis:

„Nisam nigdje gdje me traže. Ja kroz vrijeme samo prolazim.“

„Pogledaj moj profil – pravi ilirski“. „Dugi nos, lice ovalno, blago pljosnato, oči velike. Nimalo nisam nalik onoj antičkoj statui koja me navodno predstavlja. Vidjeh je juče sasvim slučajno, na internetu“, reče Teuta drugarici koja se nasmija.

TORBA SA SIROM I DŽEMPEROM

*A*mo, ajmo, moramo požuriti. Da ne ode. Kamo bako? Ko da ne ode?

- Tamo u Lisijevo, Krilati će te povesti, usput mu je, ide iz Tumbe do Duklje. Dogovorili smo, kad sunce izađe da smo tamo, inače ode on.

- Krilati?!

- Usput ću ti pričati, samo još ovu kesu da ponesem.

Blagoš mene, blagoš mene, narasla si, sad ćeš me ti zamijeniti. Stavi ovaj sir u torbu, Medaur kaže da mu je bolji od čuvenog dokleatskog. Gdje sam stala?

- Krilati?! Medaur?! Kakav sir?!

- Da, Krilati Genije, on ti je, pa, nešto kao porodični prijatelj. Al taj ti nikad nema vremena, poteci vamo, poteci tamo, više dahće i puše od te žurbe nego što priča. I red bi bio da je došao u Poda po tebe no nešto su ga leđa uhvatila i nije više ni on ko nekad za to jurcanje povazdan. Nema veze, začas smo mi, eno, Berane su iza onog prijevoja. Znoji se Krilati u potocima i pljučka kad uzdiše pa sjedi malo podalje al' pazit će tebe ko oko u glavi. Nema pouzdanije pratnje ni čuvara. Trebala sam ti prije ispričati, vijek proleti.

Prije mene išla je moja baba, i njena baba i babine babe baba, i tako otkako je svijeta. Unuka postane Ninumta kad nauči zanat od bake. Dobro, dobro, lako ćeš ti to, samo slušaj.

- Čekaj da zapišem, nimutn..., kako si rekla?

- Ma, kakvo zapisivanje u to, telefon, šta već, nego pamti, možeš to, požurimo.

Zmija, naša čuvarica, nekoć je Iliriosu dala snagu i moć slave. Jaki vole da se zna koga su sve pobijedili, da se pjeva o njima

i slavi snaga muška. A, bogami, i pobijedeni, manje se osramote ako ih je satro neki moćan pa mu i oni, kad već ne mogu o glavi, onda o slavi rade, te mu je svojom pričom veličaju.

Njegovoj sestri, Aproni, zmija lijek je dala da iscjeljuje ljude njime. I uz to moć zatajnosti. Vidiš, ti moćni i jaki boje se biti bolesni, slabi, ranjivi. Još više se boje da se sazna da su bolesni, slabi, ranjivi, kenjkavi, mlitavi. I kad ozdrave, najbolje bi neka-ko bilo da se to zaboravi ko da nikad i nije bilo i zato oni koji ih izliječiše najbolje da šute i da im se sklone od očiju da ne bi bilo da ni njih više ne bude. Zato ti je moć da te ne vide i ne zapamte veća od moći da te svi vide i pamte. Liječiti moraš i zle i naopake i glupe i mrke isto ko i ovu dobrodušnu čeljad. Možeš im zacijeliti čir i namjestit' slomljenu ruku, ali protiv zla lijeka nema. Čovjek pukne, iz nemara svoga ili tuđeg, gluposti, lijenosti, prevelike hrabrosti, naivnosti, ili tek tako, sudbina, slučajnost. I čuješ krckanje i škripu slomljenog duha čovjeka kad te pogleda i vidiš titranje straha u dodiru i osjeća se onaj miris raspadnutih dijelova prepuklog srca. Slomljeni čovjek i dalje ostaje čovjek, dijelovi su mu i dalje ljudski. Nečovjek pukne iz nemara svoga ili tuđeg, gluposti, lijenosti, prevelike hrabrosti, naivnosti, ili tek tako, sudbina, slučajnost. Iz slomljenog nečovjeka smrde na mržnju raspadnuti dijelovi neljudskosti.

E, kad smo kod guja, taj zmijski lijek bio je ninum, otrov ako ne znaš s njim. I tako Iliriosova sestra postade prva Ninumta, tvoja čukunčukun....baba.

A sad ideš s Krilatim do Medaura, tamo kod Podgorice. On je naš zaštitnik i mora te upoznati. Odsad ćeš ga ti posjećivati umjesto mene. Što god ti ikad zatreba, ako si u nedoumici, ako te bude strah, javi mu se. Znaš, kad mene ne bude.

- Bako! Ne volim misliti o tome.

- Niko ne voli, ali ono vrijeme 'kad me ne bude' potpuno je različito od onoga vremena 'kad me nikad nije ni bilo'. Kad dođe vrijeme da nekog ne bude iza njega ostaje praznina. Teško

je to, zjapi, zuri, zapinješ za tu rupu svaki put kad prolaziš tim dijelom sebe, zaboli, tuguješ. Ali to je i mjesto koje ti je dano da pospremiš u njega sjećanja, s vremenom postane korisno i drago mjesto koje posjećuješ da te ohrabri a ne da te uplaši. Ostaje praznina u ljudima koji nisu prazni da bi se ispunila riječima, slikama, mirisima, cvrkutom, klokotom. S druge strane, vrijeme 'kad me nikad nije ni bilo' ne ostavlja prazninu. Nestanak praznih ljudi ostavlja ogrebotinu, očešu se o nas svojom bahatošću, grubošću i nestanu ne ostavivši mjesto u nama za povratak. A imaš i isprazne ljude koji su toliko dupkom puni sebe da ne ostavljaju mjesta za druge, u njima ne nastaju praznine nakon odlaska drugih, oni se ne mogu ispuniti ničim, ne ulaze pjesme u njih. Njihova tuga je gnjila i nekorisna. Ni moji melemi tu ne pomažu. Priče su tumuli duše za one kojih jednom više neće biti, najviše za nas same koji nećemo ni koliko sutra više biti.

I zato, rekoh, javi se Medauru, on ima divnu osobinu, kad i ne razumije o čemu govoriš zna zašto to govoriš i sluša to zašto, a ne ono nevažno što. A onda je do tebe da čuješ sebe i dokučiš o čemu si prešutjela. Malo je senilan i nagluv pa glasnije govori jer će se inače praviti da te čuje, stid ga priznati. Pogotovo za prvi put dok te ne upozna bolje. Nešto ima problema i sa zubima, izandali se i oni, dobro da smo taj sir ponijeli, stavit će u poparu, tako i hljeb omekša. Pred tebe će iznijeti i pečene ovčetine i suhe stelje, slobodno se počasti ako ti bude pasalo, možeš i ponijeti sviđi li ti se. Njemu ostane previše, narod donosi a on uglavnom jede kačamak s mlijekom.

Nego, kad sam već spomenula meleme. Evo ti ovaj smotuljak pa to daj Vendu. Bio je najveći kopač u Kominama. I nos je imao, osjetio bi rudu ma koliko duboko zakopana u brdu bila, gdje bi on pijuk zabio žila se otvarala. Dok nije potrefio u žilu kucavicu stijene. Šiknule krhotine iz rane brda, odvalila se utroba zemlje i pala na njega. Nastala je velika jama, otad

se zove Šuplja stijena. A Vendo se izvukao, spasio ga Medaur, ali više nije bio za rudnike, teško se probijati s jednom rukom iako je ta njegova jedna jača od deset rudarskih i sto fićfirićkih. Uzeo ga onda Medaur sebi, k'o portira, domara, majstora, prijatelja, tako ti njih dvojica sami žive u gradini. Imaju ti zajedno, brat bratu, skoro pet hiljada godina pa im nešto više i nije do velikog društva i sijela. A ni do žena. Nekad su obojica bili na glasu, onako naočiti, duhoviti, velikodušni, svašta znali i vidjeli u dugom životu, voljeli su žene a i one bogme njih. Ma, ni sad im ne bi bilo mrsko malo ženskog društva, smijeha, vrcavosti, da im zagrije sobu samo svojim dišanjem i unese proljeće izvana uzbibavši zrak hodom. Samo strah ih da ne požele više, da se ne obrukaju, da ih ne ismiju, baš im još to sad fali. Nije im ni do zvocanja, to malo što pojedu znaju i sami turiti, a i košulju oprati mogu, ako baš zatreba. Radili su oni i teže stvari. Ne boj se, pitomi su i pristojni, malo čangrizavi, s dosta predrasuda ali bez zlobe. I još uvijek radoznali, plahi, malo prgavi, ko djeca, svidjet će ti se.

Od prijašnjeg teškog rada, a sad od godina i sjedenja, ima Vendo probleme sa šuljevima pa sam ubrala nevena i hajdučke trave i umijesila sa smrekinom smolom, to mu najbolje pomaže. Kad se vratiš sve ću ti trave pokazati. Imam još toliko vremena. Samo mu daj i reci poslala ti baba, ništa ne spominji, on ti je ubibože stidljiv. Dat će ti za mene vrećicu s olovom. Još uvijek ima poznanike gore u Pljevljima koji mu nabavljaju iz rudnika, pa mi to donesi.

- Što će ti olovo, ideš pecati na Lim? Zezam se, stvarno, za što ti treba?

- Za salijevat stravu. Nekad ti nije bilo praškova ni bolnica ko sad. Ni moje trave ni melemi ne zacjeljuju sve rane. U vrijeme kad je još Medaur bio mlad dosjetili su se kako da liječe onim što liječi samo zato što su ljudi uvjereni da ih to liječi. Ima sijaset vrsta, načina, imena i svi rade isto. Rade jer misliš da

rade. Nije ni lako misliti, ljude moraš natjerati da misle, zamara ih to, treba to vježbati. Medaur je znao misliti i nije se bojao isprobavati. Uostalom, on je ipak bog pa ako i zabrlja, već će se to nekako opravdati i zataškati. Bit će da i bogovi imaju kakav svoj sindikat, komoru. Ninumta je uvijek sama kriva za sve što napravi.

Jož, sad te uplaših. Ne brini, to je ustvari i dobro kad sam rješavaš vlastite greške, naučiš što znaš a što ne znaš. E, kad to znaš onda puno više vrijedi sve što znaš i manje je opasno ono što ne znaš.

Elem, salijevanje strave je smišljeno ovdje kod nas, a onda su naši ljudi koji su služili po kojekakvim rimskim vojskama tu vještinu prenijeli sve do Perzije. A gdje i kad je veća strava nego u ratovima? A gdje je strava tu ljudi pucaju, ne samo jedni po drugima, tu pucaju u sebi, tu su oni slomljeni ljudi o kojima sam ti pričala. Ratovi su i u miru, razarajući i još strašniji kad te zasiječe netko blizak, mislio si da je netko tvoj, ali nije, netko tvoj je samo onaj koji te nikad neće sasjeći, zapamti. Tu su raspadnute krhotine koje se traže, dozivaju, skupe i sastave na trenutak do sljedećeg šušnja, naznake boli, prikaze gladi, očaja gubitka, straha od noći. I ne mogu takvi raspuknuti pobjeći od straha, od boli, od duhova koji ih proganjaju, noge su im olovne, nepomične, nepokretne, vuku ih u zemlju umjesto da ih potjeraju po zemlji. I ne mogu slomljeni braniti se glasom riječima razgovijetnima, olovo im je u plućima, stišće ih, ne mogu disati, čuju vlastite vriske koje ne žele reći. Ne mogu skršeni misliti, samo zure preneraženo, sivi mozak zatrovalo je sivilo olova. I još te muvaju pod rebra i viču, ajde, podigni glavu, ah, dobro, sam si kriv kad nećeš. Kako će podići glavu i ispraviti kičmu slomljeni olovni čovjek? Shvaćaš, tako se ljudi osjećaju. Zato je zgodno bilo izabrati olovo za ritual. Mogu ti jednom pokazati, ali neće ti to trebati, ima sad raznih doktora za olovne ljude nek se bave tim, naporno je, iscrpljujuće, moraš uz to puno, puno pričati i nekako nagutaš se previše tog olova

koje izlazi iz ljudskih duša. I čudno te ljudi gledaju, istovremeno te i trebaju i zaziru od tebe. Ono, nije loše kad imaju malo strahopoštovanja ali ima daleko ljepših stvari. Ovo s čajevima, uljima, kremama puno je zgodnije.

Evo, stigismo. Krilati, čuvaj mi unuku, javila sam u Dokleu da vas dočekaju. Nišure, ljubi te baba, čekam te navečer ovdje. Imaš onaj topliji džemper u torbi, u tom kamenju je pro hladno ti si navikla na centralno? Dobro, dobro. Pozdravi sve tamo, reci da ćeš drugi put možda dulje ostati, ali sad samo na kratko da ih vidiš.

- Bako šta mi napriča? Ej, ne idem ja nigdje. Bako, vrati se! Bako, neću, ne ostavljaj me! Bojim se, neću! Ne idi, NEĆU, NEEEE...

- Nišo! Srčeko! Ružno si sanjala. Ne brini, držim te za ruku. Nedjelja je, ne idem ni na posao danas. Ne boj se, tu sam, privij se uz mene.

- Uf, koji san! Nije ružan. Sanjala sam baku, godinama mi nedostaje, svako toliko bih je željela nešto priupitati što sam zaboravila pitati kad sam mogla. Tad nisam znala da ću trebati znati pa nisam znala ni da trebam pitati. Nije važno, sve je u redu. Zagrli me jako Medo moj Ljubilica. To se samo ispunjavaju neke praznine u meni.

- Opa, znači, tu smo. Nemoj da ti ja počnem nešto ispunj... pusa, pusa, volim te, da, da, zauvijek, naravno, oduvijek, aha, najviše, jasno, još od Ilira...

Čekaj malo, kakvih sad Ilira?

Goran Ćurčić

SRCE PLANINE

AGRON

Sunčev zrak klizio je preko njenog lica, niz vrat do zlatne Sogrlice sačinjene od upletenih zmija. Njen predak Kadmo dobio je na poklon od kovača Hefesta kada je ubio zmaja. Ona je bila poslednji izdanak zmajubice, osnivača Ilirije. Još uvek je spavala. Posmatrao je njene rumene obraze, pune usne i dugu crnu kosu. Milovao je njene obline te noći prvi put. Bila je tako različita od njegove prve žene.

Nežna Tritaeta, sećao se, krhka poput latice cveta kojeg je ubrao tek što je procvetao. Poslušna u svemu, pa i u postelji. Podarila mu je sina koji će naslediti njegovo kraljevstvo... Ova noć je bila drugačija. Činilo mu se da ga je obuzela bura koja ga je čitave noći bacala iz jednog u drugi vrtlog strasti. Nikada ranije ni sa jednom ženom tako nešto okusio. Dopala mu se. Jedra, snažna, odlučna. Znala je i na talasima i u postelji šta želi. Bila je to njegova prva bračna noć sa Teutom.

Planine su njegove - sve do severa i visokih trava Panonije nije bilo moćnijeg vladara od njega. Ali more... Sa mora je pretila najveća opasnost. Rim je želeo njegove zemlje. Između njih prostiralo se plavetnilo, kojim su vladali gospodari lađa. Surovi i oholi gusari nisu priznavali kopnene kraljeve. Nemilosrdno su pljačkali svakoga koga bi zatekli na talasima: od pukih ribarskih čamaca do raskošnih trgovačkih galija. Morao ih je nekako pridobiti, savez sa njima značio bi zaštitu od rimljana. Odlučio je da se oženi njome - ženom koju su svi gospodari lađa poštovali. Kao Kadmov potomak, ona je po tradiciji predsedavala gusarskim skupštinama i delila pravdu u

zavađama među piratima. Odrasla na talasima i sama je upravljala lađom i mornarima. Koža joj je imala ukus mora, a oči plavetnilo pučine.

Budila se. Protegla ruke iznad kreveta. Pogledala ga krupnim očima. Osmehnula se. Opčinila ga je. Spustio je poljubac na njene usne i još jednom zaplovio njenim morem.

PINEJ

Dečak se nemirno vrteo po krevetu. Čitav dvor je odzvanjao muzikom. Biće to dan koji će Pinej pamtiti celog života. Svi su očekivali da se otac vrati iz velike pobede. Grad je slavio. Još uvek malen da shvati šta se dešava, nedostajala mu je majka. Od kad se otac razveo, Triteutu više nije video. Bivša kraljica se sklonila u stari dvor na jezeru obećavši da se neće mešati u sreću nove vladarke. Dečak je ostao uz oca i pomajku. Tog jutra se igrao omiljenim drvenim konjićem kada su sluge došle da ga presvuku u kraljevske crvene odore. Kada je bio spreman doveli su ga u veliku dvoranu gde ga je čekala kraljica.

Teuta je blistala u plavoj haljini sa cvetnim vezom. Zlatni đerdani krasili su joj grudi, a biseri kosu. Isprepletene zmije na njenom vratu iskrile su sjajem na jutarnjem suncu. Poljubila je dečaka iskreno. Poslušno i umiljato dete, lako ga je bilo zavoleti. Uхватivši ga za ruku krenuli su ka dokovima. Čitav grad je izašao da pozdravi pobednika. Dok su koračali ka obali Pineja i Teutu, narod je zasipao cvećem uzvikujući njihova imena. Garda kraljevih planinskih izvidnika već je bila postavljena uz dok. Trubaduri su svirali vesele pesme, dok su se jedra kraljeve lađe približavale obali.

Kada su konačno mornari privezali brodove za dok oglašise se veliki ratni bubnjevi. Trube su svirale na zidinama, dok je mostić sa broda postavljen ka obali. Prvi je zakoračio on - gospodar, kralj, pobednik Agron. Lupio je jako nogom o most.

Pogledao je doček na obali, a zatim zakoračio i drugom nogom. Da li od talasa ili previše vina, na tren, kralj je izgubio ravnotežu. Svima se učinilo da će pasti u more. Dečak snažno steže pomajčinu ruku, a ona pomisli kako je to loš znak ali se suzdrža da ne uzdahne. Na tren kao da je sve stalo: činilo se da su i trubači na zidinama utihnuli, zloslutnici su već videli kralja u vodi. Agron povratu ravnotežu i kroz par odlučnih koraka bio je na obali. Prišao je sinu, zagrlio ga i visoko podigao iznad glave na opšte oduševljenje okupljenih. Spustivši dečaka zagrlio je kraljicu. Tiho je rekao:

„Nedostajala si mi“, poljubio je u obraz.

„Tvoja sam, moj pobjedniče“, odgovorila je odlučno smešeći se, uz blagi naklon.

Pomazio je Pineja po kosi, poveo ga za ruku, a slobodnom rukom pokazao slugama da mu prinesu mešinu sa vinom.

Kraljevska porodica, dvorani, plemenske starešine i gospodari lađa uputiše se na dvor gde ih je čekala pobjednička trpeza.

Sa brodova su sluge počele da iznose osvojeni plen. Po kraljevoj zapovesti nekoliko sanduka osvojenog blaga podeljeno je okupljenom narodu, a većina je odnešena u riznicu.

U trpezariji je bilo veselo. Kralj je bio najveseliji. Rumen od vina, glasno je pevao i nazdravljao prosipajući iz svog pehara. Dopustio je čak i sinčiću da popije čašu vina. Od buke, muzike i slatke rumene tečnosti Pineju se prispavalo, te ga sluge odvedoše u njegovu odaju. Muzika u trpezariji nije prestajala. Mada su neki od gostiju već otišli kućama, kralj nije prestajao da jede i pije. Posle svakog gutljaja vina, poljubio bi masnim usnama svoju kraljicu.

Dečak se nemirno vrteo po postelji. Odjednom muzika prestade. Pinej se podiže u krevetu. Čuo je vrisak i gomile kora kako trče po dvoru. Razaznao je Teutine povike:

„Dovedite vidare!!! Brzo, brzo dovedite vidare!!!“

Bilo je prekasno...

U dečakovu sobu ušla je kraljica. Umesto bisera u kosi, niz obraze su joj se slivale suze. Umesto zlatnih đerdana ogrnula je prsluk od crne čipke. Kleknula je pred Pineja, zagrlila ga. Jecajući prošaptala je:

„Kralju je pozlilo... Ugušio se...“

POLIBIJE

Svetlost se igrala bojama kroz vitraže prestone dvorane. Pinej je sedeo na kamenom prestolu uzdignutom sedam stepenika nad ostatkom dvora. Svaki stepenik predstavljao je po jedno pleme, koje se zareklo Agronu na vernost.

Kraj prestola stajala je Teuta, nežnim pokretima milovala je dečakovu gustu kosu. Sa leve strane prestonog uzvišenja stajalo je deset kopljanika kraljevske brdske garde, a sa desne sedeli su kraljevi savetnici i trojica najuglednijih gospodarada lađa. Stražari kraj vrata čekali su Teutino dopuštenje da otvore dveri i prime u vizitu rimsko poslanstvo. Kraljica je na sebi imala dugu haljinu boje porpura, sa otvorenim izrazom koji je krasila Hefestova ogrlica.

Konačno dala je dopuštenje laganim pokretom ruke da se velika vrata otvore. U dvoranu udoše trojica rimskih glasnika. Prišli su sredini dvorane i poklonili se dečaku na prestolu.

„Čast nam je i obaveza preneti vam pozdrave Senata, i poželeti dobro zdravlje mili gospodaru, Vama i Vašem narodu“, reče svetlokosi Polibije.

„Zahvaljujem vam dragi gosti“, odgovorio je dečak naučeni tekst uz ljubazni naklon glavom, dozvoljavajući im da se usprave.

Kraljica nežno spusti ruku na dečakovo rame.

„Gospodo, izvolite nam reći kojim ste dobrom prešli ovoliki put?“, upita Teuta, dajući poslanicima do znanja da će sa njom pregovarati.

„Moja gospo, došli smo u miru i sa molbom“, reče najstariji od trojice poslanika.

„Slušam Vas“, uljudno odgovori.

„Naše lađe nestaju. Gusari ih napadaju, pljačkaju i pale“, obratio se i najmađi član poslanstva suvog lica i oštrem brade.

„Kako Vam mi možemo pomoći?“, pitanjem odgovori Teuta.

„Senat traži od Vas da obuzdate pirate, moja gospo“, reče Polibije.

Kraljici se ovo nije dopalo. Pogledala je u pravcu veća, a zatim se spustila stepenicu niže ka poslanicima.

„Zašto od mene očekujete da utičem na pirate? Zar da trošim svoje ljude kako bi Vaši prevrtljivi trgovci bezbedno plovili? Ako želite da unajmite nekog od gospodara lađa da štiti vaše brodove, niste morali da dolazite na dvor i time zamarate kralja“, pogledala je u dečakovom pravcu dok je odgovarala.

„Gospodarice, znamo da svi gospodari lađa između naše dve zemlje slušaju Vas“, reče Polibije.

„Ja vam ih ne mogu ustupiti. Oni su svi slobodni da rade šta im je volja. Pogodite se sa njima. Ne uznemiravajte kralja sa tim.“

Načinila je još jedan korak ka poslanicima.

„Te, koje nazivate gospodarima lađa, oni pljačkaju naše galije!“, ishitreno reče Polibije.

„Je'l to Republika mene naziva zaštitnicom pirata i pljačkašem?!“, spustila se još jedan stepenik.

Polibije, hrabar i brzoplet, premoren od opasnog puta i razljućen čekanjem, ne razmišljajući šta će odgovoriti reče:

„Rim sprema flotu da pokori gusare. Znamo da oni tebe slušaju. Obuzdaj ih da ljudi ne ginu bez potrebe. Neka ne diraju rimske galije!“

„Gospodari brodova kraljevi su na svojim lađama. Oni su slobodan narod, koji ne sluša kopnene kraljeve.“

„Razmisli gospodaru, naša flota krenuće ka tvojim gradovima, a legije ka tvojim zemljama!“, dok je govorio Polibije iskoraci, ne gledajući Teutu obraćao se dečaku na prestolu.

„Ti to pretiš!“, viknula je Teuta.

„Ja samo prenosim poruku.“

„Misliš da zato što si glasnik Senata možeš da pretiš kralju u njegovom dvoru. Kriješ se iza obeležja pregovarača!“, sada je već grmela Teuta, koraknuvši još jedan stepenik niže ka posalniku.

„Barem se ne krijem iza prestola dečaka, čijeg si oca otrovala!“, prkosno odgovori Polibije, okrenuvši glavu i pogledavši je pravo u oči. Dvojica poslanika sa nevericom ustuknuše i saviše glave ka zemlji.

„Šta?!“ odjeknu dvoranom, „Mene! Mene nazivaš ubicom! Ti...“

Teuta preskoči preostale stepenice do svojih gardista. Istrže iz ruke koplje najbližem od njih, jednim hitrim pokretom probode Polibijeve grudi. On pade, krv se razli po mermernom podu dvorane.

„Prenesite senatorima, da neću naređivati gospodarima lađa! Niti će oni slušati bilo koga. Nosite ovog bednog crva sa sobom. Neka ceo Rim nauči kako će proći onaj ko uvredi ilirsku kraljicu!“, vikala je Teuta na dvojicu rimljana.

TEUTA

Izveštaji su stizali na dvor. Rim je zaustavio ratove u Germaniji, prebacuje svoje legionare na jug. Flota je isplovila, uskoro će napasti.

Teuta je slušala plemenske starešine, vojvode i gosporade brodova. Svi su govorili u glas, ali nisu imali ništa pametno reći. Vojskovođe su predlagale da se naoružaju tvrđave i sačeka neprijatelj na bedemima. Plemenske starešine su predlagale da se vojska sakrije po šumama i nepristupačnim planinama te da odatle napadaju legije dok se rimljani ne zamore. Gospodari brodova tražili su da se more odbrani.

U sebi je drhtala od besa. Rešenje nije postojalo. U jednom trenutku je ustala sa sastanka, ne rekaviši ništa i izašla iz dvora. Uputila se ka Medaurovom svetilištu. Prenoćiće pred oltarom boga zaštitnika. Postavila je kopljanike pred hramom, kako je

niko ne bi omeo u molitvi. Zapalila je mirisne travke pred oltarom ratnika zaštitnika i klekla na tvrdi kamen. Svetlost blage vatre sa oltara odbijala se o njen zlatni lanac. Kroz visoki prozor videla je zvezde, noć se spuštala. Zvuci gradskog života polako su prestajali. Jedino što je još čula bili su talasi koji su mirno udarali o obalu.

Molila se... Ili je besciljno izgovarala odavno naučene stihove... Nije znala ni sama šta radi. Po prvi put se osetila beznađežno. Iznenada je začula korake. Strogo je naredila da je do zore niko ne uznemirava u svetilištu. Zato se besno trže, kada iza sebe ugleda pogurenog starca kako prilazi držeći kvrgav pastirski štap, viši od njega. Sitno, nesigurno, poput tek prohodalog deteta je koračao ka njoj.

„Ko si ti?“, zapitala je uplašeno, kada je došao do nje.

„Medaurov prvoobrednik drago dete“, odgovori starac, ne pomerajući glavu ka njoj.

Shvatila je: bio je slep. Prišao joj je, dok je još uvek klečala pred oltarom. Položio je ruku na njenu glavu. Opipao je bisere u njenoj kosi, ali to nije bilo ono što je tražio. Ostareli, iskrivljeni prsti, prešli su preko njenog oblog obraza. Nastavili su da se spuštaju ka vratu i konačno se zaustavili na njenoj ogrlici. Vrhovi prstiju su opipavali isprepletene zlatne zmije.

„Hefestov dar“, tiho progovori starac. „Bog kovač ga je poklonio Kadmu, kada je ubio zmaja. Zmajubica ga je poklonio svojoj voljenoj Harmoniji, od tada ga nose njihovi potomci. Ti si zaista krv zmajubice.“

„Tako su mi stari govorili“, tiho odgovori kraljica.

„Ustani, zašto klečiš pred običnim starcem?“

„Molim se za svoj narod. Velika nam se opasnost sprema. Rim je digao legije i galijske portive nas. Gospodari ne mogu da se dogovore. Molim se ratniku Medauru da zaštiti moj narod.“

„Dete moje, možda ti molitve pomognu... Pronađi Srce Planine.“

„Ne razumem, šta je srce planine?“

„Ne šta... Već ko“, ispravi je starac i nastavi sa pričom:

„On je poslednji zmaj. Tvoja je krv zmajoubice. Zmaj će te slušati. Namakni mu ogrlicu oko vrata i pretvoriće se u okov. Biće u tvojoj vlasti dok mu ne skineš ogrlicu“, odgovorio je tiho starac.

Pomisli da je poludio, ali ton njegovog promuklog glasa govori suprotno. Nastavi da ga sluša.

„Kad zora svane kreni na sever u planine. Pronađi polje gde cveta bellis perennis. Kad stigneš tamo sačekaj ponoć bez meseca i pođi pravcem kojim padaju zvezde. Zvezdani trag vodiće te do pećine. U njoj je zmaj. Ali zapamti - u pećinu možeš ući samo ti. Zmaja se ne smeš bojati, on će se plašiti tebe. Kada mu staviš ogrlicu naredi šta želiš i on će te slušati“, rekavši to starac je blago pomilova po kosi.

Htede da ga poljubi u ruku, ali dok se uspravila, starac je nestao.

Narednog jutra krenula je na sever, ka polju belih rada. Putovala je tri dana u pratnji svojih gardista do mirisnog belog polja. U sred cvetne livade podigla je logor i čekala prvu noć bez meseca. Čim je sunce nestalo iza planina, pojavile su se prve zvezde. Iznenada primetila je nekoliko njih kako preleću preko neba. Krenula im je u susret. Dugo je koračala uz bistru reku, preko polja i brda, sve dok se nije našla na ulazu u pećinu. Zakoračila je unutra. Više nije bilo zvezda da joj pokazuju put. Odjendom njena ogrlica poče da svetluca. U početku blago, ali što je dublje zalazila u pećinu ogrlica je blistala sve jače. Prolazila je kroz tunele, saginjala se ispod pećinskih zuba, provlačila kroz tesnace, gazila podzemne potoke i bare, sve dok se nije našla u ogromnoj dvorani... Kao da je plamen goreo u njenom središtu, isijavao je crvenim sjajem. Shvati da ga je pronašla. Zmaj dugačak kao njezina lađa, boje vatre, ležao je nehajno.

Primeti je i pogleda očima boje krvi:

„Ko me uznemirava?“

„Jesi li ti zmaj Srce Planine? Prvi od svog imena, poslednji od svoje vrste?“

Riknu potvrdno, a zatim udahnu duboko.

Činilo joj se da je tim udahom deo nje usisao u sebe. Prepoznao je miris njene krvi.

„Hrabra si, dete zmajubice...“, reče.

„Poslednja od njegove krvi Srce Planine“, dodala je.

„Došla si da me ubiješ? Neće ti biti lako. Ne vidim ti mač, ni koplje.... Luda si ako misliš da me rukama možeš zadaviti“, nasmeja se zmaj, od čega se čitava pećina zaljulja. Zamahnu krilima, a paklena toplota raširi se čitavom dvoranom.

„Donela sam ti poklon Srce Planine“, odlučno odgovori Teuta.

„Poklon... volim poklone“, progundā.

„Ispruži glavu ako ga želiš!“

Bio je oprezan. Dobro ju je odmerio da negde ne skriva oružje. Nećkao se. Ipak pohlepa je prevladala. Ispružio je plamteću glavu ka kraljici, a ona munjevitim pokretom prebaci ogrlicu preko njegovog vrata i zakopča je. Ogrlica se pretvori u teški gvozdeni okov.

„Varalice!!! Prevara!!! Prevara!!!“, urlao je zmaj, od čega se čitava planina tresla.

„Skinuću ti okov, ako mi pomogneš!“, rekla je dok je zmaj nerazumno siktao, mlatio ubojitim repom, rušeći pećinske ukrase.

„Pomoći ćeš mi da se otarasim Rimljana!“, viknu Teuta.

Posle dugog otimanja, treskanja po pećini, zmaj se smiri uvidevši da nema izbora. Teuta uzjaha zmaja. Bila je zora kada su na pućini ugledali rimske ratne brodove. Povučē zmaja za okov, a on zaurla i obasu vatrom protivnike. Par zamaha krilima - i čitava flo-ta, ponos Republike, gorela je. Još jedan prelet i brodovi će biti pod vodom. Srce Planine je odbranio ilirsku kraljevinu.

Vrativši se u pećinu, kraljica je skinula okov sa zmajevog vrata. Gvozdē se u trenu pretvori u njenu zlatnu ogrlicu. Srce Planine zabacivao je glavom i bacao vatru po pećini.

„Beži, odlazi!!!“, vikao je oslobođen okova.

„Pomogao si mi, šta želiš od mene?“, pitala je Teuta.

Zmaj se iznenađen zaustavi, pogleda je. Plašio se da ga opet ne prevari.

„Obećala sam ti poklon. Ne želim da me pamtiš kao varalicu...“

„Beži od mene, zmajubice“, siktao je.

„Ne, neću otići dok mi ne kažeš šta želiš“, mirno reče kraljica.

Zmaj se zaustavi, nepoverljivo je pogleda, ali ipak odgovori.

„Hoću zlata, blaga, rubina, smaragda, bisera toliko da napunim ovu dvoranu.“

„Biće tako Srce Planine!“

Na dvoru ju je čekala poruka iz Rima. Republika želi primirje. Uspela je da spasi svoj narod. Narednih nekoliko dana lađama i zapregama iz trezora u Risnu, Skadru, Visu i Korkiru, krenuli su karavani blaga do pećine iznad polja belih rada.

ZMIJE, KONJ I ČEKIĆ

Hadran je bio na izmaku snaga, iscrpljeni mišići neće dugo odbijati napade Lyrosa. Svaki pokret nogu pratilo je probadanje u desnom koljenu. I te proklete gmizave kapi znoja koje su klizile između oznojenih pramenova crne kose prošarane sjedinama žarile su mu oči. Svaki treptaj oka bio je kockanje životom. Od početka borbe Lyros mu nije pustio ni trenutka u kojem bi posegnuo za glomaznim ratnim čekićem okačenim na leđa. Sve što je mogao jest blokirati udarce drvenim štitom i čekati pravi trenutak u kojem bi skinuo tu gromadu s leđa. Mladac je sijevao mačem i svaki udarac dignuo bi još prašine sa suhe zemlje improviziranog bojišta. Sunčeve zrake svjetlucale su kroz prašnjavi oblak stvarajući sanjivu sumaglicu. Bio bi to lijep prizor da se međusobno ne pokušavaju skratiti za glavu.

Zemlja je vibrirala pod udarcima štitova i nogu gomile koja ih je okruživala i bučila. Još jedan udarac sječiva u njegov u štit i još jedan bolni korak unazad prema prvim redovima glasne rulje žedne krvi. Morao je pobijediti. Samo pobjednik ima čast otići do pećine kraljice Teute i susresti bogove.

Imao je snage za još jedan potez. Štitovi, mačevi i čekići nisu oružja s kojima se može dugo mahati i lupati. Duboko je upio još malo zraka u užarena pluća, odbio udarac gurnuvši štit prema sječivu i zamahnuo bočno zakačivši mladog ratnika rubom štita. Lyros se zateturao, taman da izvuče potrebnu stvar za okončanje borbe.

Lyros je uzviknuo: „Hadrane! Starče! Odustani! Odi čuvati ovce, koze i živinu! Tvoje je vrijeme odavno prošlo!”

Vrijeme je da okonča borbu jer više nije imao snage ni za odgovor.

Spustio je štit niže nego inače, nije morao glumiti slabost u rukama. Mladi ratnik je to pogrešno protumačio kao priliku i svom silinom spustio mač okomito na njegovu glavu. Od siline udarca o štit spustio se na jedno koljeno koje je škripeći protestiralo. Na mladićevom licu vidjelo se zadovoljstvo pobjede. Dignuo je još jednom mač i u visokom luku krenuo prema glavi klečećeg starca, zakoračivši naprijed kako bi zamah dobio na snazi. Odjednom mu se na licu vidjelo iznenađenje i bol. I urlik. Nagazio je na trošiljak koji je Hadran u zadnjoj borbi pokupio s leševa rimskih vojnika.

Hadran je brzim pokretom zamijenio štit kratkim nožem. Nije ga želio ubiti, pleme će imati koristi od jednog ratnika. Krenuo je vrhom noža prema mladićevu bedru. Jedan rez bit će dovoljan, pomislio je. Meso će zacijeliti, a ožiljak biti vrijedan podsjetnik da neprijatelj na koljenima nije savladan sve dok mu srce ne prestane kucati.

Oštrica je jurila prema Lyrosu, ali on je nespretno nagazio i na drugi trošiljak pokušavajući izbjeći ubod. Vrisnuo je još jednom, trznuo se i pao na koljena. Hadranovo sječivo zarilo se među rebra i razderalo Lyrosova pluća.

Rulja se razišla mamurna od uzbuđenja. Nekoliko mu je ljudi doviknulo da ih slijedi do improviziranog stola gdje su ih čekale pune krigle sabaia. Slavlje je bilo spremno bez obzira na pobjednika. Odmahnuo je glavom. Sada je bitno ostati priseban jer mu slijedi susret s vješticom. Rukavom prašnjave lanene košulje skinuo je znoj sa čela i očiju te se okrenuo prema palom Lyrosu. Vidar je došao i čistio ranu ljekovitim biljem. Znao je da mu oštrica nije bila dovoljno duga da ga ubije. Možda je naučio lekciju kao što su i njega nekad učili - „Starac ili mladac, slavi kad je mrtvac.”

Put ka vještici bio je otvoren. Nevoljko se vukao prema kamenoj nastambi iznad koje se uzdizalo brdo na čijem su vrhu bdjeli humci mrtvih pripadnika plemena. Iako je sunce obasjavalo cijelo selo, vještičja je jazbina uvijek uspijevala ostati u sjeni.

Zastao je došavši pred stepenice koje su vodile ka ulazu na pročelju nastambe. Nije volio zmiije. Ispod praga se klupko gmizavih tijela umotavalo, siktalo, povremeno bi nekoliko glava izvirilo i opet se vratilo u taj vijugavi koloplet. Ubrzano prođe tih par stepenica lagano poskakujući, neprimjereno ljudini, noseći čekić čija je metalna glava bila nešto manja od konjske. Pogleda oko sebe razmišljajući da li je netko primijetio njegovo kokošje skakutanje, ali svi su zabavljeni pražnjenjem čaša. Odloži sjekiru kraj ulaznih vrata i za svaki slučaj pogleda iza sebe da se nije koja zmijurina uspela na prag. Srećom to se nije dogodilo. Zakorači kroz vrata.

Zapljusnu ga težak vonj biljaka i mahovine. Primijeti par pravilnih redova o strop obješenih osušenih trava, a ostatak unutrašnjosti bio je u magli i mraku. No, nju je jasno vidio. Sjedila je na tronu istesanom od trupca prastarog debla oko kojeg su joj izgradili dom. Dok joj se približavao bio je siguran da se korijenje stabla uvijalo poput guja oko njenog prijestolja. Odjevena u jednostavnu tirkiznu haljinu s kapuljačom koja joj je skrivala oči, ali ipak otkrivala dio blijedog lica s punim indigo plavim usnama. Ispred nje, u malom kotliću obješenom na tronošću nešto se krčkalo. Okrenu se oko sebe tražeći par risova koji su je uvijek pratili. Dosta mu je bilo zmiija, ne trebaju mu još te zlokobne mačketine.

Prekinula mu je misli i veselo rekla:

„Hadrane, znala sam da ćeš pobijediti! I bez brige, mačkice su u lovu!”

Obrve mu se lagano podigoše, nije očekivao tako radostan ton.

„Tko ti je to rekao? Iznutrice svježe zaklanih kokoši? Jutar-nji ton zavijanja mačaka? Uostalom, ako si znala, mogla si sama

izabrati pobjednika i izbjeći sve te nepotrebne smrti i ozljede”, reče zajedljivo, riječima kojima nije bilo ni mjesto ni vrijeme.

Rubovi plavih usana uvili su se u smiješak:

„Ljudi vole misliti da imaju izbora. To ih gura naprijed u životu.”

Uze drveni štap i promiješala tekućinu u posudi. Ruke su joj bijele, mlade. Svjetlost žara ispod posude na tren je krenula prema njenim skrivenim očima. Neprimjetno je nagnuo glavu vidjeti što se skriva iza mračne koprene, ali tama je progutala slabašnu svjetlost.

„Hadrane, Hadrane...”, prijekorno je rekla vidjevši ga kako ju promatra.

„Toliko o neprimjetnosti”, promrmljao je sebi u bradu.

U tišini su zurili u površinu tekućine u kotliću.

„Gotovo!”, viknula je.

Pružimu kotlić i reče:

„Noćas će Anzotica plesati iznad rogova Mjeseca. Popij ovaj pripravak u slavu Bindusovu čim sunce zađe i vizija će ti pokazati gdje se nalazi pećina Teute s blagom koje ti je potrebno. Imaš vremena do izlaska sunca.”

Nevoljko se provukao između nemirnog korijenja i uzeo kotlić.

„Prevrtljiva pećina koja nosi žensko ime, zašto me to ne čudi?!”, morao je izustiti.

Mahnula je prema izlazu i blago rekla:

„Nadam se da će ozdraviti.”

Pao mu je na pamet otrovni odgovor. Bio je ljut na sve vještice i žrece, nesposobnu bagru punu mudrosti i opijajućih sredstava, spremne samo za uroke, kletve i nejasna proročanstva. Uze sjekiru i preskočio kućni prag. Više je dostojanstva u skoku nego u skakutanju. Bol u koljenu nije se složila s time. Stisnu zube i produži.

Ležala je u dubokom snu s bijelim pokrivačem od lana i vune. Ispod pramenova crne kose blijedo lice oštih crta bilo je još izraženije nego inače. A skrivene zelene oči nije dugo vidio. Naslonio je čekić o stolicu i oprezno sjeo na rub kreveta koji je protestno zaškripao. Prošao joj je rukom snježno bijelim obrazom i lagano šapnuo:

„Još malo.”

Ustade i zamijeni krvavu košulju, natopljenu vješticijmi mirisima, čistom lanenom košuljom.

Zapalio je vatru i bacio košulju u oganj, a iznad stavio posudu sa vješticijmi pripravkom.

Protegnuo je umorne udove i sjeo na stolicu. Čekao je smiraj dana glave naslonjene na ratni čekić čija je drška zasjekla u poznatu udubinu na podu.

Misli su mu vrludale od borbe do čarobnice, od zmija do kokoši, da bi se opet vratile na prošlost kada je uletio u hram i nemilosrdno ubijao vjernike tuđega boga. Padali su pod teškom glavom željeznog čekića, poput ljetnih muha pod dlanovima Hadrana, kada bi se približile kriglama s pićem. Jedan je ipak uspio dotrčati do oltara i prije nego li je i njega poslao na put poganom bogu, poganin je zazvao prokletstvo božanstva kojeg je štovao. Kletva nije bila za njega već onom što mu je najviše drago, ali njemu tada ništa nije bilo niti drago niti vrijedno. Bilo je to za njega samo blebetanje ludog krivovjernika.

Nakon jedanaest zima, kada su proveli prvu noć skupa, kletva bogovska ušuljala se u krevet. Malo više sna postalo je par rijetkih budnih trenutaka. Ponekad bi i sunce i mjesec prošli preko neba dok je ona sanjala.

Vatrena kugla se spuštala niz obzor i bacala posljednje zrake kroz prozor. Dignuo se i uzeo glinenu posudu. Napunio ju je pripravkom iz kotlića i popio par gutljaja. Legao je kraj nje i čekao viziju.

...u dubini zemlje, nad njim, nadvijen ženski lik bez lica, lebdi i pokazuje zvijezde na svodu pećine... i vizija planine... i čuo je što mora napraviti... i vrtlog zmija....

Trgnuo se iz sna, mrzovoljan jer ga zmije ni u snu nisu napustile. Pramen crne kose škakljao ga je po nosu. Propustio je njen trenutak bez sna. Ostao je malo duže ležati s nadom da će je opet napustiti san, ali ništa od toga. Nečujno se iskrao iz kreveta, uzeo oružje i mješinu s vodom te izašao iz kuće. Ni spoznaja da će se žene iz plemena brinuti zbog nje, nije mu mogla opustiti grč u stomaku koji se pojavio kada je prešao preko praga.

Zagrntao se do Mrguda koji je nervozno frknuo i mahnuo repom kao da ga nikad nije vidio. Nezahvalni vranac nije nikome vjerovao iako ga je spasio od plemena na vjetrovitim planinama. Trebao je završiti kao žrtva Ocu voda, ali nakon napada i pokolja, a nema boljeg vremena za napad nego za vrijeme slavlja. Dodijeljen je njemu kao plijen možda zato što mu se nitko drugi nije usudio približiti. Nije volio jahati tako da je Mrgud uglavnom boravio iza kuće u ograđenom toru. Stavio je ruku na mišićav vrat te prošao par puta rukom kroz gustu grivu i smirio životinju.

„Spreman?“, skočio je na sedlo ne očekujući odgovor i krenuo ka zvijezdi iz prve vizije.

Poznavao je sve drveće, uzvisine i udubine koje su okruživale selo. Provodio je u tim šumama dosta vremena u lovu na životinje i pripadnike susjednih plemena. Noć je padala, no nije mu smetalo. Mogao je zatvorenih očiju proći svim putevima oko sela. Dugo je jahao širokom stazom koja je stidljivo izlazila iz mraka obasjana svjetlošću rogatog mjeseca. Sve što se čulo jest topot potkova i šum vjetra kroz šipražja i stabla. Stražnjica mu je počela trnuti i bridjeti od skakutanja na sedlu.

Vrijeme je da stane, potraži drugi znak na nebu i odmori se. Potegnulo je uzde i skoro se strmoglavio s propetog vranca. Bio je siguran da se crni vrag namjerno tako dramatično zaustavio.

Sjahao je i progundao:

„Jednoga dana Mrgude, bit ćeš dobra zimnica.”

Vranac se otresao kao da je jedva čekao da mu siđe s leđa, glasno zarzao te udario nogom o tlo. Bio je siguran da mu je na konjskom jeziku rekao nešto zlobno.

Protegnulo je ukočene ruke i noge. Pogledao je ka Mjesecu između čijih će se rogova smjestiti zvijezda. Tada će ispod njih doći Teuta i njene tajne. Sjeo je na obližnji kamen i oslonio se na ratni čekić. Čekao je. I konj i vjetar su čekali.

Znak se složio na nebu. Skočio je na sedlo i krenuo dalje u noć. Staza se sužavala i pretvorila u konjski put, koji se preobrazio u kozju stazu, nakon koje se stvorila čistina. Mrgud je umorno i nezadovoljno disao nakon probijanja kroz grmlje, iskoristio je to i hitro sjahao prije nego li vranac smisli novu podvalu.

Stajao je na crnoj zemlji čiju je površinu nagrđivao poneki suhi busen trave nejasnih boja ispod mjesečevih zraka. Krenuo je prema visokoj stijeni koja se nestvarno uzdizala na sred čistine. U podnožju se nazirala zelenkasta svjetlost. Zeleno, boja prirode po danu i boja jeze u noći. Došao je do ulaza i zakoračio kroz otvor pećine. Unutra ga nije čekala gruba vijugava kamena staza sa stalaktitima i vlažnim zrakom, već ravan put popločan granitnim stijenama i topli suhi zrak koji je nosio miris perunike. Na kraju puta vidio se bijeli blještavi otvor u stijeni. Vodio je u prostranu bijelu prostoriju koja je mogla primiti cijelo selo. Tko god je rekao da su bogovi priroda, mogao je to okačiti risu o rep. Sve je oko njega bilo neprirodno i naopako.

Nasred prostorije pojavile su se dvije zmije s glavama tako velikim da bi jednim ugrizom smaknule pola odrasla čovjeka. Naravno, pomislio je, a kakve će biti boje nego smaragdno zelene. Kada su ga ugledale, obujmile su jedna drugu i krenule u

spiralu plešući sve bliže njemu. Došle su mu tik do očiju i lelujavo čekale. Nije znao da li je ukočen od straha ili su mu nadljudska volja i želja da je izliječi dale snage izdržati da ne svali čekić među reptilske oči. Zmije su u bljesku nestale, a pojavile se dvije prikaze. Pred njim su lebdjeli muškarac i žena prozirno plavog obličja.

„Kadmo, ljubavi vječna i jedina, koliko je vremena prošlo kad zadnji smo put bivali u obličju ljudskom?!”

„Da, Harmonijo, rijetki su trenutci kad ratnik shvati da nije sve krv i smrt, te zbog ljubavi odluči posjetiti nas.”

Harmonija se približila Kadmu. Zagrlila ga je i poljubila. On je uzvratilo. Nisu se obazirali na njega. Taman je htio skinuti s leđa nezgrapno oružje i zauzeti pozu kad se dvojac okrenuo.

„Zahvala ratniku!”, rekli su u glas.

„Došao sam jer...”

„Znamo zašto si došao”, prekinuli su ga u glas, „Dobiti ćeš to što ti treba!”

Nije mu bilo jasno, zar je to bilo tako jednostavno? Obišao je sve vidare, čarobnice i vještice i nitko nije mogao ništa učiniti.

„Zar možete prekinuti prokletstvo?”

U istom su se trenutku nasmijali.

„Ah, čovječe, pa mi smo Bogovi ove zemlje. Ona je naše meso, a vi ste naša krv. Nema toga što zajedno ne možemo ostvariti. A taj pustinjski bog, porobljivač slabih i onaj koji oprašta nečasnima, nema vlasti nad nama.”

Stali su jedno naspram drugog, uhvatili se za ruke. Kratki bljesak i u njenoj ruci je staklena bočica puna tekućine.

„Ovo će joj dati snage kad se probudi iz ukletog sna”, rekla je i pružila mu bočicu.

„A ovo ju je upravo iz tog sna probudilo”, reče Kadmo i mahne rukom.

I u glas rekoše:

„Hvala ti Hadrane. Odi dok nije kasno. To ti je naš treći poklon. A mi ćemo uživati u ovom obličju dok sunce ne izađe.”

Nije mu bilo jasno o čemu govore. Ali tko uopće razumije bogove, čudno da nisu razgovor završili bljeskom u dramatičnim bojama. No, ipak je krenuo trkom ka izlazu, bogove valja slušati. Izletio je iz grotla i skočio na konja. Vranac je bez opiranja odmah krenuo galopom. Previše jednostavno, pomislio je, nije to dobro. Put bez prepreka je poput slobodnog pada, bez ometanja dok ne tresneš o zemlju.

Počelo je svitati kad se približavao.

Crni se dim dizao iznad šume iza koje je selo. Nespretno je sjahao i potrčao prečicom. Hitao je kroz rešetke sunčevih zraka koje su se probijale između raštrkanih stabala, a miris paljevine bio je sve intenzivniji. Izletio je iz šume poput medvjeda, ali sa manje dlaka, bez pandži i očnjaka. Iznenadio je dvojicu Rimljana koji su pokušavali shvatiti što im se približava. Zamahnuo je čekićem i glava je pukla poput lubenice. Drugi je došao k sebi, ali je ubrzo otišao smrskanog vrata u susret svom bogu.

Pogledao je prema njoj. Stajala je na trijemu. Zelene oči probijale su se kroz pramenove crne kose. Nesigurna koraka držala se rukom za okvir vrata dok je u drugoj stiskala nož.

„Zašto nož...?“, promrmljao je.

Dvojica Rimljana su joj se približavala. Guja mu se pomakla u trbuhu, a na grudi pritiskao težak kamen. Nije više imao snage za trk. Prokleo je sve bogove, bezazlene i jake, zmijske i nebeske. Pokleknuo je i oslonio se na čekić. Nešto mu je zvecnulo u džepu i sjetio se Harmonije. Brzo je popio sadržaj staklene bočice. Umor je nestao. Zamahnuo je objema rukama i bacio čekić. Imao je sreće, kolovrat smrti pokosio je vojnika, drugi je zastao zaprepašteno gledajući smrskanu gomilu mesa i kostiju. Dovoljno za Hadrana. Zaletjeti se i skoći na Rimljanina te ga baci na pod, jedino što je mogao bez oružja. Zastao je kada je čuo poznati zvuk. Mrgud je izletio iza kuće i kopitima skršio lubanju Rimljanina. Pogledao ga i frknuo.

Nije se morao okretati. Gromoglasni urlici provlačili su se selom. Bio je to kraj borbe i početak slavlja za pamćenje.

Dovukao se do nje. Gledala ga je pogledom koji je nagovještavao nevolju.

„Ti se zabavljaš dok ja ležim nemoćna!”

„Taj nož koji držiš ne izgleda bezazleno.”

Dignula je nož i prostrijelila pogledom.

„Ovo? Dobar je za krumpire, ali ne i za utrobe. Trebalo ti je previše vremena da makneš to prokletstvo!”

Nasmijao se i rekao:

„Mrgud je kriv. Ta spora raga je dobra samo za plug ili zimnicu.”

Miris hrane širio se kroz vrata i prozore. Stavio je čekić o leđa, uzeo ju je u naručje i zakoračio preko trijema.

TEUTINO SUĐENJE

Mala liburnija praćena galebovima pristajala je u Risinumu. Gomila okupljenog svijeta u lučici potvrđivala je sumnje da u sebi krije važnog putnika. U barkama koje su pratile brodicu nalazili su se čuvari naoružani kratkim mačem, čuvenom ilirskom sikom ili dugačkim kopljem sibunom.

Kada je brod pristao iz njega je uz jaku pratnju izašla visoka, vitka žena, zadiviljujućih obrisa tijela. Lice joj je bilo prekriveno kapuljačom, a povremene psovke i negodovanje koje se čulo u okupljenoj masi ukazivalo je da je neko ipak prepoznaje.

Istovremeno, u velikoj kristalnoj dvorani u palači je petoro ljudi sjedjelo u tišini za ogromnim kamenim stolom. Tišinu bi narušavalo samo siktanje zmije koja je gmizala po stolu.

Nakon nekoliko minuta začu se dubok glas:

- Uvedite je!

U istom trenu teška gvozdена vrata se otvoriše, a gola tijela naoružanih vojnika opkoljavala su ženu.

- Skinite joj kapuljaču i dovedite je bliže - naredi snažni muškarac koga straža odmah poslušala.

Smjestivši je u stolicu nekoliko koraka udaljenu od stola, jedan od vojnika joj skide kapuljaču sa lica. Ona blago zatrese glavom i instiktivno zažmiri, pokušavajući da oči privikne na svjetlost. Duga, kao gar crna, kosa raspustila se po njedrima. Prodornim pogledom odmjerila je okupljene i tek po ivicama punih usana mogao se naslutiti podrugljivi osmijeh. U jednom trenu zmija se hitro izvi i skoro doskoči do nje. Žena je pomilovala po glavi, a ova joj se umiljato skupi oko članaka.

- Ilurjaka, vraćaj se - zapovjedi teški muški glas, a zmija se odmah uputi nazad do stola.

- Hm... Nije te zaboravila... Ali ni mi te nijesmo zaboravili Teuto! I dalje si lijepa kao nekad. Izgleda da ti godine i bježanje nijesu mogli ništa.

- Eh Iliriose. Tragovi moje patnje ne vide se još uvijek na mom licu. Oni su skriveni mnogo dublje. Ali, ne očekujem da ti to razumiješ.

- Ne biraš riječi kraljice. Nijesi baš u položaju da tako razgovaraš sa nama. Jer ja, Ilirios, sin Kadma i Harmonije, unuk Aresa i Afrodite, rodonačelnik plemena Ilira, optužujem te Teuto da si uz pomoć svog ljubavnika Dimitrija Hvaranina, ubila svog supruga Agrona. Optužujem te Teuto da si izdala naš rod i da si kriva za propast ilirskog kraljevstva. Svako od nas petoro za stolom biće tvoj sudija i tužilac. Kako se izjašnjavaš Teuto? Jesi li kriva?

- Vi ste me već osudili i moj odgovor ne znači vam ništa. Ako želite priznanje moje krivice imate ga. Bilo kakav odgovor da dam, nikada ga nećete razumjeti, jer mi ne razmišljamo na isti način. Znaš Iliriose... Tužno je što se nikada nijesam pitala o sopstvenoj sudbini, pa se tako ne pitam ni danas. Na silu sam odvedena iz svog doma, na silu su me udali za Agrona, kojega nikada nijesam ni voljela. Najtužnije od svega je što su me primorali da budem kraljica. Toliko mladih djevojaka čeznulo je za tom titulom, a ona je dodijeljena meni, koja to nikada nijesam htjela biti - progovori Teuta i ledena dvorana postade još hladnija, a tišina koja u tom trenutku nastupi bješe takva da se mogla sjeći nožem.

- Nikada nećeš pogoditi ko te izdao - prekide Ilirios tišinu, a zmija otvori usta i svjetlošću obasja mušku figuru za stolom.

Teuta se blago osmjehnu i tiho progovori:

- Pineus... Moj posinak. Drago mi je da te opet vidim. Ali, nijeste me iznenadili. Znala sam da bi to mogao biti samo on. On je jedini znao gdje sam. Pa... Kako si sine?

- Ne zovi me tako! Ne zovi me... ! Ja... Ja nijesam nikada bio tvoj sin. Čuješ li me!!! Ti si zavela mog oca, zbog tebe se odrekao moje majke Triteute. Ti si kriva za sve što nam se desilo. Otela si ga od nje. Od mene...

- Eh, dobri, naivni Pineus. Znaš sine... Znala sam da me uvijek kriviš za to što se desilo, ali ja od tvoje majke nikada nijesam mogla oteti Agrona. Jer, on nikada i nije bio njen. Otakako me ugledao bio je samo moj, ali ja mu nijesam htjela pripadati. I moje srce bilo je na nekom drugom mjestu. On me volio. Ludački, besmisleno... I ja sam morala biti tu. Uostalom Pineus, ti znaš kako je to kad se muškarac zaljubi u ženu. Zar stvarno misliš da nikada nijesam primjetila tvoje pohotne poglede po mome tijelu. I ti si me uvijek gledao kao ženu Pineuse. Nikad kao majku...

Odjednom se začu još jedan muški glas - pripadao je čovjeku koji je uzalud pokušavao da se pridigne sa stolice i baci koplje prema kraljici. Snage nije bilo.

- Ostavi mi sina Teuto. Svi smo umorni od tvojih laži! Ne znam ni zbog čega te slušamo ovdje. Odmah te treba osuditi, odmah te treba ubiti.

Kraljici se opet blagi osmijeh prevuče preko usana.

- Agrone, Agrone... Eto vidiš da sam bila u pravu kad sam ti govorila da je jako tanka nit između velike ljubavi i velike mržnje.

- Prokleta bila! Proklet bio dan kada sam te upoznao. Bolje da sam tog dana poginuo, nego što su me tvoji roditelji pronašli i doveli u tvoj dom. Zašto si me baš ti ubila? Od svih... Zašto baš ti!?!?

- Ubila te tvoja pohlepa Agrone. Tvoja želja da uvijek i svuda sve što vidiš bude tvoje. A ja nijesam htjela biti tvoja. Mene nijesi mogao da imaš samo zbog trona na kojem si sjedio, zbog blaga kojim si me obasipao. Odvojio si me od života kakvim sam željela da živim. Uništio si i mene i sebe. Dva života, dvije porodice. I ja sam ti se svetila. Svake noći, svakog trenutka. Mislio si da su ti

ljudi kojima si se okružio bili odani. A bili su odani samo meni. Ili bolje reći, mome tijelu - histerično se nasmija, a njen smijeh je stravično odzvanjao po zidovima dvorane.

- A ja... Šta sam ti ja skrivila? Zašto si mene kažnjavala? - ogłosi se neko za stolom, a svijetlo iz Ilurjakinih usta obasja predivnu mladu ženu, krupnih plavih očiju koje su izgledale kao da nikad ne prestaju da plaču.

- Prepoznaješ li mene Teuto?

- Kako da te zaboravim Rizina? Vila koja je potopila moj grad zbog ljubomore...

- Zbog ljubavi!!! - povika Rizina, - Zbog ljubavi Teuto. I zbog tebe, žene nedostojne da bude kraljica, žene kojoj ni bogovi nijesu dozvolili da bude majka. Upozoravala sam te da ću ih izmoliti da te kazne. Nijesi me slušala. U svojoj žeđi da uzmeš sve ono što je tuđe postala si slijepa. A Horacije pripada meni. Pronaći ću ga jednog dana. Znam da je moj kapetan tu negdje u podmorju, među ruševinama tvojih odaja.

- Ti i ja smo iste Rizina. Kako to ne shvataš? Bile smo zaljubljene u pogrešne muškarce. Ja u čovjeka koji nije imao hrabrosti da se suprotstavi običajima i da me odvede negdje daleko od ovog prokletog mora. A ti u nekog ko ti nikada nije uzvratilo ljubav. Misliš da sam bila jedina ljubavnica lijepog Horacija. Imao je žene u svakoj luci u kojoj je svraćao. I ti to znaš Rizina. Ja sam samo bila žrtva ljubomore koja se u tebi sakupljala godinama. Horacije meni utjeha u dugim noćima, u kojima je tuga spavala po mojim zidovima, na mojim kušinima i u koćeti. Horacije je trebao ženu Rizina. A ne vilu...

Ponovo nastupi podmukla tišina u kojoj se čulo samo šaptanje sijenki po zidovima. A onda svijetlost ponovo poteče iz Ilurjakinih usta i obasja posljednju osobu za stolom.

Kraljica Teuta prvi put promjeni hladan izraz lica, a iz oka joj poteče suza i zaustavi se na njenom obrazu. Suza koja se dugo skrivala u oku i u kojoj se čuvala tragedija ne samo jedne žene nego i jednog naroda.

- Dimitrije. Moj Dimitrije. Tu si... Dimitrije šta su ti to uradili - zajeca Teuta.

Bore i ožiljci prekrivali su nekad lijepo lice hrabrog ratnika Dimitrija Hvaranina, čovjeka razapetog između odanosti kralju i ljubavi prema lijepoj kraljici. Gledao je netremice u Teutu želeći da joj nešto kaže, ali umjesto riječi ispuštao je samo nemušte zvuke. Krvave rane po tijelu svjedočile su da je bio mučen i okrutno kažnjavan zbog izdaje.

Naslučujući šta želi da joj kaže, Teuta mu se zagleda u oči i prošapta:

- I ja tebe volim Dimitrije. Zauvijek. Samo tebe...

Kao da je samo čekao te riječi, Dimitrije se na čas uspravi u stolici, a onda mu glava pade na teški kameni stol. Nije davao znake života. Kraljica glasno kriknu, napravi dva koraka i pade mrtva nedaleko od njega. Srce prepuno gorčine, tuge i bijesa nije više moglo da izdrži bol.

Na nebu, daleko na Istoku i daleko na Zapadu, sijaju dvije zvijezde. U njima žive duše mrtvih ljubavnika. Njihove svjetlosti pokušavaju da se pronađu po nebeskom beskraju. I baš kad se učini da bi najzad mogle da se dodirnu nebo zapara munja i opet ih odvoji. To se uz glasnu grmljavinu Agron ljuti na nesretne ljubavnike.

Biografije

Alma Zornić (Sarajevo, 1975.) piše kratke književne forme. Iako često za sebe kaže da nije rob niti jednog književnog žanra, njene priče i pripovijetke usko su vezane uz magijski realizam i kulturnu baštinu Bosne i Hercegovine. Do sada ima preko tri-deset objavljenih, pohvaljenih i nagrađivanih priča, kako u regionalnim (Refesticon, Scavacon, Fantasticon, Ubiq, „Najkraće priče“, izdavačke kuće Alma, Whfest..), antološko žanrovskim (Regia fantastica 3, 4, 5 i 6) tako i u domaćim zbirka-ma za djecu i omladinu. Sem zajedničkih zbirki/zbornika, priče su joj objavljujane i u književnim časopisima kao i na internet stranica-ma i portalima. Dobitnik je nagrade Fondacije za izdavaštvo BiH 2020. godine za rukopis „Bašeskijini mrtvi“. U pripremi je njena prva zbirka „Bašeskijini mrtvi“ – zbirka legendi i kratkih horor priča o Bosni i Hercegovini. Živi i radi u Sarajevu.

Ivan Nešić (Beograd, 1964.). Prozu objavljuje od 1982. godine. Zastupljen je u periodici i antologijama fantastike. Objavio je zbirke priča Rigor Mortis (1997) i Jedan na jedan (2009) i roman Pod imelom (2019). U koautorstvu sa Goranom skrobonjom 2020. je objavio roman Firentinski dublet – Sfumato. Dobitnik je nagrade Društva ljubitelja fantastike „Lazar Komarčić“ za kratku priču „Trick or Treat“ 1996. godine i nagradu časopisa Književna fantastika 2017. za priču „Glasovi u plastici“.

Tihomir Jovanović (Beograd, 1955.) Piše i prevodi djela iz oblasti SF-a. Urednik SF almanaha Regia Fantastica, koji okuplja pisce iz regiona. Sekretar je udruženja Fanovi naučne fantastike Sci&Fi i član književnog udruženja Posada iz Beograda. Do sada je objavio zbirke priča „Palisade i čadori, Baka Mandini krugovi, Agencija 51 i Lun i kraljevi ponoći. Učestvovao je

na regionalnim konkursima i do sada su mu priče objavljene u zbirkama: Zekon (BiH), Refestikon (Crna Gora), Istrakon i Festival fantastične književnosti Pazin (Hrvatska), kao i u regionalnoj antologiji fantastike Regia fantastica (Beograd). Priče su mu objavljene u brojnim časopisima poput Sirijus, Galaksija, Orbis, Signali, Omaja i drugim. Nekoliko priča prevedeno je na slovenački jezik, za fanzine Jašubeg En Jered i Supernova. Kao član društva ljubitelja fantastike Lazar Komarčić uredio mnoge brojeve fanzina Emitter, koji je na Eurokonu u Plovdivu 2004. godine dobio nagradu za najbolji fanzin.

Dragan Popadić (Tivat, 1961.) novinar i književnik. Do sada objavio knjige Grčka trilogija, Svakodnevno kada mrem i Krasne basne, a u kooautorstvu sa Ivanom Toskićem Što se ne bi mjesec jeo i Rječnik romske duše. Pjesme, priče i aforizme objavljuje u regionalnim časopisima. Kratke priče su mu objavljene u zbirkama festivala REFESTICON. Aktuelni je direktor Radio Tivta, šahovski FIDE majstor. Predsjednik Upravnog odbora Unije lokalnih javnih emitera Crne Gore. Oženjen, otac Bojane i Petra i đede unuka Nika.

Danijela Vulićević (Arandelovac, 1971.) rođena u Kragujevcu. Po obrazovanju je logoped, a po zanimanju bibliotekar. Direktor je Opštinske biblioteke „Slovo“ u Lapovu od 1995. godine. Objavila je zbirku pesama Totem (1999), roman Propast jednog Bendžamina (2001), zbirku priča Polupuna čaša poluprazna (2002) i romane za decu Prolećni limbo dens (2010), Šašavi letnji ples (2014) i Iznenađenje na Sretenje (2015) u Izdavačkoj kući „Legenda“ iz Čačka, kao i zbirku pesama Martine vatre (Vrane, Niš, 2017). Jedan je od priređivača knjige Ratni dnevnik 1914-1918, Vidoja Sovačkog. U kooautorstvu sa Goranom Stojičićem 2020. je objavila zbirku poezije Ljubav u kurzivu. Bila je glavni i odgovorni urednik časopisa „Glas Lapova“

i član redakcije „Novinica“ iz Topole. Član je Udruženja književnika Srbije od 2011. i jedan od osnivača Književnog kluba „Milorad Branković“ u Lapovu. Živi u Arandelovcu.

Dragić Rabrenović (Bijelo Polje, 1979) novinar i autor kratkih priča. Od 2008. do 2020. direktor Radija Bijelo Polje. Trenutno pomoćnik direktora JU ratkovićeve večeri poezije. Jedan od pokretača i organizatora Regionalnog festivala fantastične književnosti REFESTICON. Do sada mu je objavljeno više od 20 priča u festivalskim zbkama i antologijama u regionu. Neke od priča su odabrane osim za festivalska izdanja REFESTICON-a i na konkursima Festivala Tragovima bosanskog kraljevstva u Zenici, Festivala fantastične knjiženosti i Istrakona u Pazinu, Sferakona u Zagrebu, Marskonikona u Slavanskom Brodu, Fantastikona u Splitu, Fanfesta u Celju, kao i antologijama Slavin poj i Regia fantastica i drugim.

Srebrenka Peregrin (Zagreb, 1980.) rođena je u Zadru, a većinu života provela je u Rijeci i Zagrebu. Peregrin bavi se klasičnim pripovijedanjem, prevodi i piše. Završila je studij anglistike i komparativne književnosti, nakon koga je radila kao profesorica engleskog jezika u privatnim i državnim školama. Trenutno vodi vlastitu firmu u sklopu koje prevodi, izvodi pripovjedne nastupe i održava radionice pisanja i pripovijedanja. Posljednjih je godina objavila niz priča, od kojih su neke osvojile prve nagrade na natječajima (metaFORA 2017, Fairytalez 2019.) Na hrvatskom su joj priče izašle u nizu SF&F časopisa i zbirki. Priče su joj objavljene u zbkama festivala REFESTICON. Na engleskom jeziku objavljena je u časopisima specijaliziranim za pripovijedanje kao što su HSA Journal i Storytelling Magazine. Najčešće se može naći u Zagrebu gdje šeće crnoga psa i pije crni čaj.

Lazar Vuković (Niš, 1988.) u rodnom gradu završio je osnovnu, srednju pravno birotehničku školu i fakultet. Radi kao računovođa. Vreme odmora od posla i brojeva provodi uz knjigu, film ili seriju. Piše priče. Želja mu je da se probije kao pisac. Dosad je objavio priče u interaktivnoj radionici Biblioteka Telegram, zbirci priča „Najkraće priče 2017“, zborniku „Kutija ljubavi“, zbirci „Besan priče za besanu noć“, u artzinu „Librarian“ i u zborniku „Pored vatre.“ Istovremeno piše tekstove i recenzije za „Autostoperski vodič kroz fantastiku.“

Dinko Osmančević (Banja Luka, 1971.) živi i radi u Banjaluci. Pisac kratkih formi, (naučno)fantastičnih priča, satiričnih priča, pjesama, aforizama. Za SF priču "Povratak vođe" dobio prvu nagradu časopisa Galaksija (2000.). Naučnofantastične priče i crtice objavljivao u časopisima: Galaksija, Orbis (Kanjiza), Faros (Bela Crkva), Grad (Kruševac), Emitor, u internet časopisima i portalima: Helly Cherry, Beleg, Setna, SF Vektor, Art Anima, Nosorog, Šipak..., kao i u zbirkama priča i crtica (Trenutak inspiracije, Đavolji Prst, Makrokozma 21...). Dobitnik je brojnih nagrada na festivalima satire i humora i konkursima. Aforizmima zastupljen u desetak bosanskohercegovačkih, ex jugoslovenskih i balkanskih antologija, kao i u brojnim zbirkama aforizama i kratkih priča. Priče su mu objavljene u zbirkama festivala REFESTICON.

Milena Stojanović (Paraćin, 1988.) rođena u Paraćinu, gde i dalje živi, radi i stvara. Dugi niz godina piše priče sa elementima slovenske mitologije u koju je veliki zaljubljenik. Predaje engleski jezik, bavi se prevodenjem na engleski i španski. Preko 100 priča joj je objavljeno na raznim sajtovima, u brojnim zbornicima i magazinima. Dobitnica je brojnih nagrada za kratke priče. Saradnica brojnih portala i sajtova, recezent nekoliko knjiga. Priče su joj prevedene u Makedoniji, Sloveniji,

Bugarskoj i Rusiji. Autorka trilogije “Proročanstvo bogova” inspirisane slovenskom mitologijom i legendama iz svog kraja. Godine 2016. objavila je roman “Petruški zmaj”, 2017. drugi deo “Zov krvi” i 2019. treći deo “Čuvari proročanstva”. Priče su joj objavljene u zbirkama festivala REFESTICON.

Relja Antić (Šabac, 1988.) rođen je u Šapcu, gde se školovao i gde radi i stvara nakon neupisanih studija filmske režije i neokončanih studija grafike i dizajna. Crta, slika i piše, ponekad vaja. Objavljivao je stripove i pripovetke po časopisima, zbornicima i antologijama u regionu, a trebalo bi da uskoro vidi svoje objave iz Španije, Argentine i Kine. Periodično je aktivan u redakcijama časopisa Emitter i Omaja. Član je Esnafa V i bio je redovni član žirija dok nije postao nominovan za urednika njihove novogodišnje zbirke horora Nešto diše u mojoj tori. Ima spremnu zbirku od četrdeset priča, i jednom će se usuditi da pokuša da je objavi, najverovatnije uz pomoć organizatora Refesticona (gde je učestvovao najmanje pet godina u kontinuitetu). U decembru 2007. i ponovo 2020. je ostavio po nekoliko tabli stripa za šabački magazin EON, a takođe je radio i na dva animirana spota za bendove Deadly Mosh i Brkovi, i moguće je da će se još koji put okušati u animaciji.

Tatjana Milivojčević (Sremska Mitrovica, 1975.) je zaposlena kao strukovni vaspitač-specijalista za likovno vaspitanje. Piše poeziju i prozu. Nekoliko pesama joj je objavljivano na različitim pesničkim konkursima. Objavljene priče: „Duhovi prošlosti” - elektronska zbirka „Nešto diše u mojoj torti” (2014); Kratka istoimena priča - zbirka „Kajmakčalanska 11” (Alma, 2014); „Ekspelda” - zbirka „Makrokozma 21” (REFESTICON, 2016); „Beleg” - zbirka „Ukleti grad” (Pressing, 2016); „Qeritur” - Argus Books & Magazines br. 16. (Nova Poetika, 2016); „Vera, nada, ljubav” - zbirka „Knez Vladimir” (REFESTICON,

2017.); „Ko ulazi neka ostavi nadu” - Argus Books & Magazines br. 17; „Vašarske, festivalske i karnevalske fantastične priče” (Nova Poetika, 2017). Udata je i majka dve devojčice.

Vedrana Čolić (Sarajevo, 1981.) rođena je u Zagrebu, a od 2006. živi u Sarajevu. Završila je Pravni fakultet. Piše poeziju, tekstove za časopis i portal Book i kratke priče žanrovske književnosti. Priče su joj objavljene u Ubiqu, Marsonicu, Parseku i Siriusu.

Miloš Mihailović (Sombor, 1998.), rođen je u Beogradu, studira srpsku književnost na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu. Bavi se pisanjem proze i poezije. Godine 2013. objavljuje roman prvenac Zeon (Alnari, Beograd), a 2015. svoj drugi roman, Ereja (Gradska biblioteka „Karlo Bijelicki“, Sombor). Objavio veći broj kratkih priča. Dobitnik ugledne prozne nagrade za mlade, „Golubić Gran Pri” (2014), prve nagrade na konkursu časopisa Ulaznica za 2018. za esej „Faza zrele mitopoeze Miodraga Pavlovića“, kao i više nagrada za poeziju na međunarodnim takmičenjima. Priče su mu objavljivane u zbirka festivala REFESTICON.

Tamara Babić (Tam, 1986.) rođena je u Beogradu gdje je završila osnovne i master studije arheologije na Filozofskom fakultetu. Objavila dve stručne monografije, više stručnih radova i novinskih članaka. Njene kratke priče i pesme se mogu čitati u brojnim festivalskim zbirkama i časopisima koji se bave fantazijskom književnošću. Osim za fantazijsku književnost, gaji veliku strast za slikanje, te izlaže svoje radove samostalno ili u okviru grupnih izložbi, takođe u više zemalja. Priče su joj objavljivane i u zbirkama festivala REFESTICON. Živi sa porodicom u Nemačkoj.

Daniel Haman (Osijek, 1986.) rođen je i živi u Osijeku gdje je odrastao, školovao se te živi i radi. Po zanimanju je pravnik, a uskoro i doktor pravnih znanosti. Do sada je objavio jednu monografiju, nekoliko uredničkih knjiga te dvadesetak znanstvenih i stručnih radova s područja pravne povijesti. Od vremena studija pa do danas piše za različite novine i portale, a bio je i glavni urednik lista studenata prava Legos. Zaposlen je na Sveučilištu Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Fakultetu agrobiotehničkih znanosti. Prošle godine objavljeno mu je prvo djelo beletristike, fantasy roman Neustrašivi skriveni svijet: Odlučujuća vremena.

Mirko Tomić (Bijelo Polje, 1989.) rođen je u Sarajevu. Osnovnu školu je završio u Bijelom Polju, zatim srednju i studije u Beogradu. Do sada je u zbirka festivala REFESTICON objavio tri priče. Trenutno živi na više mjesta skupljajući materijal za neke nove priče.

Dalen Belić (Pazin, 1997.) je mladi pazinski. Njegove kratke priče mogu se naći u zbirka Istrakona, Festivala Fantastične Književnosti i festivala REFESTICON, te na raznim web portalima. Osvojio je 2. mjesto na Riječkim Perspektivama 2017. godine s pričom Paket jaja i jedno kiselo vrhnje i 1. mjesto 2018. i 2019. godine s pričama Tko rano rani, golub na grani i Jedan, Dva, Tri i Četiri. Također je i jedan od dobitnika nagrade Chrysalis, priznanja za nove obećavajuće autore koje dodjeljuje Europsko udruženje za znanstvenu fantastiku (ESFS). Student je prve godine diplomskog studija prevoditeljstva (anglistika i germanistika) na Filozofskom fakultetu u Rijeci.

Miloš Petrik (Beograd) pravnik iz Beograda koji je napustio glamurozan posao u advokaturi zarad glamuroznog posla u medijima, a glamurozni posao u medijima zarad glamuroznog

posla u proizvodnji kompjuterskih igara, međutim je trenutno na glamuroznom poslu u marketingu, uz koji prevodi i piše. Objavio je zbirku natprirodnih policijskih priča „Siva hronika“ 2016. godine i zbirku tužnih kratkih priča humorističkog karaktera „Mlad si da se proslaviš“ 2019. godine. Sarađivao je sa Radiom Beograd 202 i više puta učestvovao na Međunarodnom salonu stripa u Beogradu. preveo je romane Naomi Alderman, Kejti Kitamure, Endži Tomas i Dejvida Mičela, kao i strip Snowpiercer. Priče su mu objavljivane u zbirkama festivala REFESTICON. Udat je i živi u Beogradu.

Petra Rapaić (Novi Sad) je pasionirani ljubitelj pisane reči, ponosni vlasnik bloga Fantasy by Sofia (<https://epicfantasyweb.wordpress.com/>), povremeni dopisnik Fantastičnog vodiča, a njeni tekstovi mogu da se nađu i na drugim sajtovima (Dotkom, Kovalska itd). Voli zelenu boju, sir i vukove. Želja joj je da jednog dana ima kuću punu knjiga na planini. Objavila knjigu komične fantastike Univerzum u nevolji, u saradnji sa Nešom Popovićem. S jednom pričom osvojila prvu nagradu na Pandakonovom takmičenju za japansku horor priču, druga je dospela u Marsonic zbirku, a treća među stranice 357 zbirke u organizaciji Književnih vertikalala.

Svetlana Čabarkapa (Podgorica) rođena je u Baru. Radi kao savjetnik i lektor u Ministarstvu prosvjete i saradnik na Fakultetu za crnogorski jezik i književnost na Cetinju. Bavi se književnom kritikom, esejistikom, pedagoškom teorijom. Autor je velikog broja naučnih i stručnih radova objavljenih u časopisima *Lingua Montenegrina*, *Quest*, *Vaspitanje i obrazovanje*, *Prosvjetni rad* i *Pobjeda*. Saradnik je Zavoda za udžbenike i nastavna sredstva Podgorica kao recenzent, urednik, priređivač, lektor i korektor brojnih izdanja. U izdanju "Oboda" Cetinje, objavila je zbirku poezije "Govorim oči". U ediciji Puls koja publikuje

naučne studije iz oblasti montenegristike, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva Podgorica objavio je njenu naučnu studiju "Poetička načela romana Uvod u drugi život Mirka Kovača", koja se koristi kao udžbenik za studente književnosti. Crnogorsko društvo nezavisnih književnika, Cetinje objavilo je 2018. zbirku kratkih priča Svetlane Čabarkape "Dva prozora i bosiljak", koju je sufinansiralo Ministarstvo kulture. Priče su joj objavljivane i u zbirkama festivala REFESTICON.

Nina Bubanj (Zagreb, 1964.) rođena je u Zagrebu, osnovnu i srednju školu pohađala u Kaknju u Bosni i Hercegovini, ljebovala kod babe u Crnoj Gori. Završila Elektrotehnički fakultet u Zagrebu gdje i živi. Za plaću radi kao informatičar, a za gušt piše pjesme i priče.

Goran Ćurčić (Zrenjanin, 1984.) u rodnom Zrenjaninu završava osnovnu školu i gimnaziju, a na novosadskom PMF-u diplomira sa zvanjem profesora geografije. Voli fantastiku: naučnu, epsku, istorijsku, slovensku mitologiju, stripove i noćne priče uz logorsku vatru. 2012.god objavio je naučno fantastični roman „Potomstvo“, u izdanju Književne omladine Srbije. 2020.god objavio je fantazi roman inspirisan domaćom mitologijom „Ratnik i Kudrava“ u izdanju Književne omladine Srbije, sa kojim je pobedio na konkursu „Raskršća“ za 2020. godinu. Priče i pesme su mu objavljene u brojnim zbirkama u regionu više puta na festivalu REFESTICON i zbirkama Regia fantastica iz Beograda.

Andrej Podobnik (Pula, 1970.) po profesioji je informatičar. Jedna objavljena priča davne 2009. Uzeo pauzu od 10 godina te prošle godina počeo sa pisanjem. Nekad davno "gutao" SF ali je promjenio žanr i sada je na prvom mjestu fantasy. Omiljeni pisci su Joe Abercrombie, Ed McDonald, Nicholas Eames,

Daniel Polansky i sl. U slobodno vrijeme svira usnu harmoniku, igra poker i pije pivo.

Andrija Petković (Tivat) doktor političkih nauka, dugogodišnji je novinar, publicista i pisac. Po obrazovanju politikolog, aktivan u političkom i društvenom životu, do sada je u više navrata bio profesionalno angažovan na poslovima odnosa sa javnošću, kako u državnoj, tako i u lokalnoj upravi, ali i u privatnom sektoru. Radio je kao predavač na Fakultetu za mediteranske studije. Takođe bio radijski urednik i voditelj, te saradnik i urednik brojnih časopisa. Objavio je šest zbirki poezije. U prethodnom sazivu Skupštine opštine Tivat obavljao je funkciju odbornika. Trenutno obavlja funkciju predsjednika Skupštine Opštine Tivat.

Sadržaj

1. <i>Liri, Sloboda</i> – Alma Zornić (Sarajevo).....	9
2. <i>Teutini visokoletaći</i> – Ivan Nešić (Beograd)	23
3. <i>Colombe Illirice</i> – Tihomir Jovanović (Beograd).....	35
4. <i>Iris</i> – Dragan Popadić (Tivat).....	43
5. <i>Sok od nara</i> – Danijela Vulićević (Arandjelovac).....	49
6. <i>Atrope Belladona</i> – Dragić Rabrenović (Bijelo Polje) ...	55
7. <i>Kosti svoje daj samelji prije nego ih izviješ</i> – Srebrenka Peregrin (Zagreb).....	63
8. <i>Gujin beleg</i> – Lazar Vuković (Niš)	73
9. <i>Teuta i Gorazd</i> – Dinko Osmančević (Banja Luka).....	81
10. <i>Drakon i dracena</i> – Milena Stojanović (Paraćin).....	91
11. <i>Teofagi</i> – Relja Antonić (Šabac).....	101
12. <i>Risanski biser</i> – Tatjana Milivojčević (Sremska Mitrovica)...	109
13. <i>Ilirov kraj</i> – Vedrana Čolić (Sarajevo).....	115
14. <i>Les Provinces Illyriennes</i> – Miloš Mihailović (Sombor)....	127
15. <i>Skok u novi početak</i> – Tamara Babić (Tam).....	135
16. <i>Teutina ostavština</i> – Daniel Haman (Osijek)	143
17. <i>Illyricos Penetrare Captivus</i> – Mirko Tomić (Bijelo Polje) ...	149
18. <i>Ja ne gren</i> – Dalen Belić (Pazin)	161
19. <i>Besmrtna</i> – Miloš Petrik (Beograd).....	169
20. <i>Dracenski sporazum</i> – Petra Rapaić (Novi Sad)	175
21. <i>Ja Teuta</i> – Svetlana Čabarkapa (Podgorica).....	183
22. <i>Torba sa sirom i džemperom</i> – Nina Bubanj (Zagreb)....	189
23. <i>Srce planine</i> – Goran Ćurčić (Zrenjanin)	195
24. <i>Zmije, konj i čekić</i> – Andrej Podobnik (Pula)	205
25. <i>Teutino suđenje</i> – Andrija Petković (Tivat).....	215
26. <i>Biografije</i>	221

